

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

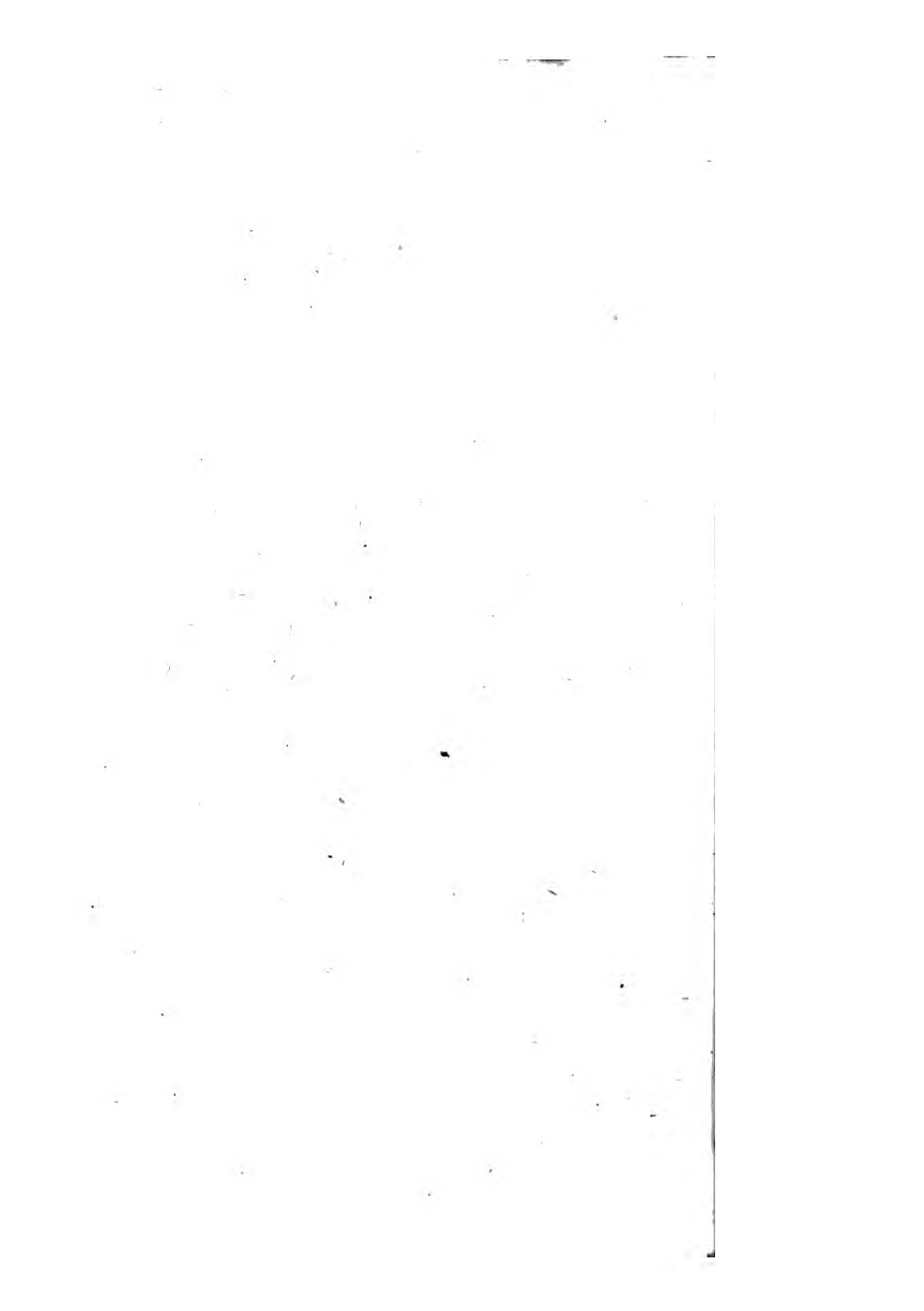

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

800
B S.
L 31.

2
31

Ludvig Holbergs

udvalgte

Skrifter.

Udgivne

ved

N. L. Rahbek,

Professor og Theaterdirecteur.

Septende Del.

Kjøbenhavn, 1809.

Trykt og forlagt af Directeur Joh. Fred. Schulz,
Kongelig og Universitets Bogtrykker.

477 111 140 191 1891

H o l b e r g s

Danmarks Riges Historie.

F i e r d e B i n d .

0 0 3 9 0 1 0 0

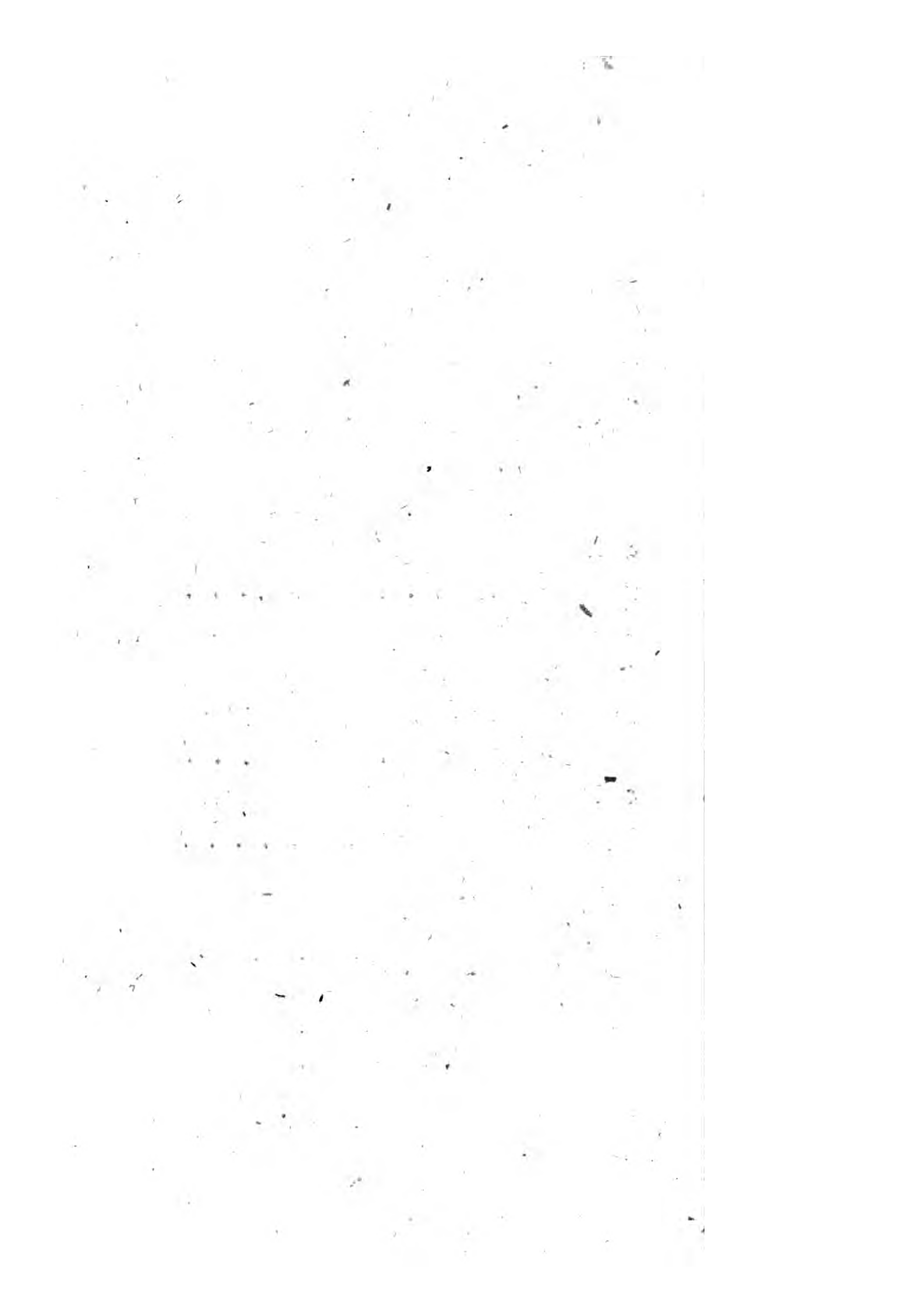
Am 13 Oct 1954

1000000

0 0 3 9 0 1 0 0

I n d h o l d.

	Side
Af Suhms Tanker om de Vanstæligheder, der møde ved at skrive den gamle danske og norske Historie	VII.
Tredie Periode i den danske Historie, (sluttet)	
Revolution	3.
Rigets Tilstand i den tredie Periode	77.
Sjerde Periode i den danske Historie.	
Fredrik den Første, fjerde Konge af den oldenburgske Stamme	97.
Christian den Tredie, femte Konge af den oldenburgske Stamme	260.

Af

Gubms Tanker

om

de Banfkeligheder,

der møde ved at fkrive

den gamle danske og norske Historie.

Holbergs danske Historie i tre Tomer i 4to, som udkom 1732, er den bedste, som hidindtil haves. I den gamle Historie har han aldeles ingen Umage gjort sig, men i en Hast søgt at fskille sig fra alle Ting. I den midlere Historie har han kun betjent sig af de almindeligste Hjelpemidler. Overalt kunde han for sin Ukyndighed i det islandfke Sprog umulig udarbejde disse
tvende

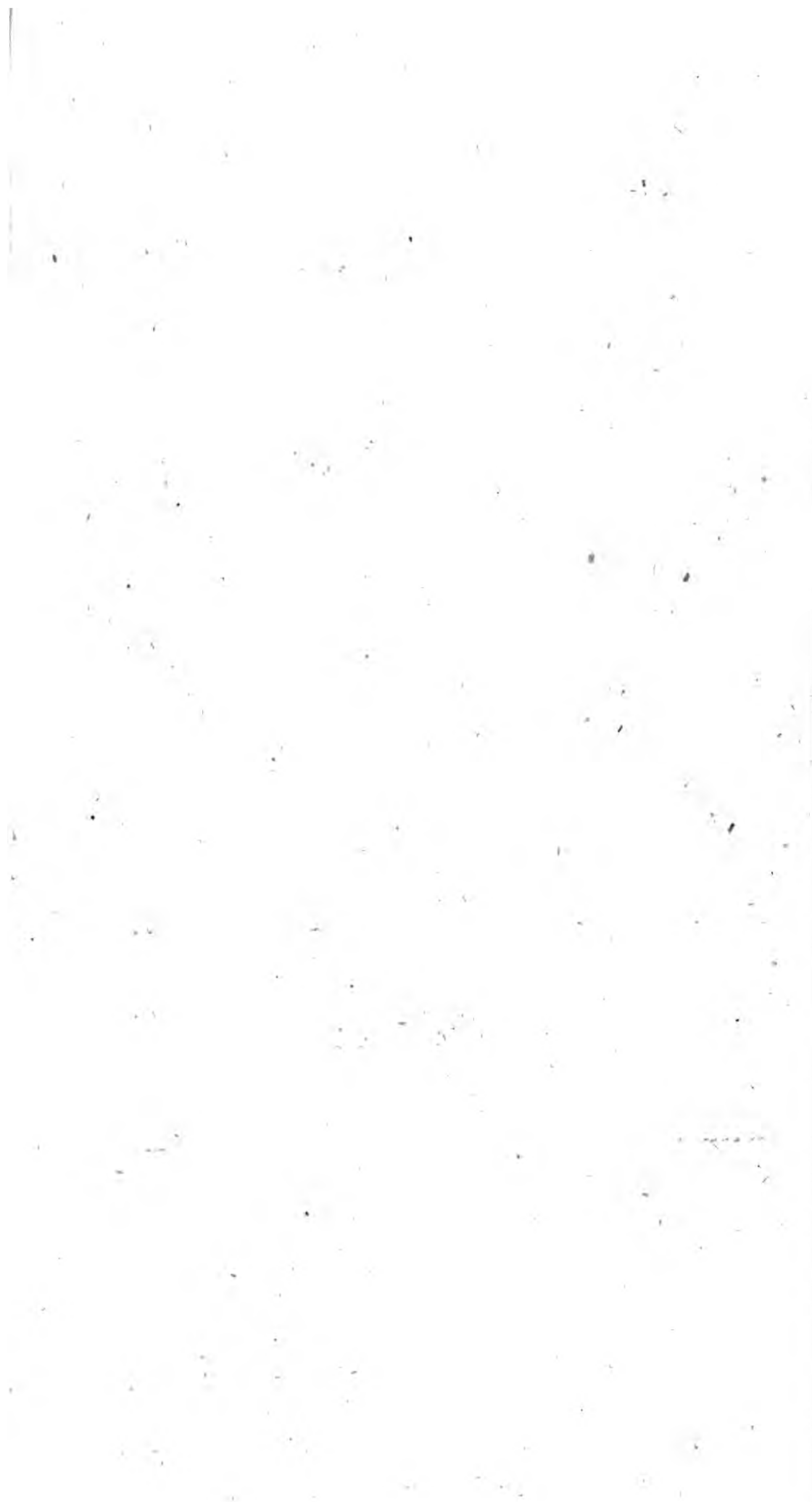
tvende Dele tilgavns. I den nyere Historie derimod har han ej arbejdet uden Lykke. Han slutter med Sverdrick den Tredies Død. Hans danske Stil er fortreffelig, og naar man undtager de alt for hyppigen brugte franske Ord, staaer vel ej meget til at forbedre; hvorfor Mallers Beskyldning imod den synes ugrundet, og saa meget mere ubegribelig, som han i det mindste den Gang ej forstod meget af vort Sprog.

Danmarks Riges

H i s t o r i e.

Fjerde Del.

Re v o l u t i o n .

Nu træder jeg til det sidste og mærkværdigste Aar af denne Konges Regjering, som begyndtes med en almindelig Opstand, og endtes med en af de mægtigste Kongers Fald og Landsflygtighed. De forbigangne Aar have vist den almindelige Misfornøjelse blant de Store over Kongens Regimente, som lagde Grundvold til den store Revolution, der udbrod dette Aar, og hvortil den Historie med Sigbrit var et Præludium. Conjuncturerne vare da synderligen beqvemme til en Opstand: hele Sverrig var udi Oprør og Hovedstaden belejret; Hansfestæderne dominerede udi Sæen, og truede allevegne med Landgang; Hertug Friderik var Kongens hemmelige Fiende, og forstod sig vel med Rigets Adel; Kejser Carl var da indviklet udi Krig med Frankrige, saa at han ikke kunde assistere sin Svoger uden med Breve og Monitoria. Kort at sige, Alting contribuerede til at

4 Danmarks Riges Historie, 3 Periode.

befordre den Opstand, som man længe havde gaaet frugtsommelig med, og som skilte denne Konge ved Scepter og Krone.

Kongen havde ladet mod Udgangen af forbigangene Aar forskrive en Herredag til Callundborg, endel for at overlægge med Stænderne, hvorledes han kunde fornøje Hertug Fridrik efter det bordesholmske Fordrag, endel ogsaa for at sætte Landet i Skat, saasom han behøvede Penge. Der siges, at han vilde have to Gylden af hver Bonde, og den Trediedel af Geistlighedens Indkomster. Men Ingen mødte til denne Herredag. Nogle undskyldte sig formedelst Modvind, Andre formedelst den haarde Winter, skjøndt den fornemmeste Aarsag til deres Udeblivelse var, at de ingen Lyst havde til at komme, saasom de vidste, at der skulde handles om Skatters Paabydelse. Det er ogsaa troligt, at de allerede havde begyndt at smedske paa den Opstand, som kort derefter gik for sig. Kongen fortørnedes over Raadets Udeblivelse, og, saasom hans Sager udfordrede da, at der i Hast maatte holdes en Herredag, lod han forskrive paany en anden til Aarhus i Begyndelsen af dette Aar, og agtede udi egen høje Person at komme over til Syl-land. Da den jydskke Udel fik Tidender om hans Ankomst, itent at han havde ladet forklæde to Bøddler udi Drabant-Klæder, som han førte med sig, og ladet gjøre adskillige Jernkjæder, som man hænger
Golt

Folk udi, frygtede de, at han vilde anstille ligesaa-
dant Møde udi Jylland, som tilførn udi Stockholm,
eller idetringeste nøde dem til med Magt at indgaae,
hvad han forlangede, helst saasom der rygtedes, at
han vilde føre over med sig det Krigsfolk, som laae
udi Fyen, tilligemed nogle Feltstykker. Hvorudover
de fleste, som i en Hast kunde afsted komme, forsam-
lede sig til Viborg, hvor de forsvore sig sammen ikke
at lyde Kongen mere a), og derpaa lode forfatte et
Opsigelses-Brev, som skulde tilfikkes Kongen. In-
det Foretagende kunde synes mere dristigt; thi Kon-
gen havde en stor Krigsmagt paa Gulland under Hr.
Søren Norby og Otto Stissen, som han kunde
forlade sig paa. Udi Sjælland havde han Daniel
von Bottem med nogle Ryttere og Fodfolk, udi
Kjøbenhavn Jørgen Hoffmut, og udi Fyen Grev
Henrik von der Hoya med 400 Ryttere, og Jør-
gen Saarde med nogle Fodfolk. Hvoraf sees, at
den jydffe Adel maa have forud taget sikre Measures,
og været forsikret om Hjelp fra Holsken og Tydsk-
land, og at de derudover af Politique kan have ud-
stræet disse Tidender om de forklædte Bødler og Jern-
Lænker,

- a) Cypr. Annal. Slav. siger, at denne Opstand ske-
de alene, efterdi Kongen bragte fremmede Trope-
per ind udi Riget, hvoraf han vilde betjene
sig til Sverrigs Reduction, hvilket Adelen vil-
de ikke lide.

Lænker, for at besmykke deres Opstand. Efterat Resolutionen var tagen, affærdigede de Herr Mogens Munk, Lands-Dommer, med ovenmeldte Undsigelses-Brev til Kongen. Mogens Munk fandt Kongen til Vejle, og da han blev adspurgt om sit Grinde, sagde han, at han agtede sig til Holsten, hvilket ogsaa var sandt; thi han havde Commission at rejse derfra til Hertug Friderik, for at tilbyde ham udi Raadets Navn den danske Krone. Kongen blev videre ved at spørge ham, hvorledes tilstod udi Viborg, thi han havde hørt, at Raadet hidhen havde forskrevet Adelen. Landsdommeren svarede dertil, at de frygtede, at Kongen vilde paalægge dem en Skat, og derfor vare de samlede for at raadflaae derom, saasom det var en vanskelig Ting at trænge igjennem med, i Henseende til den flette Tilstand, Riget var udi formedelst de Bekostninger, som vare anvendte paa den svenske Krig. Dette Svar var listigt nok, thi havde han intet talet om Stændernes Misfornøjelse, men foregivet andre Aarsager til dette Møde, havde han opvakt større Mistanke hos Kongen. Kongen udlod sig derfor i meget fortrolig Samtale med ham, og blant andet spurgte ham om Herr Mogens Gise, sigende: Jeg troer ikke andet, end at han jo er paa min Side; hvortil Lands-Dommeren svarede: I ham haver Eders Naade en tro Mand. Omfider begjerede Kongen

af Herr Mogens Munk en Rævemynde, efterdi han vidste, at han var en god Jæger, hvilket Mogens Munk lovede ham, og derpaa forlod Kongens Kammer, og gik tilfængs. Men han lod sin Handske blive, som af Banvare, liggende udi Kongens Kammer, hvorudi bemeldte Dpsigelses-Brev laae skjult, og derpaa lod sin Vaad færdiggjøre om Aftenen, hvormed han bortsejlede om Morgenens tidlig.

Efter hans Bortrejse fandt en af Kongens Pagger Handsken med Brevet, gik til Kongen og sagde: Den Herremand, som var her i Aftes til Gæst, har glemt sin Handske, hvorudi ligger et forsejlet Brev. Kongen beføl ham at tilbringe sig Brevet. Da han løsede Brevet, sagde han: Guds Drog! (som var hans sædvanlige Ed) han har lovet os en Rævemynde, og han har ogsaa holdet sit Lofte, beføl derpaa hans Drabantere at gaae ned udi hans Kammer, for at arrestere ham. Men han havde allerede taget Flugten, saasom han holdt det ikke tjenligt at bie længere. Dette Dpsigelses-Brev, som ham blev skicket, lyder saaledes: Vor ydmyge Gilsen Eders Naade forsendt med Vor-Herre. Værdes Eders Naade at vide, at vi i Dag finge Eders Naades Brev om et Herremode et holdes nu paa Søndag udi Aarhus. Da have vi alvorligen overvejet dette stränge og farlige Regimente, som udi Eders Naades Tid

været haver, saa at det er intet holdet af den
Reces, som er given, og med Ed bekræftet,
thi Slots-Loverne eller Forlehningerne ere overs-
dragne til udlændiske Mænd, Trælle og Skalke.
Hvorledes dette Rige er medhandlet udi frem-
farne Naringer, det fjender Gud og St. Lau-
rens; item, hvorledes værdige Sader Bisp
Jens af Syen, som forskreven var til et Her-
remode, toges ved sin Hals, og uden Dom
blev fængslet; item, hvorledes værdige Sader
Erkebisp af Trondhjem, Erik Valkens-
dorff, er fordreven, og hvorledes der er ble-
ven handlet saavel med hans Biskopdom, som
med Biskopdommene udi Opslo og Bergen;
item, hvorledes Hr. Knud Knudsen blev
skilt ved Liv og Gods; og det gandske Land er
bleven plaget med Krig, Skat og Tynge imod
fornævnte Reces. Vi have ogsaa overvejet det
stokholmske Herremode, hvor saa mange Bi-
sper, Riddere, og gode Mænd ere omkomne
uden Lov og Dom, og derfor frygtet, at det
samme os skulde vederfares ved den onde Qvins-
des Sigbrits Raad, der os alle af Adelen
her i Riget haver afmalet som Skalke og For-
rædere, og truet med Galge og Sværd. Vi
befrygte ogsaa, at Eders Naade have indkaldt
det de Fremmede her i Landet for at anfælde

os, og det efter samme Qvindes Tilkyndelse; udi denne Hensende have vi ikke dristet os at komme til forskrevne Herremode, ej heller finde vi os sikker at leve under Eders Naades Regimente mere. Hvorudover det skal være Gud og alle Mennesker, Herrer og Sørster, og alle ærlige Folk vitterligt, at vi ere højligen tvungne til efter Indholden af Eders Naades Reces, at opsigte den Guldskab og Troskab, som vi Eders Naade tilfagt have, hvilket vi ogsaa hermed aldeles gjøre formedelst ovenmeldte Marsager. Befalende Eders Naade den evige Gud. Datum Viborg Sab. & Sebastiani-Dag Aar 1523.

Dette er Indholden af det første Undsigelses-Brev, hvoraf sees, hvilke Motiver Raadet bruger til at retfærdiggjøre dette Træfald, nemlig, at, eftersom Kongen ikke havde holdet sin givne Reces, saa havde han forbrudt Scepter og Krone. Men, som saadan Clausula poenalis ikke findes i nogen kongelig Capitulation, havde det været bedre ej at betjene sig af det Argument. Thi eet er at vegre sig ved at adlyde en Konge, der gjør imod sin Haandfæstning, et andet er at sige ham Riget op, thi det er ikke andet end at gjøre Potentater til Leje-Konger, og ligesom at tage dem an paa Prøve, og, som ofte den mindste Forandring udi Regjeringen kan styrte et Rige udi stor Uheld; saa maa man anderledes omgaaes med

med Kongeriger end med Leje-Huse og Bøndergaard-
de, som man kan tage Fæld paa og erklære ledige,
eller opfige til næste Fardag. Saadanne Love fore-
skrives ikke gjerne Konger, og seer jeg ikke af den dan-
ske Historie, hvor meget indskrænket een eller anden
Konges Haandfæstning end har været, at nogentid
saadan Artikel har været indført.

Hvad de Beskyldninger anbelanger mod Kongen,
da kan man ikke sige, at han udi Danmark har be-
drevet de Ting, som kunde skille ham ved Regimen-
tet; thi den Haardhed, som han svæde udi Sverrig,
rørede dette Rige ikke, og de Ting, som specificeres,
nemlig at to eller tre Herrer af ham bleve disgratiere-
de, ere saadanne, som bedrives af adskillige andre
Konger, uden at man skrider til Affættelse, og hvad
andet angaaer, anføres intet derom i Særdeleshed,
men Gud og St. Laurentius kræves kun i Alminde-
lighed til Vidne, hvorledes Riget er blevet medhand-
let. Men det store stokholmske Blodbad, hvorvel
det ikke juridice kunde fælde Kong Christian, saa-
vidt han var Konge i Danmark, syntes dog paa de
Tider at autorisere Stænderne til dette deres Foreta-
gende, saasom de kunde frygte for en Recidive, og
at samme Tragoedier engang kunde spilles med dem,
som med Udelen udi Sverrig.

Efterat denne Opsigelse var skeet, lod det jydke
Raad deres aabne Brev b) udgaae over hele Jylland,

hvor-

b) Lit. Senatus. Wiburg. die Feb. & Sebast. 1523.

hvorved hver Mand udi Landet, som var over 18 Aar, blev paabudet at være i Gevær. Bemeldte Brev finder man ogsaa Herr Mogens Gise at have underskrevet; men ikke at have forseglet med de Andre; saa at man deraf seer, at samme Mand har baaret godt Hjerter til Kongen, og svaret nogenledes til de Tanker, som han havde om ham. Medens dette skede, fortsatte Hr. Mogens Wunck sin Rejse, og anlangede til Husum, hvor han gav Hertug Friederich Raadets Resolution tilkjende, nemlig, at man havde opsagt Kongen Riget og offereret Kronen til Hertugen. Hertugen, som venteligt var, gav ham strax et behageligt Svar, nemlig, at han gjerne vilde samtykke udi deres Begjæring, endel for Rigets Frelses Skyld, endel ogsaa for det, som ham i Særdeleshed af Kongen var vederfaret. Han foregav ilige- maade, at, saasom Stænderne havde opsagt Kongen Riget, saa hverken vilde eller burde han tillade, at Danmark faldt udi andres Hænder end Prindsers af det kongelige oldenburgske Hus. Derpaa gjorde han sig færdig at fuldbyrde sit Løfte, samlede af sine egne Lande al den Magt, som kunde tilvejebringes, søgte Hjælp hos de Lybeker og andre Naboer, og, efterat han havde saaledes bestyrket sig, skrev han Raadet til, og lod dem vide, hvad Hjælp de kunde have hos ham at forvente c), nemlig, alt hvad han

selv

c) Lit. Frid. ad. Senat. de dato Husum die Jovis post fest. Convers. Pauli. pag. 1200.

selv og hans Venner kunde formaae, item, hans egen Person med Liv og Blod. Han sluttede derpaa et Forbund med Lybek, ved hvis Kraft samme Stad skulde komme ham tilhjelp med 2000 Fodfolk og 200 Ryttere d).

For at komme til Kong Christian igjen, da fandt han efter dette Opfigelses-Brev ikke raadeligt at holde sig længe op i Jylland; men begav sig strax paa Rejsen til Kolding, hvor han raadførte sig med Herr Mogens Bilde, Befalingsmand paa Koldingshus, item med Herr Oluf Rosenkrantz og Herr Hedenstrup, om dem syntes, at de Krigsfolk, som han havde i Thyen, kunde være tilstrækkelige nok til at holde Stand imod Jyderne. Da raadede Hedenstrup ham, at, efterdi han udi Tydskland havde saa mange Paarørende, som Kejseren, Churførsten af Brandenburg, Churførsten af Sachsen og Andre, skulde han i en Hast erkjendige dem om sin Tilstand, og forlange Hjelp os dem. Han, nemlig Hedenstrup, bød sig ogsaa selv til at gjøre saadan Rejse, og at hverve Folk udi Tydskland. Herr Mogens Bilde derimod var af anden Mening; thi, som han vidste, hvor lidt man i Nødsfald kan forlade sig paa Slægtninge, raadede han Kongen at affærdige Gesandter til de Misfornøjede, for at byde sig tilrette
for

d) *Fœdus cum Lübec. de dato Lübec die 15 Febr. 1523. pag 1203.*

for de Bestyldninger de gjorde mod ham. Den tredje, nemlig Oluf Rosenkrantz, raadede ham strax at begive sig til Kjøbenhavn, og der udi Sikkerhed se Tiden an, hvorledes Udfaldet vilde blive. Af disse tre Raad blev Mogens Billes dennegang efterfulgt, og Kongen affærdigede tre Mænd fra Kolbing, nemlig Knud Henriksen, Oluf Nielsen, og Mogens Gise, for at tilkjendegive Bisperne og de andre af Raadet, at man gif forhaardt tilbærks med ham, især, saasom ham intet var overbevist, hvorved han kunde have forbrudt sin Ret til Kronen. Han tilbød sig endeligen at underkaste sig Retten, og appellerede til Kejseren og upartiske Dommere. Disse udvirkede saa meget, at der blev et Mode berammet til Horsens, og at Kong Christian imidlertid skulde forblive til Vejle. Førend dette Mode blev holdet, gjorde Kongen adskillige store Løfter til Bisperne. Han lovede at vilde gjøre tilbørlig Poenitente for den Haardhed, som han havde øvede udi Sverrig. Han tilbød sig at ville give Guds til Kirker og hellige Steder, forsones sig med dem, som han kunde have forerettiget, og at stille Caution for sine Løfter. Endeligen gif Modet for sig, og da blev efter nogen Bestænkning af Raadet givet Kongen saadant Svar: At man i Danmark ingen Overdommere kjendte; at de ikke kunde forlade sig paa hans Løfter; at de allerede havde antaget en anden Konge, som var Hertug Fri-

derik af Holsten, hvilken de dagligen vare forventende; og endeligen, at Kong Christians Gjerninger vare saa bekjendte, at der behøvedes intet videre Beviis eller Examen.

Uf dette Svar mærkede Kongen, at der med gode Ord intet var at udrette, hvorfor han besluttede at følge det sidste Raad, som ham var givet af Herr Oluf Rosenkrantz, nemlig, at forlade Sjælland og begive sig til Kjøbenhavn, hvilken han tilligemed Malmø vilde lade stærk besætte, menende sig nogenledes at være Mester af Riget, naar han havde disse to vigtige Stæder paa sin Side. Han rejsede strax derpaa igjennem Fyen, og der forskrev Adelen og Almuen til Odense, hvor han tog dem paany ubi Ed, og svore ham da visse af Adelen, nemlig Jørgen Marsvin, Jens Bilde, Hans Urne, Johan Bjørn, Lauritz Skinkel, Hans Stissen, Peder Ebbesen og Jacob Gårdenberg. Om de samme gjorde det med god Villie, eller, som er mere troligt, af Frygt, efterdi han havde en Hob Krigsfolk liggende i Fyen, derom taler Historien intet.

Efterat dette var skeet ubi Fyen, rejsede han derfra til Sjællands Lands-Ting, hvor han høiligen beklagede sig over Syderne, at de mod deres Troffabs-Pligt vare ham strafaldne, begjærede iligemaade deres Bistand, at de vilde fornye deres Troffab, hvortil de sjællandske Bønder lode sig see besynderli-

gen

gen villige, efterdi de gemeenligen bare godt Hjerte til denne Konge, saasom han havde befriet dem fra Dorned-Rettigheden og deres Fødested, hvilket Svitzfeld foregiver at være en Artikel i hans ny Lov, skjøndt intet noget tydeligt derom findes udi samme Love, som jeg tilforn har antegnet, saa det er troeligt, at saadan Frihed maa have været given disse Bønder ved en særdeles Forordning. Bønderne vare derfor villige til at sværge paany, og bleve de efterfulgte af endel Gejstlige og Adel, som Bisp Lauge Urne, Henrik Abbed i Sorø, Eskild Prior udi Antvorskov, Albret Jepsen, Mads Eriksen Rigets Raad, iligemaade af Henrik Gise, Hans Urne, Hans Kraffse, Jørgen von der Wist, Knud Rud, Anders Henriksen, Mauritz Skaffue. Saa at derfor Kongen syntes at kunde ballancere mod Hertugen udi Riget; men Forskjællen var, at Hertugens Anhang svor af Hjertet, og endel af Kongens ikkun af Frygt, undtagen de sjællandske Bønder, der ansaae denne Konge som deres Friheds Beskytter.

Efterat Kong Christian menede saaledes at have forsikret sig Fyen og Sjælland, begav han sig til Kjøbenhavn, hvorfra han affærdigede Bud til Landstinget i Skaanen, for at sammenkalde dither den skaanse Adel; der besværede han sig iligemaade over Sybernes Utroskab, bød sig til at rette,
hvad

hvad han kunde have forseet sig udi, og anholdt om en ny Ed, og svore ham da igjen adskillige af den skaanke Adel, tilligemed Erkebispfen af Lund Hans Væg, hvilken var Kongen saa hengiven, at han fulgte ham udi hans Landflygtighed. Intet blev forsømt, som kunde bestyrke hans Sager, og oprække saavel Undersaatterne som Fremmede til Medlidenshed. Dronningen affærdigede ogsaa paa samme Tid et Brev til Regentinden udi Nederlandene, Fru Margareta, saaledes lydende e):

Udi disse Dage have vi faaet de sørgelige Tidender fra vor Herre Gosbonde, at hans eget Ridderkab haver sat sig op imod ham, uden lovlig Aarsag, og at de ville stille os og vore Børn ved Liv og Land; derfor bede og forme ne vi Eder, at I ville saadant legge paa Hjertet, og strax tilskrive disse Misfornøjede, at de staae fra saadant uretfærdigt foretagende, saafremt de med deres Børn og Tilhængere det i Fremtiden ikke ville undgielde, og derpaa besgjære et endeligt Svar &c.

Det jydskke Raad derimod forsømte sig ej heller paa deres Side; de affærdigede strax Breve til Lybek, hvorudi de lode Staden vide Rigets Tilstand, og at de havde offereret Kronen til Hertug Fridrik, begjærede derhos Undsætning mod Kong Christian.

De.

e) Lit. Reginæ ad Marg. pag. 1207.

De fikkede ogsaa allevegne Breve til deres Medbrødre udi Riget, formanende dem til Undsætning udi saadan retfærdig Sag, som angik Rigets Beste, og deres egen Belfærd. Især formanede de dertil Rigets Marsk **Mogens Gise**, saasom de vidste, at samme Herre var Kongen bevaagen ^h. Dette, saavel som Hertug **Frideriks** Præparatorier bragte det hele Rige udi Bevægelse; hvorudover Kongen, da han mærkede, at han ikke kunde forlade sig paa sine Undersaatter mere, item, at Hansestæderne havde forenet sig med Hertug **Friderik** imod ham, saa at han havde Uarsag at frygte for at see sig inden kort Tid belejret i Kjøbenhavn af de Lybske tilvands, og af Holstenerne tillands, samlede han i en Hast en Flaade af 20 Skibe, hvorpaa han satte Dronningen og hans Børn med Rigets vigtigste Breve og Klenodier, og hvad som kunde være ham tjenligt, saa at **Hvitfeld** siger, at han sparede ikke Messing-Bekke-
ne paa Kjøbenhavns Slot. **Sigbrit** lod han indslutte i en Kiste, og i saadan Positur føre paa Skibet, at hun ikke skulde overfaldes af Almuen. Der siges, at hun i denne Færd trøstede Kongen med disse Ord: **Bleibet Ihr nicht König in Dänne-**
mark,

^h) Lit. Senat. Cimbr. ad fratres. Viburg. Sabbatho proximo ante fest. purificat Mariæ 1523. pag. 1207.

marck, so sollet Ihr Burgemeister zu Amster-
dam werden. En slet Trøst for en Konge over tre
Riger, saasom man vel ikke kunde ansee det som no-
gen synderlig Promotion.

Kongen betroede for sin Vortrejse Kjøbenhavns
Stad og Slot til Henrik Gise, og forsynede Sta-
den med en Besætning under Anførsel af Jürgen
Soffmut, lovende inden tre Maaneder at komme
tilbage med fremmed Hjelp, saavel fra Kejseren som
fra andre hans Venner udi Tydskland. Men denne
hans Resolution forarsagede, at adskillige af hans
Tilhængere begynde at vakle, iblant andre Biskop
Lauge Urne, hvilken, seende, hvad Virkning saa-
dan Vortrejse vilde have, søgte sin Sikkerhed udi
Tide, og slog sig til det andet Parti. Den 20 April
udi det Aar 1523 sejlede Kongen fra Kjøbenhavn med
Dronningen og de kongelige Børn paa et Skib kal-
vet Løven. Med ham fulgte Mag. Hans Vess Er-
kebisp af Lund, Hans Mikkelsen Borgemeister af
Malmø, Mag. Hans Nøenbo. Flaaden bestod
af 20 Skibe, og hans eget Skib Løven var besat
med 120 Soldater og dobbelt Søfolk. Han lod lette
Anker Klokken 1 om Eftermiddagen, og løbe Kjø-
benhavns Indbyggere op paa Boldene for see efter
ham, indtil han kom dem af Sigte, og at hans
Skibe vare Skovshoved forbi. Udi Søen paakom
en Storm, som adspalttede Flaaden, saa at nogle af
Ski

Skibene landede under Norge tilligemed Kongen selv, og andre paa andre Steder. Dog, som Vinden strax derpaa blev god igjen, satte han Sejl derfra, og kom i Behold til Zeeland. Paa hans Undvigelse fulgte et almindeligt Træfald, saa at omsider Rigets Marsk Hr. Mogens Gise selv forlod hans Parti, og slog sig til de Misfornøjede. Kong Christian gjorde vel siden adskillige Forsøg at komme paa Thronen igjen, men stedse forgjæves. Efterat han længe havde omflakket, og ladet sig see nu mod Holsten, nu i Norge, blev han omsider fangen, og endte sit Liv til Kallundborg efter 27 Aars Fængsel, hvorom skal tales omstændeligen ubi Fridrik 1 og Christian 3 Historier.

Saadan Ende fik Christian 2 Regimente, et af de allermærkværdigste ubi den danske Historie. Han var en Herre af en aaben Hjerne, og et stort Begreb, havde ogsaa haft saa god Information, og Optugtelse som nogen dansk Prinds; thi Historien vidner, at han endogsaa ubi det latinske Sprog havde naaet saadan Fuldkommenhed, at han kunde baade tale og skrive ubi samme Sprog med Færdighed. Ubi Krigssager havde han bragt det saavidt, at han blev regnet blant de største Generaler paa de Tider. Hans Love og Forordninger vise, at han gemeenlig har været for Retfærdighed, og vidner en Autor, som levede ved de Tider, at hvor stor Haardhed han

end øvede, og hvormeget han end var hengiven til Brede og Hastighed, saa fik han dog aldrig til nogen Execution uden foregaaende juridisk Examen, og uden han kunde ophitte nogen specieux Prætext dertil g). Sligemaade har han og været for Landets Opkomst i Handel og Wandel, saasom han ikke kunde lide, at et stort og berømmeligt Rige skulde længer være Høker for Hansfestøderne, og det er troligt, at, hvis han ubi sit Forsæt ikke havde blevet hindret, havde han bragt den danske Handel ubi Flor. Den gemene Almue og Bønder søgte han at understøtte og hjælpe, hvilket vises saavel af hans ny Love, som af andre Forordninger. Ubelen og de Store derimod holdt han stedse Tømmelfingeren paa Djert, hvortil han var bleven ophidset af den stærke Haandfæstning, som stedse stod ham for Hovedet. Man seer derfor, at alle hans Gjerninger sigtede til at klippe Bingerne paa de Store, og at bane sig Vej til en absolut Magt, og var det og i den Henseende, at han stedse flatterede Borgere og Bønder. Et mærkeligt Exempel derpaa saaes ubi en Herremand ved Navn Claus Daa. Den Samme havde ikkun flaaet to a tre Ruder ud i et Dhus, og maatte derfor give til Straf

4000

g) *Svaning. Christ. 2. lib. 2. Cap. 3. Nihil unquam Christiernus sine manifesto juris prætextu tentare voluit, quemadmodum pleraque ejus acta testantur.*

4000 Lod Sølv, endskjøndt man tilforn ikke havde regnet det saa'noje, om en Herremand havde slaaet ligesaa mange Tænder ud paa en M-Bert. Han var ellers af Naturen haard, vrebagtig, og let kunde overile sig, hvilket sees af adskillige haarde Executioner, saavel udi Danmark, som udi Norge, men besynderligen udi Sverrig, hvorvel man kan sige, at han bleven drevet til det store stokholmske Blodbad mere af en falsk Politique, end af Hevngjerrighed, hvorudover man ogsaa seer, at han siden bar Fortrydelse derover, da han mærkede, at samme Execution havde anden Virkning, end den som han indbildte sig. I den Henseende lod han siden rette sin store Favorit **Dietrik Slaghet** tilligemed **Claus Holst**, og **Andre**, som havde raadet ham til saadant Mord. Han beskyldes ogsaa for Uhybskhed, skjøndt jeg seer ikke, at han efter **Dyvekes** Død holdt sig til andre end Dronningen h). Og hvad hans Dpførsel mod Dronning **Elisabeth**, angaaer, da finder man vel undertiden Tegn til Misforstand mellem dem, thi han lod hendes Skriftefader forvise Hoffet, omkom hendes Kammerjunker, og drev hendes Hofmesterinde **Anna Nøenstrup**, som var **Otto Rosens Frants**

h) Manuscr. Skibyense tillægger ham dog flere andre Uhybskheder, men samme Autor gjør sig ved sin al for store Bitterhed tit suspect.

Franges Enke i), ubi Landflygtighed. I det Dvrige finder man dog ikke, at han har comporteret sig ilde mod hende, og den Bestandighed, som hun stedse lod see mod ham ubi hans Landflygtighed, kan nogenledes tjene til Bevis paa et kjærligt Egtekab.

Hvad hans Religion anbelanger, har han lem-
pet den efter Tiden, og nu været Lutherisk, nu Ca-
tholisk, ligesom hans Interesse drev ham til; han
var opdragen i den romerske Tro; men, da han mær-
kede, at hans Morbroder ubi Saren havde antaget
Reformationen, og at ved Lutheri Lærdom de Geist-
liges Myndighed kunde svækkes, og Kronens Gods
formeres, forskrev han en evangelisk Lærer, nemlig
Mag. Martinum til Kjøbenhavn, hvilket giver til-
kjende, at han og havde isinde at forlade Pavedoma-
met. Men, som han siden fornam, at saadant
Foretagende vilde foraarsage ham stor Urolighed, og
han maaske frygtede, at Keiser Carl derover skulde
blive ham fiendsk, har han staaet fra sit Forsæt, thi
de geistlige Ceremonier, som omtales i hans ny Lov,
vise, at han da bekjendte den romerske Kirke. Da
han var ubi Landflygtighed ubi Nederlandene, søgte
han den mest. Han gav sig ogsaa ud for den ro-
mera

i) Solger heber han hos adskillige Skribentere, end
ogsaa hos Switsfeld selv, men ubi Rigets Raads
Manifest mod Kongen kaldes han Otto Sol-
gersen.

mercke Troes Beskytter, da han kom til Norge, for at vinde samme Riges Indbyggere. Udi Saren derimod søgte han de evangeliske Kirker, havde ogsaa ved Hans Mikkelson, Borgemeester af Malmø, laadet oversætte Bibelen, saa at det synes, at denne Konge haver en lang Tid rettet sin Religion efter Tidernes Tilstand, saa at hans Apologister have Nøje at besmykke hans Forhold udi den Post; alt hvad man kan sige, er, at han udi Hjertet stedse var god Evangelisk, og at han simulerede, saa ofte han bekiendte den romerske Tro, og det af Frygt for Keiserens Uvenskab; thi man finder, at Keiseren har laadet falde disse Ord: Efterdi vor Svoger imod vort Raad og Villie forandre Religionen, saa ville vi og forandre vort Hjertelav mod ham k). Men, som Simulation er mere lastværdig end Ustabighed, saa forsvares hans Conduite med saadant Argument ikke med bedre Gynd end Eceboli, hvorom Socrates taler udi hans Kirkehistorie, at han altid havde den samme Tro som Keiserne, saa at han var Orthodox under Constantino, Arianer under Constantio, og Hedning under Juliano l). Denne Simulation eller Ustabighed ophørte dog omsider ganske hos Kongen, da han saae sig ingen Hjelp meer hos Mennesker, men mærkede, at han maatte befale

Gud

k) *Svan. Christ.* 2. lib. 3. Cap. 4.

l) *Socrates hist. Eccles.* lib. 3. Cap. 13.

Gud sin Sag alene. Udi det Brev, han tilskrev Kong Friderik 1532, vidner han sig med Glæde at høre, at Kongen er kommen til den salige Lærdoms og Evangelii Bekjendelse, og siger han sig ikke at have kjendt Gud, da han var i sin Velstand. Det Brev, han tilskrev Johan Vendeland, Borgemeesteren af Danskig, er ogsaa fuld af Gudsfrøgt og kristelige Ord; iligemaade alle de Breve, han ved sin Cansler Poul Rjempe skrev til Kong Frideriks Generaler og Krigsfolk udi Norge, thi endel ere saa bevægelige, at man fast uden Graad ikke kan læse dem. Og udi hans langvarige Fængsel holdt han stedse fast ved den evangeliske Lærdom, indtil yderste Mandedræt.

Hvad Legemets Skikkelse angaaer, da finder jeg intet derom i Særdeleshed antegnet, Historien siger alene m), at han lignede sin Fader hverken udi Ansigt eller Sæder, hvorudover Nogle udstræede falskeligen, at han ikke var Kong Hanses rette Søn; dog slægtede han sin Fader paa derudi, at han ogsaa undertiden havde stærke Anfald af Melancholie n). Han stammede gjerne, naar han blev vred, og var hans gemeenlige Ed, Guds Dros. Hvor meget han end var hengiven til Brede, saa var han dog en stor Mester i at simulere, hvilket kan sees af **Torben**

m) *Hvitf. præfat. ad hist. Christ. 2.*

n) *Hist. Johannis.*

ben Ores Historie, og besynderligen af de edelige Protestationer, han gjorde til Stænderne ubi Sverige om et mildt Regimente noget for den Stockholmste Execution, og er saadant den største Plet ubi hans Liv og Levnet. Kort at sige, Christian 2 var en Konge, der havde Blanding af mange gode og onde Qualiteter, og han har gjort meget Godt, men langt mere Ondt. Saa at, enten det danske Raad var besøjet eller ej i at opsigte ham Riget, saa maatte han dog siden selv bekjende, at det, som ham vederfoer, skjendt mod Love og Regler, var en Guds Straf, som han havde fortjent. Dog kan man sige dette, at, hvis hans Liv og Levnet havde været beskrevet af en Borger istedenfor en Herremand, af Hans Mikselsens Borgemester i Malmø istedenfor Rigets Cancellier Arild Svitsfeld, havde det langt fra ikke blevet saa hæsligt, thi man seer kjendeligen, at mange Ting ere ham paadigtede, og at vor berømmelige Historieskriver viger i Christian 2 Historie noget fra sin sædvanlige Oprigtighed og Upartiskhed. Haver denne Konge været ond, saa har han ogsaa ved en langvarig Poenitence ubi et 27 Aars Fængsel forsonet sine Synder, og, har Gud havt den Naade for ham, at unde ham saa lang Tid til at begræde sine Synder, saa bør vi Mennesker, helst disse Rigers Indbyggere, ikke søge at sværte hans Navn ved forhadte Titler af Christian den Onde, eller
den

den danske Nero, thi haver han regjeret som Kong Christian den Onde, saa er han derimod død som Christian den Gode. Og kunde vor Historieffriver i den Henseende i det ringeste have ladet ham beholde hans Døbenavn Christian eller Christiern, endskjøndt det ikke gjør meget til Sagen, thi at ville til Straf kalde en Konge Christen istedenfor Christian, taber Ingen ved uden Skribenten.

Hans Dronning var Elisabeth, Kong Philippi af Spanien anden Dotter og Keiser Caroli 5 Søster. Svaningius skriver, at Kongen selv rejste til Nederlandene for at anholde om samme Princesse, men Hvitfeld taler intet om saadan Rejse, men tvertimod vidner, at dette Parti skede ved Churførst Fridrik af Saxens Underhandling. Hun blev kronet til Dronning udi Dannemark den 12 Augusti 1515. Hun var en særdeles from og dydig Princesse, der med stor Daalmodighed igjennemgik adskillige Fortrædeligheder saavel udi Dyvets Tid, som efter hendes Død; thi hun maatte studere paa at rette sig saavel efter Kongens Sind som Sigbrits, maatte ogsaa med Daalmodighed lide, at hendes Skriftefader og Hovmesterinde bleve Hoffet forvisede, item at hendes Kammerjunker, som hun havde bragt med sig fra Nederlandene, blev ombragt. Hendes Kjærlighed mod Kongen var dog saa stor, at hun stedse fulgte ham i hans Landflygtighed, og, endskjøndt

fjøndt Stænderne udi Danmark tilbøde hende gode
 Vilkaar, om hun vilde blive i Landet, sagde hun,
 at hun heller vilde leve udi Landflygtighed med hen-
 des Herre, end regjere uden ham. Hun døde til
 Gent i Flandern den 19 Januari 1525, hvor hen-
 des Epitaphium findes med **Cornelii Scepperi In-**
scription. Hun holdt stedse ved den catholske Reli-
 gion, fjøndt det synes, at hun ikke har forkastet
 Alting udi **Lutheri** Lærdom, thi **Svaningius** vid-
 ner o), at hendes Broder **Ferdinandus** vendte hen-
 de Ryggen, efterdi hun lod sig gjøre delagtig baade
 i Vin og Brød udi **Nadveren.** De Børn, som hun
 avlede med Kong **Christian,** vare **Johannes,** den
 Førstefødde, som kom til Verden den 22 Febr. 1519.
 Samme Prinds fulgte sin Fader udi Landflygtighed,
 var udi sin Morbroders Kejser **Carls Hof,** og op-
 førte sig saaledes, at man havde særdeles Forhaab-
 ning om ham. **Hammelmann Chron. Oldenb.**
 vidner, at han havde gjort saadan Fremgang udi
 Studeringer, at han udi sit tiende Aar holdt en ko-
 stelig latinſk Oration til **Regensborg** med Kejserens
 og de der forsamlede Førsters Forundring. Endel
 af **Danmarks Raad** havde ogsaa ifinde at offerere
 ham **Kronen** efter Kong **Frideriks** Afgang, men
 Døden forekom saadant. Thi den samme Dag p),

font

o) *Svaning. Christ. 2. lib. 3. Cap. 4.*

p) *Chytr. Saxon. lib. 13. siger den samme Tid,*

som hans Fader blev fangen, bøde han til Regensborg 1532.

De andre Børn vare Maximilianus og Philippus, som vare Tvillinger, hvilke bøde kort efter Fødselen.

Dorothea, som ubi sit tolvte Aar blev giftet med Pfalz = Grev Fridrik, hvorudover bemeldte Pfalz = Greve, som siden blev Churførste, paa Princesens Begne formerede Prætensioner paa den danske Krone.

Christina, som ubi sit ellefte Aar blev given til Franciscum Sforza, Hertugen af Mayland, og efter hans Død giftede sig anden Gang med Hertug Francisco af Lothringen, saa at derudover hendes Børn lod sig ogsaa mærke med Prætensioner paa Kronen.

Disse kongelige Børn, undtagen Maximilianus og Philippus, som bøde kort efter Fødselen, fulgte Kongen og Dronningen i deres Landsflygtighed, og bleve de paa Keiser Caroli Bekostning opdragne ubi Netherlandene under Information af Cornelio Agrippa, en bekjendt og anseelig lærd Mand paa de Tider. Den Samme havde samme Lykke som adskillige lærde Mænd, at han blev holden for en Troldmand, thi han var saa lærd og havde saa herlige Sindets Gaver, at han blev kalden de Tiders Trismegistus, og det i Henseende til den store Kundskab, han

han havde udi Theologie, Medicine og Jurisprudencia. **Paulus Jovius**, endskjøndt han ikke var **Agrippæ** god, tilstaaer dog, at han havde portentosum ingenium, det er, et Hoved, som kunde kalbes for et Vidunder. Den store Tilbøjelighed, han hellers havde til mørke og hemmelige Videnskaber, gjorde ham suspect for den sorte Kunst, og gav Anledning til adskillige Fabler, som fortælles om ham, blant andet, at han paa sit yderste sagde til Hund: **Gak bort du stemme Best, du est Uarsag til al min Ulykke**, hvorpaa Hunden gik bort og styrtede sig udi **Floben Saone**. Han har efterladt sig adskillige Skrifter, som de *vanitate Scientiarum*, *de Philosophia occulta &c.* En saadan anseelig Mand udvalgte Kong **Christian** til sine Børns Informator, hvorvel der behøvedes ikke saa stor Lærdom til saadant Embede. Det er troligt, at han har været Kongen kjær formedelst den hemmelige Tilbøjelighed, han siges at have havt til **Lutheri** Reformation.

Ved Anledning heraf vil jeg ogsaa tale om andre anseelige og berømmelige Mænd, som denne Konge betjenede sig af, eller, som florerede udi Danmark i hans Tid. Saa som **Cornelius Agrippa** var hans Børns Informator, saa var **Cornelius Scepperus** hans Vice-Sangler, og tro Compagnon i hans Landsflygtighed. Samme **Scepperus** var
født

fød til Nieuport udi Flandern. Han var en lærd Mand, og har med stor Iver forfægtet Christian 2 Sags, saavel mod **Friderik I** som mod Lybek; thi han lod Anno 1524 udgaae et Svar mod **Friderik I** Manifest, og et andet mod de Lybske. Manifesterne saavel som hans Apologier skal tales videre om ved denne Histories Slutning.

De andre anseelige Mænd, som fulgte Kongen i hans Landflygtighed, vare **Johannes Wæs**, Erkebispfen af Lund, og **Sans Mikkelisen**, Borgemeester af Malmø. **Johannes Wæs** var en Adelsmand fra Cleve eller Gylif. **Sleidanus** kalder ham **Vesalium**, og siger, at han var fød til Bezel. Han var først Kongens Secretair, og blev efter **Dietrik Slaghefs** Fald promoveret til Erkesædet i Lund med Capitulets Billie, og, saasom han derfor ikke holdt sig sikker i sit Embede, da Kongen undvigede Rigerne, skrabede han sammen Alt, hvad han kunde overkomme af Kirkens Gods og Klenodier, og fulgte Kongen i Landflygtighed q). Siden opholdt han sig udi Keiserens Hof, og blev Biskop til Costniz, hvor han døde 1548 r). **Sans Mikkelisen**, Borgemeester i Malmø, var en af Kongens troeste Tjenere,

og

q) Chron. Archiep. Lund.

r) Sleidan lib. 12 & 21. Constantientium Episcop. Joh. Vesalius, qvi Archiepiscopi Londensis nomen obtinebat.

og fulgte ham stedse ubi hans Landflygtighed. At samme Borgemeester har været vel studeret, sees deraf, at Kong Christian betjenede sig af ham som en Secretair. Han lod trykke det Brev, som Kongen tilskrev Borgemeester Johan Vendeland af Danskig, og gjorde en Fortale dertil. Kongen lod ogsaa ved ham oversætte paa Dansk det Ny-Testamente ubi Antwerpen, som siden blev publiceret til Leipzig 1524 s). Ved denne Oversættelse bragte han den danske catholske Geistlighed ubi Harnisk, og maatte derfor den bekjendte Paulus Elia paa samme Geistligheds Begne paatage sig at refutere hans Version. Ubi denne Refutation giver han tilkjende, at det ny oversatte Testamente ubi mange Maader var forfalset, siger, at Kong Christian saadant havde foretaget alene for at stifte Uenighed i Riget, taler haardt mod Kongen, og sparer ej heller Oversætteren. Hvor tro denne Mand haver været Kong Christian, sees deraf, at han forlod Hustru, Børn og Ejendom, for at følge ham, og da han forlod Malmø, formanede han Borgerne til Troskab, indtil de finge Undsætning. Hvorudover Kong Fridrik var ham saa fiendsk, at, da han ved Malmøs Overgivelse gav Pardon til alle dem, som havde tjent Kong Christian, undtog han ingen uden Hans Nikkelsen og Sigbrit. Men, uanseet det Fiendskab, kunde samme

Konge

*) Svitfeld siger, at det blev trykt til Antwerpen.

Konge ikke andet end bære *W*stime for ham, i Henseende til den uafslædig Trofskab, han lod see imod den landflygtige Herre, og derfor lod hans Gods staa urørt i tvende Aar. Hans Venner skrev ham ofte til, og lovede at skaffe ham Kong *F*rideriks Venfkab, item hans Gods og Ejendom igjen, om han vilde komme tilbage. Men de kunde ikke overtale ham dertil, thi han sagde, at han agtede intet det Gods, som han efterlod sig i Danmark, mod det som han førte med sig, som var Trofskab mod sin Herre, og den reformeerte Lærdom. Han døde til *H*ardevik 1532, og kan i Henseende til hans Forstand, Dyd og Trofskab, regnes blant dette Riges berømmelige Mænd. Han lod først ret befæste *M*almsø, og anlægge den *V*stre Sø, forhøjede ogsaa *S*tadens Gader, hvilket *B*ærk Borgemeester *J*ørgen *K*of¹⁾ i siben fuldfærdigede. De tvende Brødre *I*ver og *V*incentius *L*unge fortjene og at sættes blant de *T*idens berømmelige Mænd. Den første af dem, nemlig *I*ver *L*unge, var en af dette *S*eculi store Helte. Han begav sig ubi sin Ungdom af *F*ædrenelandet ind ubi *F*rankrige, og tjenede med *B*erømmelse, saavel under Kongen af *F*rankrige, som under den stridbare Hertug af *B*urgundien, saa at han bragte med sig
til

1) Det maa uden tvivl være den bekjendte *J*ürgen *M*ynster, efterdi han ogsaa hos nogle *A*utores kaldes *J*ürgen *K*of.

til Danmark igjen mange kostbare Guldfjæder, som han i fremmed Tjeneste havde bekommet til Forøring for sin Trost og Tapperhed, og vidner Svaningius, som kjendte ham, at han paa højtidelige Dage plejede at have samme Kjæder hængende om Halsen af sin Hest. Efter hans Tilbagekomst blev han holden i stor Ære hos Kong Christian 2; men den Æsteme, Kongen bar for ham, opvakte Ugunst hos Andre. Jeg har tilforn fortalt om hans Duet med Tecknagel, og den Sejer, han erholdt over samme Helt; iligemaade om hans Endeligt, hvorfor jeg det her ikke vil igjentage. Hvad hans Broder Vincenzius Lunge derimod angaaer, da indlagde han lige saa stor Berømmelse ved Studeringer, som den Anden ved Krigs- Bedrifter, og regnes han for En af de første, der lagde Grundvold til boglige Konsters Opkomst i Danmark. Svaningius vidner at have hørt ham med Admiracion holde latinske Orationer u).

Der indfaldt ogsaa i denne Konges Tid tre mærkelige Prælater, alle forslagne Mænd og store Avanduriers. Den første var Jens Beldenack. Om samme Mands Opkomst har jeg talet ubi Kong Hanses Historie. Jeg haver ogsaa viset, at han uden kongelig Ordre forsikrede de Lybske om en Sum Penge, med hvilken Gjerning Kong Hans var ikke fornøjet,

skjændt

u) *Svaning. Christ. 2. lib. 2. cap. 8.*

Kjendt han lod det blive upaaanket. Christian 2, saasom han holdt ham mistænkt for at have udvirket hos hans Herr Fader, at Bisp Carl af Hammer blev ham adjungeret som hans Raad udi Norge, fattede Misgunst til ham; og derudover, da han var kommen til Regjeringen, lod han Beldenack actionere for den Forskrivning, som han uden Ordre havde gjort Lybet, dømte ham ogsaa til at betale de 80000 Gylden, som var den udlovede Summa, og at afstaae Odense Stift til en Anden, som Kongen dertil vilde have; iligemaade at han skulde gjøre Kongen og Enke-Dronningen Ufbigt for den Trodsighed, han havde ladet see mod dem. Derpaa fik han Christian 2dens Vensteb igjen, og fulgte ham paa det store Tog til Sverrig, hvor han efter samme Riges Reduction blev Bisp til Stregnæs x), men, da der skedde Opstand udi Sverrige, forlod han Riget, og kom over til Danmark igjen. Der blev han af Kongen og Sigbrit beskylt for at have tilligemed Dietrik Slaghet været Raadgiver til det stokholmske Blodbad, og derfor anden Gang blev fængslet, og ført til Hammershus paa Bornholm, hvorvel der var en
ans

x) Svitfeld siger paa et Sted, at han blev Bisp paa Stregnæs, paa et andet til Skara, og paa det tredie til Aroes, hvilke Slags Contradictioner ofte forekomme hos samme Skribent.

anden Aarsag til dette Fængsel; thi han kom i Trætte med Kongen paa Kjøbenhavns Raadhus om et Land kaldet Taasing, og, da han blev adspurgt af Kongen, hvad Udkomst han havde dertil, svarede han meget spotteligen, at Taasing havde ligget udi Mands-Mindē til Stiftet, hvilket var Udkomst nok, og vilde Kongen disputere Gjere, hvad de saa længe havde havt udi Possession, skulde han først opsigē de engelske og skotske Konger deres Lande, eftersom baade Engeland og Skotland tilforn vare lagde under Danmarks Krone. Saasom nu Belden's Fængsel fulgte strax paa denne Trætte, er det troligt, at saadant har været den største Aarsag dertil. Efterat han nogentid havde siddet fangen paa Bornholm, blev han af de Lybske igjen befriet af sit Fængsel. Thi de Lybske vare ham bevaagne, efterdi hans første Forfølgelse var skeet for deres Skyld. Da Kong Sridrik kom til Regjeringeu, aflagde han Trofskabs-Ed til ham; men som han var bleven mistænkt for et Mord, nemlig Otto Porsfelds, som var Lehnsmand paa Nesbyhoved, blev han ved Kong Srideriks Tilladelse tredie Gang fangen af Christopher Rangow til Overnebek y), og maatte han give 2000 Gylden for at komme løs igjen. Anno 1529 afstod han Odense Stift til Knud Gyldenstjerne for 6000 Gylden, og efter denne Resignation begav

y) Chron. Episcop. Oubiziens.

fig til Lybek, hvor han døde 1532. Han var en Mand af stor Forstand, og en af de største Stats-Ministre paa de Tider. Hans Trodsighed og urolige Sind vidne noksom de selsomme Fata, han havde i det han tre Gange blev fængslet. Han havde ellers den Lykke, som alle store Hoveder paa de Tider, at han blev holden for en Troldmand. Der fortælles, at, da han engang mødte en af de Rønnover, som vare hans Uvenner, paa Marken, at han mærkede, at samme Rønnover var stærkere end han, tog han op en Bog og læsede derudi, hvilket havde saadan Virkning, at hans Bederpart saae Marken fuld af Krigsfolk, blev forfærdet, og tog Flugten. Han var ellers en stor Hader af Lutheri Lærdom, thi han sagde, at det var bedre, at alle, saavel lutherske som catholske Præster, vare hængte i en Galge, end at en Messe skulde affaaffes, hvilket sees af det Brev, som han skrev til Menigheden udi Ussens z). Hvis det er sandt, som skrives, at han spaaede M. Dietrik Slaghef forud, at han skulde baade hænges og brændes, kan man holde for, at han havde en Spaadoms Aand, men, var han Prophet, saa kan han ingenlunde regnes blant de gode Propheter.

Den anden mærkelige Prælat var **Gustav Trolle**. Han var den største Acteur udi den store
 Tra

z) Lit. Joh. Beldenack ad Consules & Senat. 1527.
 pag. 1300.

Tragoedie, som blev spillet til Stokholm. Om hans **Avantures**, han havde efter **Christian 2** Landflygtighed, og hvorledes han blev omkommen udi det Slag ved **Drnebjerg**, skal tales udi **Friderik 1stes** og **Christian 3dies** Historier.

Den tredie var den navnkundige **Mag. Dietrik Slaghek**, om ham, saavelsom om hans Befordererke **Sigbrit**, er tilforn omstændigen talet, hvorfor jeg det her ikke vil igjentage.

Den fjerde navnkundige **Prælat** var **Erik Valkendorp**. Samme **Valkendorp** var for sin Forstand og Lærdom saa anseet, at **Kong Hans** bestilte ham til at være sin Søns Cancellar. Efterat han udi nogentid med **Gre** havde beklædet denne Post, befordrede **Kongen** ham til Erkesædet udi **Trendhjem** 1516. Udi Begyndelsen af **Christian 2** Regjering blev han skicket til **Nederlandene** for at afhente **Dronning Elisabeth**. Der blev han af hendes Broder **Erkehertug Carl** ombedet at formane **Kong Christian** paa sit Embeds Begne, at stille sig ved **Dyveke**, og, saasom **Erkebisp**en ved sin Tilbagekomst saadant efterlevede, blev han derudover forhadet af **Sigbrit**, hvilken ogsaa bragte ham i **Kongens** Unaa-
de, saa at han maatte udstaae adskillige Fortrædeligheder og Forsølgelser af **Kongens** Venner i **Norge**. Dette forarsagede, at han 1521 paatog sig en Rejse
til

til Danmark, for at andrage sine Klagemaal a), men han blev paa Vejen af en Storm drevet til Holland, hvor Kongen søgte at arrestere ham. Men Magistraten udi Amsterdam vilde ikke føje Kongen derudi, helst saasom Erkebispnen indskjød sig for Paven. Han begav sig siden til Utrecht, og derpaa til Rom, hvor han døde udi Landfngtighed. Han var en særdeles fornuftig og duelig Mand baade udi Kirke- og Stats- Sager. Blant andet lægges dette ham til Berømmelse, at han arbejdede paa, medens han var udi Trondhjem, at oplede det gamle Grønland igjen. Til den Ende læsede han alle de Bøger, som vare skrevne derom, examinerede Kjøbmænd og Skibsfolk i Norge, som havde Kundskab derom, og lod gjøre et Søkort over den Vej, som man skulde tage, og de Ryster, man skulde lede. Den Instruction, som han gav dem, der vare beskikkede at rejse til Grønland, findes hos Torfæum b) i hans grønlandske Beskrivelse saaledes:

Naar

a) Lit. Archiep. ad. Senatum Regni, de dato Traject. 1520. Mogle sige, at han, som Christian den Andens Tilhænger, maatte forlade Riget, da Friderik første kom til Regjeringen, hvilken Wildfarelse jeg selv udi min Danmarks Beskrivelse har fulgt. Men Raadets Manifest mod Christian 2 viser anderledes.

b) Torf. Grønland. Cap. 31.

Naar de komme til Grønland, skal de ikke sætte mere end tvende af Solkene iland i Begyndelsen, for at see, hvorledes de vil imodtages. Der skal flittigen have Indseende med, at ikke flere paa eengang forlade Skibet, end at de øvrige kan styre det, og føre det hjem. De skal nøje give Agt paa Cursen, item, paa det Sted, hvor Colonien sætter sig, paa det at man kan undsætte Colonien, hvis den af Indbyggerne bliver beængstiget. Men disse Anstalter og oprettede Compagnier ginge tilgrunde ved denne store Mands Fald.

Blant Christian 2 høje Generaler meriterer det første Sted Søren Norby. Denne Mand var alt udi stor Reputation i Kong Hanses Tid, da han tilføes tilføjede de Wendiske saadan Skade, at han var bleven en Skræk for dem, baade udi Nord- og Østersøen. Han fulgte Kong Christian 2 paa det store svenske Tog, og blev af samme Konge forlehnet med Gulland, og, da den bekjendte Opstand skede under Gustav Erikson, var han den eneste, som hindrede Gustavs Fremgang, i det han lod sig see nu paa et, nu paa et andet Sted, hvor hans Hjelp var nødvendig, saa at det var ikke hans Skyld, at Sverige blev forlist. Hans Dyd og Trofasthed var ikke mindre end hans Tapperhed, thi han beskyttede adskillige betrængte Svenske, som toge deres Tilflugt til ham
efter

efter det stockholmske Blodbad, endskjandt de svenske
 Skribentere foregive, at han gjorde det for at inffu-
 nuere sig udi Sverrig, hvor han haabede at blive
 Statholder, og faae til Hustru Fru Christine, Steen-
 Stures Efterleverste. Den store Credit, han hav-
 de erhvervet formedeest sin Troskab og Tapperhed,
 gjorde ham forhadet hos Sigbrit, som søgte at styrte
 ham, men forgjeves. Efter Christian 2. Undvigelse
 var han een af dem, som gav Kong Sriderik mest
 at bestille, sparede ej heller de Svenske og Lybske,
 samt alle dem, som vare Kong Christians Fiender,
 hvorudover han 1524 blev af de Svenske og Lybske
 belejret paa Wisby Slot; men han forsvarede Slot-
 tet mod dem udi tvende Maaneder, og, da han
 mærkede, at han ikke længer kunde holde det ud,
 lod han, som han overgav Den til Kong Sriderik,
 hvilken derfor confirmerede ham udi hans Statholder-
 skab paa Gulland. Dog, som han ikke kunde glem-
 me sin gamle Herre, begyndte han ny Handel, gjorde
 de 1525 Landgang paa Blegind, og indtog samme
 Province tilligemed hele Skaane paa Malmø og Hel-
 singborg nær, og lod sig allevegne hylde udi Chri-
 stian 2. Navn. Men de Bønder, som han havde
 samlet, bleve tvende Gange slagne, først ved Lund,
 og siden ved Landskrone, hvorudover han blev tvun-
 gen paa ny at hylde Kong Sriderik, og at overgive
 Gulland, og gav Kongen ham da til Underholdning

et Amt udi Blegind, og bevilgede ham at oppebære Land- & Tæppen af samme Province og Lyfter; men han faldt siden til sin gamle Natur igjen, blev ved at gjøre Søen usikker, og med tre smaa Jagter, som han lod udruste, plukkede de Lybste, hvor han kunde træffe deres Skibe. Hvorudover Staden Lybeck besværede sig højligen over ham; og, som han derudover blev stævnet til en almindelig Herredag, for et svare mod flige Beskyldninger, forlod han Riget. Paa Vejen blev han drevet under Narva, hvorfra han blev skicket ind udi Moscovien, og der maatte sidde i Arrest indtil 1529, da han efter Keiser Carls Forbøn kom løs igjen. Han begav sig derpaa til Nederlandene, hvor han af højstbemeldte Keiser blev Hærligen imodtagen, og døde udi Caroli 5 Tjeneste, som General, for Belejringen til Florentz, hvor han blev skudt af en Falconet-Rugle 1530. Cornelius Scepperus gjorde ham saadan Gravskrift;

Oceanum hostili toties qui sanguine tinxit

*A gelidæ Thyles littore ad usque Cronum,
Quem non immerito Slavi Svedique Gothique
Vandalicæque urbes extimûere Ducem.*

Norbyns Hætrusco jacet hic Severinus in antro

A Florentina missus in astra pila.

Barbarus ille nequit captivum extinguere Mo-
schus,

Mergere non mediis Ennosigæus aquis.

De

Debuit in Latio, velut Orbis in arce, perire,
Tanta viri ut virtus undique nota foret.

Man seer heraf, at Keiser Carl har havt stor Omsorg for alle Christian 2 tro Tjenere, iligemaade seer man, at, hvor ond denne Konge end afmales, saa have dog adskillige, saavel udenlandske som indenlandske, brave Mænd baaret Kjærlighed til ham, saa at de have forladt deres Gods og Ejendom for at følge ham i hans Landsflygtighed.

Hvad ellers Christian 2 Love og Forordninger angaaer, da har jeg udi Historien vidtloftigen anført hans ny Lov, hvorfore jeg derom intet videre vil tale. Udi hans Haandfæstning siges han at have givet Adelen Hals og Haand, men samme Haandfæstning er af Svitfeld ikke bleven anført. Blant hans Forordninger ere disse de nyttigste, som angaaer Handelen, og den mærkeligste denne, at Ingen maatte slaae sig til Studeringer, uden han havde noget til Beste, paa det at Landet ikke skulde opfyldes med latinske Diggere.

Hvad Mynten angaaer, da indlagde han der ved ikke stor Vre. Han slog efter sin Faders Exempel ogsaa store Sølv-Stykker, som Dalere, hvorvel de endda ikke kunde føre Navn deraf. Sølvmynten blev ellers gemeenligen dabled, efterdi den var stærkt mænget med Kobber. Svitfeld siger, at han lod slaae et Slags Penge, som ikke vare bedre end Kobber

ber, og derfor bleve kaldne Klippinger, og forarsagede, at Kongen deraf fik Navn af Kong Klipping, og gjorde Lector Paulus Elie derover en Satire, som var længe udi Folkes Hænder.

Dette maa være nok talet om denne Konges Historie, hvilken jeg har stræbet at skrive med al mulig Upartiskhed, og, paa det at intet maa fattes, som kan tjene til at oplyse Sandheden herudi, og at give denne Konges rette Portrait, vil jeg til Slutning anføre to af de Manifeste, som bleve publicerede mod ham, tilligemed Corneli Scepperi Svar mod de Beskyldninger, som findes i Hertug Sriders Manifest. Bemeldte Manifeste ere ellers fire; eet udgivet af de Lybske, det andet af Kong Sriders, det tredie af Sverrig, og det fjerde af Danmarks-Riges-Raad. Det sidste vil jeg først anføre, saasom det indeholder mest, hvad som Danmark angaaer, og lyder det saaledes:

Årsage hvorføre de Højværdige udi Gud, Vædle, Velbyrdige, Hæderlige, Strænge og Værlige Bisper, Prælater, Herrer, Ridderskab, Stæder og menige Indbyggere udi Danmark, have Kong Christian deres Ed og Pligt opskrevet, og den Stormægtigste, Højbaarne Første og Herre, Herr Sriders, Hertug udi Holsten, til deres Konge udvalgt.

Alle

44 Danmarks Riges Historie, 3 Periode.

Alle og hver, Churførster, Førster, Gejstlige og Verdslige, Grever, Friherrer, Riddere, Borgeme-
stere, Raadmænd, Borgere og menige Indbyggere,
tilbyde vi Biskopper, Herkskab, Prælater, Ridders-
skab, Stæder, og alle Indbyggere udi Dan-
mark, vores venlige Tjeneste, Helsen,
Gunst, Naade og alt Godt.

Højværdigste, Stormægtigste, Højbaarne, Hæder-
lige, Velbyrdige, Edle, Høj lærde, Ærlige, Vise
og Forstandige, Naadige Herrer og gunstige Ven-
ner. Det er ubentvielt udi alle Kongeriger, Førstens-
dømme, Lande og Byer noksom vitterligt, at udi
den H. Christenhed er et vidtberømt Kongerige, ved
Navn Danmark, hvilket Rige, med andre Kongeri-
ger, haver udi mange Aar været og endnu er med
al kongelig Dyrighed, Herlighed og Firat benaadet
og befriet, saa at det samme Kongerige og Rigets
udvalgte Konger ingen Tid haver haft over dennes
nogen anden fremmed verdslig Dyrighed eller Herkskab.
Haver ogsaa altid Erkebisper, Biskopper, Herkskab,
Prælater og Ridderskab været frit fore, til Riget at
udvælge dennem en Konge og Herre, at formedelst
hans Regimente fornævnte Kongerige maatte blive
udi god christelig Skik og Orden efter beskrevne Love
og gamle Sædvaner, fattige undertrykte Folk til
Trøst, Enker og faderløse Børn til Beskjermelse.
Og alligevel os Rigets Stater og Raad, som forbes-
meldt

meldt er, frit haver været, efter den Stormægtige og Højbaarne Førstes og Herres, Herr Hanses, for-
 dum Danmarks Konges, dødelige Afgang, at udvæl-
 ge os en Konge, efter vor egen Villie; saa haver
 alligevel den kongelige Dyd, Retfærdighed, Stora-
 mægtighed, Fromhed og Gode, som de Konger udaf
 det Hus Holsten var begavet med, os dertil bevæget,
 menende, at Konning Christen, Kong Hanses
 Son, skulde ikke udaf de kongelige Fodspor, hans
 Fader-Faders, Konning Christians, og hans kjære
 Herr Faders, Konning Hanses, have fraviget, men
 meget mere efter deres Exempel regjeret, at vi
 for den Aarsags Skyld fornævnte Kong Christen,
 den Tid hans Herr Fader end levede, til en Konge
 over alt Danmark kaarede og udvalgte. Derimod
 Hans Førstelig Raade sig med sin legemlig Ed til
 Gud og alle Helgen svored os alle, Erkebisper, Bi-
 skopper, Herskab, Prælater, Ridderskab, Stæder
 og Menighed udi fornævnte Kongerige, ved en Res-
 ces, som i efterskrevne Artikler er forfattet og be-
 grebne.

Vi Christjern ic. skulde for Alting have Gud
 Hær, hannem ære, og den hellige Kirke styrke og
 formere.

Alle Biskopper, Prælater og Kirke-Tjenere be-
 res Privilegia, som dennem af den romerske Kirke og
 kristelige Konger givne ere, skulde vi handthæve og
 be

beskytte derhos. Desligste Erkebisper til Lund og Trundhjem, sammeledes de andre Bisper, Prælater, Riddermænds Mænd, og Rigets-Raad, i hvo de ere, hver efter sin Stat og Stand, skulde vi have og holde udi tilbørlig Værdighed og Stand, og derved skulle vi lade dennem blive.

Item have vi nogen Tiltale til Erkebisper, Bisper eller Prælater udi den hellige Kirke, og deres Tjenere, da skal det skee paa tilbørlige Steder for Rigets Raad.

Item have vi eller vor Lehnsmand Tiltale til nogen af Ridderflabet, hvad eller han sidder udi Rigets Raad eller ikke, saa skal vi lade hannem tiltale for menige Rigets Raad, det være om Torbegods eller andre Sager. Og ligervis, som vi ere pligtige, hver at stande til Rette, saa skal vi ogsaa for Rigets Raad hver paa hans Tiltale svare til Rette, og hvad Rigets Raad herudi domme, dermed skulle vi være tilfreds, og ikke være Nogen med Unaade bevaagen, om han hans Sag til Rette taler og fordrer.

Vi skal ogsaa foruden Fordel, Gunst eller Gave den Fattige saavelsom den Rige, den Ublændige saavelsom Indbyggere, lade Ret vederfare og bekomme.

Vi skal ogsaa ingen Krig begynde eller ublændiske Krigsfolk indføre udi Riget, uden Rigets Raads Bidskab og Billie.

Vi skal vores og vor kjære Hr. Faders, Kong Hanses, Breve og Segl holde ved fuldkommen Magt, og hans vitterlig Gjeld betale.

Penninge, som vi lader mynte, skal være gode, To Mark saa gode som en rhinsk Gyldens Bærd.

Item Vi Christian ic. bepligte os alle disse og hver Artikel Indbyggerne udi Danmark og Norge urryggeligen at holde, ligervis som de ere igjen pligtige os at holde Tro og Mandskab.

Derfom vi gjøre noget imod disse Artikler, og ikke vilde af Rigets Raad os lade bedre undervise, (derfor os Gud bevare) saa skal alle Rigets Indbyggere ved deres Tro og Pligt trolig tilhjelpe, at saadant maa affaffes, og dermed ikke imod os deres Troe, Ed og Pligt, og Mandskab have forbrudt c); med andre mere Artikler, hvilke vi for Kortheds Skyld ikke ville beskrive. Paa det hans kongelige Majestæt saadanne svorne Artikler med flere kongelige Dyder, og kristelige Ordinanzers Forfremmelse maatte tilholdes at fuldkomme, saa have vi søgt Middel, at den Størsmægtigste, Højbaarne Førstinde, Frue Elisabeth, af kongelig Stamme udi Spanien, Erkehertuginde udi Østerrig, hannem blev ægte given, forhaabende, at Hans Kongelige Majestæt skulde formedelst hendes

For

c) Af denne Artikel udi Recessen sees udtrykkeligen, at Stænderne ingen Magt havde at affaffe en Konge.

Formaning, og det store høje keiserlig og kongelig Svogerskab sig til christelige og kongelige Dyder, Godhed og Regimente begivet have.

Dog alligevel haver Hans Kongelige Sind og Hjerte strap efter Kroningen emvendt sig til Bitterhed, Tyranni, Gjerrighed og Blod-Tørst, dog at vi ikke ere udi den Mening hermed Hans Kongelige Majestæt at skandflekke eller injuriere, men af stor Nød tvungen at fordædige vores Ære, og derfor denne Skrivelse ladet udgaae, ligervis som vi ogsaa hermed aabenbarligen protestere.

Synderligen havde han forglemt den Tro og Love, som han havde givet sin Dronning; en gammel ond berngtet Qvinde, ved Navn Sigbrit, som havde bidet Hovedet af Skam, til Udyds Begjering hendes eget Barn og Dotter prostitueret, den haver han mere end hans egen Ædle Dronning agtet, og hende udi Stat, Stand, Levnet og Regiment foredraget, ogsaa Regiment over al Danmark (Rigets Raad uagtet) udi hendes Hænder givet. Derudaf haver begivet sig stor Mord, Død-Slag, vrange Domme over Liv og Guds.

Og alligevel Hendes Kongelig Naade, hvilken vi have altid holdet for vor naadigste Dronning, og endnu holde vilde, haver ladet Kongen formedelst ærlige Frue Anna Menstrup Hr. Otto Solgers søns, Hendes Naades Hofmesterinde, scindre og for-

formane, saadan et skammeligt Levnet at afstaae; dog den Tid Kongen og den gamle Dvinde om saadant ere komne udi Erfaring, haver samme Frue for deane christelige Paamindelse ynkeligen og uskyldeligen maatte vige ud af Riget, og ydermere mistet alt hendes Gods.

Ligervis han ogsaa den Uerlige og Velbyrdige Torben Ore, en Riddermands Mand, ynkeligen til Skam og Spot paa den ublusfærdige Dvindes løgnagtige Beretning have ladet hals hugge, menende, at han skulde have med Gift omkommet fornævnte Sigbrits Datter, alligevel han haver været uskyldig, og af Rigets Raad for saadan Tiltale er frigjort.

Dg alligevel Hans Kongelige Majestæt imod sin Ed og vor Billie haver begyndt en aabenbarlig Fejde imod Sverrig; paa det nu Hans Kongelige Majestæt maatte formærke og forfare vores tro Hjerter, hvilke vi havde til at forhøje og opløste Hans Kongelige Majestæts Navn, hans Jurisdiction at formere, og udlændiske Nationer og Kongeriger hennem lydige og underdanige at gjøre, saa have vi vores Liv, Land, Gods, Folk, sat udi stor Fare, udtlyv Nar fejdet imod det Stormægtige Kongerige Sverrig, og paa det sidste med vores Blods Udgydelse, og de ypperste Riddermænds Mænds Fortabelse, med Guds Hjelp og Bistand bekommet Sejervinding imod højbemeldte Kongerige, saa at det haver været efter

Hans Majestæts Billie: Paa det nu samme Rige skulde blive hannem lydige, haver han, den Tid han blev kronet, svoret til Gud og alle Helgene, at han vilde lade Underfatterne blive ved deres gamle Rettighed, Frihed og Privilegier, den Fejde, Modstand og andet aldrig ihukomme, eller dennem det ubi Unaade eftertænke. Og, efterdi de Svenske ej vel troede Kongen, da have vi os for Hans Kongelige Majestæt maattet forborge, hvortil vi os godvillige have ladet bruge.

Men efterdi Kongeriger, Land og Folk, som med Sværd og Bold indtages, alene med Retten blive beholdne, saa haver Hans Kongelige Majestæt det ilde betænkt, og den dyre Ed, som han havde svoret, slet forglemt, thi han paa den tredie Dag efter Kroningen haver ladet til sig kalde alle Bisper, Prælater, Ridderskab, Borgemeistere og andre Befalingsmænd, under et Skin, at holde et kongeligt Panket, og for den bekomne Sejervinding gjøre sig glad. Hvilke ogsaa paa kongelig Tro med deres Venner, Hustruer og Børn hørsommeligen ere komne. Men de, som have været venligen indbudne, ere saare ilde antagne, deres Lyst til Corrig omvendt, thi dennem udaf tyrannisk Had er paasagt, at de skulde have strøet Bøsse-Krud paa Hans Kongelige Slot hannem dermed at forbrænde; hvilket dog ubi Sandhed Hans Kongelige Majestæt selv lagt havde,

pas

paa det han kunde faae nogen Aarsag til dennem, som han med Rette ikke kunde aflive, og haver paa een Dag de Højværdige, Strengte og Velbyrdige Herrer, Mads til Stregnæs, og Herr Vincenz til Skara, Biskopper, desligeste halvfjerdsfindstyve Riddermænds Mænd, og mange Borgemestere, Raadmænd og Borgere, uden Dom og Ret, af et tyrannisk Hjerte, imod kongelig Tro og Love, ladet halshugge, og dennem paa den tredie Dag paa Torvet udi Stockholm ladet nøgne ligge, og siden ladet forbrænde, og efter som de vare begjerende efter kristelig Skik at gjøre deres Skriftmaal, saa haver det dennem ikke maatte vederfares.

Saa og den værdige og geistlige Herre Abbeden til Nydal med fem Brødre, hvilke paa Kyndelmesses Dag havde holdet Messe, lod han foruden Dom brukne; dog de intet andet gjort havde, end de Hans Kongelige Majestæt udi Fejden med nogle andre svenske Bønder Modstand gjorde.

Derefter sex Riddermænds Mænd af Sverrig, hvilke paa kongelig Tro og Love vare komne til hansen at handle om Fred mellem Danmark og Sverrig, og dennem til Gidsel og Borgen selv sætte, dem haver han ladet fængsle, til saa længe han haver beskommet Sverrig udi Vold.

Mange af Ubelen, under hvilke tre Ribbinge have været, og to smaa Dreng, ligervis Tønne

Eriksøn og Henrik Styrkesøn, med mange Herres mænd udi Finland, uden al Dom og Ret ladet hals hugge.

Bispen af Finland blev alt hans Gode med Bold frataget, og den Tid saa Bispen havde givet sig paa Flugt, er han ynkeligen druknet og omkommen. Ikke at tale om andre flere tyrantske Gjeringer, som han udi Sverrig mod Gud, Ret og al Billighed haver bedrevet.

Hvorfore Bisper, Herrer, Prælater, Ridderskab, Mandskab, og menige Indbyggere udi Sverrig, som vare undkomne fra hans gruelige, urene, blodige Hænder, anseende det bedre at døe udi Marcken for deres Fædreland, end lade dennem saa skammelige og uskyldelige pine, have en aabenbarlig Fejde begyndt imod hannem.

Os alligevel vi med vort Liv og Gode have Hans Kongelige Majestæt forhjulpet til det Kongerige Sverrig, saa have ikke vi, men Hans Kongelige Majestæt selv været en Marsag dertil, at det er blevet hannem gjenstridigt. Hvorfore vi den anden Gang have forsøgt at bringe dennem til forrige Lybighed, dertil vi os, (alligevel vi med Rette intet dertil forpligtet) paa det Hans Kongelig Majestæt maatte vor troe Hjerter og Willie bedre forfare, meget over vores Formue, (efterdi tilforne vores Heste, Harnisk, Skibe, Guld, Penninge, Klenodier, og
saa

faa vores Venner, Frænder, Slægt og Svogre udi Sverrig er bleven,) paany med stattede Rustning tilland og vand skicket, og vort Liv, Gods og al vores Formue dertil forstrækt, og med Hans Kongelig Majestæt udi det tredie Aar imod Sverrig fejdet have, forhaabende, at vores tro Tjeneste skulde blive hos Hans Majestæt naadigst betænkt. Saa er det alligevel hos Hans Majestæt intet agtet, men Biskper, Prælater, Kirker, Hospitaler, Præster, Fruer og Jomfruer, Ridderskab, Borgere og fattige Bønder, ere med usigelige Skat, Told og Gise besværede, og vort Gods, Sølv og Guld borttaget, hvorefter han haver ladet mynte Kobber-Penninge, hvilke hos fremmede Nationer intet vare agtede, og vi for gode maatte annamme; dermed er al Handel nederlagt, og Indbyggerne slet forarmede, hvilket vi, paa det denne Krig maatte bekomme en god Ende, taakmodeligen have lidt. Dog alligevel haver det intet hos Hans Kongelig Majestæt været agtet, men han har ladet sig aabenbart høre, at han vilde os paa Liv og Gods saa svag gjøre, at vi af hver Mand skulde blive forhaanede og bespottede, hvilket han med Gjerning lod paa kjende. Thi han haver gjort hans Secretair Herr Jørgen Skodborg til Erkebiskop udi Lund, (menende, at han skulde overantvorde hannem Stiftets Gods,) men, efterdi den samme ærlige fromme Mand saadant ikke vilde indgaae, men

undskyldede sig, at det var imod hans Ed, som han havde gjort Lunde Kirke, og derfor sagde, han vilde heller døe en skammelig Død, eller leve udi Kloster, og føre en haard Orden, end at blive menedig.

Men efterdi Kongen gav hannem Raaret paa den ufor skylde Straf, nødedes han til at blive en Munk.

Haver Kongen siden forskrevet til sig Prælater og Canniker udi Lund, hvilke ogsaa paa hans naadige Skrivelse ere komne, men han haver kastet dem, imod Forskrivelsen, udi et stinkende Taarn, og dennem Bornholm, som Lunde Capitel tilhørde, med Nahus, og al Tilbehøring frataget.

Ligervis den Højværdige udi Gud, Hr. Jens Andersen, Biskop udi Fyen, som paa kongelig Skrivelse er kommen til Herredag, ynkeligen uden al Skyld og Brøde fængslet, og alt hans Stiftes Gods til sig annammet.

Der haver ingen været af Rigets Raad eller Indbyggere, som turde, uden Livsfare, besøge Hs. Kongelige Majestæt, hvorfore Ingen kunde komme Riget og menige Fædreland med Raad og Trøst til Hjælp.

Han haver ogsaa Domprovsten udi Roskilde, og Herr Niels Eriksøn, og andre flere Prælater, som havde ærligen tjent hans salige Herr Fader og
Frue

Frue Moder, deres Guds uden al Barmhertighed frataget.

Hans Kongelige Majestæt haver ogsaa ingenlunde den verdslige Stand, Ridderskab, og menige Sndbyggere forskaaet, haver ladet Velbyrdige Mogens Tommesøn (som ubi sin Livstid af hver Mand var agtet, og ærligen og christeligen er hensøvet ubi Herren) opgrave, og hans døde Legeme paa Aarhus Torv, den danske Udel til Spot, ladet ophænge, alt hans, og hans Efterleverfkes Guds, Sølv, Guld og Klenodier uden nogen Rettergang til sig taget.

Ligervis Velbyrdige Hr. Thyge Krabbe, Ridder, Marskalk, som havde tjent Hans Kongelige Majestæt ubi Danmark, Sverrig og Norge ærligen og troligen, og derover lidt stor Skade, haver Hans Kongelige Majestæt med Vold frataget en Landsby, Fiskebek, med meget Guds, imod al Ret, mod sin egen svoren Ed.

Der en af hans Hoffinder, en ung Karl, ved Navn Claus Daa, havde om Aftenen ubi et Krohus ubi Kjøbenhavn udslaget nogle Ruder af et Vindue, og Kongen det formærkte, da, endstjøndt han sig tidligen om Morgenens havde forligt med Berten, og betalt Skaden, dog for saadan en ringe Sag er hans Fader Oluf Daa ført fangen til Kjøbenhavns Slot, hans Kister, Skrin og Sølv medført, og ha
ver

ver han maattet sidde der saa længe, til han for samme Sag maatte udlove fire tusinde Mark danske.

Hans Kongelige Majestæt haver ogsaa imod hans Ed og Pligt, foruden Rigets Raads Samtykke, forandret Slots-Lovene, og, dersom En er død, haver han givet den til hans Arvinger, dermed at gjøre af vores Rige et Arve-Rige, og os vort fri Raar at berøve.

Derover vilde han af hver Riges Indbyggere aarligen have to Gylden, alligevel mange af dem ikke vare formuende at give deres Herfskab to Skilling.

Saa haver hans blodgjerrige Hjerte ikke maattet sig med den danske Adels Forfølgning, men ogsaa sin Utaknemmelighed paa den fromme tydske Adels udgydet. Steffan von Deberstadt, fød udaf Ridderfskabet udi Lante Dyringen, som havde lang Tid tjent Hans Kongelige Majestæt, og ladet sig bruge for en Dverste for det danske Godfolk, derfor Hans Kongelige Majestæt hannem en Forlehning, Land kaldet, ferskrevet, hvilket han ogsaa for nogetid haver bekommet; men der nu Hans Kongelige Majestæt samme Forlehning ikke længere vilde miste, haver han fornævnte Deberstadt ladet tage ud af et fri Kloster, som var Hellig-Gejstes-Hus udi Kjøbenhavn, og hannem ladet halshugge, for den Marsags Skyld, at han havde saargjort en Krigsmand udi et gemeent

Dvin.

Qvindes Hus udi Kjøbenhavn, og Sagen alligevel tilføra venligen var ferdragen.

Ligesaa hans Dronnings Kammerjunker, Maximilianus kaldet, som var kommen med Dronningen udi Danmark, og Hendes Naade hannem nu med Breve til romerske Keiserlige Majestæt og Frue Margrete affærdiget, haver Hans Kongelig Majestæt ladet hente tilbage og halsbugge.

Ogsaa er den strænge og mandhafte Hans Kongelig Majestæts Overste, N. von Saderstorf, af Lante Franken, som var af menige Lands-Knægtene til Stokholm skicket til Kjøbenhavn, at fordre deres Besoldning og andet, af Fogden udaf Kjøbenhavn henført til Ubramstrup med Beretning, han skulde der finde Hans Kongelig Majestæt, men han blev af Lehnsmanden sammesteds fangen og hemmeligen samt sin Dreng omkommen.

Hans Majestæts tydske Secretair Stefan Zoffenstejner, hvilken han udi stor vigtig Handel hos Keiserlig Majestæt, Churførster og Forster udi det romerske Rige brugt havde, formedelst den uforstammede Qvindes Sigbrits løgnagtige Beretning, med Unaade forfølget, og efter hans Liv og Gods tragtet, hvilken er dog formedelst Guds synderlig Hjelp ud af hans blodige Hænder befriet, og kommen til Lybek, der haver han alligevel ladet fængsle hannem, og ved hans Fuldmægtige anklage, hvorpaa han paa det

sidste

sidste med Dom og Ret imod den ugrundede Tiltale er frigjort og løskommen.

Alle fremmede Nationer, Holland, Brabant, Flandern, Lybék og andre Hansfestæder, haver han imod Privilegier, kongelige Breve og Segl beskattet. Og, naar de have søgt deres Næring her udi Riget, er dennem Skib og Gods frataget.

Og alligevel det Kongerige Norge haver altid Hans Kongelige Majestæt været troligen undergivet, efter al Formue hannem tjenstagtig og behjælpelig, og alle hans Bud og Forbud været lydige, saa haver alligevel Bisper, Ridderskab og Mandskab ikke kundet hans ubarmhjertige Hjerte undvige. Thi han haver ladet kaste Bispen af Hammer udi et grueligt Fængsel, uden al Skyld, og udaf Stank og ond Lugt, Sorrig og lang Siddende er al hans Styrke fortæret, og siden, efter han er udkommen, er han deraf død.

Desligeste den Højværdige udi Gud, Hr. Anders, Biskop til Dpslo, tiltvunget, at han maatte opfige Stiftet, og en Anden det overgive, eller han vilde lade ham drukne.

Den Højværdige udi Gud Erkebisperen til Trundshjem forjaget, som er paa det sidste kommen til Rom, og der ynkeligen udi stor Armod døde.

Han haver heller ikke forglemt Ridderkabet udi samme Rige, thi han haver digtet en Uarsag til den strenge Ridder Herr Knud Knudsen, og ladet han-

hannem fængsle; og alligevel han for samme ugrundet Tiltale af Rigets Raad er fridsomt, saa haver det ikke maat hjelpe, men han er ynkeligen halshuggen, og alt hans Guds hannem frataget. Med mange flere uchristelige tyranske Gjerninger, synderlig hvad han haver bedrevet mod Fruer og Tomfruer, Enker og faderløse Børn udi Danmark, Sverrig og Norge, hvilke vi dog, anseende Hans Kongelig Navn og forstelig Værdighed, ikke paa denne Tid ville opregne.

Endskjøndt vi have altid forhaabet, at Hans Kongelig Majestæt skulde paa vor trolig Formaning have forbedret sig, og saadanne ukongelige, uchristelige Gjerninger, Besværinger, Told, Skat og andet ladet fare, saa haver det dog alligevel intet kundet gjelde; Men Rigets-Raad er for uuelige Mænd agtede, og han er bleven forhærdet udi hans Tyranni, og paa det hans gruelige Hjerte og Mening imod os maatte fuldkommes, saa haver Hans Kongelig Majestæt, imod hans Ed og Pligt, nu sidst indført herudi Riget et fremmed Krigsfolk til Hest og Fods, og os mere Besværing og Skat vildet paalægge, og dersom vi os derudi, som billigen, ikke havde besværet, var hans Forsæt vore fattige Bønder med Vold (endog vi tilforne udi den syvaarige Krig hannem al vor Formue forstrækte) at tvinge, og derfor udskrev han en Herredag til Aarhus, menende os der med fremmede, Herrers Kraft (dersom vi ikke udi hans

uchri

uchristelige Gjerninger vilde have samtykt) at overfalde, og efter hans Villie at tribulere.

Vi ere ogsaa komne udi vis Kundskab, at han haver til samme Herredag ladet klæde to Bødler udi Drabanter Klædning, at det skulde blive uformærkt, hvilke han ville bruge til os, derfor vi ikke havde villet dandse efter hans Pibe, og os saadant et Pantet anrette, ligervis som skeet er ved Bisper, Herrer, Prælater, Ridderskab og menige Mandskab udi Sverrig.

Derfore ere vi udfør Rædsel (som hver vel kan tænke) tvungne, vort Liv og Guds imod saadan Tyranni at bestjerme, og vor Ed, Pligt og Mandskab hannem at opskrive, forhaabende, Ingen, (anseende hans gruelige tyranske Gjerninger) os derudi at forstænke.

Thi for saadanne og ringere tyranske Gjerninger, os (desværre) er vederfaret, haver Kejsere, Konger, udi Ungern, Böhmen, Frankerige, Engeland, og Skotland, mistet deres kejserlig og kongelig Værbighed, mange Forster ogsaa fra deres Arveland forjagede og fordrevne ere, som gamle Historier udvise, og, som nyligen er skeet udi vore Dage; og, derfor vi af forrige opregnede drabelige Besværinger ikke havde været forarsagede, skulde det have gjort os ondt saadant imod Hans Kongelige Majestæt at optænke, eller med Gjerninger at forfølge, men meget

get mere være redebonne Hans Kongelige Majestæt, ligerviis som Hans Herr Farfader og Fader, Tjeneste at bevise.

Og, endog vi vare udi den Mening, en fremmed christelig Konge og Herre, ved hvis Magt og Beskyttelse vore Riger maatte blive regjerede, at udvælge; saa have vi dog betragtet det lange christelige Regimente, de forstelige Dyder, Mildhed og Retfærdighed, som den Stormægtigste, Højbaarne Forste og Herre, Herr Fridrik, Arving til Norge, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditsmarcken, Greve udi Oldenborg og Delmenhorst, haver bevist imod sine Undersaatter fra hans Regiments Begyndelse, og derfor hannem til en Konge og Herre over Danmark samdrægteligen udkaaret, derudover ogsaa anseet, at Hans Forstelige Naade er fød af kongelig Stamme udi Danmark, er en Kongesøn af samme Rige, og hannem derfor have fremdraget for andre Forster, (helst fordi han ikke endnu haver bekommet hans Fædrene Rettighed her af Riget).

Beder derfor Alle og Enhver efter sin Stat og Vilkaar, at om Eder af Kong Christen eller Andre, enten med Skrivelse eller udi andre Maade bliver berettet, ligesom vi skulde have handlet imod vor Ed og Pligt, at I saadant intet vil troe, men meget mere med os, for saadan stor Besværelse, Livs og Levnets Fare, uchristelige Gjerninger imod fattige
 Enkes

Enker og faderløse Børn, Fruer og Jomfruer, have en christelig Medynk.

Vi ere overbødige, hvortil vi os ogsaa med dette dert aabne Brevs Udskrivelse tilbyde, dersom Hans Kongelig Majestæt vil for denne Aarsag have nogen Tiltale til os, at ville staae hannem tilrette, og, hvad Retten os tilbømmer, godvilligen være undergivne.

Intet tvivlende, at, om saadant Pavelig Hellighed, Kejserslig Majestæt, og Hans Majestæt Regiment og Kammer-Retten, alle christelige Konger, Churførster og Førster, Grever og Herrer, menige christelige Udel, og alle fri Rigets Stænder forekommer, at de herudi, saa meget som billigt er, med os holde, paa vor retfærdige Tilbydelse, disse opregne uchristelige tyranske Gjerninger overveje og forfare, at vi formedelst fornævnte Aarsager dertil haardeligen ere tvungne. Saadant ville vi med Enhver efter sin Stat og Stand godvillig og venlig fortjene og forskyldte.

Den Stormægtigstes Højbaarne Førstes og Herres, Herr Frideriks, udvalgt Konge til Danmark, Arving til Norge, Hertug udi Slesvig, Holsten. ic. Udskrivelse til Churførster, Førster og andre udi Tydskland, hvorudi noksom fortales, af hvad for Aarsager Hans Kongelig Majestæt er tiltrængt at give sig udi aabenbare

Sejbe

Fejde imod den Stormægtige, Højbaarne Første og Herre, Herr Christen, fordum Konning udi Danmark.

Alle og hver, Churførster, Førster, Gejstlige og Verdslige, Grever, Friherrer, Riddere, Borgemeistere, Fogder og Andre, tilbyde Vi Fridrik af Guds Naade udvalgt Konge til Danmark, Arving til Norge, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn, og Ditmarsken, Greve udi Oldenborg og Delmenhorst, Vor venlige Tjeneste, Helsen,

Gunst, Naade og alt Godt.

Højværdigste, Stormægtigste, Højbaarne, Edle, Velbyrdige, Højlærde, Ærlige og Vise; Kjære Frænder, Svogre, Venner og Elskelige! Vi ere komne udi visse Forsfaring, at den Stormægtigste Første, Herr Christen, fordum Konning udi Dannemark, Vor Fjende, og aabenbare Fiende imod Os, hos Vore Venner haver ført mange Klagemaal, at Vi imod Vor Førstelige Tro, Brev og Segl, ogsaa imod det af Churførster og Førster oprettede Compromis, hannem bekriget, og udaf Riget og hans Arveland med Vold uddrevet, og dermed Os hos Eders Kjærlighed og Andre, ligesom Vi ikke skulde have holdet Vort Brev og Segl, at forulempe.

Efterdi Os saadant med Uret paasiges, da, paa paa det Eders Kjærlighed og Andre maa vide Vor Ustyldighed og Aarsager, hvorfor Vi ere tvungne til
denne

denne Fejde, saa nødes Vi til at gjøre Vot Undskyldning, og Vor Lempe at bestjerme. Derfor have Vi til Ederes Kjærlighed denne Skrivelse ladet udgaae, og haver det sig saa, som hver Mand udi Danmark, Sverrig og Norge, ogsaa udi de Førstendomme, Slesvig, Holsten &c. noksom er vitterligt, at den Stormægtige, Højbaarne Første og Herre, Herr Christian den Første, Vor kjære Herr Fader, salig Ihukommelse, haver ikke alene Danmark, Sverrig og Norge, men ogsaa Førstendommene, Slesvig, Holsten, &c. udi sin Livstid regjeret, og Vor Broder Herr Hans, som Førstefødde, og Os, som den yngste Søn, al faderlig Arv efter Hans Kongelige Majestæts Død efterladt.

Men efterdi Vores kjære Herr Broder udi Vor Livstid, som den Førstefødde, er kaaren og udvalgt til en Konge over Danmark, da haver Vores kjære Herr Fader udi sit Testamente og sidste Villie forordnet, at de Førstendomme Slesvig, Holsten, Stormarn, og Ditmarsken Os alene, som den yngste Søn, skulde overgives, og derfor Vor kjære Frue Moder, salig Ihukommelse, Biskopper og Raad befalet, Os efter hans Død udi samme Førstendom at indfordre. Hvilket ogsaa af Vor kjære Frue Moder og andre tilforordnede Raad, efter Vor kjære Herr Faders dødelig Afgang, er skeet, og de Os udi Vores umyndige Aar, den Tid Vi var et Barn 9 Aar
gam

gammel, udi fornævnte Forstændom indført have, og Os af menige Indbyggere sværge og hylde lade. Efterfom Vor Herre og Broder saadant haver forfaret, haver han udi samme Vore umyndige Aar nødte og tvunget Landskabet, hannem lige med Os at hylde og sværge, og derover efter sin egen Villie indtaget Slotte, Stæder og Byer, og Os den mindste Part deraf givet, sig Formynderskab tiltaget, og det foruden Regnskab til Vore myndige Aar hos sig beholden. Men den Tid Vi var kommen til Vore myndige Aar, da have Vi begjæret Regnskab af fornævnte Vores Herr Broder, ogsaa om lige Part med hannem af Vores Fæderne-Arv, og det Kongerige Norge (thi det et Arverige er) hannem paaminde; desligeste om Vores forstetlige Udstyr og Udgiwt, som en fød Kongens Son af Danmark, og hundred tusinde Gylden, hvilke af Vores Arvelande for Vor Broder bleve betalte, fordret. Da haver det altsammen intet kunde gjelde, alligevel Vi Os ofte derover hos Herrer og gode Venner haver beklaget, som ogsaa have gjort for Os Forbøn; men hans Kjærlighed haver som en svoren og falsked Konge ingen Dommere eller Overherre over sig vilde lide, men haver ladet sig høre, dersom Vi med det Ringe, som Vi nu have, ikke vilde være fornøjet, da vilde han tage det til sig, og Os med Vold derfra tvinge, hvilket Vi udi hans Livstid maatte lide. Alligevel

have Vi efter hans Død ikke efterladet hos hans Søn, Kong Christian den Anden, videre derom at fordre, have hos hannem ikke alene bekommet lige Svar, som udi Vor Herr Broders Tid, men have ogsaa med mange haarde Truselers ladet sig imod Os fornemme. Og endog han Os paa kongelig Tro tillsagde, intet af Kejserslig Majestæt at begjære, som Os og Førstendommene kunde komme til Skade, saa haver han alligevel det slet forglemt, og med vrang Beretning Hans Kejserslig Majestæt overtalet, at Vi og Vore Arvinger skulde efter denne Dag af hannem og hans Arvinger tage Forlehning over det Førstendom Holsten, hvilket Os og menige Indbyggere udi Førstendommene ingenlunde kunde befalde, intet tvivlende, dersom Kejserslig Majestæt om det Førstendoms Lejlighed med Sandhed havde blevet berettet, skulde Hs. Kejserslig Majestæt foruden Churførsters og Førsters Billie og Samtykke ingenlunde Os fra det hellige romerske Rige have afskilt, men meget mere Os derhos beskyttet og beskjermet.

Den Tid Vi var nu af fornævnte Vor Frænde paamindt samme Førstendom af hannem til Lehn at annamme, have Vi, Biskopper, Prælater, Ridderskab, Stæder og menige Indbyggere Os storligen derudi besværgt, og saadant ingenlunde vilde efterfølge, derover mange Tilsammenkomster ere holdne, og synderlig udi Rolding, der Vi selv personligen have

været tilstede, og venlige Fordrage begjæret, men slet intet udrettet; ja han haver for Os, som vare komne paa kongelig Tro og Love, ladet om Matten en Galge for Logementet oprette. Hvad Venlighed og Kjærlighed Vi deraf kunde formærke, det give Vi hver Mand at betænke; derfor er denne Handel kommen til stor Vidtløftighed, og dagligen mere Dyr og Tvedragt opvakt, saa at det havde paa det næste blevet en aabenbarlig Fejde.

Smidlertid ere de Højskaarne og Højværdige Forster, Bores Kjære Svogre, Frænder og Venner, Herr Joachim, Markgreve udi Brandenburg, Herr Albert, Hertug udi Meckelborg, og Herr Senrik, Biskop til Raseborg, komne udi Bore Arveland, at ville handle imellem Kong Christian og de Lybske, deres Venner og Anhang. De have saa forfaret om denne Bores Uenighed, og udaf synderlig kristelig Venfkab, hvormed deres Kjærlighed Os have været forvante, søgt Middel og Veje Os at forlige, og efter lang Forhandling, med begges Bores Villie og Bidskab, Os udi nogen Maade adskilt, saa at Højbemeldte Vor Frænde skulde lade fare den Forlehning over det Førstendom Holsten, Os 11000 Mark til trium Regum til Dmslag udi Kiel Aar 1523 betale, hvilke han Os udi mange Aar, efter hans Brevs Lybelse, haver været skyldig.

Desligeste med Dom og Ret, med Bisper, Prælater og Ridderskab udi Førstendømmet Slesvig, Holsten, intet uden Bores og Bores tilforordnede Raads Høsværelse foretage eller begynde; dersom Højbe- meldte Vor Frænde havde nogen Tiltale til Os, skulde han Os den inden St. Mortens-Dag Aar 1522 skrifteligen tilskikke.

Anlangende Vor Arv af Norge, Vor førstelige Stat af Danmark, Vor Arv og Rettighed til det Førstendom Holsten, og Regnskab for det Formynderskab udi Bores umyndige Aar, saadant skulde for- medelst de Højbaarne Højværdige Førster, Bore kjære Svogre, Frænder og Venner, Herr Joachim, Markgreve til Brandenburg, Churførst, Herr Bugislaus, Hertug til Stettin, Pommern, Herr Henrik og Herr Albert, Hertuger udi Meckelborg, Brødre, og Herr Henrik, Biskop til Røseborg, enten udi Venlighed eller til Rette forliges, og for samme Sags Skyld ungefærlig om Pingsdag en Dag til Segeberg udi Lante Holsten forordnes, alt efter Recessen og Compromis, som udi den Handel er gjort.

Saa haver alligevel Vor Frænde alt slikt for- glemt og intet agtet, de 11000 Mark imod kongelig Tilsigelse ikke betalt, ligesom imod nogen af Ridder- skabet udi Førstendømmene Slesvig, Holsten, ladet domme, Os og Vort Raad uvitterligt, tvertimod
det

det Fordrag, som imellem Os var oprettet, ogsaa den Tiltale, som han mente at have til Os, ikke, efter den Compromissens Indhold, Os skriftligen tilfikket; men Os og Vort Førstendom Holstens Friheder til Skade og Forkortelse, fikket hans Fuldmægtig til Segeberg, det brune Taarn, som havde været tilmuret, ladet aabne, og alle Privilegier, Friheder, en Part under den gyldne Bulle for 400 Aar fornævnte Førstendom af Keiserlig Majestæt og Konger given, hvilke vare os baade som Hertuger af Holsten overantvordede til troe Haand, ladet udaf Førstendomet, som er det romerske Riges Lehn, borttage.

Hvorudaf Vi have formærkt, at Os hverken Brev eller Segl er holdet, er ogsaa kommen udi sand Forfaring, at Vort Liv, Land og Indbyggere, syn-derlig Vort Raad stod udi stor Fare. Saa ere Vi derfor udaf billig Rædsel tvungne, at give Os imod Vort Frænde, Konning Christen, udi aabenbare Fejde. Bedende derfor Eders Kjærlighed, dersom Vort Fiende eller Uven, Konning Christen, med Klagemaal eller andet begjerer Raad og Trøst, Hjelp og Bistand hos Eder, at I ville slet intet troe hannem, ikke heller udi nogen Maade være hannem beforderlig, men meget mere for den store Overlast, Trængsel og Bold, have med Os et christeligt adeligt Medynk. Saadant ville Vi med Eders Kjærlighed

ven:

venlig fortsjene, og imod Eder alle gunstigen forskyt-
de. Givet ubi Lejren for Kjøbenhavn Aar 1523.

Disse er de tvende Hoved-Manifester mod denne
Konge, som han begge ved hans Vice-Canceler Cor-
nelium Scepperum har ladet besvare; men, som
det vil blive for vidtløftigt her at indføre disse Svar,
vil jeg alene lade mig nøje med at antegne de vigtig-
ste Puncter af det Svar mod Hertug Frideriks Be-
skylbninger, som er trykt 1524, og dediceret Pave
Clementi 7. Derudi viser han 1) at, saasom Kong
Sans var meget elsket af sin Fader, saa er det ikke
rimeligt, at han ved Testament har villet skille ham
ved Førstendømmene, og, endskjøndt han saadant
havde villet, saa stod det dog ikke i hans Magt, ef-
terdi det var feudal Lande, over hvilke han ikke kun-
de disponere, som over Allodial- og Arvegods, aller-
helst, efterdi hans ældste Søn Johannes ikke havde
fortjent at gjøres arveløs. Tilmed, hvad Holsten
angik, som var en Lem af det tydske Rige, kunde
saadant ikke skee uden med Keiserens Tilladelse.

Hvad Førstendømmenes Deling angaaer, og
de Klagemaal, som Hertug Friderik førte imod sin
Broder Kong Sans, at han har faaet den ringeste
Part, da svares saaledes dertil; at Hertugen selv
blev givet Valg, at tage hvilken Del han vilde, saa
at, om han tog den ringeste Del, saa var det hans
egen Skyld. Og endskjøndt Hertugen derimod vil

ind=

indvende, at saadan Deling skede i hans Barndom, saa kan dertil svares: 1) Hans Moder, Dronning Dorteaa, som elskede ham mest, havde gjort dette Balg paa sin kjæreste Søns Vegne; 2) at fire Aar efter denne Deling Hertugen igjen blev given Frihed at vælge paany, og at han da beholdt den Del, som han engang havde taget; og allegeres derpaa et Delings-Diploma udgivet af begge Brødrene, saaledes lydende:

Vi Hans med Guds Naade Danmarks, Norges, de Venders og Gothers Konge, udvalgt Konge i Sverrig, og Srider i Arving til Norge, Hertuger af Slesvig ic. Gjøre vitteligt og vidne for Os, Dore Arvinger og Successores, at Vi med vel overlagt Raad have delt imellem Os Slesvig, Solsten og Stormarn saaledes, at de skal arveligen tilfalde Dore Efterkommere, og at de Arve-Hertuger af samme Lande skal stedse være hinanden til Hjelp indbyrdes, og at ingen af dem skal slutte noget Forbund med Andre uden med begge Parters Samtykke. ic. c)

Hvad den Bestyldning angaaer om Formynderskabets Administration, at Kong Hans ikke har villet gjøre

c) Diploma de Legit. Ducatum divisione Gottorp. die Mercurii post Laurentii 1490. apud Cornel. Scepp.

gjøre Regnskab derfor, da fremfører Scepperus Hertugens Afskald in Originali, hvorudi han vidner, at Kongen haver lovligen gjort Regnskab for Formynderskabet, og findes udi Afskaldet disse Ord: Prædictum Dominum & fratrem nostrum, & hæredes ejus qvittamus & liberamus ab omni requisitione, & gratias agimus de bona computatione. Det er: Vi qvittere og befrie vor Broder og hans Arvinger fra al Tiltale, og takke for godt Regnskab d); og mener Autor derved at tilintetgjøre alle paafulgte Prætentioner angaaende Formynderskabets Administration, helst saasom dette Afskald stede paa Dronning Dorotheæ Slot.

Anlangende Hertugens Prætentioner paa Norge, hvoraf, saasom et Arverige, han, som en kongelig Prinds, burde have sin Del, da svares dertil, at, da Hertugen blev requireret om at conjungere sine Vaaben med de Kongelige, for at reducere Norge udi den sidste Opstand, vegrede han sig derfor, og at han ved saadan Bægning havde renonceret paa sin Del, han haver ogsaa efter den Tid intet ladet sig mærke med deslige Prætentioner, førend udi dette Aar, da Kong Christian 2 maatte forlade Rigerne. Videre: Hvad de Penge-Summer angik, som Hertugen fordrede af Kongen, da bevises af en Qvittance
fra

d) Diploma dat. Sunderburg. Dom. post Egidii
Abbatis 1490. apud Scepp.

fra Hertugen, som Kong Christian, da han for-
 lod Riget, tog med sig, og ubi denne Apologie an-
 føres, at samme Penge have været betalte e). Her-
 tugen prætenderer ogsaa Erstatning af 100000 Gyl-
 den, som ere hævede af hans Del ubi Forstendøm-
 mene, hvilket her ogsaa nægtes, og paastaaes at
 fremvise Obligationen. Videre siger Autor, at
 Kong Hans tilbød sig at underkaste denne Tvistighed
 enten fremmede Herrer's Kjendelse, eller at lade
 den dømmes af Danmarks Riges Raad, men, at
 Hertugen vilde ikke beqvemme sig dertil. Hidindtil
 har Apologisten bemøjet sig at forsvare Johannis
 Dpførsel, og at vise Hertugens ilde grundede Præ-
 tentioner imod samme Konge. Nu skrider han til
 Gramen af de Beskyldninger, som egentlig anføres
 imod Kong Christian 2, og viser han først, at Kej-
 seren var berettiget at forlehne Kongen med den Ret-
 tighed at conferere det holstenke Lehn istedenfor Bi-
 skoppen af Lybek; item at det var langt meer anstæn-
 digt for Hertugen, at tage Lehnet af en Konge end
 af en Biskop. Ikke desmindre havde han dog, for
 at søje Hertugen, staaet fra den Ret ved det bordes-
 holmske Fordrag, hvilken Højelighed Hertugen burde
 erkjende, og derfor desmere er at laste derudi, at
 han har følt sin Brodersøn ved sine Riger. Hvad
 den

e) Diploma dat. Gottorp. die purif. Mariæ 1500
 apud eundem.

den Beshyldning angaaer om de Galger, som bleve oprettede udi Kolding for Hertugens Herberg, siger han, at ingen hverken Danst eller Tydsk kan vidne at have seet saadant, uden at Noget af Ondskab kan have afmalet en Galge paa Væggen af Huset. De virkelige Galger, som ellers fandtes sammesteds, vare af Soldaterne oprettede sex Maaneder førend Hertugens Ankomst, for at holde Røvere udi Aue.

Til den Beshyldning angaaende de 11000 Mark, som Kongen havde forbundet sig til at erlægge, men hvis Betaling ikke skede, svares saaledes: at Kongen havde befalet sin Rentemester at betale dem, og at samme Rentemester alene var Uarsag, at saadant ikke var sket, hvilket Hertugen kunde erfare af Rentemesteren selv, som han nu haver i Hænder. Han vidner ogsaa, at, da Kongen fornam, at disse Penges ikke var betalte, lod han saadant undskylde for Hertugen, og tilbød sig at sætte Slotte og Gisler til Pant, indtil Betalingen skede. Men hvorum Alting var, saa kunde det ikke forsvares, for en Fordring af 11000 Mark at stille sin Brodersøn ved Scepter og Krone.

Videre, saasom Hertugen beskylder Kongen, at han imod hans Villie og Videnskab haver ladet bortføre fra det brune Taarn udi Segeberg Hertugdømmenes Archiv af Breve og gamle Privilegier, da svares dertil: at som samme Breve bleve fordærvede, og

opædte af Orme udi Segeberg, saa haver han ladet føre Archivet til Sønderborg, hvorudi han menebde ikke at have syndet imod Pacta og Foreninger mellem Førstendømmene, helst, saasom Brevene ikke bleve bragte til Danmark, men til et Slot udi Hertugdømmet Slesvig, som Dronningen var givet til Livgæding. Men Hertugen haver af hans Fiender, de Lybske, (som her kaldes Quadruplatores) ladet sig indtage og forsøre til at paaføre sin Brodersøn Krig for saadanne ringe Aarsager. At Kongens Ministrer efter Løfte ellers ikke have ladet sig indfinde til den berammede Congres, hvorudi Tvistighederne skulde afgjøres, havde Hertugens Allierede de Lybske alene foraarsaget, i det at de øvede paa samme Tid Fiendtlighed mod Riget, og gjorde Søen usikker. Af dette, siger Autor, sees, hvor lidet Høje Hertugen havde at foregive, at han begyndte Krigen mod Kongen for at beskytte sit eget Liv og sin Frihed, og det paa en Tid, da Kongen tilbød sig at give ham al Satisfaction, og indrømme ham Slotte og Fæstninger til Forsikring, hvilket ikke er Tegnet til Fiendtlighed. Dvertimod Kongen havde mere Aarsag til at føre deslige Beskyldninger mod Hertugen, der corresponderede med Rigets Fiender, og traadde udi Forbund med dem.

Dette altsammen tilligemed andet recapituleres til Slutning igjen, og fremfører Autor mod Enden

et Diploma ¹⁾, hvorudi Hertugen har forpligtet sig til at forsvare og beskytte Kong Hanses Arvinger, og deraf vil vise, at den Fiendtlighed, som Hertugen har øvet mod den højsalige Konges Søn, er desmere at laste. Han glemmer i det hele Skrift ikke at afmale de danske Biske med de sorteste Farver, og gemeentligen kaldes dem Scortatores, og slutter endeligen med at beskrive den landsflygtige Konges elendige Tilstand, nemlig at han er skilt ved sine Riger, forladt af sine Venner, som han er til Byrde, og haver intet blivende Sted.

Dette har jeg fundet fornødent at anføre, ikke i Henseende til at plaidere for Kong Christian, men for at vise, hvad som i denne store Tvistighed kan siges pro & contra, hvilket er en Historiekrivers Pligt; thi Cancellier Svitsfeld, Svaningius og Andre, som have efterfulgt dem, anføre alene Beskyldningerne, men ikke Svaret. Man kan ellers sige, at af alle de Manifeste, som bleve publicerede mod den landsflygtige Konge, det Svenske var vanskeligst at besvare: thi, endskjøndt samme Rige ofte havde rebelleret, og adskillige svenske Herrer vare straffældige, saa var dog Executionen alt for stor og gruelig, ja saadan, som Scepperus med al sin Beltalenhed ingen Farve kan sætte paa. Man kan dog sige

Scep-

¹⁾ Diploma Reginae Dorotheae dat. Gottorp. postridie Laurentii 1490.

Sceppero dette til Berømmelse, at han i sine Svar er modest og poleret, og er han, som den landsflygtige Konges Minister, og som har skrevet efter Dede, langt mere at undskylde end mange Andre, der have stræbet at forgylde alle Christian den Andens Gjerninger, blant hvilke maa især regnes Johan. Adolph. Cypræus, hvilken udi sin Slesvigsk Kirkehistorie g) afmaler ham som en Helgen, og derfor ikke kan læses uden Forargelse.

Rigets Tilstand i den tredie Periode.

Ved Fridrik den 1stes Ankomst til Regjeringen sætter jeg den fjerde Periode i den danske Historie, da Riget fik en anden Skikkelse, saavel udi geistlige, som udi verdslige Sager ved Reformationens Indførsel. Førend derfor jeg træder til høistbemeldte Konges Historie, vil jeg efter min vedtagne Maade vise, udi hvad Tilstand Riget var udi den tredie Periode.

Regjeringen var her paa samme Fod, og havde samme Fejl som udi andre roman-catholske Lande, nemlig, at her var en Status biceps, eller et Do-

Ho

g) Cypr. Annal, Slesv. pag. 404. seqv.

Hoved Regimente, saasom Geistligheden anmassede sig mere og mere Myndighed og endeligen en fuldkommen Independence, saa at de ubi de vigtigste Sager ikke vilde dømmes af Kongen og Rigets Raad, men skjød sig ind for Paverne som deres højeste Dommere. De kongelige Indkomster vare da og proportionerede efter den kongelige Magt, og kunde ikke være uden meget maadelige, efterdi Cleresiet og Klosterne havde de beste Revenuer, og det, som man kaldte Klosternes og Stifternes Gods, var vigtigere end Kronens. Jeg har viset paa et andet Sted, at Bisperne i Sjælland havde alene 43 Læn at forlehne bort, og Erkebisperne af Lund 36, hvoraf man nogenledes kan see de geistlige Indkomsters Vigtighed. Saadanne Indkomster formeredes dagligen, endel ved Kongernes Mildhed, endel ved Bispernes Tyranni. Og hvad, som engang kom i de sidste Hænder, kom aldrig derfra igjen; thi, naar een eller anden Konge vilde reducere noget Gods til Kronen igjen, fik han Paven og den hele Geistlighed paa Halsen, og endtes Processerne gjerne paa Kronens Bekostninger. Hor, Mord, Rov og Brand vare kun peccadillos eller smaa Synder at regne mod det ringeste Foretagende mod Geistlighedens Højhed og Indkomster; thi, naar saadant skede, blev strax den Constitution, *Cum Ecclesia Daciana*, erequeret, og Kongerne bleve satte i Kirkens Band, hvilken ikke blev

blev hævet uden ved en fordelagtig Freds-Tractat for de Gejstlige, saa at, hvor retfærdig Proces Regjeringen end begyndte med en Bisp, blev dog Udfaldet ikke gjerne anderledes, end at Kongerne maatte lide Skaden, hede om Forladelse, og betale Processens Omkostning, hvorpaa haves mange Exempler, især ubi Kong Erik Mendveds Historie; item i Svend Grathes, hvilken sidste maatte forære til Erkebisp Eskild, endskjøndt han havde offentligent stiftet Dyrer ubi Riget, Aarhus By og Slot, Liugnis Herred, og en stor Del af Bornholm, som stedse blev hos hans Efterkommere, saa at Lunde Sæde havde de tre Dele af samme D. Dette var Aarsag, at en Bispestol var det Maal hvortil alle ærgjerrige Folk søgte, og at man derfor saae ikke alene de største adelige Familier, men endogsaa Prindsen af Blod at begive sig i den geistlige Orden. Ja, der blev endeligen efter Erkebisp Birgers Død gjort en Rigs-Slutning, at Ingen, uden han var af adelig Herkomst, maatte blive Erkebisp h); thi, at promoveres til Erkesædet ubi Lund, var det samme som at blive Kongens og Landets Formynder og Generalissimus tillands og vands, ja at see sig ubi Stand ved en Placat at skille Potentater baade ved det jordiske og himmelske Rige. De Tragoedier, som de sidste Erkebisper ubi Upsal spillede, saavel mod Carl Knudsen,

h) Manuscript Skibyense.

sen, som med de danske Konger, vise, paa hvilken Slet Grundvold den kongelige Myndighed var grundet, og hvor højt det var en Potentat magtpaaliggende at have Bispernes Venskab. Dette var ogsaa Aarsag, hvorfor de første Konger saa nødig vilde staae fra deres Ret at kalde Bisper, thi det skede ikke saa meget for at conservere deres Højhed og kongelige Regale, som for at hindre, at det kongelige Huses Fiender ikke skulde beklæde slige vigtige Poster; thi, fra den Tid Paverne begyndte at mænge sig udi Bispers og Prælaters Balg, kan man regne den kongelig Myndigheds Død og Ligfærd, og kan man sætte den Periode især fra Erkebisp Jacob Erlandsens Promotion, der var den første Erkebisp, som, Kongen uadspurgt, blev promoveret til Lunde Sæde. Fra den Tid begyndte Bisperne at øve kongelige Regalier, forandre Lovene, slaae Mynt ic. og at skrive sig Guds og det romerske Sædes Biskopper i). Sa det kom saavidt, at en Erkebisp af Upsal udi et Gjestebud med Gustav I undsaae sig ikke ved at bringe Kongen Skaalen til med disse Ord: Vor Naade bringer Eders Naade denne Skaal til. Naar de kom rejsende, havde de undertiden en Svite med sig

i) Saadan Titel findes først at have været brugt af Erik Johansen Krabbe Biskop til Odense, som sad under Waldemar 3. vid. Chron. Episcop. Otthoniens.

fig af hundrede Personer, hvilket kan sees af Christian den Andens ny Lov k), hvorudi foreholdes, at ingen Bisp maatte herefter have mere end 12 til 14 og Erkebisperne ikke mere end 20 Drabantere med sig. Og, naar de rejsede til Herredagene eller andre Møder, kom de med Trommer og Piber for dem, hvilket ogsaa vidner høistbemeldte Konges ny Lov l), som forbyder saadan Forsængelighed med slige Dreb: De skulde ikke have for dennem Pibe og Tromme til at bespotte den hellige Kirke med. Hvorudi samme Lov dømmer meget fornøffigen, thi intet kunde være Kirke-Betjenterne mere uanstændigt; hvorvel den lange Praxis havde saaledes forblindet Folk, at de fleste kunde ikke see saadan Nederstyggelighed; dog fandtes der En og Anden, saavel her som andensteds, der skjemtede med disse geistlige Cavaliers. Og er det artig, hvad som fortælles om den franske Greve af Dammartin, hvilket, da han saae Biskoppen af Evreux mønstre de kongelige Tropper, begjerede han af Kong Ludvig 2, at han maatte tillades at ordinere Præster ubi samme Biskops Stift, saasom det ene kunde være ligesaa anstændigt, som det andet.

Seg

k) Novell. *Christ.* 2. Cap. 4.

l) Ibid, Cap. 2.

Jeg har tilforn anmærket, at Kong Knud den Hellige var den første, som ret lagde Grundvold til Geistlighedens Rigdom og Magt udi Danmark, og at derfor ingen Konges Shukommelse var helligere blant Cleresiet; thi han blev ikke alene canoniseret, men Udskillige bare hans Billeder i deres Vaaben, hvilken Sædvane Biskop Peder Pagh af Odense først optog, udi hvis Vaaben findes samme Konges Billede med disse Vers m):

Rex Canute Dei! quæso memento mei.

Udskillige andre Konger efterfulgte denne hellige Konges Exempel med Landets Udelæggelse. Foruden de Gaver, Geistligheden erholdt af de lettroende Konger, og den Rigdom de udpressede med Magt og Trudsel, havde de utallige andre Inventioner til at berige sig, og hvad de engang erholdte som en frivillig Skjænk, blev siden til en sat Ret, hvilket kan sees af det saakaldte Cathedratico og Gjesteripenge, hvorom jeg tilforn har talt. Dispensationer udi Straf, Poenitensens og Andagts Paabud bleve gjerne clausulerede med en eller anden Gaves Paalæg, og, naar dertil ingen Lejlighed gaves, hittede man paa andre ret latterlige Midler, som for Exempel, nemlig, naar en Bisp holdt første Messe eller udi sine Pontificalibus, at Almuen da skulde lade sig indfinde med Gaver.

Saa:

m) Chron. Episcop. Othon.

Saaledes forordnede Pave Julius 2, at, naar Biskop Ivar Munk udi Ribe skulde holde sin første Messe in Pontificalibus, skulde Almuen lade see sin Gævmildhed, hvilket sees af samme Paves Brev til bemeldte Biskop n). I dette gik saavidt, at der blant andre geistlige Statuta ogsaa blev paabudet, at Almuen skulde bære Mad med sig i Kirken, som blev kalden: Stole-Mad, efterdi de skulde lægge den paa Stolene, hvilket blant andet kan sees af Biskop Henrik's til Ribe Statutis, hvor saadan Artikel findes; Præsterne skulde hver Søndag med Almuen bede for Kirkens Fred, og paaminde Folket, at de troligen udgive Tiende, Byrd, Nænsk og Stole-Mad.

Hvorledes Paverne ellers havde udsuet disse nordiske Riger ved adskillige Paasfunds, som Afsad, Sjælemesse, og andet, derom vidne endnu mange Afsadsbreve, som findes udi Archiver og Kirker. Muhlius fremfører en stor Hob Afsads-Breve alene af de saakaldte Repertorio Tabularii Slesvicensis o). Af Godskalk Ahlesfelds Breviario trykt til Paris 1512, item af den danske Bog om Messen, trykt til Leipzig 1517, og besynderligen af den første Part

§ 2

fals

n) Epistol. Juli 2 de dato Romæ die ultim. April 1506. sub annulo Piscatoris. Chron. Episcop.

Ripens.

o) Muhlius de Reformatione relig. in Cimbria.

kalden Tide-Bog, lære vi, at saadanne Aflad bleve givne for 1000, undertiden for 11000, undertiden for 20000, og endeligen for 40000 Aar, og blev for saadanne Indulgencer intet andet, foruden Penge, udfordret, end at de skulde læse nogle Bønner som Paverne havde forfattet. Derudi læses blant andet efterfølgende: Da Kong Christern af Danmark var til Rom, spurgte han Pave S i r t u s, om saadan Aflad var saa stor, hvorpaa han svarede, at den var endda paa flere Aar; thi Pave S i r t u s 4 lagde to Bønner til samme Collecter, og gjorde saadan Aflad dobbelt, saa at den samme bestod udi 40000 Aars og 46 Dages Aflad, og bekommer Synderen Trøst deraf udi al sin Sorg og Modgang, og bliver bevaret mod alle sine Modstandere og Siender. Herudover har Conradus Celtes udi sin Tid ført saadant Klagemaal i efterfølgende zirlige Vers:

Quicquid in extremis habuit Germania terris,

Et mediis quicquid continet illa plagis,

Exhaustum est, totum Latias migravit in arces,

Expleat ut luxus, impia Roma, tubis.

De fleste Konger vare villige til at kjøbe Afladsbreve, enten fordi de ikke vilde lægge sig ud med Paverne, eller fordi de virkeligen troede, at deres Salighed derved forfremmedes. Dog fandtes der adskillige Konger, som dreve Spot dermed, Somme

paa en subtil Maade, Andre aabenbare. Det er bekjendt, hvilket Paps Kong Christian I spillede den pavelige Legat Martino Sregino, hvilken han lod samle Uflad udi Riget, men siden fik ham til at dele Byttet med sig, foregivende, at han ogsaa behøvede Penge til helligt Brug, for at føre Krig med de vantro Russer. Christian den 2den gik mere aabenbar tilværks, thi han lod arrestere en anden Uflads Kræmmer, nemlig Antonellum Arcemholdum, og lod drukne hans Handlanger, som havde samlet Ufladspenge paa Gulland. Det er artig, hvad som fortælles om Kong Waldemar 2, at han tog bort St. Nicolai Dffer udi Aarhus, under Prætext, at samme Helgen var ham paarørende, og derfor burde dele med sin Slægt. Saaledes fandtes vel en og anden Konge, der ikke vilde lade sig alle Tider optrække, skjøndt de fleste lode sig blindt lede, hvor Gejstligheden vilde have dem. Jeg finder dog ikke i den danske Historie, at de saakaldte Croisader her bleve prædike, skjøndt de samme breves paa i alle Lande, i det ringeste finder man ikke, at nogen dansk Konge lod sig tegne med det hellige Kors, skjøndt endel Paver, især Gregorius 7, lod sig mærke med, at Kongerne havde Riget til Lehn af det pavelige Sæde. Jeg sees ellers ikke, at andre Paver have ladet sig mærke med slige Præensioner, skjøndt ingen af dem forsømmede at skumme Fløden af Landet, og at paa-

lægge

lægge dette Rige de samme Byrder, som de lagde paa Andre. Pallium eller den erkebispelige Raabe maatte allerførst Erkebisp Trugotus, som sad under Kong Erik Glipping, selv hente fra Rom, og blev da saaledes betinget, at han og hans Efterkommere skulde betale for Pallium 4000 rhinske Gylde, hvilken Summa dog blev af Martin 5 afflagen til 2000 Gylde, da Peder Lykke var Erkebisp p).

Saaledes var dette Rige plaget af Paven og de Geistlige, og udi saadan Tilstand var Cleresiet i Henseende til Rigdom og Myndighed. Hvad deres Liv og Levnet angaaer, da har jeg tilforn vist, at uordentligt Levnet tog til med deres Velstand og Rigdom; thi da Bisperne begyndte at blive store og mægtige, ordinerede de Suffraganeos og Viebisper, til hvilke de overdroge Kirke-Forretninger, og selv agerede Statsmænd og Generaler. Erkebisp Eskild var den første, som fulgte med paa udenlandske Krige, og vare hans tvende Successores, Absalon og Andreas, de største Generaler, Danmark nogentid har havt. Præsterne efterfulgte Bispernes Exempler, og holdte sig for gode til at forrette deres Embeder, thi jeg finder, at Bisp Naffne af Odense maatte affætte Præsterne, efterdi de ikke selv vilde forrette deres Embeder q). Tilgemaade at Bisp Henrik af Ribe be-

fol,

p) Chron. Archiep. Lund.

q) Chron. Episcop. Othon.

fol, at Præsterne skulde om Søndagene, under Straf af 19 Skilling Grot^{r)}, prædike Evangelium, item, at de skulde boe ved deres Sogne-Kirker, hvilket alt sammen giver tilkjende, at de lidt passede paa Guds-tjenesten. Og kan man slutte, at, naar en Præst har været udi et godt Laug, han da heller har villet erlægge sine 19 Skilling Grot, end forlade Lauget, og at Almuen derudover ofte uden Messe og Prædiken maa være gaaen hjem igjen. Kaniker, for deres Mageligheds Skyld, holdte Vicarios chorales og Fuldmægtige udi Capitulerne, som de kaldte Procuratores, ligesom Præsterne en stor Hob Capellaner, og blev end dermed ikke Tjenesten forrettet, thi jeg finder udi Fridrik den 1stes Historie blant Adelsens Klagemaal, at der vare mange Kirker, hvorudi ikke blev prædiket uden hver tredie eller fjerde Søndag, og at Herr Mogens Gise gav tilkjende for Kongen, at der vare visse Herreder bestaaende af 14 til 16 Sogner, hvor der neppe fandtes to til tre Præster s). At tale mod Paven's Myndighed, var regnet for den groveste Synd, derimod at høre og drikke blev ikke saa nøje regnet med Præsterne, thi jeg finder blant andet, at en ved Navn Niels Mandrup, som ihjelslog sin egen Broder, gav alene noget Gods og en Bejrmølle til Vor-Grue-Altar udi Lunde Kirke

r) Chron. Episcop. Ripens.

s) Hvitf. in Friderico 1.

te t). Jeg finder ogsaa ubi Ribe Biske-Kronike, at Pave Innocentius 4 befol Bispen af Ribe, efter eget gode Tykke at handle med Præsterne, som holdte Maitresser. Derimod blev det regnet dem mere til Last at have ægte Hustruer, paa det at de Midler, som de samlede, ikke ved Urv skulde komme ubi Læges folkens Hænder, og bleve de danske Præster, som giftede sig, kaldte Nicolaiter u). Derfor forbød Paven strengelig Giftermaal. Paa hvilken Tid saadant Forbud skede ubi Danmark, kan sees af efterfølgende Vers:

M C hisque decem Danorum clerus abegit
Uxores ductas, non sine clade gravi.

Dog sees man, at Præsterne længe derefter havde Hustruer, thi jeg finder, at den pavelige Legat Gregorius de Crescentia, ubi Erkebisp Andreæ Sunonis Tid, drev stærkt paa den Post, at Præsterne skulde skille sig ved deres Hustruer, og, som det var vanskeligt at trænge igjennem dermed, blev der omsider befalet, at Præste-Børn ikke skulde arve, hvilket var det ene Hovedsigte af dette Forbud. Det andet Hovedsigte var at gjøre Cleresiet independent af Regjeringen, hvilket ikke kunde skee, saalænge Præsterne havde Børn, for hvis Omsorg og Forfremmelse de ideligen maatte trænge til Kongerne. Men
Præ.

t) Chron Archiep. Lundæ

u) Hamsford. Annales in Excerptis Tam. Barch.

Præterten, som gaves dertil, var, at en Præst, som havde besmittet sig med sin Hustrue om Natten, ikke skulde forrette de hellige Sacramenter om Dagen, hvilket ogsaa Cardinal di Crema blant andre under Henrico 2 med Hæftighed tilkjendegav paa et Concilio til Westminster i Engeland, skjøndt han selv om Morgenen derefter blev funden i Sengen med en fion Pige, og er Factum saavel verificeret, at Baronius med al sin Umag ikke har kunnet gjøre det til intet.

Hvilket Levnet Præsterne førte nyligen for Reformationen, kan sees deraf, at Erkebisperne til Lund maatte paa det Møde til Helsingborg 1496 strengeligen forbyde Præsterne at holde dem fra Horeri, og at søge Krohuse. Theologie bestod alene udi udvortes Ceremonier, og En blev holdt for en bydig Præst, der vidste at sige Messen med de brugelige Gebærder, thi jeg finder i det Dvrige intet Tegn til theologiske Videnskaber, ej heller geistlige Examina, og, om sige have været, kan man holde for, at En blev antagen til Præst, som befandtes enten at have god Stemme, eller forstod de udvortes Ceremonier; ligesom udi vor Tid udi Moscovien den blev holden for den værdigste Candidatus Ministerii, der 7 a 8 Gange, uden at trække sin Aande, kunde sange de Drobospidi Pomilio. Af Bisperne udfordredes mest, at de forstode Krigssager, og vare drevne i Statsa

Intriguer. Heraf kommer det, at man udi al den Tid om intet Kjæteri har hørt tale i disse nordiske Lande. Thi alle havde een Mening, og Orthodoxien bestod derudi, at Gejstligheden burde have sit Dffer og Tiende, og at det var en Præstes Pligt at staae paa sin Ret, paa det at hans Eftermand ikke skulde bande ham i hans Grav. Og, hvis der en og anden Gang opressede sig Nogen, som lagde sig efter Studia, og vilde vide lidt mere end de Andre, blev han ofte af Almuen holden for en Trolldmand. Dette er ellers særdeles at mærke i den danske Kirkehistorie, at der ingen Kjætere har været, hvilket forarsager, at man her ingen Kirkehistorie kan skrive, saasom Kjætterier og de Ulejligheder, som deraf flyde, saavel udi Staten som Kirken, er det, som gjør en Kirkehistories Læsning behagelig; da derimod, formedelst den store Rolighed udi den danske Kirke, kan intet fremføres, som bevæger Læseren, ja fast intet andet siges, end, naar En blev Bisp, naar han døde, og hvilke Ornamente han gav til Kirkerne, item naar han fik Pallium af Paven.

Hvad Munkene angik, da har deres Levnet ej heller været synderligen exemplarisk. De Samme ginge vel ikke udi Krig som Bisper og Præster, men lode dog adskillige Gange see deres Tapperhed udi Klosterne, og har jeg tilforn viset, at til Ribe udi Biskop Rudolphi Tid der udbeledes saa mange
 Hug,

Hug, at Mange gik bort med blaa Djen, og at Bispens Kjortel blev sonderreven. Jeg har ogsaa viset, at deres Licence gik saavidt, at Augustiner-Munkene sammesteds ikke vilde bære deres Ordens-Dragt, saa at Pave Alexander 3 derudover maatte sætte dem tilrette. Ja deres uordentlige Levnet gik indtil Sodomiteri, thi jeg finder, at Bisp Erik Johansen af Odense gav hans Poenitentiario Magt at kjende og domme over de Munk, som bedrev deslige unaturlige Synder. At Nonnernes Levnet ej heller har været alt for helligt, sees blant andet deraf, at Christian den 1ste Aar 1479 maatte drive dem alle ud af Klosteret udi Ribe x). Saaledes tog Hofmod, Belslyst, Gudstjenestes Forsømmelse og ublu Levnet mere og mere Dverhaand blant de Gejstlige. Vel er sandt, at saavel Paverne, som Bisperne en og anden Gang ved strænge Statuta syntes saadant at vilde rette. Men man kan holde de fleste saadanne Forbud ligesaa interesserede, som nu omstunder vore Skouters eller Politie-Mestres Forordninger mod Skjoger, Fuffere og Bissekræmmere, thi paa Forbud følger gjerne Dispensation, og med Dispensation en krum Haand; thi som de fleste Poenitenter ginge løs paa Penge og Gaver til helligt Brug, saa kan man slutte, hvortil Forordningerne sigtede, og at Synd og Ondskab derfor stedse blev den samme, ind-

til

x) Resen. in Atlante Daniæ.

til det behagede Gud at forbarme sig over den Christen Kirkes elendige Tilstand, og at opvække Reformatores, der bragte Guds Ord og Evangelium, som længe havde ligget skjult, for Lyset, og fik da alting faabel udi Kirken som Staten en anden Skikkelse; Gejstlighedens Magt blev dæmpet, Bisperne bleve af Lehn:-Forster forvandlede til Sjæle:-Sørgere under det Navn af Superintendenter. y); Munkene, som
vare

y) Der bleve ligesaa mange Superintendenter, som der tilforn vare Bisper, undtagen i Norge, hvor Hammers og Dyploes Stifter bleve forenede sammen under een Superintendent, nemlig den af Dyplo, som nu kaldes Christiania Bisp. Derved tabte den Stad Hammer sin forrige Anseelse, og tog Tid efter anden saaledes af, indtil den omsider ganske er bleven ødelagt. Bemeldte Stad havde havt 24 Bisper, hvoraf den sidste var Nogens Lauridsen, som udi Reformationens Tid blev fangen af Herr Truid Ulstand, hvilket er at see udi Christian den 3dies Historie, hvor jeg af en gammel skreven Kronike, som Anno 1553 blev funden i Hammers Taarn, har anført noget om denne gamle Stads Tilstand, og, som derudi tilligemed findes en liden Bisp:-Kronike, da, saasom den samme er ikke mindre Lort end curieux, og man derefter kan corrigere den Bisp:-Catalogum, som findes hos Svitsfeld, vil jeg

vare Landets Udere, bleve uddrevne af Klosterne, og Klosterne's Gods blev lagt under Kronen, og blev

jeg den her Ord for Ord indføre. Den lyder saaledes:

Adrian Anglus, den gode Cardinal. Hand var den første, som funderede och lod bygge Hammers Domkirke. Han var kommen fra Rom. Han lod ogsaa bygge St. Olufs Kloster i Hammer. Som hand nu havde bestilt det hos Kongerne och vores Raad, efter Pauffuens Befaling, och Kongen, som da regjerede i Norges Rige med sine Raad, saavel som Adelen och Meenige. Almue i Dplandene hafde loffuet med Haand och Mund paa Guds och Pauffuens Begne, at de skulle bliffue færdiggjort till Guds Ure, drog fornemste Adrian Anglus til Rom igien til Pauffuen, och blev saa Pauffue; Thi at den, som for ham regjerede, vaar død, och Pauffue Adrian vaar kommen til sin Pauffuelig Regjering i Rom, da sende hand strax sine Cardinaler ud mange gange at den stund han leffuede til Norges Rige, och mange andre Lande, och lod besøge Kongerne formedelst sine Cardinaler, dernæst lod forfare om Kircherne, Klosterne och Religionens Handel paa det allerflittigste. Och ubi ald Sandhed sende hand Stenhuggere och allehonde Embeidsmand fra Rom igiennem Tyskland op til Hammer, paa det at Guds Thieniste icke skulle forglemmes eller forsømmes.

ve da paa engang ved syv Bispers Reduction beffillet
 syv Stifts-Befalingsmænd, hvilke og skulde forestage
 de

Men efterfølger Hammers Biskopper.

1. Arnold. Han var den allersørste Biskop udi
 Hammer. Han var kommen fra Grønland
 efter Paffue Adrianus Befalning, og Schriffuelse.

2. Ormer.

3. Reigner.

4. Tord.

5. Iffuer.

6. Salvor.

7. Pouffl.

8. Peder.

9. Gilbret.

10. Torfind. Han blev fredløs i Kong Eriks Tid

Anno 1292.

11. Torunder.

12. Torsten.

13. Ingvolder. Han vaar til Anno Domini 1300

udi Kong Haagens Tid, da bleff meesten alle

de Skoobestebber paa Nes og flere Steds gif-

fuen under Hammers Capitel, Bishops Stoel

og Skolle, og den Tid stod de udi deres Vel-

macht. Men udi den store Manddød blev de

øde aff den Marsage, at der vaar ingen, som

dennem kunde besidde, saa flet bleff Goldene

uddøde, som schede Anno 1350 och begyntis her

udi Norge *Natiuitatis Marie*, og stod paa til

Allerhelgens-Tid.

14. Go:

de syv Rigets Provincier, og Superintendenterne maatte ikke bemønge sig uden med Kirkesager; bogli-

ge

14. Gorchulff. Hand vaar till 1320.

15. Saldvor. Hand vaar till 1323.

16. Saffuold. Hand vaar till 1361.

17. Magnus. Hand vaar till 1426.

18. Ambent. Hand vaar till 1430.

19. Sigvor. Hand vaar till 1438 och vaar fød paa Hedemarchen, och döde St. Michels-Dag udi Hammer, och der begraffuen. Hand vaar en streng Mand och straffede hordeligen dennem, som hannem tilkom at dömmen. Udi hans Tid kom der meget Guds under Hammers Biskops Stoel til Forbedring, som hand forsamlede tilhøbe, saa vidt som hans Biskopsdømme sig belangede.

20. Sunder. Hand vaar till Anno 1439.

21. Bisp Sigers. Hand vaar till 1440. Hand vaar Slottsherre paa Aggershuus og Sognepræst paa Totten. Hand hebe Herr Siger Ridder paa Gressfeng i Nes-Sogn. Den samme Herr Siger fik Totten af Kong Hans med al Geistlig och Kongelig Regimente, och holdt derpaa Cappellan. Hand döde paa Aggershuus Slott, og blev ført Liig fra Slottet op til Hammer, og der bleff begraffuen efter hans egen Begjering.

22. Bisp Karell. Hand vaar til Anno 1507 och vaar en Ribbermands Mand.

23. Bisp Sander. Hand vaar till Anno 1513.

24. Bisp

ge Konster, tilligemed Guds Kundskab begyndte at
 finne igjen, det høje Herredoms Majestæt blev for-
 enet udi Kongen og Raadet; Regjeringen blev mere
 ordentlig, og Kronen fik sin Glæde og Styrke igjen.
 Saa at derfor denne fjerde Periode er den største udi
 den danske Historie, hvortil jeg mig nu strax uden
 videre Forberedelse vil begive.

Fjer-

24. Bisp Mogens Laurizen. Hans vaar den sidste
 aff de Bisper, och bleff fangen udi Hammer
 aff Herr Truid Ulstand, och vaar till Anno
 1535.

For hans Fangsel opregner denne Krønike adskillige
 Mirakler at være skeed; saasom, at der blev
 lyst om Natten i Kirken, og at alle Klokkerne
 og Orgelværket gik af sig selv, at man hørte
 paa Bispegaarden et stort Bulder ligesom to
 Krigshærer skulde staaes sammen, at en stor
 hornet Dre løb over Bandet saa hastig, som
 en Pæl i Luften, og at adskillige Svorme lode
 sig see. Større Mirakler finder man ikke for
 Jerusalems Ødelæggelse, og er det her des-
 meer at forandre sig over, efterdi denne Bisp
 Mogens var kun en maadelig Bisp. Men
 Miraklerne give tilkjende, at den romerske Re-
 ligion maa endda have været stærkt blant Gejst-
 ligheden i Hammer.

Dette er det eneste, som man haver om de gamle
 Hammers Bisper; thi hos Svitsfeld findes in-
 tet, uden deres Navne, og det i anden Orden.

Fjerde Periodus

i den danske Historie.

Frederik den Første,
fjerde Konge af den oldenburgske Stamme.

Nu skrider jeg til en Konges Historie, som er mindre mærkværdig, men mere behagelig end den foregaaende, thi man skal her finde, istedenfor blodige Krige, en lemfældig og faderlig Regjering, man skal see haarde Executioner forvandlede til en rar og ugesmen Mildhed, ja saa stor, at Mange holde for, at den har gaaet for vidt, saasom den lagde Grundvold til den kongelige Myndigheds Svækkelse, og erhvervede Adelen saadan Magt, og saa mange Herligheder, at Riget bekom Anseelse heller af et Aristocratie end et Monarchie. Dertil var Ursag saavel Frederik den Førstes naturlige Fromhed og Føjelighed, som Tidernes Tilstand, thi, saasom et haardt og strengt Regiment havde stødt den foregaaende Konge

fra Thronen, saa behøvedes der en usædvanlig Mildhed for den efterfølgende Konge til at bestyrke den samme. Og, efterdi Stænderne eengang havde grebet til dette uordentlige Foretagende, og sat alting ligesom paa Spil, søgte de at erhverve sig en Fordel, som kunde svare til den Hazard, de havde underkastet sig; thi, at opsiges saadan mægtig Herre Riget, var ikke mindre farligt end usædvanligt, og, hvis Kong Christian, som var bestyrket med et stort Svogerskab, og derforuden havde den største Del af Rigets Almue paa sin Side, havde faaet Overhaand, kunde man have frygtet at see ligesaa stor Tragoedie spillet ubi Kjøbenhavn, som tilforn var spillet ubi Stokholm, og at der havde blevet gjort ligesaa stort Hul paa den danske og holstenske, som for nogle Aar siden paa den svenske Udel. Dette bildte Stænderne sig ind ligesom at kunne autorisere dem til at fabricere en Regjeringsform efter deres eget Tykke, og, ligesaa hurtige som de vare i at opsætte Conditionerne, saa villig var den ny udvalgte Konge til at underskrive Alting, efterdi han for kort Tid siden ikke kunde have ventet at bestige en Trone, hvorpaa sad en yngre Konge, der havde mandlige Livsarvinger, og som med en ung og frugtbar Dronning kunde vente flere. Og, saasom man neppe havde kunnet formode, at Kong Christian saa hastigen, uden at vove et Feltslag, skulde forlade Riget, og Udfaldet af

af denne Opstand var meget tvivlsraadigt, saa var det ikke Tid for den udvalgte Herre at tinge og marchandere længe med Stænderne. Alle Conditioner syntes derfor taalelige, alting blev villigen undertegnet, og saaledes en Grundvold lagt til Adelens store Myndighed, hvorunder dette Rige længe siden laborerede.

Al Verden forundrede sig over at høre ligesom paa eengang Tidende om Opstand og saadan mægtig Konges Landflygtighed; mange holdt for, at det gik her Kong Christian, som de fleste udi Medgang kjække og overmodige Mennesker, at de af mindste Fare lade sig forskrække, og falde fra een Extremitet til en anden; thi ingen fiendtlig Krigshær var endnu paa Benene, og en stor Del af Almuen var Kongen tilbøjelig; men hvorvel denne Opstand synes noget dristig, saa var den dog ikke gandske forvovent, men overlagt med Betænkksomhed, eftersom den skede paa en Tid, da hele Sverrig var udi Flamme, og Hansfestæderne vare saa ophidsede mod Kongen, at de vare villige til at vove alting, for at befordre Stændernes Feretagende. Kejser Carl, som Kong Christian meest kunde forlade sig paa, var indviklet i saa mange Uroligheder, at han havde nok med sine egne Sager at bestille, og de andre Kongens Paarørende og Svogre enten turde eller vilde ikke binde an med saadant mægtigt Parti, som havde rejst sig imod ham. Hvor-

udover, naar man alt dette betragter, har man ikke Aarsag at ansee Stændernes Foretagende som en Forbovenhed, ej heller Kongens hastige Undvigelse som en Feighed, helst saasom han frygtede at blive belejret i Kjøbenhavn af Hansestædernes Sæmagt.

Det meste at forundre sig over var, at en Herre af Hertug Sriderik's Alder vilde underkaste sig saadan Urolighed, og sætte sin Bælfærd paa Spil for at skille sin Brodersøn ved Kronen; thi, naar man er over sine 50 Aar, saa tænker man meer paa Retraite end at vove eet Land for at erobre et andet. Men foruden dette, at Hertug Sriderik havde Sønner, som han ved sin Promotion kunde haabe at forplante den danske Krone paa, var han af adskillige foregaaende Ting bleven saa ophidset mod sin Brodersøn, at han intet ønskede uden Lejlighed til at hevne sig, saa at Fortrydelse drev ham ikke mindre end egen Interesse til at antage Stændernes Forslag. Sa, Stænderne vare forhen saa forvissede om, at han ikke, som Saul, vilde skjule sig bag Bussene, naar de ledte efter en nye Konge, at de gjorde Opstand forud paa samme Regning, førend de havde solenniter faaet hans Samtykke, thi det, som Zvitfeld siger, at Kongen gjorde det alene af en Dmhed for Riget, at det ikke skulde falde fra den oldenborgske Stamme, er kun en Compliment, som tjener alene til Bevis paa, hvormeget samme Skribent har be-

slit

flittet sig paa at forgylde alle denne Konges Gjerninger. Det er troligere, at Partiet var allerede underhaanden sluttet, førend Opsigelsen blev opsat, og at Herr Mogens Munks Ambassade skede kun for at lægge sidste Haand paa et forhen udarbejdet Værk.

Dette derfor til videre Dplysning er fornødent at igjentage, hvad som forhen er passeret imellem Kong Christian og hans Farbroder, og tilligemed at befatte udi kort Begreb Hertug Frideriks Historie, førend han kom paa Tronen. Høistbemeldte Herre blev fød til Verden Aar 1471 z). Hans Frue Moder Dronning Dorothea, som elskede ham mere end den ældste Søn Johannes, arbejdede strax efter Kong Christian den Førstes Død at spille ham begge Førstendømmene i Hænderne. Men Kong Hans hindrede hende udi saadant Foretagende, og endelig bragte det dertil, at Hertugdømmene bleve delte imellem Brødrene. Denne tvungne Deling, hvormed begge Parterne ikke vare fornøjede, Kongen, efterdi han mente sig, som den ældste Søn, det hele Rige at tilkomme, og Hertugen, efterdi han holdt sig ved Delingen ogsaa at være fornærmet, lagde første Grundvold til Misforstand mellem det kongelige og fyrstelige Hus. Saadan Misforstand blev ikke lidet

for:

- z) Svitfeld sætter i Christian den Førstes Historie 1456, men udi Frederik den Førstes Historie 1471, hvilket sidste er rettest.

formeret, da de fyrstelige Ministre mærkede, at Kongen vilde have Hertugen udi geistlig Orden, for at skille ham ved sin Andeel af Holsten og Slesvig. Kort at sige, hvorvel begge disse Brødre, saavel Kongen som Hertugen, vare de dydigste Herrer paa den Tid, saa regjerede der dog stedse en Jaloussie iblandt dem, saa at de aldrig vare Grundvenner, endskjøndt de undertiden love, som de befordrede hin- andens Interesse. Den Misforstand, som var imellem begge Huse, tilvorte end mere efter Kong Hanses Død; da kom det saavidt, at man frygtede en og anden Gang, at det skulde bryde ud til aabenbar Krig.

Udi de første Aar af Christian den Andens Regjering syntes vel Haab til en god Forstaaelse mellem begge Herrer; thi Hertug Friderik, som holdt det ikke raadeligt at lægge sig ud med Kong Christian, og derved tilligemed at støde hans Svoger den mægtige Keiser Carl for Hovedet, beflittede sig ikke alene paa at fordøje med Taalmodighed et og andet, som han kunde have at anke paa, men endogsaa, da Kongen gjorde det svenske Tog 1520, assisterede ham baade med Ryttere og Fodfolk. Men dette gav Anledning til første Misforstand mellem dem; thi, saasom bemeldte Hjælpetropper bleve efter et helt Aars Tjeneste udi Sverrig skikkede udi slet Equipage tilbage igjen, lod Hertugen sig ikke alene mærke med For-
træ

trydelse derover, men endogsaa opsatte en Regning for sine Troppers Laan, og den Skade, han derved havde lidt. Kongen derimod forment, at Hertugen var forpligtet til saadan Tjeneste, saavidt som han havde en Deel af Slesvig til Lehn af Riget. Derpaa fulgte den Tvistighed om Holstens Forlehning, saasom Kongen havde udvirket hos Keiser Carl, at de holsteniske Herrer skulde tage Hertugdømmet til Lehn af ham og hans Efterkommere udi Keiserens Navn. Dette vilde Hertugen ikke beqvemme sig til, og derfor søgte at bestyrke sig med fremmed Hjælp imod Kongens Foretagende, og kan man holde for, at han fra den Tid begyndte hemmeligen at correspondere med Rigets Udel, item med Hansestæderne og andre Kongens Fiender. Vel blev der gjort et Fordrag siden til Bordingholm, hvorom tilforn er talet, men samme Fordrag blev ikke ereqveret, tvertimod Kongen lod kort derefter skikke Provsten af Odense Mag. Andreas Glob til Segeberg, og der lod tage og bortføre Fyrstendømmets tilfælles Breve og Documenter til Sønderborg, under Prætext at de der vare udi mere Sikkerhed. Men, som dette skede Hertugen uvidende, kan man slutte, at det maa være skeet udi anden Henseende, nemlig for at bemægtige sig de Breve, som kunde være hans Interesse imod, og Zvitfeld vidner, at bemeldte Mag. Glob, som siden for den Marsags Skyld af Kong Frederik blev arre-

arresteret, bekjendte sig at have brændt en stor Hob Breve, som vare 400 til 500 Aar gamle.

Saaledes vare Conjunctionerne mellem begge Hof-fer, da det bekjendte Undsigelses-Brev af Rigets Raad blev Kong Christian tilskicket. Mogens Munk, som dette vigtige Værende forrettede, havde Ordre tilligemed at forsøje sig til Hertug Frederik, og paa Raadets Vegne at tilbyde ham Dannemarks Krone, hvilket ogsaa skede; og det udi saadanne Udtryk, at, hvis han, nemlig Hertugen, vægrede sig ved at modtage deres Tilbud, vilde de nok finde Bejlere til saadan Brud. Hertugen derfor, som mærkede Raadets gode Villie, og saae, at Sagen kunde være gjørlig, efterdi alting conspirerede til Kong Christians Udelæggelse, indlod sig strax i Handel, og erklærede sig Hoved for den misfornøjede Udel, med de Vilkaar, at, saasnart han kom ind udi Riget, skulde de hylde og sværge ham allevegne, han derimod lovede at holde alle ved deres gamle Privilegier og Friheder, og strax til en Begyndelse lod skikke 500 Mænd til Ribe, for at være færdige til at gaae de Misfornøjede tilhaande; han sluttede derpaa et Forbund med de Lybske, hvilket Forbund bestod i disse Artikler, at de skulde erklære dem Kong Christians Fiender; at de Lybske skulde til Krigens Begyndelse forære den udvalgte Konge 4000 Mark, og en Læst Krud, at de skulde

fulde udi Krigen komme ham til Hjelp med 2000
Fodfolk, og 200 Heste foruden Skyt og Munition *ic. a).*

Medens dette forrettedes, tog Kongen, som
sagt er, den Resolution, at forlade Riget, efterat
han havde ladet besætte Malmø og Kjøbenhavn. Da
han med sit Følge var kommen udi Sikkerhed til Ne-
derlandene, anholdt han ved Skrivelse om Hjelp hos
Kejser Carl. Han gjorde ogsaa selv en Reise til
England, og der tilbød Kong Henrik den Ottende
Island til Underpant for en Sum Penge, som han
behøvede til et forestaaende Tog mod Danmark. Men
Kong Henrik spiste ham ikkun af med Complimen-
ter, lovende, at hvis Kejseren med Gver tog sig
hans Sag an, vilde han ogsaa støde til med; men,
hvad de forlangte Penge var angaaende, da, saasom
Kong Christian pro tempore var skilt ved sine Ri-
ger og Lande, saa kunde Island i saadan Tilstand
ikke ansees som noget sikkert Pant. Den landslyg-
tige Herre slakkede derpaa om udi Tydskland, og var
nu i Sachsen, nu udi Brandenborger Land, anhol-
dende allevegne om Hjelp, men udvirkede ikke andet
hos sine Venner og Paarørende end skriftlige Forma-
ninger, saavel til Hertug Frederik som til Dan-
marks Raad, at staae fra deres Forsæt, og antage
Kongen igjen. Kejser Carl, da han udi Spanien
fik Tidender om Kongens Flugt, affærdigede han et
pæ.

a) Fœdus Lubec. die 5 Febr. 1523.

poenal Mandat til Hertug Frederik, forbydende ham at befatte sig med de Riger Danmark, Norge og Sverrig, indtil Tvistigheden blev examineret og afgjort. Han formanede ogsaa Adelen i Jylland at afsøndre sig fra Hertugen, og forbad Hansfestæderne, især Lybek, at gjøre ham nogen Bistand. Alle disse Breve ere daterede til Toledo i Spanien 1523. Dette var Alt, hvad som Kejseren paa den Tid kunde gjøre i Faveur af sin Svoger. Men der behøvedes andre Gevær end Pennefjære til at kuldkaste den mod ham anrettede Maskine, og andet end Trudsel for at adsprede den tykke Sky, der havde rejst sig op i Norden. Churfyrsterne af Sachsen og Brandenburg tilbode sig til Mæglere udi Sagen. Men Hertug Frederik vilde ikke antage deres Mediation, hvorudover Sagen blev foretagen udi Kammerretten til Spic, og adskillige Universiteters Betænkende blev derom indhentet.

Men, som begge stridende Partier mærkede, at Sagen derved ikke vilde afgjøres, gik enhver af dem imidlertid fort udi sit Forsæt, Hertug Frederik i at bemægtige sig Rigerne, og Kongen ved at samle en Krigshær udenlands for at gjøre et Forsøg paa Danmark. Jeg vil først tale om Virkningen af den store Opstand, og Hertugens Fremgang udi Riget, og derefter melde om den landsflygtige Konges Tog. Strax efterat Kong Christian havde undviget Rigerne,

gerne, kom Hertug Frederik til Nørre-Jylland, hvor han paa Viborg Landsting blev hylde af Adelen, Kjøbstæderne og Almuen i samme Aar, og udgav han da, som Konge, den bekjendte Haandfæstning, hvorudi Adelen fik Hals og Haand over deres Bønder og Tjenere, item Boeslod, og alle 40 Marks Sager ligesom Adelen udi Fyrstendømmene. Derfor, siger Svitsfeld, bør denne Konges Ihukommelse være hellig for os og vore Efterkommere. Udi samme Haandfæstning blev Christian den Andens nye Lovbog affættet, og derpaa som en skadelig Lov mod gode Eæder brændt paa Viborg Landsting. Efterat Hylde-ningen var forrettet, og Haandfæstningen forfærdiget, begav Kongen sig fra Viborg, og, hvor han foer frem igjennem Kjøbstæderne, der lod han Galger neprive, som Kong Christian havde ladet oprette. Sydernes Exempel blev strax efterfulgt af Fyenboerne, hvilke ogsaa svore ham Troskab. Men udi Siælland og Skaane gik det ikke saa let til, hvor de vigtigste Stæder vare besatte med Kong Christians Folk, og hvor Bønderne, især Siøllandsfarerne, vare den landsflygtige Konge bevaagne formødelst deres Trældoms Ophævelse. Kong Frederik maatte derfor være betænkt paa en god Krigsmagt, førend han kunde besøge Siælland, hvor, efter For- modning, Krigens Sæde vilde blive. Han forsøgte først, om med det Gode noget kunde vindes, og der-
for

for fra Gottorp affærdigede Skrivelse til Borgemester og Raad udi Kjøbenhavn, af det Indhold: at, eftersom Tyderne og Tjenboerne havde hyllet ham, og fast det hele Rige var faldet fra Kong Christian, de da ikke vilde være de eneste, der vilde sætte sig imod hans retfærdige Vaaben. Han gav derhos til Kjende, sig med en anseelig Magt med det første at vilde besøge Sjælland, og begjærede, at de af Kjøbenhavn vilde affærdige til ham en Borgemester en Raadmand og nogle Borgere, for paa Stadens Vegne at aflægge Troskabs-Eed, og derimod at bekomme Forsikkring paa deres Privilegier og Friheder.

Kjøbenhavns Dyrighed lod ham derpaa svare, at, saasom de havde svoret Kong Christian, og endnu stode i hans Eed, var det forgjæves at anmode dem om Saadant, tilmed havde Staden en stærk Besætning af Kong Christians Krigsfolk, saa at om de end vilde, saa stod det dog ikke i deres Magt at efterleve Kong Frederiks Forlangende. Herudover mærkede Kongen, at han maatte bruge Magten, og derfor, da han havde faaet paa Venene en Krigshær af 6000 Fodfolk, foruden nogle Ryttere, begav han sig først over til Fyen, hvor han til Ddelse af Adelen blev hyllet, og fik alle Slotte og Stæder udi Hænderne. Der skødte til hans Krigsmagt 2000 Iybske Fodfolk, og 200 Ryttere, som efter det ovenanferte Forbund vare accorderede. Deres Flode lod sig

fig efter Aftale indfinde ubi Beltet for at oversætte Kong Frederik paa Sjælland, og der videre at befordre hans Foretagende. Transporten blev saaledes gjort til Korsør, og Kongen med hans Folk gjorde der uden Modstand Landgang, hvorvel man havde formodet at finde Modstand sammesteds. Derpaa gik Marschen videre for sig igjennem Sjælland, og alle Slotte og Stæder gik den nye Konge tilhaande, undtagen Kjøbenhavn og Kallundborg, hvor Christian den Andens Tilhængere toge deres Tilflugt. Man lavede sig derfor til disse to Stæders Beleiring, og blev en Begyndelse gjort med Kjøbenhavn den 10 Junii ubi samme Aar. Samme Hovedstad var da forsynet med et stort Borgerskab, og en temmelig stærk Besætning af Soldater. Dens Fortificationer vare efter de Tidens Maade ubi lovlig Stand, og proportioneret efter Stadens Vigtighed. De Belejrede havde paa Boldene ladet bygge adskillige Ratte, for hvilke de havde ladet hænge Fjæle, som de kunne lette op og lade nedfalde, naar de vilde skyde. Hvorvel nu dette giver tilkjende, at Befæstningen maa ikke have været noget Mesterstykke, og at Boldene broderede med flige fjælede Ratte ikke kunde holdes uovervindelige, saa seer man dog, at Kong Frederik ikke dristede sig til at foretage en ordentlig Beleiring ved Approcher og Storm, men søgte alene at indslutte Staden, og at hungrs den ud. Lejren blev slagen ved

nordre Side paa Særsløv Mark, og en Skandse blev oprettet for Balbye. Lybekkerne derimod lagde sig med 18 Skibe paa Rheden, og indsluttede Staden ligeledes tilbunds. Der skede adskillige Udfald af Staden, særdeles paa den flatte Mark imellem Pøblingesøen og Byen, og adskillig Skade gjortes, og, naar Kong Frederiks Folk ved slige foresaldne Skjermvæbninger komme Staden for nær, løftede de Belejrede Tjælene op, og fyrede af Rattene paa dem.

Medens denne Belejring varede, arbejdede man paa ved Practiker at erobre Callundborg, hvis Besætning var commanderet af Claus Erikson. Denne Claus Erikson insinuerede man hemmeligen Breve, og ved Løfter endeligen formanede ham til at overgive Slottet, hvilket ogsaa skede paa saadan Maade: han lod selv om Natten ophidse 50 af Kong Frederiks Folk paa et Taarn, kaldet Tolen, hvorudi tilforn forvaredes Rigets Archiv; fra samme Taarn marscherede de i Faveur af Natten lige mod Slottet, og deraf forjagede Besætningen. Over denne Gjerning fik Claus Erikson det Navn Claus Slippe-Slot^{b)}. Dette vigtige Slots Overgivelse kunde ikke andet end sætte Mod i Krigsfolket, som laae for Kjøbenhavn, og opmuntrede dem til at fortsætte Belejringen. De Belejrede derimod, saasom de ventede Undsætning fra den landflygtige Konge, søgte de at beskytte Staden

b) Psters. Chron. Hols. part. 4.

saa længe som muligt, og, som de frygtede mere for
 Hunger end Fiendens Sværd, lode de dem bygge
 lange Jagte med en stor Hob Arer paa, og dermed
 practiserede dem ofte ud for at bringe Proviant til
 Staden, og, som samme Jagte vare behændige,
 kunde de store Lybske Skibe ikke altid hindre dem
 derudi. Saaledes søgte de at vinde Tid, indtil den
 forventede Undsætning kunde komme; thi der begyndte
 da at gaae et stort Rygte om Kong Christians Til-
 bagekomst. Samme Rygte var ej heller falskt, thi
 han havde faaet paa Venene henved 26000 Tydske,
 og dermed rykkede mod Holsten, havende med sig
 Churfyrst Joachim af Brandenburg udi egen høje
 Person.

Af dette blev Kong Frederik, som laae udi Lej-
 ren for Kjøbenhavn, hel tvivlraadig, og vidste ikke,
 hvad han da sikkerst kunde foretage. Paa den ene
 Side vilde han nødigt forlade et Værk, som allerede
 havde kostet saa megen Umage, helsi saasom han hava-
 de lovet Krigsfolket for Kjøbenhavn ikke at forlade
 dem. Paa den anden Side var at befrygte, at Kong
 Christian med saadan anseelig Magt skulde over-
 svømme baade Holsten og hele Tyltand. Og, som
 samme Provindser da vare mest Fare undergivne,
 og nærmest ved at blive anfaldne, besluttede han til
 en Tid at forlade Lejren for Kjøbenhavn, for ved sin
 Nærværelse at bestyrke Grændserne udi Tydskland.

Han

Han lod derfor sin Søn Hertug Christian tilligemed Feltherren Johan Rantzau blive ved Lejren for Kjøbenhavn, og selv udi største Hast begav sig til Holsten, hvor han opbød Adel, Borger og Almue Hus fra Hus til Landets Forsvar, og derved bragte hende ved 80,000 Mand paa Benene, hvormed han lejrede sig paa Grander Heide, for der at oppebie Fiendens Ankomst. Men Faren var ikke saa stor, at der behøvedes saadan ugemen Udskrivelse; thi, endskjøndt Kong Christian var vel forsynet med Folk, saa derimod havde han ingen Penge, hvorudover, da Krigshæren kom til Werleberg, og der forlangte den Besoldning, som var dem lovet, var der hverken Penge, ej heller Caution for Penge at bringe tilveje, hvorfor Folket begyndte at blive saa uvilligt, at Kongen frygtede for Oprør, og derfor holdt sig udi Skjul; hvorpaa Krigsfolket gik hver sin Vej, og denne store Magt var ikke andet end et Vejrløys, der lader sig see og forsvinder paa een Tid.

Medens Kong Frederik rustede sig mod Fienden i Holsten, tildrog sig en Hændelse i Kjøbenhavn, som nær havde ophævet Belejringen. Endel af Kong Christians Orlogskibe, som havde optaget nogle Lybske Kjøbmænds Skibe, komme udi Sundet. Da Tidender derom bleve bragte til Lejren, begjærede de danske høje Officerer af de Lybske, at de vilde angribe samme Skibe, og bøde sig til at føre en Del af
de

deres Soldater paa den lybske Flaade, at den kunde være desbedre bemandet. Men de Lybske vilde ikke beqvemme sig dertil, men der kom ogsaa saadan Stræk over dem, at de Dagen derefter forlode Kjøbenhavns Red, og toge Flugten til Lybek. Dette bliver anseet af vor Historieffriver enten som en Falskhed eller Terror panicus, thi Kong Christians Skibe vare udi det højeste 6, og den lybske Flaade bestod af 18 Skibe. Men det synes af de lybske Sø-Officerers Undskyldning, at deres Flaade har bestaaet mestendels af Kjøbmands-Skibe, Kong Christians derimod haver været gode og med Søfolk vel forsynede Orlogsskibe. Ja at Tingene har været af den Beskaffenhed, viser saavel de Førstes Frygt, som de Sidstes Dristighed. Thi Christians Orlogsskibe, 6 udi Tallet, kom Dagen derefter for Kjøbenhavn, op- toge nogle Victualie-Skibe, som laae under Landet og gjorde Tilførsel, canonerede paa Lejren, og derpaa uden Hinder løb ind udi Havnen, og gjorde Staden Tilførsel, hvilket forarsagede saa stor Glæde hos de Belejrede, at de løsnede Stykkerne paa Voldene, anta adte Glædesild, og udhængede Begkrandsse af Bor- frue-Spir, som bleve anstukne. Dette gav Anledning til Eftertale for de Lybske, og affæringede derfor Raadet i Lybek siden et Undskyldnings-Brev til Kong Sverrik, givende tilkjende, at Flaadens hastige Bortgang var skeet mod Stadens Villie. Men

den Glæde, som de Belejrede finge over denne Hændelse, varede ikkun stakket, saasom de mærkede, at Undsætningen ikke var af den Bigtighed, som de havde forventet; thi der vilde meget Forraad af Levnetsmiddel til, for at hjelpe Staden af den Hungersnød, som den var geraaden udi. Derforuden havde Besætningen ingen Besoldning faaet udi otte Maanedes, og derfor ikke var meget at forlade sig paa, hvorudover man begyndte at blive mere villig til at anhøre de Freds-Propositioner, som bleve gjorte kort derefter. Thi Herr Oluf Rosenkrands med en anden Commissario blev af Lejren affærdiget til Staden for at tale med Statholder Henrik Gise, og formane ham til at overgive Staden. De Samme forestillede ham den Umulighed at holde Belejringen længere ud, og hvorlidt man kunde forlade sig paa de Løfter om nogen tilstrækkelig Undsætning. De erkyndigede ham ogsaa om Kong Christians Skiebne udi Tydskland, hvor hans store Krigsmagt af Pengemangel var bleven adspredet; saa at der var intet Haab til, at hans Sager kunde rejse sig igjen. Især advarede de Statholderen, at han ikke skulde underkaste sig Ulejlighed og Kong Frideriks Brede, ved en utidig og haardnakked Modstand, helst efterdi han allerede havde holdet mere, end han havde lovet den landsflygtige Konge, nemlig at forsvare Staden udi fire Maanedes,

der,

der, da nu Belejringen havde varet udi syv Maaneder c).

Denne Conference blev holden udi Mag. Knud Walkendorps Hus paa Bor-True-Kirkegaard, og ovenmeldte Oluf Rosenkrantz var den, som førte Talen. Etatholderen Henrik Gise, efterat han med Attention havde hørt den an, og mærket, at det var en Daarlighed udi saadan Tilstand at friste Lykken videre, besluttede endeligen at overgive Staden, og Dagen derefter at skikke Conditionerne til Lejren, hvilket ogsaa skede. Der blev derfor først sluttet et Fordrag med Henrik Gise om Stadens Overgivelse, og hans saavel som Borgernes og Besætningens Sikkerhed. Dernæst blev sluttet et Forlig til Roskilde mere omstændigen, og vare de fornemste Artikler deraf disse: at Borgemeesterne skulde næstkommende Hellig-tre-Kongers-Dag overlevere Kjøbenhavns Stad udi Rigets Raads Hænder. Stadens Indbyggere skulde nyde deres Friheder i alle Maader ubeskaarne; alt hvad som er bleven talet og handlet mod Kong Friderik skal ikke paaankes ic. d).

§ 2

Dette

c) Svitfeldt talder den stedse en 8 Maaneders Belejring, da den dog varede ikkun fra den 10de Junii til December Maanedes Udgang, og derfor gjorde neppe 7 Maanedes.

d) Vid. transact. Roschild. die Mercurii ante Nativ. Christi 1623.

Dette Forlig blev paa Kongens Begne confirmeret af Hertug Christian, og Johan von der Hoja e). Saaledes endtes denne syv Maaneders Beleiring, og Kongen blev saaledes ved Hovedstadens Dvergivelse ogsaa Mester over hele Sjælland. Kort derefter blev ogsaa sluttet et Fordrag angaaende Malmøs Dvergivelse, og finder man, at Hertug Christian i Kong Frederiks Fraværelse har confirmeret begge disse Fordrag. Det mærkeligste ved Malmøs Dvergivelse var, at alle Indbyggerne bleve forsikrede om Kongens Naade, undtagen den gamle Sigbrit. At Borgemeesteren Hans Mikkelson i det Fordrag med Malmø ekspresse blev nævnt er let at fatte, efterdi han var samme Stads Dyrighed, men det er ikke let at sige, hvorfor Sigbrit udi Capitulationen blev mentioneret, thi Historien vidner, at hun blev bortført i en Kiste, da Kongen forlod Riget, og er det derfor ikke troligt, at hun siden er kommen tilbage. Den eneste, som ved Malmøs Dvergivelse blev straffet, var Niels Sack af Hikkebjerg, hvilken blev ført fangen til Kjøbenhavn, og halshuggen sammesteds. De Beskyldninger, man formerede mod ham, vare, at han havde oprørt Almuen mod Kong Frederik, og begivet sig ind udi Malmø for at opmuntre samme Stad til

Mod:

e) Confirmatio Principis Chrit. & Comit. von der Hoja dat. in Castris dominica ante fest. Epiph. Manuscr.

Modstand. Han havde derforuden udi Christian den Andens Tid haft Tvistighed med Adelen i Henseende til en Alminding. Herr Johan Rangov og Just Brok rejsede derpaa til Kong Frederik for at notificere ham Kjøbenhavns og Malmøs Overgivelse. Elige Tidender vare Kongen behagelige, saasom ved disse tvende vigtige Stæders Erobring alt Haab blev den landsflygtige Konge betaget at komme til Riget igjen. Han confirmerede derfor begge sluttede Fordrag, og ved Skrivelser gav saavel Paven, som andre Potentater sine Vaabens Fremgang tilkjende, besværede sig over Kong Christians haarde Regimente, og visede, med hvad Føje Undersaatterne havde opsagt ham Trokabs.Ed.

Nu er Tid, at jeg vender mig lidt til Sverrig, hvor jeg forlod Riget udi fuld Oprør, og de tvende vigtige Stæder Stockholm og Calmar af Gustav Erikssen belejrede. Al Verden maatte forundre sig over at see en ung landsflygtig simpel Adelsmand rive en af de mægtigste Konger et Rige af Hænderne. Mange saae denne usædvanlige Lykke an, som noget, der ingen Bestandighed kunde have, og, saasom de frygtede at see en ny Tragoedie igjen spilles udi Sverrig, hvis Kong Christian, som venteligen var, med en Krigsmagt kom tilbage, saa søgte de udi slige slibrige Conjunctioner at holde sig stille, indtil de kunde nogenledes see, hvad Udfald Sagen vilde faae. Men,
da

da der kom Tidender om Adelens Dystand i Sylland, og Kongens Undvigelse, toge de rent Massen af, floge sig aabenbare til Gustavs Parti, og contribuere Alle til at erobre de tvende belejrede Stæder. Jeg har tilforn antegnet, at Admiral Norby var kommen Calmar til Undsætning, og havde bragt friske Krigsfolk ind udi Staden. Men, da han fik Tidender om Kong Christians Flugt, begav han sig derfra til Danmark igjen, efterladende alene 60 Soldater til Slottets Beskjermelse, og beføl dem, at, hvis de mærkede, at Fienden blev dem for stærk h), skulde de sætte Ild paa Staden og Slottet, og derpaa begive sig enten til Gulland eller Danmark. Men da Calmars Borgere g) finge et Nys derom, aabnede de Stadens Nørreport for de Svenske, og lod dem ind udi Staden. Kort efter Stadens Erobring faldt ogsaa Slottet udi deres Hænder, og Gustavs Anfører Urved Westgöthe bemægtigede sig Kort derefter hele Vland med dens Fæstning Borkholm, som ligger ligeoverfor Calmar. Da Besætningen udi Stokholm fik Tidender om Calmars Overgivelse, om Kong Christians Undvigelse og Gustavs store Fremgang, begyndte Modet at falde paa dem, saa at de bode sig til at overgive Staden til Gustav med visse Vilkaar. Men Gustav vilde ikke
an:

h) Hist. Gustavi 1. pag. 44.

g) Chyt. Sax. lib. 9.

antage de foreslagne Conditioner, holdende for, at det ikke var Tid for de Belejrede at tinge og foreskrive Conditioner udi saadan Tilstand.

Den 25de Maj udi samme Aar blev holdet en Rigsdag til Stregnæs, hvorudi man foretog sig at forege Rigets Raad, som Kong Christian havde gjort saa stort Hul udi, og at sætte det udi sin forrige Tilstand og Anseelse igjen, og bleve da indlemmede udi Raadet Bernard von Melen, Peder Erlandsen, Ivar Slemming, Erik Slemming, Knud Andersøn, Peder Johansøn, Axel Andersøn, Bjørn Clausen og Thord Bonde h). Blant disse Mænd bleve Rigets høje Bestillinger og Bærdigheder uddelte, og blev dem confereret Ret og Magt at udvælge efter de fleste Stemmer en Konge. Hvorpaa efterat de havde raadslaget om Rigets Opkomst igjen, og udforsket saavel de geistlige som verdslige Stænders Billie og Intention, udvalgte de eenstemmigen Gustav Erikssøn til Konge i Sverrig, hvilket Valg de lode ham tilkjendegive ved Provsten udi Westeraas, Mag. Knud, og begjærede, at han vilde paatage sig Regjeringen, som Sverriges Konge, og fare fort med at beskytte Fædrelandet fra Kong Christians Vold og Tyranni. Gustav lod iførst

nin-

h) Regid. Girs Hist. Gustavi I, hvorefter jeg har corrigeret denne Liste, som findes hos Svisteld paa disse ny Raadsherrer.

niagen, som han saadant ikke vilde antage, foregik vende, at det var for stor Byrde for ham at bære, han sagde sig at nøjes med den Gæve at have gjort saa god Begyndelse til Fædrelandets Frelse. Han havde udi nogentid ideligen været Livsfare underkastet, og havde udstaaet stor Arbejd og Møje, saa at han nu længtes efter nogen Rolighed og Hvile igjen, og derfor bad, at de vilde lægge denne Byrd paa en Anden. Videre erklærede han, at hvilken Anden af god og fornemme Familie i Sverrig, som de vilde udvælge, den vilde han ogsaa adlyde, og erkjende for sin Herre og Konge

Men, som Rigets Raad blev ved at drive paa hans Samtykke, og de samme derudi bleve understøttede af Johanne Magno Gotho, hvilken, som pavelig Legat, var nyligen kommen fra Rom i), beqvemmede endeligen Gustav sig dertil, protesterende forud, at det skede ikke af Ambition, men af Kjærlighed til Fædrelandet, og den yderste Nød; og, saasom Gens Skuldre alene vare for svage til at bære saadanne Byrde, saa bad han de da nærværende svenske Herrer, at de vilde staae ham bi med Raad og Daad, hvilket de ogsaa lovede, og blev han derpaa højtideligen antagen og hyllet til Sverrigs Konge den 6te Juni k). Dog vegrede han sig udi nogle Aar
 endda

i) Hist. Gustavi 1. per Eric. Georg. part. 1. pag. 57.

k) Ægid. Girs. hist. Gustavi 1. pag. 41.

endda at imodtage Kronen, saasom han forit vilde have røddet adskillige Ting af Vejen, og særdeles klippet Vingerne paa Bisperne, hvis Magt og Rigdom havde til denne Tid saa meget indskrænket den kongelige Myndighed; thi han fandt ikke sin Regning ved at antage en Krone, som det stod udi en Bisp's Magt at slaae ham af Hovedet igjen, og havde han lært af de foregaaende Kongers Exempel, at det var langt bedre at leve udi privat Stand, end at være Konge af Bispernes Raade. Hvorudover han blev ideligen ved at slaae paa denne Streng, og, naar han fandt Modstand og Koldsindighed hos Stænderne, opflagde han dem tit Riget igjen, forlangende alene Bederlag for den Omkostning, han havde gjort derpaa. Saadan var denne kloge Herres Opførsel i den Post, indtil 1528, da han allerførst imodtog den svenske Krone.

Man var intet tilbage for Kong Christian i Sverrig uden Hovedstaden Stockholm. De derudi commanderende høje Officiers, (hvoraf den fornemmeste var Henrik Slaghek), da de mærkede sig ingen Undsætning at faae af Danmark, og at Besættningen formedelst Snyd og Mangel paa Levnetsmiddel ikke kunde holde det længere ud, overgave de endeligen Slottet den 21de Juni udi samme Aar l),

og

l) Vid. Capitulatio Stockholm. die Botolphi Abbat. 1523 apud Georg. Erics part. 1. pag. 71.

og gjorde Gustav der sit Indtog Dagen for Johannis Bapt., hvor han af Indbyggerne blev antagen med stor Glæde. Han blev saaledes i en kort Tid af en simpel forfulgt Herremand ikke alene Konge over hele Sverrig, men endogsaa over endel af Norge og Danmark; thi han havde tilforn ved Lars Sigesen indtaget Vigen, tvang ogsaa kort efter Stokholms Erobring det Landskab Blegind til at sværge sig Underdanighed; saa at Danmark siden havde nok at bestille med at faae samme Provincer tilbage. Ja det er troligt, at, hvis Gustav da havde villet forfølge sin Lykke, havde han kunnet gjøre store Conqueter ubi de tvende andre nordiske Riger, hvor Alting vaklede, og var delt ubi stridende Partier. Men han lod sig denne Gang nøje med den Ære, at have frelset sit Fædreland fra fremmed Regjering, og at have spillet sig selv Scepteret ubi Hænderne, og derfor, efterat han havde erobret Stokholm, aftakke de endel af det fremmede Krigsfolk, og skikkede de øvrige til Finland, som han inden dette Lars Udgang bragte til fuldkommen Lydighed.

Disse store Progresser skede ubi Sverrig, mens Malmø og Kjøbenhavn vare belejrede, og de Danske havde nok at bestille med deres egne Sager. Christian den 2dens store Tilhænger og tro Djener Søren Torby havde da Gulland inde, hvorfra han tilfojede Hansfestæderne stor Skade tilføes. Hvorud-

over

over de Lybſke ved deres Gefandt *Serman Israel* m) adresserede ſig til Kong *Gustav*, begjærende, at han vilde tage *Den* fra denne *Sørøver*, og lægge den under *Sverrig* igjen. *Gustav*, endſkjøndt han ſaae, at aldrig bedre Lejlighed kunde gives at forene denne vigtige *D* med *Sverriges* Krone igjen, ſaa dog, efterdi han af den ibelige Krigsfærd udi *Sverrig* var bleven ſvag og udmattet, og derforuden var geraaden udi ſtor Gjeld, tog han i Betænkning at angribe *Gulland*, helſt ſaaſom han let forud kunde ſee, at det vilde give Anledning til en vidtløftig Krig mellem *Danmark* og *Sverrig*, og at hans ſaavelſom Kong *Frideriks* tilfælles Fiende, *Christian* den 2den, derudover kunde komme til at spille *Mæſter* igjen. Men, ſaaſom de Lybſke ikke aflode at anholde derom, og Gefandten, *Serman Israel*, lovede paa ſine Principalers Vegne, at de ikke alene vilde ſtaae den halve Omkoſtning med ham, men endog ſaa give ham *Dilation* paa den Gjeld, de havde at fordre, item, ingen Renter at fordre udi nogle Aar, lod *Gustav* ſig overtale at angribe *Gulland*. Dog, førend han vilde gribe til Sværdet, fandt han for godt at forſøge andre Midler. Han affærdigede derfor *Skrivelse* fra *Stokholm* til *Admiralen*, og inviterede ham til en venlig *Samtale*, tilbød ogſaa frit Lejde for ham ſelv og hundrede andre *Personer*. Men

Ud.

m) *Hist. Gustavi* 1. per *Erie. Georg.* part 1 pag. 85.

Admiralen, saasom han frygtede at blive forrasket, og troede ikke Freden, vilde han ikke bekvemme sig dertil. Udi det Brev, som Gustav skrev til Søren Norby, saavel som andre Breve længe derefter, titulerede han sig alene Sverrigs og Gothers udvalgte Konge; men siden tog han sig ogsaa Titel af de Wendes Konge, holdende for, at han ligesaavel kunde hebe de Wendes Konge, som de Danske de Gothers Konge.

Hvad Norge udi disse urolige Tider angik, da arbejdede Herr Vincenz Lunge og Herr Niels Lykke, hvilke begge vare Lehnsmænd udi Norge, skjøndt begge indfødde Danske, og Kong Frederik bevaagne, paa at holde Rigerne sammenbundne under een Konge, og, som de Norske mærkede, at Kong Christian var undvegen, og at hele Danmark var gaaet Kong Frederik tilhaande, holdte de det raadeligt at følge de Danskes Fodspor, helst saasom Kong Frederik var en norsk Konges Søn, og stedse tilforn havde skrevet sig Arving til Norge; udi et Møde derfor, som blev holdet 1523 udi Cortebrødre-Kloster til Børgen, opskreve de solenniter Kong Christian Huldskab og Troskab, og tillsagde Kong Frederik Lydighed, saafremt han vilde lade dem beholde deres Privilegier.

Dette er det Fornemmeste, som tilbrag sig 1523, hvilket er et af de frugtbareste og mærkværdigste Aar

udi

udi Historien. Man har derudi seet en af de mægtigste Monarcher stødt fra Thronen, Foreningen mellem tre nordiske Riger adsplittet, en gammel Herre at bemægtige sig det ene Rige, og en ung Adelsmand at bemægtige sig det andet, begge to at blive Stamfædre for tvende længe florerende kongelige Huse; thi af Gustav I ere nedstegne de efterfølgende svenske Konger, og af Frederik den 1ste nedstamme udi lige Linie de endnu regjerende danske Konger. Man har ogsaa udi samme Aar seet de allervigtigste Fæstninger i Norden belejrede og indtagne, saasom Kiøbenhavn, Malmø, Stockholm og Calmar, store Armeeer ligesaa hastigen at bortsmeltes, som de havde været bragte paa Benene, store Stæder, som Roskilde, lagte i Aske; kort at sige, intet Aar er mere mærkværdigt i den nordiske Historie, saa at, om det er sandt, som Nogle foregive, at store og usædvanlige Hændelser forud betegnes med Cometer eller Himmel-Tegn, saa burde der have ladet sig indfinde Cometer, dobbelte Sole, og alt, hvad Himmelen kunde tilvejebringe, for at betegne de forunderlige og store Hændelser, som samme Aar er mærkværdigt af; men, saasom saadant ikke skee, kan man deraf fuldkommeligen see og slutte, at Cometer ikke gjøre lige vidtløftige Rejser for at tilkjendegive Menneskene tilkommende Ting.

Efterfølgende Aar 1524 tog Kong Gustav sig for at iværksætte det, som han foregaaende Aar var anmodet om af Lybækkerne, nemlig, at tage Gulland fra Admiral Norby; til den Ende skikkede han i Juni Maaned en Krigsmagt hidhen, under Anførsel af Bernard von Melen n). Til ham stødte den lybske Flaade, saa at man med samtlig Magt holdt Admiralen belejret paa Visborg Slot udi to Maaneder. Bemeldte Slot var temmeligen fast; det samme var anlagt af Kong Erico Pomerano, som der havde sit Sæde, siden han undvige de Rigerne. Søren Norby, saasom han mærkede, at det vilde blive ham vanskeligt at holde længe ud mod saadan Magt, skikkede han Otto Ulfeld til Danmark, for at begjære Kong Frederiks Protection, ikke fordi han elskede samme Konge mere end Gustav, men for at vinde Tid, og at sætte dem udi Strid sammen, paa det han imidlertid paa Christian den Andens Vegne kunde fiske i rørt Vand, og erhverve sig videre Fordel. I den Henseende tog han ikke i Betænkning at aflægge til Kong Frederik saadan Ed: Jeg Søren Norby, Ridder, Søvedsmand paa Visborg Gaard, gjør Alle vitterligt, og fjendes ved dette mit aabne Brev, at efterdi mine Siender, de Svenske, ere blevne mig for

n) Hist. Gustavi 1. per Eric. Georg. part 1.
pag. 86.

for stærke her paa Gulland, og have belejret
 Disborg, og jeg ikke kan i Sandhed forfare,
 at højbaarne Første, Kong Christian, vor
 Naadige Herre, som mig Slottet og Landet
 betroet haver, kan gjøre mig og nærværende
 Godtfolk Undsætning, saa haver jeg givet
 Suldmagt til Otto Andersen, min
 Sormarsk, at handle med Højbaarne Første
 Frederik, udvalgt Konge til Danmark,
 item med Danmarks Raad om Gullands
 Overdragelse, dog saaledes, at jeg bliver til-
 børligen forvaret efter den Instructions Ly-
 delse, som jeg hannem givet haver. Og hvad
 bemeldte Otto Andersen paa mine Vegne
 med Kong Frederik og Danmarks Raad
 forhandler, det vil jeg ubrødeligen holde og
 fuldkomme, ligesom jeg selv havde været til-
 stede, ved min Ære og Redelighed, med de
 Vilkaar, at Højbaarne Første, Kong Frede-
 rik, og Danmarks Raad, gjør mig Und-
 sætning med det allerførste, og hjælper mig
 til at faae Sienden ud af Landet. Datum
 Wisborg, Dom. ante Viti & Modesti 1524.

Kong Frederik tog imod dette Tilbud, og con-
 firmerede Admiralen udi sit Gouvernement paa sam-
 me Maade, som han havde faaet det af Kong Chris-
 tian.

stian. Efterat Admiralen havde faaet saadan ny Bestalning, ophørede Karsagen til Fiendtlighed med Lybek, og var det kun for at desarmere Hansesæberne, at Norby hittede paa dette Vaafund. Han lod derfor strax tilkjendegive de Lybske, at, efter som de nu havde vundet det, som de tragtede efter, nemlig faaet Gulland fra Christian den 2den, som var deres Fiende, udi Kong Frederiks Hænder, som var deres Ven, og, som de stod udi Forbund med, saa var det mod Forbund og deres egen Interesse at continuere med Fiendtlighed paa Ven. Det var dem nok at Søroveriet blev dæmpet, og at Kong Christian blev skilt ved Ven. I det øvrige, saasom begge Konger, saavel Frederik, som Gustav, vare deres Venner og Allierede, saa kunde det nu komme dem paa eet ud, hvo af dem havde Landet i Possession. Det var derfor sikkerst ikke at indvikle sig i en Tvistighed, som de ingen Fordel havde ved, men tværtimod, som vilde gjøre en af deres Allierede til deres Fiende. De Lybske, saasom de ikke kunde see, hvortil Admiralen sigtede, og som ikke mærkede, at Landet ej saa meget havde forandret Herre, som alene Titel af Herfskab, lode sig indtage af saadan Forstilling, og besluttede ingen Fiendtlighed at øve, for ikke at støde Kong Frederik for Hovedet.

Da nu dette var forrettet, negotierer Admiralen videre med den svenske Anfører Bernard von Me

Melen, og bringer ham til at ophæve Belejringen. Det er vanskeligt at sige, om bemeldte von Melen lod sig alene af disse Forestillinger besærmere, eller om han lod sig underkjøbe. Det sidste synes ikke utroligt formedelst det imellem ham og Admiralen paafulgte Venskab, thi han skjænkede ham en Kartov, som han havde brugt til Slottets Belejring, stod ogsaa kort derefter Tabder p) til et Norbys uægte Barn. Hvorom Alting er, saa var Kong Gustav ikke fornøjet med denne hans Opførsel, thi han lod ham ved sin Tilbagekomst en Proces formere. Men, da von Melen blev stevnet at møde for Retten, for at svare mod Beskyldninger, flygtede han hemmeligen til Tydskland, hvormed Sagen havde en Ende.

Men den Misforstand, som havde rejst sig imellem Kongerne formedelst Wigen og Blegind, blev formeret ved denne gullandske Handel, thi denne D havde altid været Tvistsens Uble imellem Danmark og Sverrig, og Gustav kunde ikke uden med Fortrydelse see den derpaa nyligen anvendte Umage og Omkostning at være bleven frugtesløs; ja den Fortrydelse gik saavidt, at han siden engang truede at tractere den lybske Gesandt, German Israel, med

Slag

p) Ægid. Girs Hist. Gust. I. pag. 52.

Slag 9), ja havde lagt Haand paa ham, hvis Raadet udi Stockholm det ikke havde hindret; thi det gik ham haardt til Hjerte, at Gulland uden Arbejde og Sværdslag var bleven Kong Srederik til Bytte, hvorvel man kan sige, at Søren Norby havde Den, og Kongen ikke uden den pure Titel. Kong Srederik derimod bar Fortrydelse over, at Gustav havde bemægtiget sig Vigen og Blegind, hvoraf den ene var en norsk og den anden en dansk Provinds, og derfor anholdt om samme Landskabers Restitution. Foruden disse Vanskeligheder stod endda en Knude tilbage af allerstørste Bigtighed, nemlig den svenske Krone, hvilken Gustav mente sig medrette at tilhøre, saasom den der havde frelst Riget fra fremmed Magt, og til Bederlag for saa store Meriter var af Stænderne sat paa Sverrigs Trone. Kong Srederik derimod mente, at saasom han havde succederet udi Christian den Andens Ret udi Danmark og Norge, saa havde han ogsaa erhvervet Ret til Sverrig. Men man kan sige, at, saasom begge Konger ved Opstand udi Rigerne og ved Stændernes Valg vare blevene Konger, saa regjerede enhver med lige stor Ret. Dette alene kunde siges i Faveur af Kong Srederik, at, hvis Foreningen imellem Rigerne skulde staae fast, var han efter Unions-Artiklerne,

som

9) Ægid. Girs Hist. Gust. I. pag. 51.

som en Kongesøn, nærmest til at regjere over de 3 forenede Riger.

Saaledes vare Conjunctionerne da imellem Rigerne; men, som Christian den Anden fremturede med sine Trubler endnu mod begge Konger, var det saavel den Enes som den Andens Interesse, at arbejde paa god Forstaaelse. De vendiske Stæder, som intet laae mere paa Hjertet, end at hindre Christian den Andens Tilbagekomst, anvendte alle deres Kræfter paa at forlige Kongerne, og udvirkede endeligen paa den Herredag, som dette Aar blev holden til Kjøbenhavn ¹⁾, at et Møde blev berammet til Malmø, hvor begge Konger personligen skulde møde, for at holde en venlig Samtale, og at afgjøre Trætten om Rigen, Blegind, Gulland, og Prætentionerne paa Sverrig, og, hvis de derom ikke kunde forenes, skulde de vendiske Stæder, Lybek, Hamborg, Danzig, Stralsund, Bismar og Rostok, have Fuldmagt at handle derom. Paa samme Herredag blev celebreret Kong Frederiks Kroning, hvilken skede med stor Høitidelighed, og blev Kroningens Act forrettet af den upsalske Erkebisp Gustav Trolle, som var flygtet af Sverrig, og da opholdt sig udi Danmark. Kongen slog da en stor Hob Riddere efter Sædvane, blandt andre Claus Erikson Ravensberg, som Petersen vidner at have været foromtalt Claus

1) Comit. Hafn. die Laurentij pag. 1268.

Slippe-Slot s), Kongen havde ingen gode Tanker om ham, hvorudover, saasom han havde Stramme paa den ene Kind, da han kom frem og knælede, sagde han til ham: Jeg skulde vel give Dig et Merke paa den anden Side. Ved samme Kroning bekom Stifterne og Rishstæderne Confirmation paa deres Privilegier og Friheder, og blev da tillige med Forbundet mod Kong Christian fornyet mellem Kong Frederik og de vendiske Stæder.

Udi Kraft af den Slutning om Freds-Forhandlingen imellem Rigerne, mødte begge Kongerne kort efter bemeldte Herredag til det bestevnte Sted, nemlig Malmsø. Sammenkomsten skede udi Stadens Kirke, og begyndte da Kong Frederik først en Tale af det Indhold: at saasom Kong Christian var begge Rigers Fiende, var det begge Kongers Interesse at see til, at den Misforstand, som var rejst imellem dem, blev saasnart, som muligen skee kunde, hævet. Han gav ogsaa tilkjende, at, hvis Gustav fandt det forgodt at arbejde paa en god Forstaaelse, vilde han være betænkt paa billige Midler, hvorved Saadant kunde skee begge Riger til Fornøjelse. Gustav svarede dertil vidtløftigen, at han gjerne var bered til at indgaae alle de Vilkaar, som kunde tjene til Freds og Venkabs Stiftelse mellem Rigerne, og begjærede at høre, hvad Middel Kong Frederik dertil

s) *Peters. Chron. Hols. part. 4.*

til havde fundet. Kong Frederik begyndte derpaa at tale om den Forening sluttet til Calmar, om alle 3 Rigers evige Forbindelse 1), begjærende, at den nu igjen maatte fornyes. Men, saasom det nu ikke kunde skee saaledes, at alle Rigerne skulde alene regjeres af een Konge, og han ikke forlangte at støde Gustav fra den Trone, hvortil han havde banet sig Vej med saa stor Møje, begjærede han alene, at Kong Gustav vilde erkjende ham for Overherre. Denne Proposition klingede ikke vel udi Gustavs Dren, hvilken dertil svarede saaledes: at han og alle Retsfædte havde gjerne ønsket Continuation af Rigerne's Forbindelse, men man havde lært af forrige Tiders Historie, hvor vanskeligt det var at holde saa stridige Nationer under eet Hoved. Han forundrede sig ellers over, at Kong Frederik vilde gjøre den Proposition om at erkjende ham for Overherre, det er, at Sverrig skulde godvilligen uden Sværdsflag underkaste sig en Underdanighed, som Danmark med Magt og Trudsel aldrig har kundet udpresse. I det Dyrige havde han lovet at være den svenske Friheds Beskytter, og derfor hverken vilde eller kunde bekvemme sig til anden Forbindelse end at være Kong Frederiks Ven og Allierede. Kong Frederik mærkede af denne velgrundede og mandige Tale, at det var forgjeves at tænke paa Rigerne's Forening, og end mere forgjæ-

des

1) Chytr. Sax. Lib. 11.

ves, paa Dverherfskab, stod derfor fra sin Begjering, og foreslog Forlig paa andre Conditioner saaledes, at Sverrige skulde blive ved sine gamle Grændser, hvad Dannemark havde tilhørt, som Blegind og andre Amter, der strax efter Kong Christians Undvigelse vare indtagne af Sverrig, skulde igjen komme til Danmark. Dette bevilgede Kong Gustav uden Besværing. Men hvad Gulland angik, da paaastod han, at, eftersom samme af Begyndelsen havde hørt til Sverrig, og de svenske Konger aldrig havde villet staae fra deres Prætensioner derpaa, saa kunde han ej heller staae fra saadant vigtig Land. Det er ellers mærkeligt, at da Thure Johansen paa de Svenskes Begne, udi denne Sammentkomst skulde holde en Tale, kom han fra sin Oration, saa at Cancelleren Mag. Lars maatte træde i hans Sted, og siden Kong Gustav selv u). Denne Particularitet findes hos Erik Jørgensen udi Gustav den Førstes Historie, og lægger Ægidius Girs dette dertil, at Thure Johansen tabte Maalet, efterdi han frygtede at tabe sit Gods, som han havde udi Danmark. Videre siger den sidste Skribent, at en gammel dansk Ridder ved Navn Anders Bilde stod op og talte saaledes x):

I gode Konger! I tale meget om Gulland, hvorom I dog, som unge Mænd, ingen Kundskab

u) E. Georg. Hist. Gust. I. pag. 89.

x) Ægid. Girs Hist. Gust. I. pag. 50.

Nab kan have; og tør jeg sige, at ingen derom er bedre underrettet end jeg og Thure Johansen. Men Kong Gustav gav ham derpaa et tilbørligt Svar, hvorved han tie. Om Kong Frederik ellers har nogen Fortrydelse over denne Anders Bildes Tale, derom melber Historien intet. Bist nok er det, at Talen kunde ikke røre ham meget, efterdi han heller kunde passere for en gammel end en ung Herre. Sagen blev derfor opsat til en anden Tid, da Saabant skulde afgjøres ved de vendiske Stæder. Imidlertid blev saaledes forenet, at alle Fanger skulde løsgives, og kom da Fru Sigriethe, Kong Gustavi Mormoder, Fru Christine, Steen Stures Efterleverke, samt andre fornemme Fanger paa fri Fod igjen. Kong Gustavs Moder, Fru Cæcilia, samt hans Søster Emmerenke, som ogsaa havde været fangne, vare døde af Pest ubi Kjøbenhavn, og begravne ubi St. Nicolai Kirkegaard.

Endeligen blev den 1. Septbr. samme Aar ved de 6 vendiske Stæders Mediation Fred sluttet mellem Rigerne til Malmø y) saaledes: at Gustav strax skulde overantvorde Blegind med Rodneby og alt, hvad som derunder hører. Hvad de andre Tvistigheder angik, da skulde bemeldte 6 Stæder Aaret derefter afgjøre dem endeligen til Lybek. Midlertid skulde
hver

y) Vid. transact. Malm. 1 Sept. pag. 1271.

hver af Parterne have sin Ret forbeholdet. Vigen udi Norge skulde Kongen af Sverrig beholde indtil Sagens Uddrag. Gulland skulde ogsaa den beholde, som den første Sept. fandtes at have inde Wisby Stad og Slot, og det indtil foresagte Tid, da der udi af Skedsherrerne skal kjendes. Hvilken af Parterne Gulland bliver tilkjendt, den skal forlige sig med de Lybske, og give dem Satisfaction for den Skade, de havde lidet. Hvilken af Parterne som forsættligen handler herimod, skal bøde 100000 Gylden.

Saaledes blev efter mange Aars Fiendtlighed og megen Blodsudgydelse Fred sluttet mellem Rigerne; thi begge Konger elskede Rolighed, saasom de begge havde isinde at foretage andre vigtige Sager, saavel Staten, som Kirken angaaende; hvilket ogsaa efterfølgende Historie vidner. Kong Frederik, for at gjøre sig de Norske desmere bevaagne, og at hindre, at de ikke skulde falde til Kong Christian igjen, gav dem dette Aar en herlig Haandfæstning, som indeholder 52 Artikler. Udi den 25de Artikel lover han aldrig herefter at skrive sig Arving til Norge, og erklærer Norge at være et frit Valgrige, ligesom Danmark. Videre lover han at bringe Orkneyer og Hetland, som hans Fader uden det norske Raads Vidende har pantsat Skotland, til Norges Krone igjen; ingen ublændiske Kjøbmænd maa sejle paa Nordlandene under Ekibs og Gods Fortabelse. Kongens

Kro

Kroning skal altid staae udi Tronhjem. Naar Herredage skal holdes udi Norge, skal Kongen forkynde dem et halvt Aar tilforn ic. z). Denne Haandfæstning blev overleveret de Norske ved Hr. Vincenz Lunge, hvilken igjen til Ribe overgav Kongen de Norges Hyltingsbrev, dateret Sortebrodre-Kloster udi Bergen, hvorom tilforn er talet.

Ellers blev dette Aar bortdrevet med Negotiationer mellem Kong Frederik og fremmede Potentater angaaende den landflygtige Konge. Kong Ferdinand af Böhmen affærdigede Skrivelse til Kong Frederik, begjærende, at han vilde lade hans og Kong Christians stridige Sager indkomme for Underhandlere; hvilket og Keiser Carl selv var begjærende, ved en anden Skrivelse. Kong Frederik undslog sig ikke for at underkaste Sagen uvillige Dommere. Hertug Alberts af Mecklenborg Gesandter kom ogsaa did ind for at beramme en Dag til Sagens Forhør, men der blev dog intet af. Man forsøgte ellers det yderste udi en anseelig Sammenkomst, som dette Aar blev holden til Hamborg. Der lode sig indfinde pavelige, keiserlige, kongelige og førstelige Gesandte, hvilke mestendels alle vare den landflygtige Konge bevaagne, og talte stærkt for hans Interesse. Kong Frederik derimod forsvarede sig
det

z) Capit Nørweg. de dato Rip, vigiliis S. Karinæ pag. 1274

det bedste, som han kunde. Hans Hoved-Argument var dette: at saasom Danmark var et Valgrige, og Stænderne havde udvalgt ham til Konge, saa havde man ingen at gjøre Regnskab derfor. De andre derimod mente, at, endskjøndt Danmark kunde passere for et frit Valgrige, og Stænderne havde Ret til at sætte en Konge i, saa havde de derfor ikke Ret til at sætte ham af, og derfor ikke kunde skride til et nyt Valg, førend den forrige Konge enten var død, eller havde sagt sig af med Regjeringen. Endeligen bleve adskillige Midler foreslagne, hvorved begge Parterne kunde fornøjes, blandt andet blev proponeret en Deling saavel af Rigerne som Fyrstendømmene. Men de danske Gesandte, som let kunde forudsee, at saadan Deling vilde bringe de nordiske Lande udi yderste Fordærvelse, vilde ingentunde samtykke derudi. Derimod lovede de efter Frederiks Død at ville tage Christian den Andens Søn Johannes til Konge; udi hvilket Løfte de synes at have gaaet over deres Fuldmagt, thi det er ikke troligt, at en gammel Herre, som Kong Frederik, der mere for sine Børns Promotion end for sin egen Person havde antaget Riget, skulde have givet Gesandterne Fuldmagt til saabant Løfte. Derfor seer man ogsaa, at det samme ingen Virkning har haft. De samme Gesandte tilbøde ogsaa at give Dronning Elisabeth nogle tusinde Gylden af hendes Livgeding, men dette sidste blev lige-
saa

faa libet efterkommet som det første. Det mærkværdigste ved denne Forhandling er dette, at hvor hidsig Carl den Femte stillede sig an for Kong Christians Interesse, saa blev dog mellem de danske og nederlandske Deputerede saadan Forening gjort, at, endskjøndt der var Krig imellem Kong Frederik og Kong Christian, Keiserens Svoger, saa skulde dog Nederlænderne have deres fri Sejlads igjennem Sundet, hvorfor de lovede ikke at være den landslygtige Konge beforderlig ubi hans Forsetagenbe mod Riket, hvoraf man seer, at Negotiens Belfærd og dens Befordring har længe været det største Bud i Holland.

Jeg har ubi forrige Aars Historie løsligen antegnet, at Roeskild blev afbrændt; det er troligt, at Staden siden den Tid er ikke bleven ret bygget igjen; thi, som kort derefter Reformationen paafulgte, Bispesædet blev forflyttet til Kjøbenhavn, og Klosterne bleve ødelagde, saa at Staden mistede alt, hvad som, siden Kongesædet blev forlagt til Kjøbenhavn, endda holdt den nogenledes vedlige, saa har den ikke kunnet rejse sig igjen, men dagligen taget mere og mere af, indtil den er kommen ubi den Stand, som vi nu see den at være ubi. Kjøbenhavn derimod vorte mere og mere til, endogsaa ubi denne Konges Tid, endskjøndt den havde fortørnet ham noget ved at holde ubi en haardnakket Belejring af 7 Maaneder. Jeg finder, at Kongen ubi dette Aar tilligemed Raadet efter

Bisp

Bisp Lauge Urnes Begjering haver confirmeret en Forhandling mellem Capitulatet i Kjøbenhavn og samme Stads Magistrat, som tjener meget til Stadens Opkomst. Samme Forhandling kan jeg ikke forbigaae omstændigen at tale om, efterdi den viser de saakaldte Jordskyldes Oprindelse i Kjøbenhavn, hvilke mange endnu aarligen betale, skjøndt saa vide hvorfor. Den bekjendte Diaconus udi Kjøbenhavn Mag. Knud Walkendorf, som var Bor-Grue-Kirkeværger, havde tilforn saaledes handlet med Kjøbenhavns Borgere, at alle de, som havde nogle Capituls Grunde, skulde dem herefter beholde Arving efter Arving, paa det at de skulde være Kirken og de Geistlige des villigere, og med des større Iver hjælpe dem at imodstaae Luthers Lærdom. Disse Jorders Overdragelse skede med de Vilkaar, at Borgerne skulde derpaa bygge et Steenhuus ud til Gaden, eller et af Bindingsværk, om deres Vilkaar var ikke at bygge af Sten; iligemaade, at de deraf skulde give saadan Jordskyld, som 4 Mænd af Capitulatet, 4 af Vicarierne, 4 Raadmænd, og 4 fornemme Borgere satte samme Grunde for udi rede danske Penge at betale, Halvdelen til Paaske og Halvdelen til Michaelis. Saadan Oprindelse havde Jordskyldene, der stedse hefte paa Grunden, og ikke kan forgaae, saa at det kan ansees for den sikkerste og solideste Herlighed.

Efterfølgende Aar var mærkværdigt formedelst de nye Uroligheder, Admiral Norby forarsagede. Jeg har tilforn fortalt, hvorledes han spillede saavel med Kong Frederik, som med de Svenske paa Gulland, i det han ved et listigt Paafund fik de Svenske til at ophæve Belejringen for Wisborg og betjente sig derudi af Kong Frederiks Navn, skjøndt han derved intet havde isigte uden Christian den Andens Interesse, som han stedse i Modgang og Medgang med en uafsladelig Trofskab var tilgedan, og hvorpaa han i Begyndelsen af dette Aar gav nye Prøver. Han bestyrkede sig Vinteren tilforn med Folk og Skibe, uden at Noget kunde begribe, hvad Sigte han dermed havde. Men udi April Maaned af det Aar 1525 brød det løs, at han havde Anslag paa Skaane; thi, efterat han nogen Tid havde corresponderet med dem, som vare Christian den Andens Tilhængere udi samme Provinds, skikkede han sin Lieutenant Otto Stissen med et Antal Folk og Skibe for at indtage Sölvidsborg og Ahus, og at bringe Skaaningerne i Bevægelse. Otto Stissen forrettede udi Begyndelsen sit Virinde vel; thi han bemægtigede sig ikke alene Sölvidsborg Stad og Slot, men endog saa Ahus. Da Tyge Krabbe, Rigets Marsk, som paa de Tider laae udi Helsingborg, fik Tidender om dette Indfald, forskrev han i en Hast den skaanske Adels til sig, og rykkede mod Ahus for at over-

rumple

rumple Fienden. Men, som han mærkede, at Søren Norby udi egen Person med friske Folk var kommen Otto Stissen til Undsætning, dristede han sig ikke til at gaae videre fort, men sluttede sig ind udi Malmø, hvorhen ogsaa den største Del af Adelen tog sin Tilflugt.

Med denne Retraite stod det hele Land aabent for Søren Norby; han bemægtigede sig derfor Landskronen tilligemed de andre skaanske Rjæbstæder, undtagen Malmø, hvor Marsken laae med Kjernen af den skaanske Adels. Og, efterat han saaledes var bleven Mester af det hele Land, lod han sig allevegne paa Tingene hylde paa Kong Christians Begne. Kort derefter blev udi Søen optaget et Brev, som Kong Christian havde skicket Søren Norby, for at læse det for Indbyggerne udi Danmark, især udi Skaane a). Udi samme Brev flatterer han Bønderne og den gemene Almue, givende tilkjende, at af hans Uheld rejste sig af den Kjærlighed, han havde baaret til dem; thi, saasom han havde villet lette deres Nag, og beskytte dem mod Adels og de Stores Tyranni, saa havde de offentligent sat sig imod ham, og stødt ham fra Tronen for at ophøje en Anden, der i Alting kunde føje dem i deres Ambition. Det var derfor Almuen magtpaaliggende at tage sig deres Fri-

heds

a) Lit. Christ. 2. de dato Lyræ die 23 April 1525. pag. 1276.

heds Beskytter an, og deri efterfølge Skaaningernes Exempel, hvilke han roser for deres Troskab og Tap- perhed. Han beder dem i Alting at gjøre Herr Søren Norby Bistand, og ved den Lejlighed taler stort og prægtigt om samme Mand, og det ikke uden Nar- sag, thi faa have ladet see større Troskab mod deres Herrer. Han saae Kong Christian forladt af alle, saa at der var intet Haab til hans Tilbagekomst; Kong Frederik derimod bestyrkedes mere og mere, stod i Alliance med Hansestæderne og Sverrig, havde gjort sig begge Rigerne Danmark og Norge underda- nige, saa at der ville en ugemen Magt til at rykke ham af Sabelen. Ikke desmindre blev han dog ved at hænge til det svageste Parti, opoffrende sin Fred og Belfærd for at conservere sin Troskab.

Efterat Skaane nu var bragt i saadan Tilstand, Landet udplyndret, og endel Herregaarde lagte i Aske, og intet uden Malmø var tilbage for Kong Frede- rik, affærdigede Adelen, som var indsluttet i samme Stad, Breve til Kongen, forestillende ham Landets Nød, og begjærede hastig Undsætning. Kongen, som da var til Gottorp, hvor han gemeenligen opholdt sig, da han fik Tidende derom, lod han beramme en Dag til Segeberg, hvorhen de vendiske Stæders Gesand- ter ogsaa bleve forskrevne efter Forbundets Indhold. Og blev da besluttet, at Stæderne skulde sende nogle Skibe udi Sundet for at gjøre Landgang paa Skaane.

Johan Rangow blev affærdiget med nogle Ryttere til Lund, og havde Ordre at samle Folk sammen udi Sjælland, og dermed fra Kjøbenhavn at begive sig til Malmø. Men, da han kom for Kjøbenhavn, vilde Borgemeistere og Raad ikke tilstæde alt hans Folk paa eensgang at komme ind udi Staden, hvorudover han maatte stikke en Hob efter en anden for at overskibes til Malmø. Feltherren fortrød vel heftigen paa, at Saadant skulde ham vederfares udi Kongens egen Stad, og i saadant vigtigt og Riget magtpaaliggende Vrende; men han maatte denne Gang bide i det sure Æble, og beqvemme sig dertil, og finder jeg ikke, at Kongen hevne de denne Uhosflighed, hvilket giver tilkjende, at hans Regimente maa ikke have været meget absolut. Det Folk, som Johan Rangow bragte over til Skaane, beløb sig ikke mere end til 1000 Fodgjængere og 300 Ryttere, hvilke, endstjondt de bleve formerede af Besætningen udi Malmø, ingen synderlig Krigshær kunde udgjøre, hvorudover man var raadvild, hvad man skulde gjøre, helst efterdi Fienderne havde bemægtiget sig Lund, hvor de laae med en Krigsmagt af 8000 Mand af Soldater Borgere og Bønder under Mauritio, den saakaldte Junker af Oldenborg b). Efterat de

b) Han var Grev Johannes af Oldenborgs nægte Søn. Vid. Hammelm. Chron. Oldenburg. pag. 236.

derover havde holdet Krigsraad ubi to Dage til Malmø, blev der besluttet at gaae Fienden imøde, hvilket ogsaa skede, og rykkede de op den 7de April med deres hele Magt mod Lund, under Anførsel af Johan Rangow og Tyge Krabbe c).

Da Fienderne bleve Kong Frederiks Folk vaer, begave de sig alle ud af Lund og sloge en Bognborg omkring deres Krigshær, hvorpaa var et Hul, som Rytterne kunde løbe ind og ud af. Mellem de Ryttere, som ginge ud af samme Bognborg, og Kong Frederiks Folk, blev strax holden en Trefning, hvor ubi de sidste efter en halv Times Fægtning finge Overhaand, dreve dem ind ubi Lejren igjen, og forfulgte dem med saadan Eftertryk, at de trængde sig ind med de Flygtige igjennem Bognborgen, og erholdte en fuldkommen Sejer. Ubi denne Trefning bleve 1500 fiendtlige Ryttere slagne, og 500 Godfolk fangne, og Kongen ubi Holsten tilskikkede; af Bønderne savnes des

- c) Chytr. Saxon. lib. 9. henfører dette til Aar 1524, hvilket synes en Bildfarelse. Hamelm. Chron. Oldenb. pag. 237 siger, at Kong Frederik efter denne Action blev kronet ubi Danmark og Norge ubi sin Alders 46 Aar, hvore ubi ere tre store Bildfarelser: thi 1) skede Kroningen Aaret tilforn; 2) blev han aldrig kronet i Norge; 3) var han over 50 Aar, før end Kong Christian undvigebe Rigerne.

des henved 3000. Efter Slaget erobrede Kong Srederiks Folk Lund, hvor de ihjelsloge henved 60 Borgere, som mestendel bleve udtrukne af Domkirken, hvor de havde taget deres Tilflugt. Søren Norby, som paa samme Tid belejrede Helsingborgs Slot ved Sundet, da han fik Tidender om dette Nederlag, bred han op med sin Lejr den 28 April, og begav sig udi største Hast til Landskrone, hvor der stødte til ham 2000 af de Flygtige af Lunde Slag, hvilke han forstak iblant sine Folk, saa at han var istand at vove et nyt Feldtslag. Johan Rangow derimod, som dagligen ventede friske Folk til Undsætning, rykte med sin sejerrige Krigshær mod Landskrone, og slog sin Lejer ved samme Stad. Smidlertid holdt den flygtige d) Otte Stissen ingen Helligedage, men foer allevegne om i Landet, og sammensamlede henved 12000 Bønder, hvormed han agtede at overfalde de Kongelige og at befrie den belejrede Stad. Men Johan Rangow, som itide fik Kundskab om hans Ankomst, førte sine Folk den 29 April før Dag ud af Lejren, gik Otte Stissen imøde ved en liden Skov, kalden Brunktofte-Lund, hvor han gjorde et stort Nederlag paa de skaanske Bønder igjen, erholdt en fuldkommen Sejer, og derpaa gav sig tilbage for at fortsætte Belejringen for Landskrone; og, som Otte Stissen udi dette Slag tog hastig Flugten, og lod

Bøn.

d) Manuscr. Skibyense.

Bønderne staae i Stikken, blev der gjort en Vise
 om ham, saa lydende:

Otte Strisen med sin blakkede Hest,

Det sagde Palle vor Grande,

Jeg troer, at Skoven er os best.

Han lakked flux efter de andre.

Efter Slaget gif man løs paa Bønderne, og
 ihjelslog saa mange, som man kunde træffe, indtil
 Anførerne maatte byde dem holde inde med videre
 Mord, anseende den arme Almue som uskuldige Folk,
 der af Løfter og sød Tale havde ladet sig forføre, saa
 at man gav alle de Bønder frit Lejde, som vilde gaae
 ud af Staden. Da maatte de sværge og hylde Kong
 Frederik paany, og forbinde dem til at overlevere
 Otte Strisen, hvilket ogsaa skede, thi de bragte
 ham kort derefter til den kongelige Lejer, og dermed
 dæmpedes dette Oprør; thi Søren Norby, saasom
 han saae sig omspændt af saa mange Ulykker, og der-
 foruden frygtede at geraade udi Hungers-Nød, fore-
 slog Freds-Conditioner med Feltherren Johan Kant-
 zow og de andre Anførere, hvilke ogsaa ikke fand-
 tes utilbøjelige dertil. Indbyggerne af Landskrone
 maatte da begive sig ud af Staden til Lejren, og
 der, efter gjort Anæfsald, bede Kong Frederik om
 Naade, og overgive Staden. Med Søren Nor-
 by blev saaledes forhandlet, at han skulde afstaae
 Gulland til Kongen, og derfor til Bederlag bekom-

me Sølvborg til Forlehning, item, en Hob Penge til hans Krigsfolks Besoldning, hvilke Vilkaar han da imodtog, og paany aflagde Trofskabs-Ed til Kong Frederik ubi Kjøbenhavn. Herudi har Svitsfeld efterfulgt David Chytræum, men viger fra ham i Warstallet, thi denne sidste Stribent siger, at dette Kaanste Tog skede 1524, førend Wisborg blev belejret af Bernard von Melen, men Historien viser, at han ikke har kunnet tænke derpaa, førend han fik bemeldte von Melen af Halsen, og Belejringen ophevet, og at det derfor maa være skeet Aaret derefter, nemlig 1525. Efterat dette Forlig med Søren Norby var sluttet, blev Herr Otto Krumpen e), paa de Danskes, og Kordt Vebbebuß paa de Lybsses Begne med nogle Skibe affærdigede til Gulland, Søren Norby fulgte ogsaa med, for at overlevere Landet med et fuldkommen Inventario. Da de kom paa Landet, søgte Admiralen at komme først op paa Wisborgs Slot, men Otto Krumpen hindrede ham herudi, saasom han havde Marsag at frygte for ny Ulejlighed. Han lod derpaa hente sex Gisler af Slottet til Forsikring, og lod siden Admiralen skikke bidhen, hvilken strax handlede med Besætningen om Slotets Dvergivelse, og overgav det i de Danskes Hænder; Gullands Indkomster bleve derpaa givne de Lybsses.

e) Hist. Gust. 1. per Eric. Georg, hvor den hele Handel henføres til Aar 1425.

Lybste paa fire Aar, for at fornøje dem for deres For-
dring, og fik Senning Ahlesfeld, som Slottet blev
betroet til, Ordre at hæve Landets Indkomster, og
levere dem til de Lybste. Men denne Forening varede
de ikke længe, thi ni Aar derefter forundte Kongen
dem for Krigens Bekostning Bornholm paa 50 Aar n).

Det Oprør, som Skaaningerne havde stiftet,
vilde Regjeringen ikke for Exempels Skyld ganske læ-
de være ustraffet, thi de bleve straffede med Penge-
Mulk, som kan sees af den Quittance, Hr. Tyge
Krabbe, Danmarks Riges Marsk, derpaa siden
har taget. Hvad Søren Norby ellers videre angik,
da, saasnart han var kommen til Solvikborg, be-
sværede han sig for Rigets Raad over Herr Otto
Krumpen, efterdi han havde anholdet ham fire Da-
ge ubi Byen. Han affærdigede ogsaa et Klagebrev
til Kong Frederik g). Raadet søgte at stille ham
tilfreds, og lovede, at Sagen skulde blive forhørt,
naar Kongen kom tilbage fra Gottorp. Men, som
Norbys Hjerterstedse var henvendt til Kong Chris-
tian, saa kunde han ej heller længe holde sig stille;
thi

n) Vid. *Peters. Chron. Holsat. part. 4.*, hvor denne
Skaanske Krig udførligen fortælles, og hvoraf
Chyrcæus saavel som Zvisfeld har betjent sig.

g) Literæ Severini *Norby. ad Frid. 1. dat. Sylvitz-
borg, Sabbato proximo post fest. Corporis
Christi. apud. Eric. Georg. in Hist. Gust. 1.
pag. 125.*

thi han begyndte i Blegind atter at bygge Skibe, og udruste et gammelt lybsk Brag for at forurolige Søen, hvorudover, da der indkom ny Klage igjen, søgte man med Behændighed at forraske ham. Man fik ham til, at Kongen forlangede at have Samtale med ham om noget af Bigtighed, som mod Foraaret skulde foretages, og begjærede, at han vilde forsøje sig til Hoffet. Men Norby, som ikke troede Freden, undskyldte sig derfor, hvorudover han blev stævnet at møde for Rigets Raad at svare til de Beskyldninger, som søfarende Folk gjorde imod ham, og, som han ikke trostede sig til at møde for Retten, flygtede han af Riget. Hvad Hændelser denne Mand siden havde, derom er talet tilforn, hvorfor jeg det her igjen ikke vil oprippe. Han var en tro Tjener af Kong Christian, og en af de største Søhelte, som Norge har tilvejebragt, thi Chytræus, de Tidens Skribent, vidner, at han var af en fornemme norsk Familie h), men derhos en farlig og urolig Mand, og en Skræk baade for Danmark og Sverrig. Det synes ogsaa, at han har havt særdeles Anslag mod Sverrig, og at han til den Ende forlovede sig med Frue Kirstine, Steen Stures Efterleverke, hvorvel bemeldte Frue saadant efter hans Undvigelse aabensbare nægtede udi en Skrivelse til Knud Pedersen i);

hun

h) Chytr. Saxon. lib. 11.

i) Lit. *Christinæ ad Canut. Petri. Wadsten. 1526.*

hun tilstod alene eengang at have skrevet ham til, at, hvis hun nogensinde tog den Resolution at gifte sig igjen, skulde han være den, som hendes Sind mest vilde falde til.

Saa som da Hr. Søren Norby var af slige Qualiteter og ikke mindre farlig Fiende end trofast Ven, saa saa Kong Frederik ikke ugjerne, at han flygtede af Riget. Hvad hans Tilhænger Otto Strisen angik, da har jeg fortalt, at han af de skaanske Bønder blev overleveret, og ført fangen til Kongen. Mange, som han havde tilføjet Skade, stode ham da efter Livet, især Knud Pedersen Gyldenstjerne, hvis Gaard Lynghy, han havde afbrændt. Den samme udvirkede ogsaa, at han blev dømt til at rettes. Men han redede sig ud af denne overhængende Ulykke ved saadant Paafund. Han foregav, at en stor Skat af arabisk Guld og andre kostelige Gjenstande var hemmeligen nedgraven i Jorden af Kong Christian, førend han forlod Rigerne. Den samme Skat vilde han vise, hvis han maatte benaades paa Livet. Herudover blev Executionen forhalet, og han blev nogentid siddende i Fængsel. Smidlertid arbejdede hans Maitresse Alhed, en Præstedotter af Norge, med stor Iver paa hans Befrielse. Hun rejste alle vegne om i Tydskland, og formaaede adskillige Førster at intercedere for ham. Søren Norby, som endda var i Riget, gjorde og alt, hvad han kunde

kunde dertil. Han foregav, at ved sidste Forlig ham og alle hans Tilhængere var lovet Fred og Sikkerhed, og paastod, at Gulland maatte ham igjen gives, hvis Forligs-Puncterne ikke maatte holdes. Dette altsammen forarsagede, at Otte Stissen blev benaadet paa Livet, med de Vilkaar, at han skulde tjene Kong Frederik sin Livstid. Efterat han saaledes havde faaet sin Fred igjen, begyndte man at lede efter det arabiske Guld; men, som det ingensteds var at finde, og Otte Stissen sagde, at det maatte være forsluttet, mærkede man, at det var et listigt Paafund for at vinde Tid, og blev den gode Knud Gyldenstjerne for sin Lettroenhed høiligen beleet. Hr. Niels Brade derimod, en anden af Søren Norbys Tilhængere, havde ikke den Lykke, thi, saasom han blev overbevist at have hjulpet til at oprejse Almuen i Skaane, og Otte Stissen selv aflagde Bidnesbyrd imod ham, blev han stærk eftersat, hvorudover han, for at redde Livet, flygtede af Riget. Men da han nogle Aar derefter kom i Østøen igjen, blev han greben og halshuggen paa gammel Torv i Kjøbenhavn, og blev hans Gods solgt og afhændet til Adelen.

Medens den landsflygtige Konges Tilhængere saaledes arbejdede paa at rejse hans Sager udi Riget igjen, opholdt han sig selv mestendels til Lyse i Øst-Frisland, hvilket sees af hans Breve, daterede 1525 sammesteds. Det første udi April til Søren Norby

by, hvorom tilforn er talet, og det andet til Borgemesteren af Dansig, Johan Wendeland. Udi dette sidste Brev giver han tilkjende den Fornøjelse, han havde faaet over Reformationens Indførsel udi Dansig. I samme Brev k) bekjender han sine Synder, som han i sin Velmagt har bedrevet, og tilstaaer, at det er Guds Straf, som ham er vederfaret. Han tilstaaer deri offentligen at have antaget den evangeliske Lærdom, men, som han derhos beder, at de Dansiger i den Henseende, saasom de nu bekjende samme Tro, vilde arbejde paa hans Tilbagekomst i sine Riger igjen, kan man have denne Bekjendelse mistænkt, og holde for, at den grundede sig paa verdselig Interesse. I det Dvrige er dette Brev skrevet saa bevægeligt, at Hans Mikkelisen, Borgemeester i Malmø, lod det siden trykke med en Forstale. Men, da Brevet blev ved Trykken publiceret, lod Bisperne i Danmark derimod forfatte et Svar ved Paulum Elie, hvorudi Kong Christians Omvendelse afmales med sort Farve. Derudi criticeres ogsaa bemeldte Hans Mikkelisens danske Oversættelse af det Ny-Testamente med grove og plumpe Expressioner, saavel mod Kongen, som mod Borgemeesteren. Samme Skrift er trykt til Rostok kort derefter.

27

k) Lit. Christ. 2. ad Johan. de Wendeland de dato Lyræ Nonis Decembr. 1525.

Uf Christian den Andens Brev til Johan Vendeland sees, at han intet forsømmede, som kunde befordre hans Tilbagekomst, og at han i den Henseende gjorde Ansøgning, saavel hos smaa som store Potentater, saavel hos Riger, som Republikker, men alt forgjeves. Det synes nu ogsaa, at al Forhaabning var ude, efter de Ulykker, han havde haft i Skaane, og Søren Norbys Undvigelse. De andre hans Befordrere havde ej heller bedre Lykke. En ved Navn Claus Kniphof, den bekjendte Jørgen Mynters Stedson i Malmø, søgte ogsaa at forurolige Søen, og paa Kong Christians Begne at plage saavel Kong Frederiks Undersaatter som Hansfestæderne; den Samme var hemmeligen understøttet af Regentinden Maria ubi Nederlandene, Caroli 5 Søster. Han krydsede under Norge, og bemægtigede sig adskillige Skibe fra Bergen. Han lagde sig ogsaa for Bergens Slot, og agtede at bemægtige sig saavel Staden som Fæstningen. Efter at han længe havde slakket om i Søen, og tilføjet stor Skade, blev han endeligen overfalden af nogle hamborgske Skibe, hvilke bragte ham fangen til Hamborg, hvor han tilligemed 73 af hans Tilhængere blev rettet. Frue Maria skikkede en Gesandt til Hamborg for at intercedere for ham; men Hamborgerne ilede med Executionen, saa at han var rettet, før end Legaten fik Audience. Hans Stedfader, Jørgen

gen Mynter, gjorde ogsaa en Rejse til Hamborg for hans Befrielse, og bragte en stor Sum Penge med sig for at kjøbe ham løs, men forgjæves, hvorudover han for samme Penge funderede en Almisse til Malmø, hvilken Zvitfeld vidner i hans Tid endda at have været uddelt. Det største Skaar, som Kong Christian ellers leed dette Aar, var Dronning Elisabeths Død. Samme dydige Princesse døde udt Begyndelsen af Aaret, nemlig 19 Januari, til Gent. Hun var i Henseende til hendes Byrd og store Qvanteeter værd langt anden Skjæbne, end den hun maatte udstaae. Til Bevis paa hendes Dyd og Bestandighed tjener dette: At, endskjøndt hun i sit Ægteskab havde mange fortrædelige Timer, saavel i Henseende til Christian den Andens Vredagtighed og vanskelige Sind, som i Henseende til hans Umgængelse med Dyveke, saa dog forlod hun ham ikke i hans Elendighed, men præfererede den Kjærlighed, hun var sin Ægtefælle skyldig, for Scepter og Krone; thi det er troligt, at, hvis hun vilde have forladet ham, og blive tilbage i Riget, for at befordre hendes Søn Johan, havde Kong Frederik faaet en haard Nød at knække; thi hun var særdeles elsket af de Danske, og bemeldte hendes Søn var en Prinds af stor Forhaabning, og som de Geistlige vidste, at han vilde blive en Beskytter af den romerske Religion, hvorudi han med stor Flid af Dronningen var op-

dra.

dragen, havde de i saa Fald ikke gaaet ham forbi, for at antage en bedaget Herre, som holdtes for at inclinere til Lutheri Lærdom. Ikke at tale om, at de ved Sønnens Antagelse havde undgaaet den Efter-tale, som den store Opstand mod Faderen foraarsagede. Men Dronning Elisabeth, som agtede det højere at føre Navn af en dydig Ægtefælle, end en mægtig Regentinde, satte alle disse Forfængeligheder tilside, fulgte sin betrængte Herre i Landflygtighed, og underkastede sig frivilligen alle hans Ulykker. Paa hendes Moderation gav besynderligen Prøve hendes Opførsel mod den gamle Sigbrit, med hvilken hun for Kongens Skyld holdt gode Miner, skjøndt bemeldte Dame bar undertiden saa liden Høflighed for hende, at hun endogsaa bebrejdede hende hendes Frugtbarhed, hvorved Landet blev besværges med Junkere; skjøndt det er troligt, at hun selv har ogsaa haft nogen naturlig Kjærlighed til denne Kvinde, endel efterdi hun var fra Holland, endel ogsaa efterdi hun var af et stort Genie, og det kongelige Hus tro. Hun var ellers en nyttig Dronning for Danmark, afværgede meget Ondt, som var i Gjerde, og synes at have haft Haand med udi de nyttige Forordninger, Kongen gjorde for Handelens Opkomst; thi, saasom hun havde hollandske Principia, saa indpræntede hun Kongen Kjærlighed til Kjøbstæderne, hvorudi Sigbrit var hende ikke lidet behjælpelig. Det lægges vel

af Nogle hende til Raad, at hun opfyldte Landet med Hollændere, og at hun vilde have stiftet en hollandsk Colonie ud Helsingør; men jeg veed ikke, om Landet havde tabt meget derved; thi, naar et Rige skal fyldes med Fremmede, er det bedre, at de samme ere habile, arbejdsomme og hurtige Folk, end Pralere og Udere. Ibetringeste havde Kjøbenhavn ingen Skade af den Colonie, som hun stiftede paa Amager, hvilket Land er bleven Hoffets og Kjøbenhavns Kjøkken. Kort at sige: Dronning Elisabeth var den kostbareste Dronning, Danmark nogentid haver havt. Og kunde ingen Potentat paa de Tider gjøre fordelagtigere Parti; thi hun var en mægtig Konges Datter, og en stor Keisers Søster, og ved hendes store Byrd tilbragte Riget Styrke, og Kongen Ansæelse, ikke at tale om den store Brudekat, hun førte med sig, hvis Lige aldrig tilforn har været seet udi Danmark, og, som hun tilligemed Rigdom bragte med sig Modestie og Tarvelighed, saa kunde derfor dette Rige ikke anderledes ansee hende end en Himmels Gave, og alle retsindede Danske kunde ikke andet end græmme sig over hendes Ulykke. Hendes Gravskrift 1), som blev gjort af den kongelige Vice-Canceller Cornelio Sceppero, indeholder et kort Begreb af hendes Levnet. Det samme findes hos David Chytræum, hvilken vidner at have fundet

det

1) Chytr. Saxon. lib. xx.

det iblant sin Svigerfaders Papirer, men kan formes delst dets Vidtløftighed her ikke anføres. Der anføres ellers af samme Autor et Kortere saaledes lydende:

Dania me coluit, pulsam Germania vidit,
Primum ortum dederat terra Brabanta prius.
Nulla harum potuit morientem cernere, sed quæ
Ganda habuit mentem, nunc quoque corpus habet.

Ellers var dette Aar mærkværdigt formedelst tvende Giftermaale. Det ene mellem Hertug Christian, Kong Frederiks Søn, og Dorotheam, Hertug Magni af Saren Dotter. Brylluppet stod udi Lauenborg. Vor Historicus siger, at dette Parti var Kongen imod, men anfører ikke Aarsagen dertil. Det andet blev sluttet mellem Kongens Dotter Dorotheam, og Hertug Albert af Preussen; hendes Brudekat var 15000 Gylden, som Kongen gav hende med de Vilkaar, at han skulde sige sig fra alle de Præentioner, han derved kunde have erhvervet paa Riget, hvorved er at mærke, at Danmarks Raad ved slige Præcautioner gav tilkjende, at deres Valgs Rettighed var ikke saa klar, som de ellers foregave, iligemande, at der da maa have været en ond Penge Tid udi Riget, thi jeg har tilforn antegnet, at den reglerede Summa, endogsaa blant tydske Forster paa de Tider, var 30000 Gylden.

Hvad udenlandske Sager angaaer, da findes derom intet mærkværdigt antegnet dette Aar. Jeg seer alene, at Kongen, hvorvel han kunde have Aarsag at see Kjøbenhavn an med nogen Brede, saavel i Henseende til den haardnakkede Belejring af syv Maaneder, som til den Uhosflighed, samme Stad lod see mod hans Feltherre Johan Rangow, saa haver han dog forundet Staden Kronens Rettighed udi Særsløv By og Mark, udenfor Kjøbenhavn m), Roskilde Capitel afhændede siden til Kjøbenhavns Magistrat sex Bol Jord udi fornævnte Særsløv til evig Ejendom for 1800 danske Mark n).

Efterfølgende Aar 1526 begyndte man paany at handle om den landsflygtige Konges Restitution. Adskillige Midler bleve da foreslaagne til Forlig. Hertug Albert af Mecklenborg gjorde Forslag om en stor Sum Penge, som skulde gives Kong Christian, hvilket Forslag dog ikke blev antaget, thi man frygtede, at, hvis han fik saa mange Penge, vilde han anvende dem paa at bringe en ny Krigshær paa Benene. Hertug Henrik tog sig paa Kong Christians Vegne Sagen siden an, Efterat han forgjæves havde ved Skrivelser forsøgt at forlige Parterne, rejste han selv til Preß Kloster, og der gjorde Kong Sre

de

m) Cessio de dato Hafn. postridie Bartholomæi
1525.

n) Act. Roschildiæ die St. Agathæ 1527.

derik Propositiøn om nogle Slotter og Lehns Overdragelse til Kong Christians og hans Søns Underholdning. Dette blev uden Betænkning reent afflaget, saasom man ikke holdt det raadeligt at lade en landsflygtig Konge, der endda havde mange Venner, fæste Fod i Riget. Eftersom dette Anslag intet Bifald fandt, slog han et andet Middel for, nemlig at købe Kong Christian og hans Søn et Slot eller Ejendom udenlands, som de kunde beholde deres Livs Tid, og at samme Slot efter deres Død skulde tilfalde Sælgeren igjen. Eller, om man derudi ogsaa ingen Smag fandt, da at give den landsflygtige Konge en aarlig Pension til sin Underholdning. Til disse sidste Forslag begyndte Kong Frederik at ræffe Øren, og sagde, at det kunde være gjørligt, hvis Kong Christian dertmod vilde skaffe Caution for hans videre Forhold mod Riget herefter, paa det at man kunde komme udi fuldkommen Sikkerhed. Herudover begyndte man at arbejde paa en Congress. Fra Preß skrev bemeldte Hertug Henrik til Churførsten af Saxen, og begjærde, at han tilligemed Hertug Albert af Mecklenborg vilde være Underhandler. Kong Frederik skrev det danske Raad til, at der maatte udvælges fire af deres Collegio, der denne Congress kunde bivaane, iligemaade at de vilde lade ham vide, hvad Landsskat og Hjælp Enhver saavel af den geistlige som verdslige Stand vilde give dertil; saasom

der

der behøvedes en anseelig Sum Penge til at kjøbe et Slot eller Landskab den landsflygtige Konge til Underholdning.

Churførsten af Saxen paatog sig villigen saadan Mediation, og blev der endeligen berammet et Møde til Lybek, hvor der lode sig indfinde mange fremmede Gesandtere og endel af Danmarks Raad. De danske Deputerede havde en temmelig ample Instrux, blant andet, at Hertug Johannes, Christian den Andens Søn, kunde efter Kong Frederiks Død antages til Konge, naar der maatte stilles nøjagtig Caution, at han ikke skulde følge sin Faders Godsbor, og at han ikke skulde hævne sig over dem, som havde gjort Opstand imod ham. Hvad Forstendommene item Norge angik, indeholdt Instructionen, at bemeldte Prinds Johannes kunde beholde Norge alene, hvorvel Kong Frederik og hans Arvinger tilkom den Halvedel af samme Rige, som dansk Kongebarn. Derimod skulde han lade Kong Frederiks Arvinger beholde begge Forstendommene med Ditmarsken alene. Imidlertid, medens Kong Frederik levede, skulde Prinds Johannes nyde en aarlig Pension af Riget, indtil Kronen ved Kong Frederiks Død kunde ham tilfalde. Saadan Instrux bragte de danske Deputerede med sig til den lybske Congres, hvilken vidtløftigen anføres af Svitsfeld, kjøndt samme Skribent taler aldeles intet om, hvad

som paa samme Mode blev forrettet. Man seer alene af efterfølgende Historie, at Modet maa være løbet frugtesløs af, thi der blev siden holden en Congress til Hamborg udi samme Henseende, hvorudi ogsaa intet blev udrettet. Alt, hvad man kan gjettesig til, er, at det ikke har været Rigets Alvor at accordere flige Conditioner, og at man har været liberal i at opsætte Instructionen for at fornøje de fremmede Deputerede, men siden søgt Lejlighed at slaae andre Knuder derpaa, for at gjøre Congressen til intet. Til denne Gisning fører mig saavel den alt for liberale Instruction, som vor Historiekrivers Taushed, thi, hvorvel han ofte begynder en Ting, som han ikke udfører, saa skeer det dog ingensteds saa abrupte, som her, thi her forestilles en Congress, hvorpaa Alles Dine vare henvendte, og hvortil store Præparatorier vare gjorte, for at bringe til Ende en af de største og vigtigste Tvistigheder, hvorudi de fleste europæiske Potentater vare interesserede. Congressen aabnes, Commissariernes Navne opregnes med de danske Deputeredes Instrux, hvis Indhold kan ikke andet end opvække stor Curiositet hos Læseren. Men just, naar man tænker at entrere udi Historien af dette store Mode, begynder Skribenten at fortælle om Skomagernes Opstand i Bergen, og derfor henfalder til andre Ting, saa at Congressen forsvinder, og bliver ikke mere omtalt.

Jeg finder ej heller dette Aar nogen udenlandsk Sag af Bigtighed, uden at Kong Frederik søgte at bestyrke sig med fremmede Potentaters Alliance. Til den Ende stikkede han Herr Magnus Gyldenstjerne til Skotland for at stifte Venkab mellem det danske og skotske Hof, hvilket dog ikke skede uden med nogen Vanskelighed, efterdi Kong Christians Gesandt Doct. Alexander havde været tilforn ubi Skotland, og der havde recommenderet sin Principals Sag. Han gjorde ogsaa Forbund med Francisco I Kongen af Frankrige, og det uden Vanskelighed, efterdi samme Konge intet heller tragtede efter, end at vinde deres Venkab, som var Keiser Carls Fiender.

Hvad indenlandsk Sager angaaer, da seer jeg af et Svar, som det norske Raad giver det Danske om Kongens Kroning til Dpslo, at det norske Raad dette Aar maa have været anmodet om at krone Kongen, og at Kroningen maatte skee til Dpslo. Aarsag hvorfor de Danske hastede med Kroningen, og især, hvorfor de vilde have den forrettet i Dpslo, som Danmark nærliggende, synes at have rejset sig af en Mistanke, at de Norske havde isinde at falde til Kong Christians Parti igjen, og hvorom man maasse havde faaet Kundskab af Kniphoffs Breve. Den Mistanke, man derom havde fattet, blev ikke lidet formæret af det norske Raads Svar, saasom de begjerede, at Tiden maatte opsættes, og et andet sædvanligt

Sted til Kroningen udvælges. Tiden visede ogsaa, at Mistanken var ikke ilde grundet.

Udskillige Anordninger, Kjøbenhavn angaaende, bleve gjorte dette Aar. Kongen bevilgede da, at den maatte ydermere befæstes, og med en ny Vold bestyrkes, hvortil Bønderne udi de næstliggende Herredes maatte med Heste og Bogne gjøre enhver en Dags Arbejd. Der blev ogsaa samme Aar forordnet, at der skulde være fire Borgemestere og tolv Raadmænd i Kjøbenhavn, og ligeledes udi Malmø, hvoraf sees, af hvilken Vigtighed og Storhed ogsaa denne sidste Stad maa have været. Der blev ogsaa besluttet, at de Tydske intet særdeles Compagnie maatte herefter have i Kjøbenhavn, men at de skulde være i Compagnie med de danske Borgere, hvoraf sees, at der paa de Tider maa have været et tydsk Societet i samme Stad ligesom i Bergen i Norge. Om det samme ellers har været et Contoir af Hansestædernes Fuldmægtige, skal jeg ikke kunde sige, ej heller hvor udi deres Privilegier, som de af Christian den 1ste bekommede, have bestaaet. Dette altsammen viser, at Kong Frederik havde en synderlig Omsorg for Kjøbenhavn, maaske for at bringe Indbyggerne besnarere til at glemme Kong Christian. At ophæve fremmede Societeter, er ikke liden Lettelse for Kjøbstæderne; thi saasom de samme Fremmede gjerne blive privilegerede og nyde Befrielse for en og anden

Bpr.

Byrde, saa de sættes i Stand at trække al Næringen fra de Andre, hvilket Erfarenhed viser ofte at være skeet; ikke at tale om, at saadant opvækker Fortrydelse hos de andre Indbyggere, og undertiden bringer dem i Harnisk mod Regjeringen, som man seer at være skeet i Bergen dette Aar, hvor Skomagerne ikke vilde staae under Stadens Magistrat, men vilde regjeres paa samme Maade, som de Lydske. De Samme skrede omsider til stor Dristighed, vilde ikke alene være fri for de sædvanlige Byrder, men toge sig ogsaa til at øve kongelige Regalier, som at give fredløse Mænd Lejde, og forfulgte Folk Protection. Det er troligt, at mange andre Haandværks-Folk ogsaa sloge sig til dem, efterdi deres Societet blev saa anseeligt, at de udi Skrifter gav dem Titel af de Biff Ampten zu Bergen. Hvorlænge ellers denne Misorden haver varet, skal jeg ikke kunde sige; det er troligt, at det maa have holdt ved nogle Aar, efterdi Kongen da havde kun liden Myndighed i Norge.

Nu træder jeg til det mærkværdige Aar 1527, hvorfra kan regnes en ny Periode udi den nordiske Historie, efterdi da lagdes Grundvold til den store Reformation, der ganske omstøbede Rigerne baade udi verdslige og geistlige Sager. Den begyndte fast ligesom paa eengang udi Danmark og Sverrig, skjøndt den udi det sidste Rige blev hastigere moed og bragt til Fuldkommenhed, end i det første, thi, man kan

udi

udi visse Maader ikke regne Reformationens Begyndelse i Danmark, førend under Christian den 3die; thi, endskjøndt den største Del af Riget bekjendte Reformationen udi Srederik den 1stes Tid, saastod den romerske Kirke og Hierarchiet udi saadan Kraft endda, at den ene Religion ballancerede mod den anden, og man ikke kunde sige, hvilken var den herskende. Udi Sverrig derimod, endskjøndt Luthers Lærdom blev der sidst bekjendt, blev dog Reformationen først ved Love indført. Aarsagen dertil var denne: Endskjøndt begge Konger havde fattet lige stor Kjærlighed til Luthers Lærdom, og begge ligemeget ønskede at affkaffe det geistlige Nag, endskjøndt begge havde lige stor Talent til at forfremme saadant stort Værk, saa var dog Gustav i bedre Stand til at bringe det hastigere til Fuldkommenhed, saasom hans Myndighed var større i Sverrig, end Srederiks udi Danmark; thi den første var anseet som en Mand, der af Gud paa en særdeles Maade var udvalgt til den svenske Nations Beskytter, efterdi, da Alle skjelvede og bævede for Christian den 2dens Magt udi Sverrig, understod han sig, hvorvel en ung og simpel Herremand, at plante sin Standart mod en af de mægtigste Monarker. So daarligere saadant Foretagende i Begyndelse blev holdet, jo større Anseelse forhvervede det Autor, hvilken blev anseet som en forunderlig Mand, der havde gjort umulige Ting, og

der.

derfor agtet af alle Svenske, uden Nogens Modsigelse, den Værdigste at beklæde den svenske Throne. Og, saasom han ved særdeles Meriter havde erhvervet sig mere Anseelse end nogen Konge i Sverrig, saa var han ogsaa istand at foretage større Forandringer end nogen af hans Formænd. Kong Frederik derimod, skjøndt han ligeledes havde gjort sig meriteret udi Danmark ved at befrie Riget fra Kong Christians Regjering, sca dog kunde man sige, at han alene fulgte Strømmen, og gif den Vej til Thronen, som han ved en almindelig Opstand havde fundet banet for sig, hvorfors ogsaa hver Adelsmand ansaa sig som hans Belgjører, og han selv, som den der havde Alle Obligation, maatte lade sig nøje med den Myndighed, som man fandt forgodt at unde ham; ja, han maatte udi al sin Regjerings-Tid gaae varligen frem, og derfor ikke var istand at fortsætte Reformationen med den Iver, som Gustav. Derforuden var ogsaa en anden Aarsag, som mere og hastigere kunde forfremme Reformationen i Sverrig; thi Gejstligheden havde i samme Rige udi lang Tid spillet saadanne Tragoedier, at Almue og Adels begyndte omsider at faae Affky for Bisperne, og at ansee dem som Landets Fiender og Udelæggere, hvorudover ogsaa Gustav, førend han vilde antage Kronen, betingede sig forud dette: at Bispernes Magt maatte blive indskrænket. Udi Danmark derimod
hav-

havde Bisperne været mere rolige, og derfor ikke vare blevne saa forhadte, som de udi Sverrig, hvorudover det ogsaa var vanskeligere at bryde løs med dem i dette Rige, og maatte man derfor give Tid, og lade fast det hele Land blive reformeret, førend man torde gaae aabenbare tilværks med Bisperne. Saasom nu Reformationen blev først stiftet udi Sverrig, vil jeg først korteligen røre derom, førend jeg træder til Reformations-Historien af dette Rige.

Strax efter Gustavs Ankomst til Regjeringen, begyndte den evangeliske Religion at udbrede sig i Sverrig og allerførst udi Stokholm, Soderkøping og Calmar, hvor adskillige tydske Kjøbmænd bragte Luthers Skrifter med sig. Samme Religion blev videre udbredt ved nogle svenske Studenteres Tilbagekomst fra Wittenberg, hvor de havde studeret. Blant dem var den fornemste Mag. Claus Petri af Nerike, hvilken udi nogle Aar havde hørt Luther, og ved sin Tilbagekomst blev Canonicus til Stregnæs, og Biskop Matthiæ Protonotarius. Saalænge som Bispnen levede, torde Mag. Claus ikke lade sig mærke med de Tanker, han havde om Religionen, men efter Matthiæ Død, medens Bispestolen endda var ledig, begyndte han hemmeligen at aabenbare sine Venner, hvad han havde lært af Luther til Wittenberg, og gav dem Luthers Skrifter at læse. Han bragte saaledes Mange paa sin Mening, besynderlig

Ar.

Archidiaconum Lars Andersen, under hvis Protection han offentlig begyndte at prædike, og som derudover den hele Stad blev bragt i Bevægelse, og delt i Partier, kom Sagen for Gustavs Dren. Kongen, som intet heller ønskede end at see Bispernes Magt og Hofmod dæmpet, horte Saadant ikke ugjerne an. Dog understod han sig ikke strax at tage Parti, men holdt raadeligt at sidde nogentid stille, for at ansee, hvad videre Virkning disse Tvistigheder vilde have. Da Pave Adrianus 6 fik at høre denne Handel af Johanne Magno, som havde været hans Tilhører i Loven, skikkede han bemeldte Johannem som Legat til Sverrig, for at hindre Luthers Lærdom, og tilligemed at befordre den fordrøevne Gustav Trolles Sag. Imidlertid begyndte Bisperne at blive hel trodsige mod Kongen, og understod sig Bispen af Westeraas at tilskrive ham oprørste Breve, hvorudover Gustav lod ham sætte fra hans Embede. Men dette tjenede kun til at kaste Lide i Ilden, saa at de ophidsede den pavelige Legat Johann. Magnum at forlange af Kongen, at han under Livs og Gudses Forlis skulde forbyde svenske Undersaatter at indføre lutherste Bøger. Men Kongen, langt fra at søje ham derudi, lod her og der bestikke til Pastores adskillige Personer, som vare komne fra Bittenberg, og blev da Mag. Claus Petri Pastor til den store Kirke i Stokholm, og gav ud-

trykt

trykkelige Biskop Brast af Linköping, som var den trodsigste af alle Bisper, tilkjende, at man ikke kunde give de Lutherske Protection.

Kongen tog sig derpaa for at rejse alle Rigets Provincier igjennem, for at eftersee, hvordan man forholdt sig saavel udi geistlige, som i civile Sager; thi der havde udi Anledning af Luthers Lærdom rejset sig adskillige Uroligheder hid og did udi Riget, efterdi Adskillige, som vilde reformere efter deres egne Hoveder, vare faldne udi Extremiteter, som ginge indtil Fanaticismum. Saaledes havde det Aar, Kongerne vare tilsammen udi Malmø, adskillige Sværmere, blant hvilke de fornemteste vare den bekjendte Knipper-Dolling med Melchior Rink, faaet Tilløb af Svenske, og bemægtiget sig St. Johannis Kirke udi Stockholm, hvor de havde nedbrudt Billederne, og udsejet Kirkens Ornamente; hvorfors Kongen ved sin Tilbagekomst lod dem fængsle, og siden fordrive af Landet. Saasom nu saadant forarsagede stor Forargelse, paatog Kongen sig en Rejse for at visiterer Kirkerne, havende med sig Magister Claus Petri. Paa denne Rejse lod Kongen give tilkjende, at hans Tanker var at reformere Kirken udi Sverrig efter Luthers Lærdom, og at det samme skulde skee ordentligen, og med Moderation, saa at Ingen skulde deraf tage Lejlighed at extravagere og henfalde i Extremiteter. Dette stod den romerske

Geist

Geistlighed ikke an, hvorudover, da Kongen kom til Upsal, lod samme Stads Erkebisp tilligemed Canonicis tilkjendegive den Fortrydelse, de bare derover. Kongen derfor lod udi samme Stad anrette en Disputas, hvorudi han selv præsiderede. Udi denne Disputas blev ovenmeldte Olaus Petri udvalgt til at forsvare Luthers Lærdom, og Doctor Peder Galle blev antagen til at forsvare den Romerske. Den svenske Historie siger, at Olaus Petri da erholdt Sejer, og bleve derpaa tolv Religions-Spørgsmaal forfattede, og af Kongen skikkede til lærde Folks Erklæring i Sverrig o). Disputationen mellem Doctor Galle og Olaus Petri blev ogsaa trykt.

Endeligen udi det Aar 1527 den 18 Maj, som var St. Eriks Fest, lod Kongen forskrive til Upsal alle Rigets Stænder, og der offentlig gav dem tilkjende, at han havde isinde at reformere Religionen, og afskaffe de Misbruge, som havde indsneget sig udi Kirken. Han gav tilligemed tilkjende, at hans Forsæt ogsaa var, at reducere til Rigets Nytté Bispernes og Geistlighedens overmaade store Indkomster, som tjenede til intet andet end at føde deres Vellyst og Hovmod, og at svække Riget, lovede derimod at lade dem beholde saa meget, som kunde være tilstrækkeligt til deres Underholdning. Denne Pro-

po-

o) Vid. 12. qvæstiones apud Eric. Georg. hist. Gust. 1. part. 1. pag. 101.

position var et Tordenflag for Bisperne, hvilke ved Doctor Peder Galle og Jørgen Thursøn Provst i Upsal, lod Kongen svare: at Ingen kunde fratage dem deres Indkomster og Herligheder, som de havde bekommet af Kejsere, Konger og Fyrster, uden at falpe i Kirkens Band. Derimod blev svaret paa Kongens Begne, at de, som lære Guds Ord retteligen, ere dobbelt Værd værd, men de, som tjene Gud hverken med Ord eller Gjerninger, fortjene ikke at fødes paa Rigets Bekostning. Kongen var derforuden i den Tanke, at, om Nogen af Wildfarelse eller uden Aarsag havde bortgivet Indkomster, Riget til Svækkelse, vare Efterkommerne ikke forbundne til at holde saadanne Løfter. Man skulde aldrig bevise af Guds Ord, at Bisper havde Ret til at øve verdslig Myndighed, og at sætte sig op mod deres Konger, som var skeet udi Sverrig, hvor de tit havde bragt Riget udi yderste Forbærvelse.

Paa samme Rigsdag tildrog sig ellers noget, som ophidsede Kongen end mere imod Gejstligheden. Erkebispem af Upsal anrettede et herligt Gjæstebud, hvorudi han lod sætte ligesaa høj Stol for sig selv som for Kongen, og over Bordet, naar han bragte Kongen Skaalen til, skeede det med disse Ord: Vor Naade bringer dette Eders Naade til. Hvoruover Kongen lod anrette et andet Gjæstebud for Erkebispem og de andre Gejstlige igjen, i det han lod

beramme en Disputation mellem oftbemeldte Magister Olaus Petri og Doct. Peder Galle om Gejstligheds Privilegier. Olaus Petri bevise de da af Guds Ord klarligen, at Gejstligheden havde anmasset sig Myndighed udi verdslige Sager, som dem ikke tilkom. Saa som de Gejstlige nu stønnede ved dette, og i en Hast ikke kunde finde noget til at igjendrive disse Beskyldninger med, blev der besluttet, at det skulde staae i Kongens Magt at uddele gejstlige Beneficia og Privilegier, ligesom han kunde finde, det var nyttigt og beqvemt.

Bisperne, som ikke vilde miste noget af deres Myndighed eller fede Indkomster, bleve herudover saa ophidsede mod Kongen, at de ikke alene allevegne skjeldede ham for en Kjætter, men endogsaa satte en ung Person, som de lode kalde Niels Sture, ligesom han var Steen Stures Son, for at bringe Dalekarlene til at gjøre Opstand mod Kongen, hvilket ogsaa skede, thi han vidste forunderligen at spille sin Rulle. Saa tit han nævnede Steen Sture, som han kaldte sin Fader, græd han saa bitterligen, at Dalekarlene græde med ham, og saa man dem ofte falde paa Knæ med hinanden, og bede for Steen Stures Sjæl. Ved saadan Opførsel fik han p) en Hob Dalekarle paa Benene, og dermed gjorde Indfald udi Vester-Gothland, foregivende, at det skede for at handthæve Kirken og Troen. Kongen lod sig deraf

ikke

p) Eric. Georg. hist. Gust. 1. part. 1. pag. 141.

ikke skrække, blev ved sit Forsæt Religionen angaaende, og søgte itide at dæmpe dette Oprør. Men denne gode Niels Sture, som man gemeenligen kaldte Dal-Junker, spillede sin Rulle ikke længe, thi som Fru Christina, Steen Stures Efterleverke, vidnede, at hendes Søn var død længe tilforn, blev han forladt af sit Anhang, og tog Flugten til Norge p). Efterat han en Tidlang havde liggt i Skjul ubi Marstrand, blev han bragt til Kosto, hvor Raadet, som af Gustavs tydske Secretaire Wulff Gylter var r) advaret om samme Bedrager, lod ham halshugge. Dette blev dog ikke derved, men Peder, Bispens Cancellar af Westeraas, og Canutus, samme Kirkes Provst, som for tre Aar siden vare formedelt Crimen læsæ Majestatis satte fra deres Embeder, søgte ogsaa at ophidse Dalekarlene, og, som de intet hos dem kunde formaae, flygtede de til Erkebisp Oluf af Trondhjem, som var en stor Beskytter af de svenske Malcontenter, foregivende, at det var for Religionens Skyld, at de vare drevne af Sverrig. Men de bleve grebne i Norge og bragte til Sverrig igjen, hvor de af Raadet bleve dømt til Stejle

og

q) Svenske Skribentere sige, at Kong Frederik hemmeligen favoriserede ham, for at faae Wigen tilbage. Men hverken Svitsfeld eller Chytraeus melder noget derom.

r) Eric. Georg, hist. Gust. 1. part. 1. pag. 67.

og Hjul. Bisperne, endskjøndt deres Anslag bleve til Vand, aflode dog ikke at forurolige Regjeringen, og, som samme Aar var Dyrtid ubi Sverrig, lode de udsprede, at saadant var en Guds-Straf over Landet, efterdi Kongen forandrede Religionen. Dette gjorde saadan Virkning, at Almuen vægrede sig ved at betale Skat. Men, som Kongen kjøbte nogle tusende Tønder Korn ubi Lifland, som han solgte for en billig Pris, nemlig en halv Rdlr. Tønden, til de mest Nødtrængende, ophævedes denne Misfor-
nøjelse igjen.

Endskjøndt Alting var nu stillet, bragte dog Kongen en Krigshær paa Venene, og dermed rykte til Besteråas, hvorfra han gffærdigede Breve til Dalekarlene, at de skulde møde ham, enten bevæbnede til Krig, eller ubevæbnede for at bede om Naade. Dalekarlene, som ikke vare vante til deslige Complimenter, bleve af denne Kongens Kjæthed ganske nedslagne, og derfor ubevæbnede lode sig indfinde. Da talede Kongen dem haardt til, og bebrejdede dem deres Oprør, tilgav dem dog deres Forseelse, og lod sig alene nøje med at straffe deres Anførere. Derpaa vendte Kongen sig til sit foretagne Værk igjen, og gav Befaling allevegne til Kirkenes Reformation, især til den bekjendte Johannes Magnus, som da var Erkebisp til Upsal. Men samme Erkebisp efterlevede ikke Kongens Ordre, hvorudover han ogsaa
der.

derfor blev haardt tiltalet. Dette foraarsagede, at han siden flygtede hemmeligen af Riget, tagende med sig gamle Breve og Documenter. Han kom først til Dantsig, og begav sig derpaa til Venedig, og endelig til Rom, hvor han skrev den bekjendte svenske Historie, og saae aldrig sit Fæderland mere. Han døde i Rom udi Gattigdom 1544 s).

Gustav mærkede, at Bisperne fremturede udi deres Trodsighed, besværede sig hæftigen over dem paa Rigsdagen, som dette Aar blev holden til Westeraas. Men, som dette kunde intet hjelpe, affagde han sig offentlig med Regimentet, begjerende alene at de Omkostninger, som han af sit Arvegods havde gjort paa Riget, maatte ham erstattes. Dagen efter denne ufornødentlige Erklæring, da Bisperne og de Verdslige mundhuggedes med hinanden derover, opstod Bisp Magnus af Stregnæs, og holdt en Tale til Almuen, formanende dem til at adlyde Kongen, og ikke give Anledning til at Riget skulde falde i Fremmedes Hænder. Derpaa blev en ny Disputas anrettet mellem ovennævnte Mag. Claus Petri og Doctor Peder Galle, om Kirkens Myndighed, og som samme Disputas efter Raadets Anordning blev holden paa Svensk, fik Almuen saadan Dplysning deraf, at Mange, som tilforn hængte ved Bisperne,

s) *Ægid. Girs hist. Gust. 1. pag. 67.*

ne, fulde fra dem, og sloge sig til Kongens Parti t), ja de gave den Trediedel offentligent tilkjende, at, dersom Raadet og Bisperne understode sig til at foretage noget mod Kongen, vilde de det afværge og hævne. Saa som nu Bisperne mærkede, at deres Parti var for svagt, fikkede de Rigets Canceleer og Magister Claus til Kongen, begjerende ydmygsk, at han vilde tage dem til Raade, men forgjæves, hvorudover de affærdigede en ny Deputation, som med Bøn og Knæfald forlangede det samme. Kongen, som baade var fortørnet, og derforuden fandt sin Interesse ubi at holde Stand, for at ydmyge dem desmere, og derfor deslettere at komme til sit Raade lod længe, som hos ham ingen Raade var at vente, omsider lovede han dog at lade sig Dagen derefter indfinde paa Forsamlingen igjen. Han blev da med stor Ydmyghed imodtagen paa Rigsdagen igjen, og ombedet af Alle endrægteligen ikke at forlade Regimentet ubi saa vanskelig Tid. Kongen derfor besjættende sig af saa favorable Conjunctioner, forlangede, at Bisperne skulde sigge sig af med deres Fødslinger, og lade dem nøje med det, som Regjeringen vilde give dem til Underholdning. Ingen torde tale mere derimod, men Alle opfagde frivilligen deres Forlehuin-

t) Chytr. Sax. lib. 11. hvor denne Passage er lidet verteret hos Svitfeld.

lehninger, undtagen Bisp Johan Braff til Lindjøs-
ping, hvilken begjerede, at han maatte beholde Mune-
kebode Slot sin Livstid, hvilket dog blev ham nægtet.
Han flygtede siden med en stor Skat af Riget, og
døde udi et Kloster i Polen u). Saaledes blev ved
Gustavs store Forstand og Bestandighed gjort en
Begyndelse til Reformationen, og den vanskelige
Vest derved overvunden, thi at indskrænke Gejstlig-
hedens Magt, og at reducere deres Indkomster, var
af langt større Vanskelighed end at forandre Troens
Artikle, efterdi Gejstligheden ikke med Iver sigtede
for nogen, uden for dem, som tjenede til deres Fri-
hed og Interesse.

Hvad Danmark angaaer, da har jeg tilforn vi-
set, at Luthers Lærdom var allerede begyndt at præ-
diktes i Riget under Christian den 2dens Regjering,
og at samme Konge til den Ende corresponderede med
de thidske evangeliske Præster, som skikkede nogle Lætere
hid, blant hvilke den bekjendte Mag. Martinum,
der offentlig prædikede udi Nicolai Kirke. Men
Luthers Lærdom fik ingen Fremgang under Chri-
stian den 2den, endel formedelt de urolige Tider,
som indfaldt, endel ogsaa formedelt Kongens egen
Ustædighed; thi endskjøndt det synes, at han havde
Lidbøielighed til den reformerede Lærdom, saa kan
man dog ikke sige, enten han var Reformeret eller Ca-

10

u) *Ægid. Girs hist. Gust. 1. pag. 91.*

tolik, saalænge han regjerede, ja end ikke mange Aar efter hans Undvigelse; og, saasom den Favør Kongen lod see mod Reformationen, var ikke bestandig, thi kort efter, at han havde indkaldet lutheriske Lærere, stadfæstede han den romerske Lærdom ved sin ny Lov, saa torde ingen Folk af Anseelse i hans Tid offentligen antage Reformationen, saasom de befrygtede, at det som Hoffet behagede idag, kunde forvolde dem en Proces imorgen. Man kan derfor aldeles ikke regne Reformationens Begyndelse fra Christian den 2dens Tid, hvorvel det er troligt, at mange Danske, saavel Rejsende som Andre, have faaet Kundskab om Luthers Lærdom, og fattet Kjærlighed til den samme.

Frederik den 1ste, saasom han var nærmest ved Tydskland, og havde mere Omgjængelse med de tydske Førster, saa fik han ogsaa før Smag paa den evangeliske Lærdom, dog seer man ikke, at han offentligen bekjendte den samme, førend han kom til Regjeringen, thi, hvis han det havde gjort, havde Bisperne imodstræbet hans Valg. Udi sine første Regjerings-Aar gav han ej heller sin Mening tilkjende; det havde ej heller været tjenligt, saalænge hans Sager stode paa saa svag Fod, Hovedstæderne vare udi hans Fiendes Hænder, og en anden Opstand skede udi Riget. Det er ogsaa troligt, at, hvis han i de flibrige Læder havde erklæret sig offentligen til en Be-

tjendelse, enten den romerske eller evangeliske, skulde den landsflygtige Konge have antaget den anden; thi det synes, at den gode Kong Christian altid var ad utrumque paratus, og at han rettede sin Religion efter Tidernes Conjuncturer, hvorfor det ikke havde været tjenligt for Kong Srederik at erklære sig saa hastigen, thi, som begge Religioner da hartad vare lige stærke ubi Riget, havde han derved armeret den Halvedel imod sig for Kong Christian. Saaledes holdt Kong Srederik nogle Aar gode Minnet, endskjøndt han fra sin Regjerings Begyndelse i sit Hjerte var Reformeret, og Ingen kan lægge ham saadant til Last, ej heller kalde det en ulovlig Simulation, men heller en Forsigtighed ved at lade nogetid gaae bort til at gjøre Tingen moed, og at drive Værket med Succes og Eftertryk.

Efterat Kong Srederik havde faaet alle Rigets Fæstninger i Hænderne, dæmpet en og anden Opstand, gjort Christian den 2dens Anslag til intet, saa at hans Throne nogenledes var befæstet, og han derforuden havde mærket, at Luthers Lærdom havde spredt sig ud overalt, saavel i Riget, som Forstendommene, begyndte han endeligen at give sin Mening tilkjende, om at handthæve Reformationen, skjøndt med saadan Moderation, at han syntes heller at have for Dine Rigets Fred og Rolighed, end Religionens Forfremmelse, hvilket kan sees af den Tale,
han

han holdt paa Herredagen til Odense 1527 x). Derudi formanede han alle Bisperne, at de tilbørligen skulde forestaae deres Embeder, eller i det ringeste see til, at Guds rene Ord blev læret ubi deres Stifter. Han forestillede dem den store Forandring, som var skeet ubi Religionen udenlands, og bad dem eftertanke, om ikke Kirken kunde have Reformation nødvendig, og, om det ikke var bedre, istedenfor en Hob Fabler, Mirakler, og opdigtede Historier, at forklare alene Evangelium paa Prædikestolene. Han tilstod vel selv, at han ved sin Regjerings Tiltrædelse havde svoret at beskytte den romerske Kirkes Lærdom, menede dog derimod, at saadant kunde ikke forstaaes om alle de Wildfarelser, som læres i den romerske Kirke. Han foregav videre, at, saasom han ogsaa havde svoret Bisperne, at lade dem blive ved deres Stand, saa vilde han ingen Forandring gjøre derudi, saalænge de deres Embeder tilbørligen vilde forestaae. Endeligen sagde han, at, saasom Luthers Lærdom havde spredt sig saa vidt ud, at denne ikke kunde udrøddes, uden ved at opvække borgerlige Krige, og at sætte det hele Rige paa Spil, saa holdt han raadeligt at tilstede begge Religioner i Riget, indtil et almindeligt Concilium blev holdet, og hvad da om Religionen blev besluttet, det vilde han med andre Potentater rette sig efter.

Denne

x) Comitia Othin. die Assumption. Virg.

Denne Tale kunde ikke synderligen klinge i Bispernes Øren, og det Løfte, Kongen gjorde dem, at de skulde forblive i deres Stand, kunde ikke være dem til stor Trøst, eftersom det skede med de Vilkaar, saafremt de deres Embeder tilbørligen forestode, hvilket saaledes kunde forklares, saafremt de vilde lade af at være Bisper paa forrige Fod, det er, renoncere paa deres Magt, Rigdom og Uergjerrighed, og ikke bemænge sig med verdslige Sager meer. De stræbte derfor af yderste Magt at hindre Kongen udi hans Forsæt. Men, som Adelen var denne Konge særdeles bevaagen, formedelsst de herlige Privilegier, han havde givet dem, og de fleste havde fattet flotte Tanker om den romerske Lærdom, trængede Kongen igjennem med sit Forsæt, saa det blev besluttet, at Enhver skulde have Samvittigheds-Frihed, og de Lutherske skulde nyde Kongens Protection. Der blev da ogsaa ved en Forordning tilladt Munker, Nonner, og andre Geistlige at gifte sig, hvorpaa Mange strax forlode Klosterne og traadde udi Egtteskab. Videre blev paa samme Herredag besluttet, at ingen Bisp herefter skulde kjøbe Pallium eller Chorfaabe udi Rom, item, at Capitlerne skulde alene udvælge Bisper, og Kongerne alene confirmere dem. Og, som Adelen udi alt dette havde været villig at staae Kongen bi, saa bifaldt han dem ogsaa paa samme Tid udi en Tvistighed, som var imellem dem og Bisperne, angaa-

gaaende Skatter, hvilket sees af det kongelige Patent, som blev udgivet y), hvortil ogsaa Adelen blev confirmeret Hals og Haand, som dem ubi Haandfæstningen var løbet.

Dette er alt, hvad som i Religionsager blev foretaget paa Herredagen til Odense 1527, hvoraf man sees, hvor caute Kongen gik frem, og at der ingen Forandring blev foretagen, uden den, som mindst Nødsigelse kunde finde hos Gjøffligheden, og som ingen Troes-Artikel var ubi den romerske Kirke, men alene politiske Anordninger. Og dog kan man sige, at der ved disse saa Forandringer blev gjort et stort Hul paa Pavedømmet, som ellers aldrig giver noget efter, for ikke at svække dets Infallibilitet. Medens Kong Frederik forrettede dette ubi Danmark, lod hans Søn Hertug Christian, som forestod Forstændommene, kalde adskillige lutheriske Lærere didhen, for at reformere og visitere Kirkerne, og rense dem fra de pavelige Misbrug. Saaledes begyndtes paa een Tid at lægges Grundvold til Reformationen, saavel ubi Forstændommene som i Riget, og saae man kort derefter en Forordning om Pallio og Bispernes Election at bringes til Execution, da Bispfen af Roskild, Lauge Urne, ved Døden afgik; thi hans Successor Jacob Rønnow blev efter Kongens

y) Lit. Regis. comitiis Othin. die Martis post Assumption. Virg. pag. 1302.

gens Recommendation af det roskildske Capitul udvalgt, og Kongen bekom for Confirmationen 6000 Gylden, saasom man holdt det ligesaa nyttigt, at yde saadan Sum Penge til Regjeringen, som at skikke dem til Rom for at kjøbe Pallium x). Foruden dette maatte den ny Bisp ogsaa love at være Kongen huld og tro, at lade forsørge sit Stift med evangeliske Prædikantere, og selv at leve efter den evangeliske Lærdom, og forfremme den samme, og maatte han derfor stille Forlovere disse Mænd, Hr. Mogens Gise, Hr. Eyge Krabbe, Hr. Oluf Rosenkrantz og Erik Banner. Og seer man heraf, hvor vigtig den Constitution var, som Kongen fik udvirket paa Herredagen om Bispernes Udvælgelse; thi derved gjorde han sig en banet Vej til det Maal, hvorhen han sigtede, og det uden at eventyre sin egen Person, thi, saasom han var bleven Mestre over Bisp-Electionerne, kunde han af alle Candidatis bestinge sig slige Vilkaar, og det som herudi mest er at forandre sig over, han kunde ved catholske Bisper mest forfremme den protestantiske Religion. Dog gik det ham ikke her efter Dnsse med denne Jacob Rønnow, thi han holdt intet af alt det, han lovede, men tværtimod blev en stor Hader og Forsølger af dem, som bekjendte Luthers Lærdom, da han dog tilførn, før

end

x) Vid. Confirmatio Jacobi Rönnow Hafn. die Joh. Bapt. 1530. hvor Pallium forbydes.

den han blev Bisp, lod, som han var Reformationen tilgedan a).

Efterat den evangeliske Tro saaledes aabenbare havde faaet Protection af Regjeringen, begyndte Mange, som havde ligget hidindtil ubi Skjul, at komme for Dag, ja Evangelium, som tilforn hemmeligen var prædiket, begyndte nu i een og anden Stad offentligen at læres ubi Hoved-Sognekirker, og var Viborg i Jylland den første Stad, hvorudi Luthers Lærdom aabenbare blev forklaret Aaret derefter, og det ved den ubi Reformationens Historien særdeles bekjendte Mand Magister Hans Tausen. Saa som nu denne Magister Hans Tausen var et af de store Hjul, hvorved Reformationens Værk ubi Danmark er bleven dreven, holder jeg fornødent, førend jeg gaaer videre, at røre noget om samme Mands Dpfødsel og Qualiteter. Han var fød ubi Sjen ubi en Landsby, kaldet Birkinde, og blev Munk ubi Antvorskov Kloster, hvor han svæde sig i at prædike. Og som han havde synderlige Gaver og Belærenhed, bragte han sig mere og mere i Anseelse ubi samme Kloster, og blev agtet som den, der i Fremtiden vilde blive en stor Prædikant, og en Birat for Ordenen sammesteds. Sa det samme forarsagede, at Prioeren Eskild skaffede ham et Stipendium af

Klo-

a) Manusc. Skibyense: "in Lutheranam factionem valde propensus."

Klosteret, for at rejse udenlands at forfremme sine Studia. Fornævnte Prior gav ham Forlov at rejse, hvor han vilde, og forbød ham intet Universitet undtagen Wittenberg. Men maaske just fordi det Sted blev ham alene forbudet, just derfor fik han mest Lyst til det samme. Han rejsede først til Cöln, hvor han efter de Liders Sædvane studerede den scholastiske Theologie. Men, saasom han var begavet med en særdeles sund Fornuft, mærkede han strax, hvor lid den Grund der var ved samme Studia. Ja han fattede omsider Affky derfor, da han fik at læse nogle lutheriske Bøger, saa han forlod Cöln, og begav sig til det forbudne Sted Wittenberg, hvor han videre lod sig informere i Luthers Lærdom, og naæde berudi saadan Kundskab, at han siden blev anseet som en Støtte for Reformationen i Danmark. Det er dog troligt, at han hemmeligen har opholdt sig i Wittenberg, saasom han ikke vilde miste sit Stipendium, ej heller sit Sted udi Klosteret. Paa Hjemreisen fra Wittenberg tog han Magister Graden til Rostok, og siger Hvitfeld, at han 1521 udi October Maaned profiterede publice Theologien udi Kjøbenhavn, dog uden at nævne hvad Slags Theologie, og udi hvilken Dvalitet, thi det er ikke troligt, at han var Professor udi Kjøbenhavn, efterdi han siden kom i Antvorskovs Kloster igjen, ej heller at det har været den reformerte Theologie han lærte, thi hvor

vel Adskillige havde Frihed under Christian den 2den
 at prædike Luthers Lærdom, og man seer virkeligen,
 at Aaret tilførn den fremmede Magister Martinus,
 samt Paulus Eliæ, havde læret mod den romerske
 Kirke, saa viser dog Sviten af Mag. Hans Taus-
 sens Historie, at han endda nogentid har holdet go-
 de Miner, thi han kom strax derefter tilbage til sit
 Kloster igjen, hvor han blev Conventual, og holdt
 længe ved at prædike uden at blive beskyllet for no-
 gen Bildfarelse, indtil det Aar 1524 da han offent-
 ligen paa en Skjærtorsdag paa Prædikestolen sagde,
 at vi alene for Christi Skyld blive salige. Dette
 ophidsede Munkene saaledes mod ham, at Prio-
 ren fandt det ikke tjenligt at lade ham længer blive udi
 Antvortkøvs Kloster, helst saasom Rygtet gik, at
 han udi Selskab søgte at forføre En og Anden til
 Luthers Lærdom. Han fikkede ham derfor over til
 Viborg, recommenderende ham til Prio-
 ren af samme Stads Kloster. Der forblev han til det Aar 1528,
 da han for samme Aarsags Skyld, som udi Antvorts-
 køvs Kloster, blev ogsaa forviset Viborg Kloster af
 Prio- ren Peder Jensen. Men just det samme gav
 Anledning til Reformationens Stiftelse i Viborg;
 thi, saasom han var en Mand af stor Reputation,
 og mange Viborgs Borgere havde faaet Smag paa
 Luthers Lærdom, tog Stadens Indvaanere ham i
 Beskyttelse, og tilstødede ham offentligen at prædike i
 deres

deres Sognekirke. Saa at derfor Viborg var den første Stad i Riget, hvor Luthers Lærdom offentlig blev læret. Biskoppen af Viborg, Jørgen Friis, søgte vel saadant at hindre, men vandt intet dermed uden at bringe den hele Stad i Bevægelse, thi Borgerne bleve desmere begjærlige at høre ham prædike, og lode flaae Jernkjæder over Gaden for at hindre Bispens Folk at overfalde deres ny Præbiant, ja de komme bevæbnede til Kirken for at beskytte ham. Bispens derimod paa sin Side lod befæste ny Hals med en stærk Vold, saasom han frygtede sig for Borgernes Overfald. Hvorudover Alting faae ud til en borgerlig Krig. Men, da Kong Frederik fik Tidender om denne Allarm, befol han strængeligen begge Partier, at holde sig stille, og ingen Gewalt at bruge, indtil han selv kom tilbage fra Forstendømmene, da skulde Sagen blive forhørt. Saaledes blev Uroligheden nogenledes stillet, og Magister Hans Tausen blev ved at prædike uden Hinder, indtil han Aaret derefter af Kongen blev kaldet til Kjøbenhavn.

Af den Opførsel, Kong Frederik ubi Religions-Sagerne hidindtil havde brugt, kunde man nok mærke, at han ingen synderlig Patron var af den romerske Lærdom, hvorvel man endda egentligen ikke kunde sige, hvorvidt hans Forsæt vilde gaae; thi han øvede endogsaa dette Aar adskillige stridige Ting ubi

Re:

Religions-Sager, saa at Gejstligheden levede mellem Frygt og Forhaabning. Da der, for Exempel, rejste sig Tvistighed mellem Bispen af Hammer i Norge og Almuen, om den Skat, kaldet Bondes-Ruthen, bestemte han i Faveur af Bispen, sigende: At det kom ham til efter Paven og Erkebispen Valpendorps Confirmation. Derimod bevilgede han samme Aar Borgerne i Malmø at gjøre Hellig-Gejstes-Hus-Kloster til et Raadhus, og Graabrødre-Kloster til et Hospital. Da Bisp Jens Andersen af Odense beklagede sig, at Almuen udi Lolland og Falster ikke vilde give deres Tiende efter Odense Resces, erklærede Kongen sig strax for Bispen, som kan sees af hans Brev, dateret til Gottorp samme Aar b). Ja udi den Gave, han gav til Hellig-Gejstes-Kloster udi Faaborg, exprimerer han sig paa Roman-Catholik, sigende, at Gaven stæer for hans Forsædres Sjæles Skyld c). Derimod gjorde han dette Aar Forbund med Churførsten af Sachsen og Landgreven af Hessen, og forpligtede sig at komme dem til Hjælp, naar paa krævedes, med 1000 Fodfolk og 200 Heste.

Uf dette skulde Mange maasse formere sig en Ret Idée over denne Konge, og bilde sig ind, enten at

b) Lit. Reg. Gottorp. die Lunæ post octavas omnium Sanct. 1528.

c) Vid. Donat. Gottorp. die Saturni post. Nativ. Virg. 1520.

at han var ustadig, eller at han liden Religion havde. Men ingen af disse Laster kan med Billighed tillægges ham, thi han var baade gudfrygtig og bestandig. Men Tiberne udfordrede saadan Opførsel; thi hans Regimente udi Danmark var mere indskrænket end nogen Konges for ham. Norge, som var heftig catholisk, truede med et Forsald, den landsflygtige Konge lurede paa alle Lejligheder for at føre sig dem til Nytte, og de danske Bisper vare ikke saalatte at disarmere, efterdi de fleste vare af høj og fornemme Adel, og de ved deres Venner i Raadet kunde udvirke adskillige Kongen ubehagelige Ting, hvorpaa det Forbund, som Kongen dette Aar gjorde med de tydske Fyrster, giver et mærkeligt Exempel. Da Churfyrsten af Sæxen og Landgreven af Hessen forbrede de efter Forbundet lovede Hjælpetropper mod næst omliggende Bisper, og da Kongen forskrev Adelen at møde bevæbnede udi Holsten, for at bruges til saadant Tog, tilskrev Rigets Raad ham efter Bispens Tilskyndelse, at det var imod Rigets Privilegier og Friheder, at bruge Adelen paa udenlandske Tog; han kunde dertil bruge sine Lehns mænd, Regnskabsfogder, og egne Tjenere, hvilket stod ham frit for. De af Adelen, som vare lidt mere fine, foreskillede Kongen, hvad Fare Riget stod i, om den Adels, som han havde forskrevet til dette Tog, blev omkommen, iligemaade, at han ved saadant Fore-

tagende vilde bevæbne den mægtige Keiser Carl mod Riget. Endeligen gave de ogsaa tilkjende, at det Forbund stod dem ikke an, som var gjort med lutherske Førster mod deres egen Religion. Kongen svarede derpaa, at den Udskrivelse, som var gjort, var kun en Begjæring. Han vidste vel, at de ikke vare forpligtede at tjene uden Riget, uden deres Villie. Men, som Danmarks Raad havde selv ombudet ham at slutte Forbund med fremmede Herrer mod Kong Christian, saa kunde de ikke fortryde paa, om han vilde efterleve saadant Forbund. Dette, siger jeg, giver tilkjende, paa hvilken Stet God den kongelige Myndighed da stod, item hvad for stor Influence Bisperne endda havde udi Raadet, og haver jeg agtet nødtigt det at anføre, for at legitimere Kongens Forhold udi dette Reformations-Værk, og vise, at han maatte gaae God for God frem, ja ofte desilere for at komme sikkert, skjøndt sildigt til Maalet.

Jeg har udi dette Aars Historie viset, at Viborg var den første Stad udi Danmark, som antog Reformationen, og offentlig lod forklare Luthers Lærdom udi Sognekirkerne. Viborgs Exempel blev paafølgende Aar 1529 efterfulgt af Malmø, thi jeg finder, at samme vigtige Stad da ganske faldt fra Pavebømmet, saa at Evangelium blev rent prædiket i alle dens Kirker, skjøndt jeg seer ikke, ved hvad Anledning saadant er skeet. Historien viser alene,

at,

at, førend Malmøs Indbyggere notificerede Kongen om den reformerede Lærdoms Indførsel, og søgte hans Protection, havde de allerede brevet Munkene ud af Hellig-Geistes-Kloster, og ladet Evangelium rent forklare udi alle Stadens Kirker; thi udi det Brev, som de dette Aar tilskreve Kongen, sige de sig af Guds Ord at være undervisede, at de Messer, som siges for Penge og for at gjøde Geistligheden, intet Fundament have i den hellige Skrift. Derfor have de forbudet ingen saadanne Messer at siges; og, som Munkene af Hellig-Geistes-Kloster derudover have ophidset Almuen til Oprør; haver man uddrevet samme Munk af Klosteret d).

Kong Srederik, hvor værlig og langsom han end var i at foretage nogen Forandring i Religionen, saa betænkede han sig ikke længe paa at give sin Samtykke og Tilladelse til de Forandringer, som andre begyndte, og derfor strax paa Stadens Begjæring tillod Borgerne at stifte et Hospital af adskillige geistlige Torder og Huse, hvis Indkomster tilforn vare bestemte til Alters og Messers Bedligeholdelse. Han gav dem ogsaa Frihed at holde en Prædikant, der kunde forklare det rene Evangelium for dem, item, at oprette en Skole udi Staden, og at forsyne den med tre til fire Lectoribus, der skulde forklare den

d) Lit. Civ. Malmog. ad. Frid. 1. die Lunæ post Concept. Virg.

hellige Skrift, og blive salarerede af ovenmelde reducerede Guds Renter, og andet mere, som kan sees af Kongens Brev, dateret udi Kjøbenhavn samme Aar e). Den første, som prædikede Evangelium udi Malmø, var Hr. Claus Tøndebinder, som da blev gjort til Lector Theologiæ, og tillige med ham Lector Andreas, item Lector Franciscus Vormordus, som begge havde været Munkke, Doctor Claus Chrysostronus, som siden blev Prædikant til Borgrue-Kirke i Kjøbenhavn, og Lector Theologiæ, og endeligen Peder Lauritzen, som siden blev Canonicus og Lector til Lund. Disse holdte publice Lectiones i den ny Skole udi Malmø, og som de der havde stort Tilløb, kan man sige, at samme Skole var et Seminarium, hvoraf Reformationen i dette Rige er forplantet.

Den Tilvæxt, Reformationen fik overalt i Riget, endogsaa i de anseeligste og vigtigste Stæder, forarsagede, at Kongen slog sig lidt mere løs end tilforn, saa at han ikke alene dette Aar lod et Mandat udgaae, at over alle hans Lande og Riger Guds Ord og Evangelium maatte prædikes, hvor man det forlangede, men ogsaa lod selv forskrive Mester Hans Tausen fra Viborg til Kjøbenhavn, for der at forflare

e) Diploma de dato Hafn. die Saturn. post octavas Corporis Christi 1529.

klare Guds Ord. Mag. Hans Tausen glædede sig over denne Vocation, og begav sig strax paa Rejsen tillands igjennem Fyen. Paa Vejen talede han med Hr. Knud Gyldenstjerne, og søgte at oplyse ham udi Guds Kundskab, men udrettede intet dermed, hvorfor han videre fortsatte sin Rejse til Kjøbenhavn, hvor han blev med Glæde annammet, og blev ham Nicolai Kirke indrømmet. Udi samme Kirke blev mod Høsten indførte Davids Psalmer og anden geistlig Sang at synges paa Dansk. Saaledes tog Reformationen mere og mere Kræfter til sig udi Riget, uden at Kongen contribuerede andet dertil, end at lade Tingene komme an paa Guds Forsyn, og at give Enhver Samvittigheds-Frihed, og Religions-Dwelse, som det forlange; thi denne fornuftige Herre saae vel af den daglige Fremgang, Luthers Lærdom havde, at det hele Rige i en Hast vilde blive reformat, saa at han ikke havde nødig andet end at holde sig passiv. Og vare Coniuncturerne saaledes til det Aar 1530, da Kongen, maaske, opmuntret af det smalkaldske Forbund, de evangeliske Forster gjorde mod Kejseren, lod aabne Breve udgaae over det hele Rige, og Stævninge forkynde til alle Landsting, at Rigets Bisper og Prælater tilligemed Magister Hans Tausen og de evangeliske Prædikantere skulde møde i Kjøbenhavn til næste Herredag, som var berammet at holdes Vor-True Fødselsdag, for at

at overgive Kongen og Rigets Raad deres Troes-Artikler, og dem ved en offentlig Disputas at forsvare, paa det at Sambrægtighed igjen maatte stiftes, og eens Lærdom føres over det hele Rige. Dette synes Kongen at have paabudet efter Mag. Sans Tausens og de andre evangeliske Læreres Tilskyndelse, saasom de menede, at den roman-catholske Geistlighed skulde undslaae sig derfor, og derved svække deres Parti, thi det er ikke troligt, at Kongen haabede at see Tvistighederne hævede ved Mundhuggeri, helst saasom Erfarenhed saa ofte havde viset, at de formes der ved.

Bisperne derimod paa deres Side lode, som de vare meget begjerlige efter denne Herredag, hvorpaa begge Religioner ved offentlig Disputas skulde examineres. De havde allerede til den Ende for to Aar siden ved Lauge Urne og Ove Bilde anmodet de tvende navnkundige romerske Disputatores Cochläum og Eccium at komme til Danmark, for der at forsøgte Religionen, og berømmede de udi samme Invitation Danmark for et godt fedt Land, for desmere at bevæge dem til saadan Rejse; men udi dette Aar, da denne almindelig Stævning gik ud, lode de forskrive fra Cöln adskillige danske Lærde, som da opholdte sig sammesteds, og andre Munkke, blant hvilke Doct. Stagefyr var den fornemmeste. Blant indenlandfke lærde Mænd forlode de sig mest paa den

oftomtalte Lector Paul Elias Carmelita, som tilforn udi adskillige Skrifter havde forsvaret den romerske Religion imod de Evangeliske, skjøndt med liden Succes, thi den sidste Bog, som han dette Aar tilskrev Borgemeister og Raad udi Randers, lode Randers Borgere staae til Raaget. Foruden denne Paul Elias forlobe sig Bisperne mest paa Lector Christian Muus af Aarhus, Magister Jørgen Sambsing, Cantor udi Aarhus, og Andre. De Evangeliske derimod havde til Anførere og Talsmænd oftomtalte Mag Sans Tausen med de malmøske Lectoribus og Andre.

I Begyndelsen af Rigsdagen overleverede Mag. Sans Tausen den evangeliske Troes-Bekjendelse, som han og hans Medbrødre offentligent lærde udi Kirken og Forsamlings-Huse. Samme Bekjendelse bestod udi 43 Artikler, hvoraf jeg alene vil anføre dem, som da var mest Tvistighed undergivne.

Art. 1. Den hellige Skrift er den eneste Regel, hvorefter alle Mennesker maa rette sig, som skulde faae Salighed hos Gud.

Art. 5. Vi troe, at Christus har fyldestgjort for alle vore Synder.

Art. 8. Vi holde for, at de, som statuere anden Fyldestgjørelse, ere Kjættere og Bespottere.

Art. 10. Vi forkaste ikke alle udvortes Ceremonier, men alene dem, som ere imod Guds Ord.

Art.

Art. 14. Vi troe, at den, Gud ej bandsætter, ej heller forbander, kan intet Menneſſe bandsætte, og hvo der udi Brede bandsætter, hans Band falder paa ham ſelv.

Art. 18. 19. Vi troe den Hellige Kirkes Sacramenter at være Daaben og den Hellige Nadvere. Og de, ſom have ſtiftet flere Sacramenter, have ikke grundet dem paa Guds Ord.

Art. 21. At forbyde Egteſkab under et helligt Ekin, er Djævelens Lærdom.

Art. 22. At gjøre Forſkjel paa Mand eller Dage, er ogſaa Djævelens Lærdom.

Art. 23. Kloſter-Levnet og Orkesløſhed er imod Gud og Skriften.

Art. 27. Vi troe, at den rette Guds-Tjeneste beſtaaer ikke udi Ceremonier, udvortes Sang, og Læsning, Sjælemæſſer ic.

Art. 28. Vi troe, at i den hellige Nadvere Chriſtne bør annamme begge Parter, Legemet i Brødet, og Blodet i Vinen.

Art. 29. Vi troe, at den rette Chriſten-Kirke haver et eneste Offer, ſom en Tid fuldkommelig var ofret, nemlig Jeſus Chriſtus paa Korſet, for alle Verdens Synder, og kan han ikke mere ofres, ſom de beſpotteligen endnu gjøre, for Levende og Døde.

Art. 30. Vi troe, at Guds-Tjenesten bør ſkee paa det Maal, ſom Almuen forſtaaer.

Art.

Art. 31. 32. Vi troe, at afbøde Helgene ikke bør paakalbes, men at Christus er vor eneste Tolk og Talsmand hos Gud.

Art. 33. Vi siqe, at selvdigtebe gode Gjerninger, Afsad og andet Paafund kan ikke gjøre os salige.

Art. 34. Vi troe, at der ere ifkun to Veje at vandre efter dette timelige Liv, een til Himmerig og een til Helvede, og forkaste Skærsild.

Art. 36. 37. Vi troe, at Bisper og Prælater ikke bør befatte sig med verdslig Handel, og at de Alle bør være den høje Dyrighed underdanige.

Art. 38. Vi troe, at almindelig Bekjendelse i Skriftemaal er nyttig, men at den lønlige Skriftemaal, som nu bruges, er Ingen pligtig til.

Art. 42. Vi troe, paa det at Afguderies Aarsag kan hindres, at det var meget godt, at der ingen Billeder vare i Kirkerne.

Art. 43. Og vi troe, at der er ifkun eet Hoved for den Christen-Kirke, nemlig Christus.

Af disse Artikler bestod den Bekjendelse, som de evangeliske Prædikantere overleverede paa Rigsdagen. Bisperne derimod havde opsat nogle andre Artikler, som de beskylde deres Modstandere at troe, hvilke Artikler de overleverede til Raadet. Men, som de ikke kunde forlange, at man skulde fordømme de Beskylde paa Anklagernes pure Sigelse, saa begjærede

de berhos, at Skriftet maatte først overleveres til de Lutheriske, at de selv kunde sige, hvilken deres Lærdom var, og hvilken ikke. De talede derpaa store Ord, stillede sig an, som det vilde blive dem en ringe Sag at stoppe Munden paa deres Modstandere, og befjemme dem udi en offentlig Disputas, enten paa Latin eller Dansk. Sa den Tillid, de havde til deres Sag, eller rettere, som de stillede sig an at have, var saa stor, at de begjærede, de Lutheriske skulde stille Caution for deres Tilstedeblivelse. Den vildfarende Lærdom, som de tilskrev de Evangeliske, bestod udi 27 Artikler, hvilke de opregnede, efterat de først udi en Fortale havde foreholdt Kongen hans Pligt og Haandfæstning, hvorudi han havde forbundet sig til at beskytte den romerske Kirke, og aldrig at tilslæde Luthers Disciple eller Andre at lære mod den Samme, thi at ville sige, at Kongen, ved saadan Ed om den romerske Kirkes Beskyttelse, forstod ikke at beskytte alle de Vildfarelser, som nu sagdes at have indsneget sig udi samme Kirke, var en Reservatio mentalis, hvorved alle Løfter kan tilintetgjøres. Efter saadan Fortale følge Artiklerne, nemlig:

1. Lærer de Lutheriske, at den Hellige Kirke haver faret vild udi 13 til 1400 Aar, det er noget nær, siden Vor-Herres Apostler vare til.

2. Alle gamle Kirkens Skikke og Ordinanger, Embeder og Værdigheder maa affaffes.

3. Al

3. At Retfærdighed er af den blotte bare Tro.
4. Gud anseer ingen Gjerninger, ej heller ere de tjenlige til Salighed.
5. 6. Mennesket har ingen fri Villie.
7. Det er uchristeligt at paakalde Helgene, og end mere uchristeligt, at ære deres Ben og Billeder.
8. Efter Døden er ingen Skjærsild.
9. Der er alene to Sacramenter.
10. 11. At nægte Læg-Folk Kalken er imod Christi Indstiftelse og et Tyveri.
12. 13. 14. Alle christne Mennesker af begge Kjøn ere Præster. Intet Præstedom er synligt og udbortes, derfor maa alle Christne, som ere døbte, forrette Kirke-Tjenesten.
15. 16. Alle romerske Bisper, som vi kalde Paver, have været Christi Modstandere, og alle Bisper og Præster, som ere beskikkede af dem, ere ikke Guds sande Præster men Papister.
17. 18. Alle Præster bør være gifte, og Præsters Kyndighed er Djævelens Paafund.
19. 20. Messen er intet Offer, og de, som holde den saa, forsvæste Christum paany.
21. Messen gavner alle dem, som annamme Sacramentet.
22. Sjæle-Messer, Faste, og andet, som bruges for de Afdøde, er Bedrageri.

24. 25. Kloster-Lønnet er en Bildfarelse, og alle Klostere bør nedbrydes.

26. Mester Hans Tausen har tiltaget sig bispelig Magt at vie Præster.

Til Slutning heraf var en Begjæring til Kongen, at han vilde tilholde Mag. Hans Tausen og hans Tilhængere, inden kort Tid skriftligen at bevise disse og andre deres gjorte Beskyldninger, iligemaade at de maatte tilholdes at stille Caution for deres Tilstedeblivelse. I det øvrige underkastede de dem uvillige Dommere, der kunde examinere begge Partiers Skrifter, og ved en christelig Dom gjøre Ende paa disse Tvistigheder.

Disse Beskyldninger bleve skikkede de evangeliske Prædikantere til Erklæring; de besvarede dem ogsaa alle, tilstode derudi alt, hvad de troede, limiterede vise Ting, og aldeles nægtede det, som dem falskeligen var paadigtet. Efterat alt dette nu var forrettet, Beskyldningerne vare indgivne og examinerede, var Tid at skride til den store offentlige Disputats, for hvis Skyld denne Herredag fornemmeligen var berammet. Men just da oprejste sig Tvistigheder mellem Parterne om Disputatsens Maade. Bisperne vilde, at den skulde holdes paa Latin, men de Lutheriske, at den skulde holdes paa Dansk, at Alle kunde forstaae den. Videre, de Lutheriske vilde, at Guds Ord alene skulde være Dommer, tilligemed

Kon:

Kongen, Raadet og den menige Mand. Bisperne paaastode, at ingen uden Paven og et General-Concilium kunde dømme. Og, da de Lutherfke visede dem, at det var ubilligt, at Paven skulde dømme i sin egen Sag, og at det ifkun var Udslugter, som de brugte til at undgaae Conferencen, røbede de Andre omsider deres Frygt, i det de foregave, at de Lutherfke, som Kjættere, vare ikke værdige at disputere med dem.

Dette syntes at være vundet Spil for de Lutherfke, thi at vægre sig ved at disputere paa Landets Sprog, tilkjendegav en Desperation om at kunde tydeligen forsvare sin Tro, og tilligemed en Frygt at see sig blottet for Almuen, hvilket en af de Tidens catholske Skribentere selv tilstaaer f). I denne Vægtring udvirkede strax saa meget, at de Evangeliske finge fri Magt at prædike, som de hidindtil havde gjort, og erklærede Kongen sig, at det derved skulde blive, indtil et almindeligt Concilium blev holdet, og at han imidlertid vilde beskytte og handthæve begge Religioner. Og, paa det at den Kundskab, man i de store Stæder, især i Kjøbenhavn, havde faaet om Evangelii, Lærdom, ikke skulde udslukkes, bestilte han, at tre af de fornemste Sognepræster i

sam-

f) Autor Manuscr. Skibyens Disputationem Danicam sub vulgo judice urgebant, scientes, hac ratione victoriam esse certissimam.

samme Stad skulde hver i sin Uge forklare Luthers
 Lærdom i Hellig-Gejstes-Kirke, Klokken 6 om Mor-
 genen, ligeledes tre Capellaner at gjøre det samme
 Klokken 5 ubi Vor-Fruer-Kirke g). Nogle kunde vel
 holde denne Kongens Opførsel for at være altfor
 koldfindig, især, som det nu var Tid til at agere
 med Svær, og rent at erklære sig for Lutherdommet.
 Men der vare adskillige Ting, som endda holdte denne
 sagtmodige Konge lidt tilbage. Mange af de høje
 Verdslige, endogsaa de, der vare for at fremme Lu-
 thers Lærdom, ønskede dog ikke at see Bisperne,
 hvoraf mange vare dem beslægtede, ganske at blive
 undertrykte. Kongen havde derforuden ved Eed for-
 pligtet sig, at handthæve Bisperne i deres Værdig-
 hed, ja det som mere er, at forsvare den romerske
 Religion, og ikke tillade Luthers Discipler at præ-
 dike ubi Riget. Dette blev ham ofte forekastet, og
 havde han stor Nøje at rede sig ud deraf; thi de Re-
 servationer, som brugtes, at han havde lovet at be-
 skytte den romerske Religion, men ikke dens Wildfa-
 relser, item, at han handthævede de evangeliske Præ-
 dikanter, ikke fordi de vare Luthers Discipler, men
 fordi de prædikede Guds Ord, kunde ansees som Sub-
 stiliteter, der ikke ere tilladelige; saa det derfor hav-
 de været bedre at sige rent ud, at, saasom Kongen
 var

g) Conrad Aslac. de ortu & progressu Reform.
 in Dania.

var siden bleven bedre oplyst, kunde han ikke holde det, som var lovet, nemlig at hindre Evangelii Lys at skinne, og Guds Ord at udbredes; hvorom Alting var, saa holdt dette Executionen tilbage, som blev overdragen til hans Søn og Successor Christian den 3die.

Saaledes løb denne navnkundige Herre: Dag, hvorpaa Alles Djen vare henvendte, frugtesløs af, og fandt Kong Frederik ikke raadeligt at gøre noget videre Forsøg udi Religionsager; men sad ydermere stedse stille, og søgte at lade Reformationen vore til af sig selv. Efterfølgende Aar blev tilbragt med adskillige Uroligheder imellem begge Religioner. Bispernes store Forfægter, Paulus Elias, maatte da til at skrive igjen. Samme Paulus Elias var først en Carmeliter-Munk, hvorudover han gemeenlig kaldes Paulus Elias Carmelita. Den samme, saasom ham fattedes hverken Lærdom ej heller Forstand, saa begyndte han udi Christian den 2dens Tid at prædike imod den romerske Kirkes Bidsfarelser, tilligemed den vittenbergske Theologus Magister Martino. Hans Driftighed i at tale kan blant andet sees deraf, at han i det Aar 1522 paa Kjøbenhavns Slot udi en Prædiken lignede Kong Christian den 2den med Herodes, hvilket saaledes forbittede Kongen, at han revocerede en Gave, som han havde gjort til et Hospital, for hvilket Paulus

Elias

Elias var Forstander h), Conradus Aslac i) kaldte ham Paulum Eliæ Warberg, og siger, at han i det Aar 1520 kom fra Helsingør til Kjøbenhavn, og der udi det Carmeliter-Kloster, hvor nu Walkendorphs Collegium er, begyndte at udbrede Luthers Lærdom; men, som Bisperne mærkede, at de udi denne forslagne Mand vilde faae en farlig Fiende, søgte de at vinde ham ved Gaver, og forærede ham et Canonicat udi Roskild. Dette Beneficium udvirkede strax saa meget, at han omsablede, og blev siden en hæftig Forfægter af den romerske Religion, som han tilforn havde igjennemheglet, hvorudover han fik det Navn af Poul Vendelaabe. Efterat den store Herredag var til Ende, skrev han igjen efter Bispernes Begjæring den saakaldte *Explicationem Canonis Missæ ad Hafnienses*, hvilken blev besvaret af Mag. Hans Tausen. Bisperne lode iligemaade publicere et andet Skrift, som skulde tjene til en Refutation af de Artikler, som de Lutherske overgave paa sidste Rigsdag, og tilligemed besværede de sig over den Dpførsel, som samme Tid blev holden. De foregave, at Kjøbenhavns Slot, hvor Samtalen skulde holdes, var et suspect Sted. De vare omringede af bevæbnede Folk, og usædvanlige Dommere vare dem tilforordnede, nemlig den gemene

U.

h) Manuscr. Skibyense.

i) Conrad. Aslac. de progr. Reform. in Dania.

Ulmue. Videre sagde de, at Kongen favoriserede deres Modstandere, hvorfor de ikke vilde underkaste sig saadan Examen, men indstillede deres Sag for Paven som den rette Dommer.

Men disse og andre Bevægelser, som de gjorde sig, kunde ikke bevæge Kongen til at nægte de Evangeliske sin Beskyttelse, tvertimod han fattede meer og meer Kjærlighed til Luthers Lærdom, saa at han traadde dette Aar udi det smalkaldiske Forbund med de evangeliske Førster, og findes samme Forbund undertegnet af ham Aaret derefter til Lybek den 20 Januari. Luthers Lærdom voxede derefter meer og meer til, uanseet at den romerske Geistlighed arbejdede med Hænder og Fødder paa at hemme den, særdeles Bispen af Roskild, Joachim Rønnow, hvilken undertiden understod sig at bruge Violence; thi han forfulgte de Præster, som af Magister Sans Tausen vare ordinerede, og, da een af saadanne Præster engang faldt i hans Hænder, adspurgte han ham, hvo der havde viet ham, hvorpaa, da Præsten svarede, at han var viet af Mag. Sans Span-demager, lod han ham prygle udi Fængselet i Roskilde, sigende: Jeg skal ogsaa vie dig. End gives et andet Exempel paa denne Prælats Driftighed: Da han fik fat paa en anden lutherisk Præst, og vilde omvende ham, og samme Præst provocerede til et almindelig frit Concilium, sagde Bispen: Hvem troer

troer du, skal dømme os imellem, enten den Nar af Hessen, eller den Gjak af Solsten? De andre Bisper fulgte hans Exempel, som kan sees af de Beskyldninger, Christian den 3die siden indgav over dem, da de bleve affatte. Ikke desmindre formeredes de Reformeredes Antal dagligen, skjøndt ikke paa alle Steder med lige Succes; thi Borgerne i Helsingør vilde ikke tilstede Luthers Lærdom at prædikes i deres Stad, og, da en Carmeliter-Munk begyndte at forklare Reformationen for dem, begjærede de af Kongen, at det maatte ham forbydes. Man sees ogsaa af den oftciterede liden gullandske Krønike, som er skreven paa samme Tid, at Reformationen da fandt stor Modstand paa samme D, og det ved Slotsherren paa Bisborg, Poul Seested, som var en ivrig Catholik k). Udi Sjælland derimod skede Opstand blandt Almuen, som besværede sig over Bisperne, at de udsuede dem; de beklagede dem iligemaade over, at Guds Ord blev saa forsømt hos dem, at der vare mange Kirker, hvor der ikke blev prædiket uden hver tredie eller fjerde Søndag, hvilket Herr Mogens Gise stadfæstede for dem hos Kongen, og vidnede, at der vare store Herreder af 14 til 16 Sogne, hvor ikke vare mere end to eller tre Præster, saasom Præsterne diverterede sig udi Kjøbstæderne, og lode Almuen lide Mangel paa Guds Ord. Slige

Ala.

k) Diar. frat. Minor. in Wisby.

Klagemaal gjorde ikke lidet Skaar i den romerske Religion, og styrkede Kongen ikke lidet i den Afsty, han havde derfor. Men Almuen var ingensteds mere ophidset mod de Roman-Catholske, end udi Kjøbenhavn, hvilket blant andet sees af den store Allarm, som skede tredie Juledag udi Vor-Fruer-Kirke Anno 1531; thi da brøde nogle Borgere, hvis Anførere siges at have været Ambrosius Bogbinder, Wilhelm Kong, Hans Sort, Rasmus Bager, Skipper Tøger, Serman Rølling, Jacob Pottmager og Peder Guldsmed, ind udi Kirken, hvor de nedsløge- og istykkerhuggede Tavler og Billeder; dog forsvarede Byfogden det store Altar, at det blev ubeskadiget. Dette forarsagede, at Kongen lod Kirken tillukke, saavel for de Catholske som de Evangeliske, hvorvel den Aaret derefter ved Joachim Rønnovs Befordring blev aabnet for de første igjen. Saaledes var Religionens Tilstand i Dannemark i Kong Frederiks Tid, og blev intet videre derved foretaget, efterdi det store Strafald udi Norge skaffede Kongen den øvrige Tid saa meget at bestille, at han maatte sætte Alting tilside for at beskytte sine Riger mod den landslygtige Konge, som kort derefter gjorde det sidste og største Forsøg paa at komme paa Thronen igjen.

Til saadant Bærk at befordre lod den navn- kundige Gustav Trolle, fordum Erkebisp udi Upsal,

sig besynderligen bruge. Samme Prælat, som udi Christian den Andens Tid spillede saadanne forunderlige Roller i Sverrig, og der lod sig bruge som et beqvemt Instrument til det stokholmske Blodbad, forlod Riget udi den store Opstand under Gustav, for at søge Beskyttelse hos sin gamle Patron Kong Christian. Men, da samme uhyksalige Konge maatte forlade Rigerne, vendte Erkebispnen ham strax Ryggen, slog sig til Kong Frederik, og kronede ham paa den Herredag, som var holden til Kjøbenhavn den 7 August 1524. Det er ikke let at sige, hvorfor Kongen vilde heller lade sig krone af ham end af en dansk Bisp. Den svenske Historie siger, at Kongen, ved at lade sig krone af en svensk Erkebisp, gav tilkjende, at han ikke vilde staae fra sine Prætentioner paa Sverrig, hvorvel man kan holde fore, at han har betjent sig af denne Erkebisp efterdi der paa samme Tid var Splid udi Lunde Stift, hvortil fandtes tvende Prætendenter, nemlig Jørgen Skodborg og Lage Sparre. Dertil hjalp ogsaa maaskee, at han holdt det nødigt at vinde denne farlige og dristige Mand, og bringe ham til at forlade Christian den Andens Parti, helst saasom han havde mange fornemme Venner og Slægtninge udi Danmark, med hvilke han kunde cabalere i Faveur af den landsflygtige Konge, som siden skee. Men, saasom han af Naturen var ustadig, og aldrig kunde sidde i

Rolighed, saa varede det ikke længe, førend han begyndte at sætte Garn for Kong Frederik igjen, og at stille ham ved Norge, hvilket hans Anslag brød ud dette Aar 1531, da det sidste Møde, som for at bilægge Tvistighederne imellem Kongerne, blev holdt til Hamborg, ogsaa efter Sædvane løb frugtesløs af, og Kong Christian derudover end engang satte sig for at forsøge Magten.

Det er derfor troligt, at han saavel af Keiser Carl som af den landslygtige Konges Løfter har ladet sig bevæge dertil, hvorvel han brugte Religionen til Prætext, hvilket kan sees af tvende Breve, som han dette Aar skrev, et til Prior Eskild, og det andet til Knud Pedersen Gyldenstjerne 1), hvor han højlig roser Kong Christian, og siger, at Rigerne trues med Undergang, hvis samme Konge ikke kommer snart paa Tronen igjen. Hans Ord udi det første Brev til Prior Eskild ere disse: Jeg tager mig Guds værdige Navn til Vidnesbyrd, at dersom Gud Land og Folk plage vil, da kan dennem ikke større Plage skee, end at holde Kongen længere fra Rigerne. Udi det andet Brev kalder han Knud Gyldenstjerne sin Farbroder, og bruger denne Expression: **J haver i Seng**

1) Lit. *Gustav. ad Priorem Eschild. Steenberg die Conversionis St. Pauli 1531. Lit. ejusd. ad Canut. Gyldenstiern. die & loco eodem.*

i Seng mit Sæft og Blod; saa at man deraf kan slutte, at samme Gyldenstjerne maa have havt hans Fæster. Saaledes begyndte denne urolige Mand at anrette nye Maskiner under Skind af Religionen, skjøndt det var ham vitterligt, at Kong Christian ubi Hjertet var ligesaa god Lutherisk, som Kong Frederik. Det er derfor mærkeligt, at han alle Tider skriver sig *mira Dei tolerantia Archiepiscopus Upsaliensis*, det er Erkebisp af Guds forunderlige Tilladelse, ligesom han forundrede sig over, at Gud kunde saalænge have Taalmodighed med ham. Begge disse oprørske Breve ere daterede til Sternberg ubi Mecklenborg, hvoraf sees, at Erkebispen da allerede havde retireret sig af Riget, for des sikkrere at spille sine Intriguer.

Men, da han mærkede sig ingen Svar at faae paa sine Skrivelser, og at han intet Oprør kunde stifte ubi Danmark, rejste han personligen til Norge, for der at raadslaae med samme Riges Bispe, især Erkebisp Oluf af Tronhjem, som han vidste at være Kong Frederik lidet bevaagen. Han blev ledsaget ind ubi Riget ved tvende norske Bønder, Peder Brof og Saagen Tordson, og gave han og hans Folk sig ud for Bjergmænd. Herr Mogens Gyldenstjernes Foged Claus Ravn, som fik et Nys derom, satte vel strax efter ham, for at snappe ham op paa Vejen, men forgjæves, thi han tilligemed

Kong Christians Secretair, Henricus Parvus, kom den 16de Juli til Biskop Magnus af Hammer, og strax fik samme Prælat paa sin Side, hvilket sees af det kjærlige Brev, Biskoppen kort derefter tilskrev Kong Christian, hvorudi han lover sin Hjælp og Bistand, og forsikker det samme paa Erkebisp Olofs Vegne, og slutter Brevet saaledes: Eders Kongelige Majestæt skal finde mig en velvillig og trofast Tjener, og Eders Naades ydmyge Capellan til Gud aldommægtigst og St. Olof Konning, hvilken jeg Eders Naades Høimægtighed og Kongl. Majestæt nu med Liv og Sjel til evig Tid befaler m).

Han havde langt mindre Møje at bringe Erkebisp Olof udi Harnisk, eftersom samme Prælat var Kong Frederik lidet bevaagen formedelst Religionens Forandring, og derfor af yderste Magt søgte at befordre den landflygtige Konges Tilbagekomst, hvilket sees af hans Skrivelse i samme Aar til Gustav Trolle n). Og, saasom den tronhjemfke Erkebisp

paa

m) Lit. Magni Episc. ad Christ. 2. de dato Hammer den 20 Juli 1531. Af dette Brev sees, at den Titel Eders Naabe og Ederes Kongl. Majest. da har været brugt tillige.

n) Lit. Archiep. Nidros. ad Gustav. Troll. de dato Steenvigsholm dominica post fest. Sanct. 1531.

paa de Tider havde meget at sige, blev fast det hele Rige bragt i Bevægelse, og skjede Visperne frivilligen en anseelig Hob Penge tilsammen, hvilken blev samlet af Jørgen Hansen Skriver, og af ham bragt til Kong Christian udi Holland. Høistbemeldte Konge forsømte sig paa sin Side ikke. Han samlede en Hob Folk sammen udi Tydskland, fik ogsaa Tiløb af adskillige Danske, Norske og Svenske, som havde undviget Rigerne, hvormed han blev sat udi Stand til at foretage noget af Vigtighed. Den Hjælp, han fik af sin Svoger Keiser Carl, var dog ikke af nogen Vigtighed. Jeg finder alene, at han da ifkun remitterede ham 40,000 Gylden, og det alene under Skin af Resten af den ham tillagde Pension. Dog, saasom Hollænderne vel vidste, at hans Belfærd var Keiseren angelegen, undsatte mange private Borgere af Amsterdam Enckhuysen og Campen ham med Skibe. Endeel gjorde ham ogsaa Bistand for at blive ham og hans Krigsfolk qvit, thi han havde 10,000 Mænd paa Venene. Regentindens Margareta Død udi Nederlandene, som skede paa de Tider, syntes vel at give ham noget Stød, men den nye Regentinde Maria, Keiserens Søster, befordrede hans Interesse med samme Iver, saa at Præparatorierne gik for sig med stor Fremgang, og en Hob Skibe bleve tilvejebragt, og forsynet med Folk Levnetsmidler og andet Tilbehør.

Efter-

Efterat disse Tilberedelser vare gjorte imod Norge, saavel af Kongen udenlands med at samle Folt og Skibe, som af hans Tilhængere indenlands ved at bevæge Gemytterne, og at bringe Almuen og Gejstligheden paa hans Side, gik Kong Christian tilsejls fra Enkhuyfen o) sidst udi October med 25 Orlogskibe. Da han med Floden var kommen mod Værbjerg udi Halland, rejste sig en heftig Østenvind, hvoraf 10 af Skibene gik i Grund, men de Døvrige, tilligemed Kongen selv, kom i Behold til Dypflo, hvor de af den paakommende stærke Vinter bleve indfrosne, men ved samme Lejlighed ogsaa bragte i Sikkerhed for Dverfald, efterdi de danske og andre allierede Skibe, som skulde gaae Norge til Undsætning, ikke kunde komme dem nær. Thi Kong Frederik, da han havde faaet Kundskab om Christian den Andens Præparatorier og Anslage imod Norge, havde strax efter Forbund anholdet om Hjelp hos Kong Gustav, og maatte da begge Konger trække paa een Linie, efterdi de begge udi Christian den Anden havde lige stor Fiende. Denne tilfælles Interesse havde befordret det Fordrag, som var sluttet til Lodese mellem begge Konger, ved hvis Kraft de skulde komme hinanden til Hjelp med 200 vel udrustede Karle og Heste

o) Chytr. Sax. Lib. 13. Svitfeld siger Memmelink.

Heste p), naar fornødent gjortes. Der blev ogsaa nogle Aar derefter, for at hæve al Misforstand mellem Rigerne, gjort et Fordrag om Vigens Afstaaelse udi Norge, hvorudi disse Ord bleve indførte q), at ~~Wicken~~ ~~hår~~ ~~effter~~ skal stå Kongl. Majest. til Danmark og Danmarks Crona til Honda &c. Foruden den Begjering, Kong Frederik da gjorde til Sverrig, anholdt han iligemaade om Hjælp hos Lybek og andre Søstæder, og erholdt nogle Orlogskibe hos de samme, efterat han havde lovet dem at udelukke Hollænderne fra Farten ihjennem Sundet paa Østersøen r). De samme Skibe komme betimeligen til Kjøbenhavn, hvor deres Anførere bleve venligen imodtagne af Kongen; men, som den danske Flaade, hvormed de skulde forene sig, endda ikke var færdig, og de imidlertid maatte bide derefter, paakom udi November saadan Kulde, at de bleve indfrosne udi Havnen, og der maatte ligge ørkesløse den største Deel af Vinteren.

Imidlertid forsømte Kong Christian intet, som kunde tjene til at bringe de Norske til sin Lydighed. Han lod strax Breve udgaae over det hele Rige, hvor-

udi

p) *Transactio Lodes. dat. die Veneris post Assumpt. Mariæ 1528 apud Eric. Georg.*

q) *Contract. Gustavi cum Claudio Bilde dat. Svartstesiö 1532. apud. Eric. Georg.*

r) *Chytr. Lib. 13.*

ubi han lover at ville tage til Raade igjen alle de som vare ham frafaldne, og at stadfæste Rigets Privilegier og Friheder. Han undskylder derudi de Norske for deres Frafald, og siger, at de dertil ere blevne forførte af endel ildefindede Danske; inviterer til Slutning de geistlige og verdslige Stænder at møde St. Andreæ Dag til Opslo for der at hylde ham, og truer dem med Straf paa Liv og Gods, som vægre sig derfor. Bønderne advares at skikke 4 Fuldmægtige af hvert Sylke, iligemaade Magistraterne af Kjøbstæderne visse Personer af deres Middel. Udi hans Brev til Erkebisp Oluf beder han samme Prælat at lægge Haand og Hefte paa hans Fiender, besynderlig Doct. Vincenz Lunge og Niels Lykke, og bringe dem med sig til Opslo, hvilket altsammen med mere kan sees saavel af hans Skrivelse til bemeldte Erkebisp s), som af det andet Brev til Gustav Trolle 1), hvilken sidste var den, som han i disse Conjunctioner mest forlod sig paa, og som da opholdt sig hemmeligen ubi Tronhjem, at han ikke skulde falde i Kong Frederiks Betjentes Hænder. Kong Christian forlod sig næst ham paa ovenmeldte Jørgen Hansen, hvilken var en bosat Mand ubi

Hol-

s) Lit. Christ. 2. ad Olavum Asloæ 27 Nov. 1531.

v) Lit. Christ. 2. ad Gustav, Trolle ex portu Opsloensi die 9 Nov. 1531.

Holland, hvorvel det synes, at han har været en indfødt Dansk, efterdi han siden blev af Kong Frederik saa stærkt efterfat. Han var en Mand af stor Forstand og Hurtighed, gjorde da ogsaa sin Herre store Tjenester, hvorudover, for ikke at undertaste ham Forsølgelse, han gav ham sit aabne Brev paa, at alt, hvad han gjorde, var efter hans Befaling.

Blandt de Norske var Kong Christian ingen mere bevaagen end Erkebisp Oluf af Tronhjem, hvilken hemmeligen længe havde corresponderet med ham, og nu formaaede de fleste, saavel Bisper som Adelsmænd, at erklære dem for Kongen, saa at Herr Mogens Gyldenstjerne, Kong Frederiks General i Norge, blev forladt af alle, undtagen af Lste Bilde, som commanderede i Bergen, og Claus Bilde, som havde Befaling paa Bahus, item Mikkel Blik, hvilken sidste dog siden fulgte Strømmen, og faldt til Kong Christian, og lod sig bruge i den saakaldte Grevens Krig mod Kong Frederiks Søn Christian den Tredie. Blandt Gejstligheden derimod finder jeg ingen, som blev Kong Frederik tro uden Bisp Oluf af Bergen. Saaledes blev Kong Christian i kort Tid fast Mester over hele Norge, og vare de Danske ikke i Stand at kunne undsætte samme Rige formedelt Vinterens Haardhed. Det norske Raad og Adel, som var forskrevet til Dpslo, mødte ogsaa sammesteds St. Andreæ Aften. Da holdt Kong
Chri

Christians Cancellar, Poul Kjempe, en lang Tale til dem, hvorpaa de hylde Kongen, og opskreve Kong Frederik deres Ed og Pligt. Saa som nu denne Dpfigelse er meget mærkværdig, og den samme siden gav Christian den Tredie Anledning til at stille Norge ved sit eget Raad, og at gjøre Riget til en Provinds, holder jeg fornødent den her at anføre. Den lyder saaledes:

Sinceriss. nostris reverentiis honore, fraternaque salutatione in Domino præmissis. Kjære Brødre og gode Venner! ville I ydmyge Eder til at vide, agte og viseligen overveje, hvad saa sørgeligen til mange Menneskers Sordærvelse foretages og begyndes med denne svære Krig og Orlog, da unde os Gud alsommægtigst gode Raad, Hjelp og Trøst, at vi vel maatte komme deraf. Og paa det I ogsaa kunde røres til en fredsommelig Sandling, og bestandig Sordrag med højbaarne Syrste, Kong Christiern, vor Kjæreste naadige Herre, bede vi Eder gjerne og raade, at I ville overveje hvorledes og hvorfor denne Orlog er begyndt, og hvorledes Gud vil unde den at faae en god Ende, paa det ej stor Blodstyrning skee skal, Sjælene til Vaade for dem, som saadan Orlog voldet have, og længst vedligeholde. I
vide

vide vel, hvem det voldte og afstedkom i Danmark, at Hans Naade nødedes til at give sig af Riget uden tilbørlig Tiltale og Døm, hvilket vi eller den gode Almue i Norge ej afvidste eller samtykte, førend længe efter at hans Naade var uddragen, da nødedes vi alle til, den Tid vi fik Bud fra højbaarne Syrste Herr Frederik, den Tid udvalgt Konge til Danmark, og fra Eder at hylde hans Naade, at vi ej skulde ydermere fordærves. Og nu, efterdi vor naadigste Herre er hidkommen til sit Rige, og er vor rette Herre og Konge, Kæjsed, Kæared, og Kroned, fulde den menige Almue Hans Naade gladeligen tilhaande, og gav Hans Naade velvilligen baade Gjengjerd og Skat, og sagde at ville leve og døe med hans Naade, som det sig bør med deres rette Herre og Konge, og skrev Hans Naade os strax til, da han kom her under Landet, at han vilde være os gunstig og god, og ej berøve nogen, som vilde gaae Hans Naade tilhaande, hvilket Hans Naade ej heller gjort haver til denne Dag mod dennem, som tilstede bleve; men de, som bortrømte, have mistet deres Lehn, og noget rørende Gods. Og have vi nu formærket, at Hans Naade vil og agter at elske baade Gud og Retvished. Thi, Kjære Venner, dersom det

det tykkes Eder, at I ikke ville foragte eller forsmaae vort Raad, da raade vi Eder, og ydmygeligen bede, paa det at mere Ondt ej hændes skulde, at I vilde overveje, hvad værret haver, nu er, og komme kan, baade over Sødde og Usødde, Skyldige og Uskyldige, som I selv ydermere kan betænke. I vide selv, hvad Gunst Hans Naade tilbød, førend han rejste bort, og det tykkes os ikke aldeles viseligen at være gjort, at I den ej vedtog. I vide og, at der var en søje Hob, som mest Magt havde, og ikke mange, som derimod stode, men mange Tusinde, som det tykkes ilde at være, mod hver en, som det tykkes vel at være, og endnu, som vi have spurgt, Hans Naade gjerne i Riget igjen vilde have, og maaskee mange ere, som ikke tør give deres Mening og Villie tilkjende, af Srygt for dem, som Hans Naades største Uvenner ere. Derfor endnu igjen anden og tredie Gang ydmygeligen bede og raade vi, at I lade Hans Naade komme fredeligen til sit Rige igjen. Vi forhaabe og fuldkommeligen formode, at Hans Naade bliver os og sit Rige en god, mild, retviis og gavnlig Syrste. Kjære gode Venner, saasom vi nu have givet Eder dette tilkjende, og I vel vide, at Kong Christiern er vor

rette

rette Herre og Konge, og at vi ikke kan tjene to Herrer, item, at vi nu have tilsagt Hans Naade Guldskab og Troskab, formode vi, at den gode Herre, højmægtige Syrste Kong Srederik, heller I tager os ikke til Mistykke eller Uvillie, at vi have opsagt Hans Naade Guldskab og Troskab, som vi og nu i dette vort Brev opsigte, givende Eder at besinde, at hvis vi saa ikke havde gjort, hvad deraf vilde efterfølge. Kjære Venner! dette have vi Eder udi bedste og broderlig Agt og Mening tilskrevet. Hvad vi ellers kunde være Eder til Villie og Kjærlighed, gjøre vi gjerne. Hermed Eder Gud og St. Oluf Konning befalende. Ex Asloia in Vigiliis beati Andreæ Apostoli Anno 1531.

Under Rigets Indsegl.
Norges Riges Raad.

Dette er det mærkværdige Opsigelses-Brev, som blev insinueret og tilskrevet det danske Raad, og hvorefter af siden af bemeldte Raad toges Anledning til at stille Norge ved dets Herligheder, og siger vor Historicus, som selv var en dansk Raadsheer, at ligesom Privilegier og Friheder vindes ved tro-Tjeneste, saa tabes de ogsaa ved Utroskab. En temmelig haard Critique over den gode norske Nation, efterdi den af

Med.

Medhuk over sin gamle Konges Tilstand lod sig bevæge til at tage ham igjen. Men derom skal tales videre i Christian den Tredies Historie, hvor Saadant egentlig henhører. Det er ellers mærkeligt, at det norske Raad i dette Opsigelses-Brev kalder Kong Frederik Konge, og dermed ligesom tilkjendegiver, at de ikke censurere de Danskes Opstand mod Kong Christian.

Efterat den største Del af Riget saaledes var gaaen Kong Christian tilhaande, anmoder samme Konge Herr Mogens Gyldenstjerne om Aagershuses Slottes Overgivelse, hvorpaa Gyldenstjerne giver saadant Svar: at han vidste, at han var en fød Kongesøn, og kaaret til de 3 Riger. Han kunde ikke hindre ham med saadan Magt, som han da havde, at tage Slottet ind, særdeles nu det var Vinter, og Havnen var tilfrossen; dog begjærede han, for ikke at exponere sin Reputation ved Slottets alt for hastige Overgivelse, at han maatte skrive Kong Frederik først til. Hvis han ikke fik Undsætning af ham inden først ubi Marts, vilde han strax opgive Slottet. Kongen tog imod dette Tilbud, og blev derpaa strax en Anstand gjort saaledes, at intet fiendskligt mod Slottet skulde foretages, indtil der kom Svar og Erklæring fra Danmark. Medens denne Anstand varede, bemægtigede Kong Christian sig Mulsberg ubi Bogen og omkom nogle af de Svenske,
som

som havde samme Fæstning inde, og forfulgte de andre til Nyløse, hvilken han ogsaa efter Anseelse havde erobret, hvis han havde dristet sig til at angribe Staden paa samme Tid, men han frygtede for Baghold, og derfor ikke vilde gaae videre.

Mogens Gyldenstjerne mærkede vel, at, hvis Aggershuus ikke blev betimeligen undsat, vilde det ufejlbart falde udi Kong Christians Hænder, og at Kongen derover vilde blive Mester over hele Norge, herudover affærdigede han i største Hast Bud til Johan Rangov, Hovedsmand paa Krogen, nu Kronborg, ladende ham vide, udi hvad Tilstand Norge var, og at der behøvedes hastig Undsætning. Budet var en hurtig tydsk Person, ved Navn Franke, tjenende ovenomtalte Michael Blik, til hvilken Herr Johan Rangov leverede 1000 Mænd med Skyt og Krud, befalende ham dermed at practisere sig ind paa Aggershuus, saasom Fæstningen var ham bedst bekjendt, og han vidste alle Veje og Stier dertil. Han gav ham ogsaa en Foræring, at han med bestørre Hurtighed Saadant skulde forrette. Franke sejlede derpaa med en Jagt til Norge igjen, men, da han kom under Landet, blev Jagten tilfrosen, hvorudover han satte Folk i Land, og, efter en besværlig Marsch over Bjerge og Klipper, practiserede en Hob Folk ind paa Slottet, hvorved han indlagde stor Ære, men, som imidlertid hans

Prin-

Principal var falden til Kong Christian, gik ogsaa Tjeneren samme Vej, og tilligemed sin Herre lod sig siden bruge under Greve Christopher mod Kong Christian den Tredie.

Efterat Mogens Gyldenstjerne nu havde faaet denne Undsætning, lavede han sig paa at gjøre en tapper Modstand, og at holde Belejringen ud indtil den forventede store Undsætning kunde komme fra Danmark. Jeg haver tilforn antegnet noget om Kong Frederiks Tilberedelser ubi Kjøbenhavn, hvor nogle store Orlogskibe vare komne til Undsætning, før at forene sig med de kongelige, men at de formest den paakommende stærke Kuld blev indfrosne, og intet kunde foretage. Jeg finder ikke, hvor stærke de kongelige Skibe vare; men alene, at hver Bisp var sat for at udruste et vel bemandet og forsvarligt Skib, og at Kjøbstæderne saaledes vare tærede: Kjøbenhavn stod for eet Skib, bemandet med 80 Soldater; Kjøge og Roeskilde for eet med 60 Mand; Rostved og Slagelse for eet med 60; Malmøe for eet med 80; Landskrone og Bør for eet paa 80; Bårbjerg og Halmsted for eet paa 80; Odense for eet paa 80; Svendborg og Assens for eet paa 80; Stege og Naffov for eet paa 60; Aarhus og Randers for eet paa 80; Ribe for eet paa 80 Soldater, foruden Baadsmænd og Matroser, og een Borgemeister, og een Raadmand paa hvert Skib. De andre

smaa

smaa Stæder udi Jylland, Fyen, Langeland, Skaane og Falster, skaffede alene Folk og Levnetsmidler. Og seer man af den curieuse Liste: 1), at der ingen synderlig staaende kongelig Krigsflaade endda maa have været, men at Wisperne og Kjøbstæderne bleve satte for Udstyr, naar en Flaade skulde udrustes; 2) seer man, hvordan Stædernes Quota var paa de Tider, og lærer deraf tilligemed Stædernes Vigtighed, nemlig, at Kjøbenhavn, Malmø, Odense og Ribe, have da været de anseeligste og mest formuende Stæder udi Danmark, og endeligen 3) at det har været brugeligt, at Borgemeister og Raad af Kjøbstæderne fulgte med. At Helsingør, som ellers paa de Tider var en vigtig Søstad, ikke nævnes, er underligt; det er derfor troligt, at samme Stad da maa have været gjenstridig, og kan man bestyrkes i denne Mening deraf, at den nyligen tilforn ingen evangelisk Præst vilde lide hos sig. Ovenmeldte Skibe vare tilfagde at møde for Kjøbenhavn ved Midfaste Tider af det Aar 1532, og ethvert Skib at føre 6 Maaneders Proviant med sig.

Kong Sriderik forsynede sig og med fremmed Hjælp til dette vigtige Tog mod Norge; fra de vendiske Stæder fik han adskillige Skibe. Landgreven af Hessen tilbød sig at komme tilhjælp med 10000 Mand paa Kongens Bekostning, men jeg finder ikke, at samme Folk lode sig indfinde. Hertug Ernst af

Lüneberg bogav sig selv med et Antal Ryttere udi dansk Tjeneste, og Kong Gustav af Sverrig blev anmodet om Hjelpetropper, efter det imellem Rigerne gjorde Forbund; men jeg finder ikke, at de lovede Hjelpetropper bleve skikkede, alene dette, at Kong Gustav, for at conservere Venstabs imellem Rigerne, som da begge bleve truede af Kong Christian, gjorde Ende paa den langvarige Trætte om Vigen, og da afstod, som før er sagt, samme Province for en liden Sum Penge til Kong Friderik igjen; thi Sverrig var da ikke udi mindre Frygt end Danmark, efterdi Kong Christian havde lige store Prætentioner paa begge Riger, hvilket han ogsaa gav tilkjende udi en Skrivelse af 15 November 1532 til de vendiske Stæder, hvorudi han lod dem vide, at han var kommen til sit Rige Norge igjen, og at han søgte iligemaade at bemægtige sig sine andre Riger, forhaabende, at de, nemlig Hansestæderne, ikke derudi vilde være ham hinderlige; han vilde lade dem beholde deres gamle Privilegier og Friheder udi Handelen. Erkebisp Gustav, item Bisp Magnus af Skara u),

og

u) Svitsfeld siger Bisp Mogens af Hammer, hvilket maa være en Forseelse, (efterdi Chytræus, som han herudi Ord for Ord har fulgt, vidner, at det var Magnus af Skara; det er ogsaa troligt, at Kong Christian helst betjene-

de

og Herr Thure Johansen, søgte ogsaa at opvække nogle af Gustavs Krigsfolk, især Dalekarlene, til Oprør, og ved Skrivelser formanede dem at antage Kong Christian igjen, som de højligen berømmede, sigende, at han nu var af andre Qualiteter end tilforn, og inclinerede til lutter Naade og Mildhed, og som han vidste Mange udi Rigerne vare misfornøiede med Religionens Forandring, gav han sig ud for den romerske Troes Beskytter x), og lovede at bringe dem i Davens Benfæstelse igjen; saa at man seer, at denne Konge i al Ting lempede sin Religion efter Tiderne.

Men, som han mærkede, at de Svenske af hans Ord og Løfter ikke vilde lade sig bevæge, skikkede han Thure Johansen med 1200 Landsknægte ind udi Bogen, hvor de samme bestormede Karlsborg, og omkom mange Svenske tilligemed Commendanten Uke Clausen y). Men de Svenske hevnedes igjen, og brevede Kong Christian ud af den D Hisingen, hvor han havde posteret sig. Der fortælles, at da Kongen saae de Svenske vel udrustede komme paa Hisingen,

de sig af de svenske Misfornøiede, som vare Gustav Trolle, Magnus af Skara, og Thure Johansen.

x) *Ægid. Girs Hist. Gustavi* 1. pag. 128.

y) *Hist. Gust. 1. per Eric. Georg. part. 1. pag. 295. Ægid. Girs* kalder ham Karlson.

gen, sagde han til Thure Johansen: Du har be-
draget mig, i det Du har villet bilde mig ind
ingen Modstand at finde af de Svenske. Dagen
derefter fandt man Thure Johansens Legem uden
Hoved paa Gaden i Kongelle 2).

Udi Marts af dette Aar 1532 sejlede nogle dan-
ske og lybske Skibe til Dypflo for at undsætte det be-
lejrede aggerhuske Slot, og havde de den Lykke,
hvorvel ikke uden Nøje, at forrette deres Orinde,
og komme den 14 April til Kjøbenhavn igjen, hvor
da var en Herredag, for at overveje, hvorledes dette
Tog mod Kong Christian best kunde foretages. Og
blev da fundet forgodt, at den hele Flaade skulde
commanderes af Knud Gyldenstjerne, Electus
udi Odense, som var den belejrede Mogens Gyl-
denstjernes Broder. Udi Maj gik Flaaden tilsejls,
og udi nogle Dage kom lykkeligen udi Bugten af Dyp-
flo, hvor den forsynede det belejrede Slot med Folk
og Proviant, hvorpaa det igjen havde stor Nød. Ge-
neralen Knud Gyldenstjerne havde Fuldmagt af
Kong Sriderik, Alting at gjøre og lade, ligesom
Kongen selv kunde være tilstede, og at negociere med
Kong Christian, ligesom han fandt det best og nyt-
tigst, til hvilken Ende han ogsaa adjungerede ham
sin egen Secretair Mag. Jesper Brokmand, og
gav ham derhos det kongelige Segl, hvilket Svitz
fold

2) Eric. Georg. Hist. Gust. 1. pag. 301.

fæld selv tilstaaer, saa at deraf sees, at General Gyldenstjerne var autoriseret til at slutte den be- kjendte Contract, som siden har givet Anledning til store Tvistigheder, og tilstrækkeligen øvet de Tidens Jurister. Jeg vil herudi, saavel som i andet, intet Parti tage, men søge, saa meget som muligt, efter at ulede Sandhed, og give min upartiske Betænkning derover. Dog førend jeg skrider til den delicate Contract, som skilte Kong Christian baade ved Regimente og Frihed, vil jeg omstændigen fortælle, hvad som forhen passerede, og gav Anledning dertil.

Saa snart den danske Flaade var kommen til Dpslo, lod man sætte Krigsfolket udi Land, hvorpaa Kong Christian satte Ild paa sin Lejr, og begav sig ind udi Staden med sit Folk, saasom han fandt det ikke raadeligt at vove nogen Trefning med sine Fiender. Kort derefter kom et Brev, dateret Dpslo den 12 Maj, til den danske Lejr, hvis Dpskrift var til Knud Gyldenstjerne, og de andre Anførere. Udi dette Brev giver Kong Christian tilkjende, at han altid havde ønsket Fred, hvilket han endnu gjorde, og begjærede, at de vilde skikke ham nogle Fuldmægtige, som paa den ene Side af Broen kunde conferere med hans Fuldmægtige om Fred og Enighed. De danske Generaler svarede dertil a): at, om hans

Hjerte

a) Respons. ad Lit. *Christ. 2. e castris ad Opsl.*
d. 12 Maii.

Hjerte svarede til hans Skrivelse, maatte de bekjende, at han af en synderlig Guds Naade havde forandret sin Natur; Og, efterdi han nu giver sine Fredstanker tilkjende, vilde de deputerere Hr. Mogens Gyldestierne, Niels Lykke, og Vilkenstede paa Kong Frideriks, og Gert Odenberg, Tønnes Rasse, og Johan Vidtbolt paa Stædernes Begne for at høre hans Foredragende, og derpaa vilde sende ham deres Lejde, naar han om Aftenen eller Morgenen vilde sende dem sin igjen. Begges Lejdebreve bleve saaledes udstedte for 6 Personer paa hver Side, og Stedet til Sammenkomsten blev berammet under Egeberg, hvor samtlige Deputerede lode sig indfinde, og lod da Kong Christian først tilkjendegive, med hvilken Uret han var drevet af sine Riger, til hvilke at igjen bekomme, han med en Krigsmagt var kommen til Norge, dog ønskede han helst, at saadant kunde skee med det Gode. De Danske svarede dertil, at de vare komne for at frelse Kong Frederiks Lande, og ikke for at bortgive dem eller det mindste Stykke deraf. Ved saadant Svar lode Kong Christians Fuldmægtige strax falde en stor Del af deres Præensioner, og gave tilkjende, at, om deres Høje Principal maatte beholde Norge alene, vilde han afstaae sin Ret paa Danmark og de andre Lande, uden at de Danske vilde godvilligen antage ham igjen efter hans Færbroders Død. Men Svaret var da igjen
som

som tilforn, at de ikke vare komne for at give noget bort. Endeligen blev forhandlet, at Kong Christian selv skulde komme tilstede for at give sin endelige Mening tilkjende, hvilket og skede. Kongen, som da var temmeligen i Snibe, efterdi han var omringet af Fiender, nemlig af den aggershusiske Besætning paa den ene Side, og den danske Lejr for Dpslo paa den anden Side, begyndte at give gode Ord, og formanede Kong Frederiks Fuldmægtige paa Guds Vegne, at de vilde give ham det beste Raad. Da raadede de ham, at han personligen skulde begive sig til Kong Frederik, saasom de tvivlede ikke paa, at jo Kongen skulde give ham en skikkelig og førstelig Underholdning, hvilket han tog i Betænkning til den anden Dag, og gjorde han den 14de Maj saadanne Forslag:

At de vilde love ham frit Lejde, saaledes, at hvis han ikke kunde forenes med sin Farbroder, de da vilde sætte ham med hans Tjenere i fri Behold i Norge eller andensteds igjen.

At de Norske, som vare gaaet ham tilhaande, ingen Forsølgelse derover skulde lide.

At Norges Rige søndensjelds skal forblive udi hans Lydighed og udi den Stand, som det var, da de med deres Flaade kom for Dpslo, indtil Sagen kan blive afgjort.

At

At alle Breve, som han har udgivet paa Pant eller Lehn i Norge, skal staae ved Magt.

Om Gud imidlertid kalder hans Farbroder, og Danmarks Raad og Almue da ville antage ham til Konge igjen, skal de ingen Forhindring deri gjøre. Men, om de ej ville antage ham, skal hans Lejbe derfor ikke være ude, men han skal have Frihed at begive sig, hvorhen han lystet c. b).

Kong Srederiks Fuldmægtige tøvede at svare ham paa disse Forslag, hvorudover Kongen besværede sig derover udi en Skrivelse af 16de Maj, og anholder paany om Svar. Endeligen gave de den 17de Maj saadan Erklæring, at han kunde være forsikret om en skikkelig og christelig Underholdning, hvis han selv vilde rejse til hans Farbroder; hans Krigsfolk maatte rejse fredeligen bort; og hvad hans Tilhængere udi Norge angik, dem havde Kong Srederik selv ved Skrivelse tilkjendegivet sin Mening. I det øvrige maatte han antage dette som et endeligt Svar. Dette Brev blev skikket til Dpslo tilligemed nogle Kong Srederiks Patenter, daterede Kjøbenhavn, hvorudi Kongen undskylder sig, at han formedelst Vinteren ikke saa hasteligen har kunnet undsætte Norge, og forsikrer Indbyggerne om Raade og deres Privilegier, hvis de itide igjen fulde tilføje. Udskillige af Bønderne forløbe derpaa Kong Christians Parti, og finge

alle

b) Condition: Asloæ die 14 Maii.

alle de, som saadant gjorde, Beskyttelses-Breve. Udi saadan Tilstand vare Sagerne, da den danske Krigsmagt affærdigede Villenstede og c) Peter Skram til Danmark med saadan Instruction: Først at give tilkjende, at man havde begyndt at negociere med Kong Christian, og overlevere en Copie af det som forhandlet var. Dernæst at begjære, at den Proviant, samt Ammunition, Skyt, samt Folk og Penge, som behøvedes, maatte iligen tilsendes. De samme arriverede lykkeligen til Danmark, og der berettede Tilstanden udi Norge, hvorudover Kong Sriderik lod dem strax igjen affærdige med Ordre, intet at slutte med Kong Christian, uden han vilde give sig paa Naade og Unaade. Men, medens de vare borte, continuerede man at negociere, og ophittede da Kong Christian et særdeles Paafund for at bestyrke sine Sager, og at drive Kong Srideriks Fuldmægtige til at indgaae Conditioner, som ham kunde være fordelagtige. Han lod en Bonde ligesom af Bildfarelse bringe et Brev udi den danske Lejr, sigende, samme Brev, hvis Opskrift var til ham selv, at være kommet fra hans Flaade. Brevet var undertegnet af En, ved Navn Søren Sander, hvilken berettede, at der vare komne Kong Christian tilhjelp 20 Orlogsskibe, bemandede med

5000

c) Vita & res. gest. Petri Skram. Manuscript Bibl. Dannek.

5000 Skotter, item at der ogsaa vare Breve med fra Kongen af Skotland. Videre gav han tilkjende, adskillige hollandske Stæder, blant hvilke Amsterdam, Enckhuyfen, og andre havde udrustet 50 Orlogsskibe, hvilke tilligemed halvtredie hundrede Kjøbmændsskibe skulde ved Vindsætider komme til Norge, for at udsætte Kong Christian d). Udi Brevet laae en Sæddel, hvori samme Fabel med flere Omstændigheder blev bestyrket. Om samme opdigtede Brev blev fæstet Tro til, eller om det gjorde nogen Virkning, skal jeg ej kunde sige. Vist nok er det, at Negotiationerne bleve fortsatte paa samme Maade som tilforn, saa at de danske Fuldmægtige intet andet vilde indgaae, end hvad de forhen havde lovet, indtil den 1 Julii, da der omsider paa Aggershus Slot blev sluttet en Contract e), hvilken man forbandt sig ved Tro og Redelighed under Guds Hevn og Straf i alle Maader ubrødeligen at holde. Udi denne Contract bliver Kong Christian med 200 Mand lovet Sikkerhed, saavel paa Skibet, som udi Danmark eller andre Steder, hvor han paa Rejsen kunde komme; dog saaledes, at høistbemeldte Konge imidlertid ingen Correspondence enten selv eller ved Andre skulde føre Kong Sriderik til Nachdel. Videre forbunde

de

d) Vid. Exempl. fict. lit. de dato Hamborg die St. Halvardi 1532.

e) Transactio de dato Aggershuus die 1 Julii 1532.

de danske Guldmægtige sig til at forhandle Sagen saaledes hos Kong Srederik, at den skulde komme til en god og lykkelig Ende, lovede ogsaa, at Kong Christian af deres Herre vel og kjærligen skulde imodtages. Kong Srederik skal lades Norges Rige ubi den Stand, som det var førend sidste Indfald skede; han derimod skal tilgive Stænderne deres Forseelse, og lade Alle blive ved deres gamle Privilegier og Friheder; Kong Christians Krigsfolk skal bekomme et sikkert Lejde, for ubi Fred at begive sig af Norge igjen. Dersom Danmarks Raad og Almue efter Kong Srederiks Død frivilligen vilde antage Kong Christian igjen, skal derudi ingen Hinder gjøres (hvilkens Artikkel synes mest at angaae de vendiske Stæder.)

Derpaa blev det navnkundige Lejdebrev udstædiget, og, som det samme er saa meget bekjendt i Historien, formedelst de Stridigheder, som derpaa fulgte, vil jeg det her Ord for Ord indføre. Det samme lyder saaledes:

Vi efterskrevne, Knud Gyldenstjerne, Electus til Odense Biskops-Stift, Mogens Gyldenstjerne Høvidsmand paa Aggershus, Niels Lykke Ridder, og Reinhold Sedenstorp, Højbaarne Førstes og Stormægtige Herres, Herr Srederiks, med
 Guds

Guds Naade Danmarks Konges, vor Allernaadigste Herres Suldmægtige Høvidsmænd for Hans Kongelige Majestæts Krigsfolk, nu liggende for Opsto. Gert Odenberg, Tønnes Kasse, Joachim Soss, og Jacob Huddeskind, paa de vendiske Stæders Vegne, gjøre alle vitterligt, at, efterdi Højbaarne Første og Herre, Sr. Christian, fordum Dannemarks, Sverrigs og Norges Konge, nu velvilligen vil afstaae fra al fiendtlig Sandel, og snart begive sig herfra med os til fornævnte Kongelig Majestæt vor Allernaadigste Herre, Dannemarks Riges Raad og deres Sorvante, da have vi af den Suldmagt, som os af fornævnte Kongelig Majestæt vor Allernaadigste Herre given er, lovet, tilsagt og givet, og nu med dette vort aabne Brev love, tilsiige, og give fornævnte Højbaarne Første Kong Christian, alle hans Naades Raad og Tjenere, 200 Personer en fri, ærlig, sikker, trofast, ubrødelig og christelig Lejde, for Alle, i hvo de ellers ere eller nævnes Kunde i Danmark, Norge og al andensteds, hvor vi til lands eller Vands fare, rejse, komme eller ere, først paa Hans Naades egen Person med alt hans Gods, desligeste for alle Hans

Naad:

Naades Tjenere, som Hans Naade medfølge, eller paa denne hans Rejse tilkomme, at være og blive frie, sikkert og i alle Maader ubehindrede, fra det første Hans Naade nu til os kommer, og saa paa denne Rejse, item fremdeles al den Stund Hans Naade udi Kjøbenhavn eller andensteds i Danmarks Rige hos fornævnte Kongelig Majestæt vor Allernaadigste Herre, og Danmarks Riges Raad forfarende vorder, for at fuldkomme den Handel og Contract, Hans Naade nu med os har begyndt og oprettet haver. Og, dersom saa ske, (hvilket Gud Allommægtigste naadeligen vil afvende) at samme Handel mellem Hans Kongelig Majestæt, Danmarks Riges Raad og Sorvante, og fornævnte Søjbaarne Sørste Kong Christiern og Hans Naades Raad ikke kunde komme til nogen endelig Beslutning, da skal dette vort Lejde Hans Naade, og fornævnte Hans Naades Raad og Tjenere alligevel ubrødeligen holdes udi alle sine Ord, Artikler og Punkter, som det indeholder og udviser, indtil saalænge at fornævnte Kongelig Majestæt vor Allernaadigste Herre og Danmarks Riges Raad fornævnte Kong Christiern og Hans Naades Raad og

Tjes

Tjenere med al deres Guds igjen hid ind
 udi Norge eller andensteds udi Tydskland
 udi sikker Behold sætter i alle Maader. Svil-
 ket vor Lejde vi fornævnte Knud Gyl-
 denstierne, Electus, Mogens Gylde-
 stierne, Søvidsmand paa Aggershus,
 Niels Lykke, Ridder, og Reinholt von
 Sedenstorp os forpligte, love, tilfige
 ubrødeligen, ubedrageligen Søjbaarne Sørste
 Kong Christiern fuldkommeligen og tro-
 ligen holdes skal under Guds store Sevn og
 evige Straf, og ved vor gode Tro, Love,
 Ære og Redelighed. Til ydermere Vidnes-
 byrd, større og fastere Sorvaring, have vi
 ladet med Villie og Videnskab hængt vore
 Indsejglē og Signeter her neden for dette
 vort aabne Brev og bedet og befalet Ærlige
 og Velbyrdige Marquard Tidemand,
 Byrger Trolle, Otto Gyldestierne,
 Arild Jensen, Hans Lykke, Otto
 Andersen, Christopher Svidtsfeld,
 Drage Laurigen, Tille Gisle, Hans
 Kindelbrück, Dietrik von Grull, Wil-
 ken Sresse, Jørgen Skimmel, An-
 ders von Eybke, Jacob Ungewaschen,
 Junker Vilkens, Bertel Solst, Ly-
 lert Dykert, German von Embden,
 Arnt

Arnt von Utrecht, Vachtmester, at stadfæste og besejle dette vort Lejde med os. Actum Aggershus den 1 Julii 1532.

Førend dette Fordrag og Lejde blev forseglet, kom Peder Skram f) og Vilkenstede tilbage fra Danmark. De samme bragte en Skrivelse med sig fra Kong Sriderik, hvis Indhold var dette, at, som Kongen var kommen i Erfaring, at Kong Christian skulde ville ved Accord begjære Norge, og var hans Ordre, at de saadant ham ingenlunde skulde tilstaae g). Høistbemeldte Konge lod sig ikke nøje dermed, men skikkede ogsaa sin Secretair Axel Juul efter dem paa Vejen med et andet Brev, hvorudi han igjentog samme Ordre. Begge disse Breve overleverede Peder Skram og Vilkenstede ved deres Ankomst til Norge, og begjærede paa Kong Frederiks Begne, at den begyndte Handel maatte tilintetgjøres. Knud Gyldenstjerne, som holdt det for en point d'honneur at lade Tractaten staae ved Magt, beraabede sig paa sin Fuldmagt, at gjøre og lade, hvad som han derudi fandt tjenligt. De Andre derimod sagde, at den sidste Ordre indskrænkede den første Fuldmagt, og derfor vegrede sig for at

un-

f) Vita & res gest. Petr. Skram. Manuscript Bibl. Dannesk.

g) Lit. Frid. 1. ds dato Gundersløff die 13 Junii 1532.

underskrive Tractaten og det givne Lejde. Men Knud Gyldenstjerne ved sin Myndighed udvirkede, at Tractaten blev ved Magt, og han tilligemed de Andre, som havde undertegnet, notificerede saadant til Kong Gustav, bade ham holde tilbage de Hjælpe-tropper, som han havde beskicket til Norge, eftersom der var saadant Fordrag sluttet, og begjærede, at deres saavel som Kong Christians Folk maatte passere frit igjennem Sverrig.

Heraf sees, at dette Lejdes Brydelse og Kong Christians Fængsel, som paafulgte, ikke kunde lægges Kong Srederik til Last, og at Christian den 2dens retfærdige Klagemaal rører ikke Kong Srederik, men dem, som imod Ordre udstædte dette Lejde. Vel er sandt, at det havde været en Generositet, om man havde skicket den landsflygtige Konge i fri Behold tilbage, og man ved saadant Generositet havde borttaget al Anledning til paafølgende Snak og Mistanke. Men det synes derimod, at en Potentat har ikke nødvendig at fuldbyrde hvad hans Fuldmægtig beslutter uden Ordre, langt mindre hvad han gjør mod Ordre. Den hele Last ligger derfor paa Knud Gyldenstjerne, hvilken herudi syndede baade imod sin egen Principal, og imod Kong Christian. Imod sin egen Principal, i det han handlede imod special Ordre, og imod Kong Christian, i det han ikke tilkjendegav ham Kong Srederiks sidste Villie; thi det

det er ingen Tvivl paa, at jo Kong Christian havde i saa Maade taget i Betænkning at begive sig til Danmark. Sa jeg veed ikke, om Peder Skram og Vilkenstede selv kunde undskyldes, thi det var ikke nok, at de gave Ordren tilkjende for de danske Fuldmægtige; de burde ogsaa have erkjendiget Kong Christian derom, og sagt ham, at det Lejde efter slige Omstændigheder var intet Lejde. Alt hvad man herudi kunde sige til General Gyldenstjernes Forsvar var, at han intet virkelig havde recorderet den landflygtige Konge, men efterladt Saadant til Kong Frederiks fri Disposition; men, som det var højst bemeldte Konge om Tiden at gjøre, og man da havde Kong Christian saaledes udi Knibe, at han ikke let kunde undgaae, og en ubodelig Skade ved saadan Forhaling kunde forarsages, saa kunde den Undskyldning ej heller holde Stik. At Knud Gyldenstjerne selv maa have fortrydet paa denne Gjerning længe derefter, synes et af hans egenhændige Breve, som mig er meddeelt, at give tilkjende, og efterdi han derudi med stor Iver formaner Eskild Oxen at forsøge den fangne Konge med visse fornødne Ting, som här forlanger h). Dette er en upartisk Betænkning over denne Handel. Nu vil jeg skrive til Historien igjen.

h) Epist. Canuti Gyldenst. sub dato Callundb.

die 17 Febr. 1550. Manuscr.

Førend Kong Christian begav sig paa Rejsen, affærdigede han en Skrivelse til sin Farbroder, som er hel ydmyg og christelig, hvorudi han tilkjendegiver sin Begjærlighed til Fred, og sit Forsæt at rejse til Dannemark; Ordene ere disse: Thi komme Vi nu til Eder, Kjære Herre og Broder! som den forlorne Søn, ikke alene som til vor Kjære Farbroder, men som vor igjenspødt Broder og Ledemod i Jesu Christo, begjærende Su-
 svalelse, Hjelp og Trøst af Eder ic. Udi samme Brev kaldet han sig selv Konge til Danmark, Sverrig og Norge, og giver Kong Frederik den Titel, Danmarks Konge, og udvalgt Konge til Norge i). Ved samme Tid affærdigede han Jørgen Skriver til Holland med det Hyltingsbrev, de Norske havde udstedet til ham og hans Søn, og havde samme Skriver Befaling at overlevere samme Brev til Regensborg, at det for Kejseren og de tydske Fyrster kunde gøres kundbart. Dette synes ikke at stemme overens med det theologiske Brev, han tilskrev Kong Frederik, men give heller tilkjende, at han intet vilde eftergive af sin Ret. Men denne gode Konge forstod den Konst at simulere udi den Grad, som fast ingen Potentat paa de Tider. Ja det gik saa vidt, at han derudover forvirrede sine Sager, og

i) Lit. Christ. ad Frideric. Aslow die 3 Julii 1532.

Ingen, der havde seet hans sribige Breve, kunde vel fæste Tro til hans Tale.

Endeligen gik han tilskibs den 8de Juli fra Dpfløe, og efter en kort Sejlads kom for Kjøbenhavn. Da Kong Frederik fik Kundskab om hans Ankomst, og tilligemed fornam, hvad som forhandlet var udi Norge, blev han ilde tilfreds med sine Fuldmægtige, der imod hans strenge Ordre havde indgaaet Stilstand og ladet saa herlig Lejlighed til at gjøre Ende paa Krigen, gaae af Hænderne. Han lod derfor Raadet sammekalde, for at høre, hvad man i denne Sag skulde gjøre. Nogle vare da af den Tanke, at man skulde holde Kong Christian det Lejde, som ham af Knud Gyldenstjerne var givet. Andre derimod mente, at som samme Lejde ikke var forseglet af Kongen, og da det var udstædet mod hans sidste Ordre, hvorved bemeldte Gyldenstjernes Fuldmagt var indskrænket, saa var Kongen ikke forbunden til at holde det samme. Knud Gyldenstjerne blev da indstævnet for Raadet, og tilholdet at forsvare sin Gjerning. Denne gode Prælat geraadede derudover udi stor Angest, saasom han mærkede, at Gjerningen var vanskelig at forsvare; han griber derfor til et andet Middel for at redde sig ud af den Fare, som han føøvede udi, og gav tilkjende, at Kong Christian udi adskillige Maader havde forbrudt sin Lejde, først i det han kort dærefor havde fikket det norske

Hyldingsbrev til Keiseren; dernæst, at hans Folk havde paa Rejsen ikke halbet sig som de burde. Begge Beskyldninger vare af ingen Bigtighed, men maatte dog passere derfor, efterdi man ikke vilde lade Lejligheden gaae sig af Hænderne, og man frygtede, at Riget aldrig vilde komme i Rolighed, saalænge Kong Christian var paa fri-Fod. Og saadom den danske Adel tilligemed de lybske Fuldmægtige indstændigen paaastod, at Kong Christian maatte arresteres, og samme deres Begjering blev understøttet af Kongen af Sverrig og den svenske Adel, fandt man for godt at skride til den Extremitet, og dertil anførte tvende Marsager, først at han havde brudt sit Lejde, for det andet at samme Lejde, saasom det var gjort imod Drebre, var in jure intet Lejde. En Dom blev saaledes fældet, at Kong Christian skulde sættes i Forvaring paa Sønderborgs Slot, og maatte Kong Srederik revertere sig til Adelen udi Danmark, Holsten og Sverrig, at han ikke skulde komme løs igjen; hvilken Revers Switsfeld vidner endnu at findes, og kan den blandt andet tjene til at frikjende høistbemeldte Konge. Medens dette skede, blev Kong Christian udi 5 Dage opholdt paa Skibet for Kjøbenhavn, hvor nogle af Raadet besøgte ham, og undskyldte Forhælingen, foregivende, at Kong Srederik var ikke tilstede, men at man havde affærdiget Expresser for at erkjendige ham om denne Ankomst. Den 6te Dag

lode de ham vide, at Kong Srederik var udi Flens-
 borg, hvorhen Josva von Qualen med flere Skibe
 blev beordret at bringe Kong Christian, men havde
 hemmelig Befaling, at føre ham lige til Sønderborg.
 Da de nu komme for Flensborg Fjord, og Kongen
 saae, at Skibene sejlede den forbi, begyndte han bit-
 tecligen at græde, beklagende sig at være besnæret
 mod Tilsagn, Brev, Segl og Løfte. Men det kunde
 ikke hjælpe; Ordenen maatte efterleves, og han blev
 ført til Sønderborgs Slot, hvor han blev sat i stærk
 Forvaring, og blev alting tilnæret, undtagen et Vin-
 due, hvorigjennem man rækkede ham Mad. Han
 blev alene tilstedt, at have hos sig en liden Dverg,
 som han havde faaet i Norge, og Lehnsmanden Dit-
 Ief Bruktorp blev befalet med 2 Compagnier Ryt-
 tere at holde nøje Vagt over ham. Udi saadan Til-
 stand var denne ulyksalige Konge, saalænge Kong
 Srederik levede. Men under Christian den Tredie
 blev hans Fængsel formildet, og blev han endeligen
 Aar 1549 forflyttet til Callundborg, hvor han fik
 fyrstelig Underholdning, og 8 til 9 Herremænd til
 Opvartning, hvorom videre Skal tales udi Christian
 den Tredies Historie. Den Revers, som Kong Sre-
 derik tilligemed hans Søn Christian gav fra sig om
 Christian den Andens evige Fængsel, blev given i
 Forvaring til 4 danske og holstenske Herremænd, og
 især til Johan Rangov, hos hvis Arvinger Thy-
 træus

træus vidner, at den endda i hans Tid var i Gjemme k). Bemeldte Johan Rangov var da i saadan Anseelse, ikke alene i Norden, men endogsaa paa fremmede Steder, at baade Keiser Carl og Franciscus den Første, Kongen af Frankerige, søgte ved Skrivelser at faae ham udi deres Tjeneste.

Det er ved Kong Christians Fængsel, hvor den oftciterede holstenske Skribent Johan Petersen ender sin Historie, som er delt udi 4 Parter; han agtes for en troværdig Autor, og haver Zvitfeld meget betjent sig af hans Skrift, jeg har ogsaa, især i de oldenborgske Kongers Historie, fulgt ham som den mest tilforladelige Skribent, efterdi det synes, at han har levet udi Fridrik den Førstes Tid.

Da Kong Christians Fængsel rygtedes, forarsagede det stor Lamentation blandt hans Venner og Tilhængere, og maatte Regjeringen derover længe høre ilde. Dette forarsagede siden, at Kong Frederiks Søn og Successor Christian den Tredie lod Knud Gyldenstjerne ved Rigets Marsk stævne til Viborg, for at svare til fem Spørgsmaal:

1. Hvad Befaling han havde af Kong Frederik, da han rejste til Norge.

2. Hvad siden høistbemeldte Konge havde specialiter befalet ham ved Peder Skram og Villenstede udi Kong Christians Sag.

3. Hvad

k) Chyt. Sax. Lib. 13.

3. Hvad han, nemlig Gyldenstjerne, siden havde svaret, da han kom fra Norge, og blev omspurgt, om man var pligtig til at holde Kong Christian det givne Lejde.

4. Om Kong Frederiks Segl, som Secretair Brokmand førte med sig, var sat for Lejdebrevet.

5. Om han ikke, da han blev adspurgt, hvorledes man skulde forholde sig mod Kong Christian, havde svaret, at man skulde holde ham i Forvaring, og give ham Livsbrød, efterdi man giver det dog til saa mangt et usfelt Menneske.

Dertil svarede Gyldenstjerne:

1. At han af Kong Frederik i Begyndelsen havde en uomskrænket Fuldmagt, at gjøre og lade, hvad han fandt for tjenligt eller ej.

2. Nægtede han ikke, at samme Befaling jo siden saavel mundtligen ved Skram og Vilkenstede, som ved Kong Frederiks Breve, var indskrænket.

3. Iligemaade, at han ved Ankomsten til Dannemark havde sagt, at Kong Christian havde brudt sit Lejde, og, om man vilde sætte ham paa Land, skulde han ikke holde den over 4 Dage.

4. At Lejdebrevet var forseglet med Kong Frederiks Signet.

5. Nægtede han vel ikke, at have raadet til

Kong

Kong Christians Fængsel, alene at han ikke havde brugt de Expressioner, som man beskyldte ham for.

Dette blev Gyldenstjerne tilkjendt at erklære ved et offentligt Brev, paa det at hver Mand deraf skulde see, at Kong Srederik herudi var uden Skyld og Brøde 1). Man skulde vel have tænkt, at Kejsler Carl og andre Christian den Andens Venner og Naarørende skulde over denne Gjerning have søgt at bevæge Himmel og Jord mod Kong Srederik, ja erklæret ham Krig. Men, som egen Interesse gjerne gaaer for Slægtskab, og de paa samme Tid behøvede Danmarks Venskab, saa mærkede man, at Svoger- skabet var ude; thi Kejsleren, saavel som Regentinden af Nederlandene, istedenfor at paaføre Kong Srederik Krig, andskjyldte sig udi Skrivelse, at de ingen Del havde havt udi Kong Christians Anslag paa Norge, iligemaade at de ingen Hjælp havde gjort ham, men at de Skibe, som han havde faaet udi Holland, vare ham uden deres Villie og Vidende givne af private Folk, hvilke derudover skulde sættes tilrette. Uarsagen, hvorfor Kejsleren da gav saa godt Kjøb, var, at Kong Srederik, i Henseende til den Hjælp, Hollænderne havde gjort den landflygtige Konge, besluttede at forbyde dem Farten igjennem Sundet, hvilket sees af den Commerce-Tractat, han

flut-

1) Declaratio *Canuti Gyldenst.* Viburg. Dominic. post. Trin. 1542.

sluttede med Hansestæderne, Hollændernes Rivaleer udi Handelen m).

Dette var at sætte Hollænderne Kniven paa Struben, hvorudover, da de saae, at det var ude med Christian den Andens Regjering, de ogsaa strax vendte ham Ryggen, ej tænkende mere paa de mange Velgjerninger, han havde bevist dem, og at han ideligen saaledes havde favoriseret dem, at ikke alene Hansestæderne derover bleve hans Fiender, men de Danske selv ogsaa fattede Jalouste derover.

Udi den Tractat, som Kong Frederik sluttede med Hansestæderne, grundede det Forbud paa Farten igjennem Drefund sig paa den Fiendtlighed, som Hollænderne øvede imod højstbemeldte Konge; thi Ordene udi Tractaten lyde saaledes: men, dersom de Hollændere og Vestlændere ikke ville indgaae med os og de Lybske nogen venlig Forhandling, da ville Vi med de Lybske agte og kjende dem for vore aabenbare Fiender. Hvoraf sees klarligen, at Kongen ikke var forpligtet efter samme Tractat at hindre dem stedse Farten igjennem Sundet, men at det stod i hans fri Villie at aabne dem Farten igjen, saasuart de ophørte at handle mod Riget, og opførte sig som Venner; hvilket siden skede, hvorudover Kongen ogsaa hævede det mod dem gjorte Forbud.

m) Transact. Hafniae die Jovis post Philip. Jacob. 1532. pag. 1384. seqv.

bud. Men de Lybske, saasom de gjerne vilde have deres Rivaler stedse udelukte fra den østersøiske Handel, besværgede sig ikke alene derover, men siden deraf toge Anledning at føre den Krig imod Riget, som blev kaldet Grevens Fejde, og hvorom skal tales udi Christian den Tredies Historie.

Saa snart Christian den Andens Fængsel ryngtedes udi Norge, begyndte de, som vare ham tilfaldne, at fortryde saadan deres Gjerning, og derfor lode anholde hos Kong Frederik om Naade og Bønnskab igjen, foregivende, at de af Overmagt vare tvungne til dette Graftald. Kongen lod derudover affærdige Truid Ulstand og Claus Bilde til Norge. Og, som Stænderne der vare forskrevne til Trondhjem den 7 November, foreholdte de danske Gesandte dem det kjerlige Forbund, som længe havde været mellem Rigerne, og begjærede, at det igjen maatte fornyes. Stænderne undskyldte derpaa deres Graftald, sigende, at de ikke havde Krigsfolk nok til at imodstaae Kong Christians Magt, og erklærede, at de gjerne vilde erkjende Kong Frederik for deres Herre igjen, naar deres Privilegier, Friheder og Love af ham bleve confirmerede. Og, efterat Saadant var dem lovet, opsigde de Kong Christian deres Ed og Pligt igjen, og bekjendte ved aabne Breve deres Forseelser, lovende herefter ingen at udvælge til deres Konge uden den, som blev faaret af Danmarks Raad.

Raad.) Saaledes bleve Rigerne lykkeligen forenede, og Indbyggerne komme i Kongens Raade igjen. Man fandt alene forgodt at straffe dem, som havde været Hovedmænd, paa Pungen. Saaledes maatte Erkebisp Oluf af Trondhjem give 15000 Mark Danſke til Straf for hans Forſeelse, Biſp Magnus af Hammer maatte give 3000 Lod Sølv, og Hans Keſſ 6000 Lod Sølv, hvormed man lod ſig nøje; thi jeg finder i det øvrige ingen at være ſtraffet.

Saaledes blev Riget udviklet fra en langvarig Urolighed, og det, ſom meſt lykkeligt hændtes paa ſamme Tid for den regjerende kongelige Familie, var Prinds Johannes den fangne Konges Søns Død, ſom ſkede ſamme Aar; thi ſamme Prinds var farligere for det kongelige Hus end Kong Chriſtian ſelv, endel efterdi han var en Herre af ſtore Qualiteter, og derfor havde mange Yndere i Riget, endel ogſaa efterdi Raadet engang havde lovet at antage ham efter Kong Frederiks Død; ſaa at det er troligt, at Frederik den Førſtes Søn ikke var kommen paa Tronen, hvis denne unge Herre havde levet.

Efterat Kong Frederik ſaaledes havde gjort lykkelig Ende paa denne Krig, og hans Trone var bleven befæſtet ved Chriſtian den Andens Fængſel, og Prinds Johannis Død, blev han ſyg til Gots torp, og døde ſammesteds den 3 April 1533, efterat han havde regjeret udi 10 Aar, og naaet en temmelig

lig Alder, nemlig 62 Aar. Han var en særdeles fornuftig from og sagtmødig Herre; ved sin Forstand styrkede han en vaklende Trone, og gjorde sine mange og mægtige Fienders Anslag til intet, og ved sin Sagtmødighed forfremmede han Religionen, som neppe havde gjort den Fremgang, hvis han havde drevet den med samme Iver udi Danmark, som Gustav udi Sverrig. Han var elsket af alle Undersaatter, endogsaa af de fleste Bisper; hvorvel de kunde ansee ham som den, der lagde Grundvold til deres Herredoms Forstyrrelse. Det er et rart, ja forunderligt Exempel at see roman-catholske Bisper at føre Krig for en protestantisk imod en catholsk Fyrste, og end forunderligere at see en protestantisk Konge at betroe i saa Maade sin Krigshær til en romersk Bisp, hvilket her skede med Knud Gyldenstjerne, som var Electus til Odense Bispestol; thi deraf vises ikke mindre den Tillid, han havde til alle Stænder, end den Kjærlighed, alle bare for ham. Af alle Undersaatter var han dog mest elsket af den danske Adels, formedelst de bekjendte herlige Privilegier, han gav dem, og hvorved de bleve efter Zvitfelds Vidnesbyrd satte istand med tydske Grever og Friherrer, saa at derfor bemeldte Skribent siger, at hans Navn bør være helligt hos Adelen. Endel kunde vel lægge denne Konge til Last, at han ophøjede Adelen, og indskrænkede den kongelige Myndighed saa meget, helst saa som

som efterfølgende Historie viser adskillige Uejligheder deraf at være skyldet. Men denne altfor store Gavnighed er mere at tilskrive Tiderne end Kongen selv, thi det er ved slige Coniuncturer, som da indfaldt, at Stænderne udi et Rige gjerne spænde Buen. Heraf sees ogsaa, at den liden Myndighed, som denne Konge stedsse havde, og den Driftighed, en og anden af de Støre udi Riget lod see mod ham, ikke er at tilskrive Regentens Skrøbelighed, men Tidernes Tilstand, thi som den forrige Konge blev stødt fra Tronen, efterdi han havde arbejdet paa at erhverve sig en uomkrænket Magt, saa udfordrede den sunde Politique at tage contraire Mesures, for ikke at underkaste sig samme Uheld. Hvis Kong Frederik var kommen til Regjeringen paa en anden Maade, havde hans Regimente og uidentviol blevet anderledes, thi, at han af Naturen ingen Ja-Herre var, eller der gav sin Ret bort, sees af hans Opførsel, saavel mod Kong Hans som Kong Christian, da han var Hertug udi Slesvig og Holsten. En af de Tiders Skribenter lægger Kong Frederik tvende Ting til Last: 1) at han, under Prætext af den Fare, Riget var udi formedelsf den landslygtige Konge, ideligen pressede Penge af Undersaatterne; 2) at han stedsse residerede udi Gottorp. Hvad det første anbelanger, saa er det ganske vist, at Kong Christian den Anden holdt ham ideligen i Alarm, og at Riget stedsse maatte

være

være bevæbnet, og hvad det sidste angaaer, da vises deraf, hvorlidet man har at sige mod denne Konge, efterdi en n) af de mest ubillige Skribentere trænger til saadanne Beskyldninger, for at sværte hans Navn. Høistbemeldte Konge indførte allerførst den Skik her i Riget, at adelige Personer toge sig Titnavne; thi, endskjøndt adskillige tilforn førte Navne af deres Baarben, saa brugte dog de fleste ifkun deres Forældres Fornavne, som Pedersen, Clausen ic. Switsfeld siger, at der flød en stor Hob Vand og Blod af hans Ligfiste, og at samme betydede den paafølgende Krig, hvilket jeg ikke vil criticere, men alene den Alder, han den højsalige Herre tillægger, nemlig 56 Aar, thi, naar man regner fra 1471 til 1533, maa Tallet nødvendig blive anderledes o); han residerede gemenligen

n) Autor Manuscr. Skibyens.

o) Aldrig er ubi Historierne større Stridighed, end om denne Konges Fødsel og Alder. Switsfeld siger ubi Christian den Førstes Historie, at han blev fød den 3 Juni 1465 og ubi Frederik den Førstes Historie 1471 Tirsdagen for Bor-Grue Fødselsdag. Det første Aarstal er aabenbar falskt, medmindre man vil sige, at han af sin Broder Kong Johannes blev sat i Skole, da han var moren 30 Aar. Og om det andet Aarstal, nemlig 1471, er ret, saa maa dog hans Alder extenderes længere end til

til Gottorp, hvor han ogsaa døde, og blev begravet til Slesvig udi en kostelig Allebaster-Grav.

Han var tvende Gange gift, først med Anna Churfyrst Johannis Datter af Brandenburg, som han havde Bryllup med til Stendal (1501 p). Hun døde 1514 den 3 Maj, og blev begravet til Bordesholm i en Kobbergrav. Med hende avlede han Christian den Tredie, som siden blev Konge i Danmark, og Dorothea, som blev given til Margrev Albert af Brandenburg, og første Hertug af Preussen.

Hans anden Dronning var Sophia, Hertug Bugislav den Tiendes Datter af Pommeren, med hende avlede han Johannes, kaldet den Eldre, som døde til Hadersleben uden Arvinger 1580. 2) Adolphus, som blev Stamfader af de efterfølgende holsten-gottorpiske Hertuger. 3) Frederik, som blev

Bi:

56 Aar. Ligesaa forvirret er Lyscandri Regning, som siger, at han havde 9 Aar, da hans Fader døde, og 56, da han selv døde. Det synes, at Sammelman udi sin oldenburgske Krønike har givet Anledning til denne Bilsfarelse, thi han siger ogsaa, at han døde udi sit 56 Aar, og at Switfeld herudi har fulgt ham, uden at give Agt paa, hvad han selv har skrevet om hans Fødsel. Hos alle andre Skribentere findes samme Confusion.

p) Switfeld siger her 1500 og derudi contradicerer sig selv. Vid. hist. Joh.

Biskop til Hildesheim og Slesvig, item Coadjutor til Bremen. 4) Elisabeth, som blev gift først med Hertug Magnus af Mecklenborg, og siden med Hertug Ulrik ogsaa Hertug af Mecklenborg. 5) Dorothea, som fik Hertug Christopher af Mecklenborg, og 6) Anna, som døde af Pest til Flensborg.

Foruden de mærkværdige Ting, som ere anførte udi denne Konges Historie, antegnes adskillige andre, som i hans Tid ere skede. Man seer da, at der udi Kjøbenhavn har været en titulair Grønlands Bisp ved Navn Vincentius, som blev Episcopus Suffraganeus til Roeskild Stift, og findes der iblandt Canceller Wittfelds Diplomata et Brev udgivet af samme Vincentius, som begynder saaledes: **Vi Vincentius med Guds Naade Biskop udi Grønland** q). Videre antegnes, som mærkværdigt, at denne Konge forordnede, at der stedsse skulde være 4 Borgemeistere og 12 Raadmænd udi Kjøbenhavn; Item to Borgemeistere og nogle Raadmænd udi Bergen i Norge; thi tilforn dømtes Bergens Byes Sager af Guletings Laugmænd med to andre Laugmænd. Udi denne Konges Tid blevo ogsaa de første Saugmøller indførte udi Norge, som drives med Vand; thi tilforn var man med Flomsluge og med Haanden.

Hvad

q) Lit. *Vincent.* dat. Rotschild. Sabbato post Domin. Jubilate 1530.

Hvad Jurisdictionen angik, da affskaffede han Christian den 2dens ny Lovbog og gav den bekjendte Haandfæstning, dat. til Viborg 1523, hvorudi han gav Abelen Hals og Haand. Men samme Haandfæstning anføres ikke af Svitsfeld, hvilket er underligt. Hvad han forordnede i Kirkesager, kan sees af Historien r).

Udi Elephant-Ordenen blev udi hans Tid det Kors, som tilforn var tillagt, udeladt med Jomfru Mariæ Billede og de tre Somme.

Udi Mynteværsemet var dette mærkværdigt, at han allerførst lod slaae store Sølvpenge under det Navn af Joachims-Dalere, efter den bekjendte Mynt, som Anno 1519 blev slagen udi Joachims-Dal i Böhmen, hvilken først blev kalden Joachims-Thaler, og siden alene Thaler eller Daler, hvilket Navn de fleste Potentater siden gave deres store slagne Sølvstykker. Paa nogle af dem, som Kong Frederik lod slaae, staaer: *Fridericus Dei Gratia Slesvicensis & Hols. Dux.* Paa andre: *Fridericus & Sophia Rex & Regina Daniæ.* Paa den saakaldte Ribet-Mynt staaer: *Fridericus Daci. & Rex Nor.* hvilket viser, at den første blev slagen, da han alene var Hertug udi Slesvig-Holsten, den anden, da han var bleven Konge i Danmark, og den tredie, da han tilligemed var bleven Konge i Norge. Højsbemeldte Konge lod ogsaa slaae den bekjendte

r) Vid. Acta Comitiorum Othiniens.

Riber Guld-Mynt, hvilket er besynderlig mærkværdig, endel fordi den er af Guld, og ingen anden dansk Stad paa de Liden havde Ret til at slaae uden smaa Sølvpenge, endel ogsaa, efterdi Kongen lod sætte sit Navn derpaa; thi han elskede besynderligen Ribe. Der blev ellers under denne Konge slagen Mynt udi alle store Stæder udi Riget, som Kjøbenhavn udi Sjælland, Nyborg udi Fyen, Aalborg i Sylland, Roseby i Bleging, Dpslo og Bergen i Norge, Bisby paa Gulland, og er det at mærke, at paa den gullandske Mynt staaer den bekjendte Søren Norbys Vaaben. Derom taler Strelorius i hans gullandske Krønike saaledes: Aar 1523 lod Søren Norby slaae Penninge, paa den ene Side ders af er det oldenborgske Vaaben, og paa den anden Side det Gullandske, nemlig et Lam, med hans Navn om.

Berømmelige Mænd, som levede udi Kong Frederiks Tid, vare foruden dem, som ere omtalte udi Christian den 2dens Historie, Rector Paulus Eliæ, gemeentligen kalden Povl Vendekaae s).

Mag.

- *) Autor til det saakaldte Ribyske Manuskript siger, at denne Paulus Eliæ var i Begyndelsen en Syncretist, og holdt for, at begge Religioner behøvede at corrigeres. Han fortæller derpaa en Historie, som ikke findes udi trykte Bøger, og det saaledes: Udi samme Aar blev Broder Paulus Eliæ, efter den vantro Kong Frederik

Mag. Hans Tausen, Erkebisp Gustav Trolle, Mogens og Knud Gyldenstjerne, Johan Kantzov, hvilken Chytræus vidner i hans Tid at være regnet iblant de største Helte i Europa, og Rigets Hofmester Magnus Gise, hvilken af alle danske Herrer mest beskyttede og forfremmede Luthers Lærdom ubi Riget, hvorudover de Tidens roman-catholiske Skribentere ogsaa mest udgyde deres Galde imod ham i).

R 2

Chri-

riks Befaling (jussu sacrilegi Regis) kalden til Kjøbenhavn, for at sige sin Mening om Luthers Lærdom. Han sagde da med temmelig Frihed sin Tanke derom, og bekjendte at ingen af de to Religioner var uden Vildfarelse, men at de behøvede begge at corrigeres. Hvorudover, da han gik ned af Slottet, blev han udsieldet af Soldaterne, behynderligen af Hofmesterens Magni Gises Hofgjæk, kaldet gemeensligen Jacob Nar, hvilken med blottet Kaarde forfulgte ham til Slotsporten.

- e) Manuscr. Skibyens. totis viribus Lutheranismum certabat in hoc regnum inferre, & sacrilega temeritate cepit communicare sub utraque specie.

Christian den Tredie.

Den femte Konge af den oldenburgske

Stamme.

Man skulde tænke, at ved Christian den 2dens Fængsel, og Prinds Johannes Død, Rigerne skulde have været satte udi en enskelig Fred og Rolighed, men da begyndte allerførst de Tragedier at gaae for Alvor for sig, hvilke bragte Danmark fast udi samme Tilstand, som det var under Kong Christopher den 2den, da Fremmede oversvømmede Landet og belede Provincerne imellem sig, og den ene Undersaat hvesfede Sværdet mod den Anden til Samtliges Fordærvelse; saa at man kan sige, at Christian den 2den har aldrig været mere farlig for Riget, end da han sad udi Fængsel. Den forvirrede Tilstand, Riget geraadede udi, siger Pontanus, blev forud viset ved tvende Cometer, hvoraf den ene lod sig see for

for Frederik den 1stes Død, og den anden noget efter samme Konges dødelige Afgang u).

Den høffalige Konge efterlod sig fire Sønner, nemlig: Christian, Hans, Adolph og Srederik. Den ældste Christian var fød af Markgrevinde Anna af Brandenburg, de andre af den pomeriske Hertuginde Sophia. Efter de gamle brugelige Successions-Love syntes vel Riget at tilfalde den Ældste og Førstefødde, og var det at ønske, at Stænderne, uden at subtilisere for meget, strax havde beqvemmet sig til at antage ham, thi de havde derved forekommet mange store Ulykker; men Conjunctionerne vare da saa slibrige, at der kunde efter Kongens Død ikke ventes andet end en polsk forvirret Rigsdag. Udelens Myndighed var under Frederik den 1ste kommen paa den højeste Spidse, saa at hver Herremand ansaae sig som den, udi hvis Magt det stod, at give Riget bort, til hvem ham lystede. Hvorudover Mange, endskjøndt de havde intet at sige paa de kongelige Børn, og de noksom forud kunde see, at de af Hertug Christian kunde forvente sig et mildt og lykkelig Regimente, saa syntes dem dog, for at lade see, at de vare virkelige Electores eller Balgherrer, at man engang kunde vige fra den bandede Vej, og gaae de kongelige Børn rent forbi, saaledes, at den tilkommende Konge alene kunde kaldes deres Hænder

u) Pont, vita Chris. 3. pag. 43

ders Gjerning, og at ikke **Uet** og **Blod**, men alene deres **Belgjerninger** og et frit **Valg**, banede ham **Vej** til **Thronen**. Andre derimod holdte fore, at de kunde, for at beskytte deres **Valgrettighed**, gjøre et **Hysteron Proteron** med de kongelige **Børn**, og gaae den **Ældste** forbi, alene fordi han var den **Ældste**, paa det at hans **Valg** ikke skulde have **Stin** af at være **Succession**. Mange af **Ulmuen** vare den **landslygtige** **Konge** endda **gunstige**, og de fleste af **Gejstligheden** ansaae den **ældste** **Prinds** **Christian** som den, der vilde følge sin **Faders** **Fodspor** udi **Religionsfager**, hvorpaa han allerede havde ladet see **Prøver** udi **Forstendømmene**, saa at de under ham ikke kunde vente sig andet end deres **Regimentes** **Forstyrrelse**. Udi saadan **Tilstand** var **Riget**, og saaledes vare **Gemynterne** dannede, da den store **Rigsdag** efter **Kong** **Sri-deriks** **Død** gik for sig, hvilken ikke kunde holdes uden **Forvirrelse**, og endes uden med ingen **Frugt** i **Henseende** til de **Sygdommer**, **Stænderne** laborede af, saa at **Pontanus** havde ikke høvt **nødig** at fremføre de foromtalte **tvende** **Cometer** som **Forbud** til **forestaaende** **Uheld**, eftersom der vare mere **sikere** **politiske** **Aspecter**, hvoraf man **usejlbarligen** kunde see, at **Storm** og **Uvejr** vilde rejse sig.

Rigsdagen blev berammet **strax** efter **Kong** **Sri-deriks** **Død** paa en **St. Hansdag** 1533. Paa **samme** **Rigsdag** bleve først foretagne **Religionsfager**; og
frem

fremføre da Bisperne deres Klagemaal imod de verdslige Stænder og forrige Regjering, forlangende først, at det udi Kong Frederiks Tid indførte Kjættteri maatte affaffes og udryddes, og at den gamle romerske Religion maatte fremdeles alene handthæves. Dernæst at den odensesse Reces af 1527 maatte corrigeres, efterdi Adelen udi samme Reces havde faaet Hals og Haand og alle 40 Mark Sager med deres Bønder og Tjenere, ligesaa frit som Kronen og Bisperne havde deres, hvorved de, nemlig Bisperne, menede sig at være fornærmede udi deres Jurisdiction. Endeligen paastode de, at, saasom ovenmeldte odensesse Reces havde forsikret dem om, at de skulde blive ved deres Stifte, og beholde deres Indkomster ubeskkaarne, og de Lutheriske ikke desmindre havde med Kongens Tilladelse bemægtiget sig et og andet geistligt Beneficium, at da saadant igjen maatte restitueres. Dette foredroge Bisperne med saadan Iver og Myndighed, at de verdslige Stænder ikke understode sig at afflaae deres Forlangende, der blev derfor gjort en ny Reces, hvorudi de Roman-Catholske igjen bleve beskyttede, og de Evangeliske fortrængte x).

Efterat dette var forrettet, tog man for at handle om et nyt Kongevalg. Hertug Christian havde saavel udi sit eget som udi sine Brøders Navn affærbi-

get

x) Recess. Hafn. die Jovis post. fest. visitationis

get til Rigsdagen Wolf Pogwist og Melchior Rangow, for at føre Stænderne til Gemytte det Løfte, de havde gjort hans Fader, at antage en af hans Sønner til Konge, iligemaade at forestille dem de Velgjerninger, den højsalige Konge havde bevist Riget, især Adelen, som han havde begavet med saa mange herlige Privilegier. Gesandterne nævnede ingen af de kongelige Prindsfer, men lode det tilstille Stændernes gode Billie, hvilken af dem de til Konge vilde antage. De erindrede ogsaa, at det var fornødent at skride til et hastigt Kongevalg, saasom det var farligt, at lade Riget være uden Hoved, især, eftersom den fangne Konge endda havde mange Tilhængere, som vilde betjene sig af Thronens Vacance, for at styrte Riget udi nye Uroligheder igjen. Med saadanne Instruxer fikkede Hertug Christian disse Gesandtere til Rigsdagen, og, saasom han derved ikke søgte sin egen Interesse, ej heller, endskjøndt han var den Ældste og Førstefødde, forlangede noget Fortrin for sine Brødre, kunde man deraf see hans Ydmynghed og liden Begjærlighed efter verdslig Ære, hvorudover ogsaa Philippus Melancton udi sine publice Lektioner afmalede ham som et Mynster paa en god Regent. En skreven Christian den 3dies Historie siger y), at paa denne Rigsdag Christian den 2dens Gesandtere ogsaa lode sig

inds

y) Fragment, hist. Christ. 3. Manuscr.

indfinde, for at recommendere den fangne Konges Interesse, og at de samme vidtløftigen undskyldte hans forrige Regjering, og forsikrede om et naadigt og mildt Regimente. Men de trykte Kroniker melde intet derom; det synes ej heller troligt, at hans Gesandtere ere blevne antagne til Audience.

Efterat Religionsfagerne, som sagt er, vare afgjorte, begyndte man at raadslaae om et nyt Kongevalg, og hvilken af Kong Frederiks Sonner de skulde udvælge til Konge, og blev da udi Gesandternes Nærværelse Rigets Segl, som var brugt under Kong Frederik, sønderbrudt, for at lade see, at man udi Kongevalget vilde have fri Hænder z). Blisperne, som frygtede sig for Hertug Christian, efterdi han allerede havde ladet see saa stor Iver for Reformationens Forfremmelse, foreslog strax den anden Broder Johannes, foregivende, at han efter Første-Godselens Ret var den nærmeste til Thronen, efterdi han var en fød Kongesøn a), da derimod Christian var ikkun en fød Hertugs-Søn, saasom han var bragt til Verden, førend hans Fader blev Konge; de sagde ydermere, at Hertug Christian udi hans Ungdom havde ført et uordentligt Levnet, og hans Hr. Fader ikke havde været fornøjet med ham, saavel i den Henseende, som fordi han havde giftet sig

z) Fragment, hist. *Christ.* 3. Manuscr.

a) Fragment, hist. *Christ.* 3. Manuscr.

Vyruf
 sig imod hans Villie. Videre allegerede de, at Hertug Christian kunde ansees som en Fremmed, der differerede fra de Danske baade i Sprog og Levemaade, efterdi han var opdraget uden Riget, da derimod den yngre Broder Johannes kunde ansees som ret Dansk, efterdi han var opdragen i Danmark b). Dette brugte de til Vrætert for at ubelukke den Ældste fra Successionen, hvorvel den hemmelige Motiv, som de dertil havde, var, at den evangeliske Lærdom ingen videre Fremgang skulde have i Riget, og de havde ifinde at opdrage den unge Hertug Hans udi den catholske Religion, saasom han endda ikke selv formedelst sin Alder kunde forestaae Regjeringen. De verdslige Stænder derimod paastode, at man skulde udvælge Hertug Christian, saasom Riget behøvede en Regent, der var kommen til Aar og Alder: de foregave ogsaa, at det hindrede ham ikke, at han ej var fød Kongesøn, eftersom der handlede om et frit Valg, hvorudi de verdslige Stænder raisonnerede bedre end Bisperne, hvis Argumenter, som de toge af første Fødselsret, tilintetgjorde deres eget Principium om Valgrettighed. Ydermere sagde de, at, endskjondt Hertug Christian havde været noget vild udi Ungdommen, havde han dog saaledes ved Alderen tiltaget udi Dyb og ordentlig Levnet, at man udi ham kunde være forsikret om at faae en særdeles god Konge.

b) Fragment, hist. Christ. 3, Manuscr.

Konge: Men Bisperne vilde ingenlunde have Hertug Christian, og derfor, som de mærkede, at deres forrige Argumenter ikke kunde holde Stik, søgte de idetringeste at forhale Tiden, foregivende, at det var Riget ikke tjenligt at skride til et nyt Kongevalg, føvend de raadsforede sig med Norges Riges Raad derom, eftersom man havde lært af Erfarenhed, at Norge ellers deraf kunde tage Anledning til at affondre sig fra Danmark; herudover blev besluttet, at oprette Kongevalget et helt Aar til St. Hansdag igjen, og imidlertid at raadsfore sig med de Norske, og tilligemed dem at udvælge sig en tilfælles Konge for begge Riger. Derpaa blev handlet om at udvælge en af de fornemteste af Adelen, der imidlertid kunde forestaae Regjeringen. Stædernes Magistrat, besynderlig Kjøbenhavns og Malmøs, blev hentet af Raadet, og formanet, at holde Borgerkabet udi Lødighed, og at have Dje paa Alting, ifald nogen Urolighed skulde rejse sig. Hvilket de ogsaa lovede, men, hvorvel de saadant menede, visede Udgangen c).

Udskillige af de forsamlede Herrer vare ilde fornøjede med denne Opsættelse, besynderligen **Mogens Gløe** og **Erik Banner**, hvilke ginge vrede fra Rigsdagen, og sagde, at Herredagen var berammet for et Kongevalg, og at det var Riget ikke tjenligt at være længe uden Hoved; men at Bisperne saae mere

paa

c) Fragment. hist. *Chrit.* 3. Manuscr.

paa deres egen Fordel, end paa Rigets Nytte, og derfor havde hindret Raadets gode Forsæt. De protesterede endeligen mod, hvad som besluttet var, og gave tilkjende, at de ikke vilde være ansvarlige for det Uheld, som Riget kunde geraade udi, hvorpaa enhver rejsede til sit Hjem, og den fornemste Part af Adelen fulgte dem efter.

Efterat Forsamlingen saaledes var adspildet, traade Bisperne med deres Tilhængere videre udi Raad sammen, og besluttede eenstemmigen at udvælge Hans til Konge. Samme Prinds var da ikkun otte Aar gammel, hvorudover de søgte at faae ham udi deres Hænder, for at opdrage ham i den catholske Religion, og til den Ende bestikkede Hr. Oluf Rosenkrantz til Ballø at være hans Hofmester, og Peder Svane at være hans Informator. Dette Bispernes Foretagende haver forført adskillige fremmede Skribentere til at tro, at samme Hertug Hans virkelig var bleven udvalgt af Raadet til Konge i Danmark; men, at saadant aldrig er skeet, har Christian den 3die udi det Aar 1538 tilkjendegivet ved et udførligt Skrift til Gottorp.

Foruden denne Præcaution, Bisperne tog at udelukke Hertug Christian fra Riget, arbejdede de ogsaa paa at betjene sig af denne Lejlighed og Thronens Vacance, for at oprette deres falske Sager, til hvilken Ende de paastode, at den kjøbenhavnske

Recess.

Reces, hvorom nyligen er talet, maatte efterleves, og Mag. Hans Tausen, som den, det først havde udspreddet den lutheriske Lærdom, maatte straffes. De erholdte ogsaa efter lang Paastand, at bemeldte Mag. Tausen blev citeret at møde paa Kjøbenhavns Raadshus, hvor der blev fældet en Dom over ham af saadan Indhold: at saasom han havde for nogle Aar siden ladet et Skandskrift udgaae, hvorudi han havde kaldet Bisperne Tyranner og Bedragere, item bemægtiget sig med sit Anhang de fleste Kirker i Kjøbenhavn, især St. Nicolai, ja talet Biskop Joachim Rønnow haanligen til udi Rigets Raads Nærværelse, og endeligen, at han havde skrevet imod Sacramentets Brug, saa blev fundet for godt, at han skulde forvises Sjællands Stift; og, udi hvilket andet Stift i Tydland eller Tyeu han kom, skulde han intet skrive eller prædike uden Bispernes Billie og Samtykke d). Denne Dom blev fældet af Rigets Marsk Tyge Krabbe med endel andre Herremænd, hvis Navne ere udi Dommen indførte, og finder jeg ikke, at Mag. Tausen gaves Tid til at svare paa Bispernes Bestyhlninger, hvilket giver tilkjende, at Bisperne da spillede Mestere, og at det havde været ude med den evangeliske Tro udi Riget, hvis dette Interregnum havde været længe. Almuen, som mestendels

var

d) Sententia contra Joh. Tauss. Hafn. die Lunæ post fest. Canut. Reg. Mart. 1533. pag. 1400.

var Luthetisk, blev ilde tilfreds med saadan Opførsel, hvorudi man handlede lige imod det, som var besluttet paa den store Herredag til Odense. Hertug Christian kom det ogsaa underligt for, at hans yngre Broder skulde ham foretrakkes, dog lod han sig ikke mærke med nogen Fortrydelse, paa det han ikke skulde siges at misunde sin Broder hans Lykke. En stor Delen af Adelen gav ogsaa deres Fortrydelse tilkjende, saavel i Henseende til Religionen, som Konges Valget. Kort at sige, der rejste sig Misfornøjelse overalt, især udi Kjøbenhavn, hvor Borgerne samlede dem bevæbnede paa gammel Torv, for at beskylte Mag. Hans Tausen. Endel af Raadet blev udsendt til dem for at stille saadant Oprør, men forgæves, hvorudover saasom man frygtede, at denne Allarm vilde have farlige Følger, fandt man forgodt at love Borgerne Sikkerhed for deres Prædikanter. Da Raadsherrerne ginge ned af Raadhuset, gelejdede Mag. Tausen Biskop Rønnow lige til Bispegaarden, for at hindre, at ham intet Ondt skulde viderfares af Almuen. Hvorudover Joachim Rønnow gav Mag. Tausen sin Haand udenfor Bispegaarden, og takkede ham for saadan Velgjertning. Ikke desmindre stod dog den Dom, som engang falden var, ved Magt. Men, som Kjøbenhavns Borgere ingenlunde vilde miste deres Prædikanter, og en stor Del af Adelen, som havde antaget

den

den evangeliske Lærdom, ej heller saadant vilde tilstaa de, arbejdede man paa et Forlig mellem Bispen og Mag. Tausen, og dertil betjenede sig af Hr. Mogens Gløe, Erik Banner og Knud Gyldenstjerne, hvilke overtalede Bispen at være mere lemsfærdig med Mag. Tausen og de Lutheriske. Et Forlig blev derfor tilvejebragt, efterat Mag. Tausen ved et aaben Brev reverserede sig, ikke at bruge Skjeldsord udi sine Prædikener imod den romancatholiske Gejstlighed, iligemaade at være Bisp Konnov tro og lydig e). For dette maatte ogsaa Mogens Gløe svære, som kan sees af hans Brev, dateret til Bistrup. Og var det besynderlig i Regard af denne Mogens Gløe, at Biskoppen lod sig bevæge til Forlig, efterdi han tilforn havde været forlovet med hans Dotter Somfru Birgitta Gløe f). Saa at denne Somfru, som Bispen synes at have været forliebt udi, denne Gang forarsagede, at den evangeliske Tro paa samme Tid ikke ganske gik under. Denne Particularitet findes hos en gammel Skribent, hvilken man desmere kan fæste Tro til, efterdi han

- a) Lit. Revers. Mag. Taus. de dato Bistrup Domin. post fest. Assumptionis 1533. pag. 1402.
 f) Anonym. Rerum Dan. Chronolog. kalder hende Sophie.

han selv var roman-catholff, og levede paa samme Tid ^{g)}.

Medens disse Religions- og Stats-Tviftigheder ginge for sig udi Danmark, myntedes der paa en Fejde udenlands, som for Alop- brød ud efterfølgende Aar, og nær bragte Riget udi yderste Fordærvelse. Denne Krig, som gemeentligen kaldes Grevens Krig efter Grev Christoffer af Oldenborg, forarsagede saadan Uheld i Riget, at det siden er bleven til et Ordsprog: Du kommer i Grevens Tid, naar man spaaer En noget Ondt. De fornemteste Instruenter dertil vare, foruden bemeldte Grev Christoffer, to Lybckere, nemlig Marcus Mejer og Jørgen Wullenweber, og to bosatte tydske Mænd udi Danmark, nemlig Jørgen Mynter og Ambrosius Bogbinder. Marcus Mejer var først en Smed af Haandværk, og boede udi Hamborg. Efterat han nogentid havde øvet det Haandværk, slog han sig til Krigen, hvorved han saaledes avancerede, at, da de Lybske skikkede 600 Mand Hjelpetropper til Ungarn imod Tyrken, blev Marcus Mejer sat til

Un

g) Manusct. Skibyens. Ordene ere disse: Episcopus amori quam religioni addictior, patris & filiae importunitate victus, non minus temere quam stulte contra decretum magistratus consensit, Taussanum esse Hafniam remittendum.

Anfører over samme Folk. Men, som dette Tog blev indstillet, satte han sig ned udi Lybek, og derefter tjente Kong Frederik udi Belejringen for Kjøbenhavn. Han giftede sig med en Borgemeesters Enke udi Lybek, og endeligen blev Borgemeester udi samme Stad. Han var en hurtig og urolig Mand, som af hans Historie videre skal sees. Hvor stort Pund samme Mand har havt at insinuere sig, sees deraf, at, da han engang blev med sit Skib dreven til de engelske Kyster, og arresteret i Engelland, snakkede han sig ikke alene løs igjen, men blev ogsaa af Henrik den Ottende beceret med en Ridderorden. Der menes da, at han for samme Konge gjorde Forslag om at underkaste Danmark hans Herredom, hvorom videre skal tales siden h).

Jürgen Wullenweber var en veltalende, dristig og urolig Mand i), og ved disse Qualiteter ikke alene banede sig Vej til Borgemeesterskab udi Lybek, men regjerede Staden med fast kongelig Myndighed. Marcus Meier ansaae ham som en beqvem Mand at have i Ledtog med sig, og derfor recommanderede ham først til at blive Raadmand, i hvilken Post han neppe havde været et Aar, førend han blev Borgemeester. Han kunde ved sin Veltalenhed dreje de Lybske

h) Fragment. hist. Christ. 3. Manuscr.

i) Chytr. Saxon. lib. 13.

ffe, ligesom han vilde. Alting gik igjennem hans Hoved, saa at Raadet og hans Colleger i hans Tid havde intet at sige, thi han stolede paa sine Qualiteter, hvorved han havde forhvervet sig den gemene Mandes Yndest, og foragtede Raadet og sine Colleger. Han var særdeles Autor til den store Krig imellem Danmark og Lybek, og til alle de Ulykker, som deraf rejste sig.

Hvad Umbrosius Bogbinder angaaer, da finder jeg intet i Historien om hans Opkomst. Jeg seer alene, at han var en Fremmed, der satte sig ned udi Danmark, hvor han blev Borgemeester udi Kjøbenhavn. Han signaliserede sig udi det Aar 1531 ved at nedflaae og sønderhugge Tavler og Billeder udi Vor-Fruer-Kirke; hvoraf man seer, at han har været en stor Hader af den romerske Religion. Jürgen Wullenweber betjente sig af ham for at bringe Riget udi Forvirrelse, hvortil han ogsaa lod sig mestertiligen bruge.

Jürgen Mynter var en Westphaler af Fødsel, og blev Borgemeester udi Malmø. Han var Stedfader til den udi Kong Frederiks Historie omtalte Claus Kniphof, som foruroligede Søen, og blev rettet udi Hamborg. Jürgen Mynter var en duelig og bristig Mand. Udi hvilken Tid han var hos Kong Frederik, sees deraf, at høistbemeldte Konge forlenede ham med Borrebj, og slog ham til

Ridder. Han blev, som de fleste fremmede Embedsmænd paa de Tider, en skadelig Mand for Riget. Det eneste Gode, han gjorde, var, at han stiftede en Almisse udi Malmø for de Penge, som han vilde udløse sin Stedson Claus Kniphof af Fængsel med; om det kan ellers kaldes en god Gjerning, at ville give til Gud det, som man ubilligen har berøvet Menneskene; thi der holdes for, at han havde samlet sine Midler alene ved Kager og store Renter k). Autor til det Skrift kaldet *Seditiones Civitatum Daniæ*, giver samme Mand et meget hæsligt Portrait, sigende: at Simon Magus, Sylla og Catilina vare samlede udi hans Person l).

Disse fire Mænd vare de fornemste Hoveder til de paafølgende Uroligheder; thi Grev Christopher af Oldenborg, som Krigen fik Navn af, var ikkun et Instrument, som de betjente sig af, og som erøvede, hvad de i deres Cabinetter besluttede.

Nu skrider jeg til Krigen, som havde saadan Begyndelse. Jeg har viist udi Kong Frederiks Historie, at høistbemældte Konge havde forbudet Hollænderne Farten igjennem Sundet, efterdi de assistere

§ 2

rede

k) Manuscr. Skibyens. "Multis usuris infamissimus."

l) *Seditionum Daniæ* Lib. Manuscr. "Quem, si videris, in una hypostasi Simonem, Catilinam & Syllam te vidisse credas."

rede Kong Christian den Anden med Folk og Skibe, men at Hollænderne siden, da de faldt tilføje, fik Frihed at fare paa Østersøen igjen. Over dette bars Lybækkerne Fortrydelse, og, efterat de forgjæves havde besværet sig derover udi Danmark, udrustede de en Flode af 24 Skibe, som blev betroet til Marcus Meier, med Ordre at overfalde og optage hollandske Skibe, hvor han kunde træffe dem. Men Floden blev af Storm dreven til Engelland, hvor Marcus Meier af Kong Henrik den Ottende blev anholden. Men ved Hansfestæbernes Forbøn blev han ikke alene løsgiven, men endogsaa slagen til Ridder, som sagt er. Da han kom tilbage fra England igjen, tog han en lybsk Borgemeester-Enke tilægte, og derpaa selv blev gjort til Borgemeester udi Lybek, og som han havde store Anslag i Hovedet, og mærkede, at han behøvede en beqvem Medhjælper, recommanderede han ovenomtalte Jürgen Wullenweber først til at blive Raadmand, og strax derpaa Borgemeester. Disse tvende urolige og stridbare Borgemeestere toge sig strax al Myndighed til, og, paa det at Raadet skulde ikke være dem til Hinder i deres Forsæt, som de gik frugtsommelige med, indbildte de Almuen, at Papisteriet i Staden aldrig kunde affattes, saa længe som de gamle Raadsherrer vare i Raadet; hvorudover de magede det saa, at det gamle Raad blev affattet, og et nyt Raad af deres Tilhængere blev

blev stiftet igjen, og blev deres Exempel efterfulgt udi andre vendisse Stæder.

Efterat dette var skeet, opmuntrede de Staden til at fremture med Fiendtlighed imod Holland. Marcus Meior blev da atter skicket med en Flode til Vestersøen, for at hindre Hollænderne at passere igjennem Sundet, og Jürgen Wullenweber blev skicket til den Herredag, som efter Kong Frederiks Død blev holdet i Kjøbenhavn, med Ordre, at handle med Rigets Raad om Hollændernes Udelukkelse fra Østersøen, som de havde paastaet udi Frederik den Førstes Tid. En ligedan Begjæring havde ogsaa de Lybske gjort til Kong Gustav udi Sverrig; men han afflog deres Forlangende, foregivende, at, eftersom Kongen af Danmark, hans Allierede, havde tilladt Hollænderne Farten igjennem Sundet, saa kunde han Saadant ikke forbyde dem; tilmed var Sejladsen fri for alle, og, hvis han foretog noget Saadant imod Hollænderne, var det at befrygte, at de vilde bruge Repressalier imod de Svenske. Dette Svar ophidsede saaledes de Lybske Gesandter, at de bebrejdede Gustav Utaknæmmelighed, og lode sig forlyde, at det var ved deres Hjelp, at han var kommen paa Tronen. Sa dette gik saavidt, at de arbejdede paa at stifte Oprør udi Sverrig, og til den Ende holdt hemmelige Conferencer med Greven af Hoja, som havde Kong Gustavs Søster, og var forlenet med

Vi:

Biborg udi Finland m), overtalte ham ogsaa til at indtræde udi Forbund med sig. Men, da han derover blev mistænkt, stillede han sig an, som han var bleven syg, og rejste til Lybek under Prætext at medicinere i Lybssland n). Marcus Meier opmuntrede ogsaa den bekjendte Steen Stures Søn, Svante Sture, at stræbe efter den svenske Krone. Men denne gode Herre, som ikke vilde bryde sin Trokabs-Ed, vægrede sig for at træde udi saadan Slags Handel med Lybek. Han svarede derfor Marcus Meier, at Saadant var ham og ingen ærlig Underfaat anstændigt; tilmed vilde han ikke styrte sig og sine Benner i nogen Ulykke; han havde ej heller Lyst til at miste sit fædrene Arvegods i Sverrig; hvorpaa Meier brød ind udi hans Tale og sagde: Vi Herrer af Lybek ere rige og mægtige, hvad I mister, ville vi give Eder firedobbelt igjen. Men Sture blev ved sit gode Forsæt o), saa at der blev intet af denne Handel. Af dette sees, hvor fræk Regjeringen udi Lybek da var, og hvor meget det var dem anliggende, at ubelukke Hollænderne fra den østersøiske Handel; thi, saasom Hanseslæderne hidindtil havde været Mestere over Handelen, og de nu mærkede, at de vilde faae store Rivaler udi Nederlæn-

m) *Eric. Georg. Hist. Gust. I. part. 2. pag. 3.*

n) *Fragment. Hist. Christ. 3. Manuser.*

o) *Hist. Gust. I. part. 2. pag. 6.*

lænderne, som vare hurtige og til Commerce særdeles beqvemme Folk, og under Keiser Carl den Femte havde meget taget til udi Handelen, saa laae dem intet mere paa Hjertet, end at qvæle den nederlandske Handel udi dens Fødsel. Udi den Henseende havde de fattet saadant bittert Had imod Kong Christian den Anden, efterdi han befordrede den nederlandske Handel. For samme Aarsags Skyld vare de ogsaa blevne Kong Frederik ugunstige; og endeligen for samme Aarsags Skyld begyndte de den store Krig imod Danmark, til hvis Historie jeg nu skrider.

Efterat Jürgen Wullenweber havde opholdt sig 10 Uger udi Danmark, og imidlertid med Hænder og Fødder arbejdet paa at udvirke et Forbud mod Hollændernes Handel, fik han omsider af Raadet saadant Svar: at, saasom Riget var uden Konge, kunde man ikke indlade sig udi Vidtløftighed med det burgundiske Hus. Derforuden blev ham tilkjendegivet, at man havde skicket Gesandter til Regentinden udi Nederlandene, at handle om Fred og Anstand med Riget, hvorudover man paa samme Tid ikke kunde beslutte noget fiendtligt. Og, hvad de Løfter, som Kong Frederik havde gjort Staden Lybek, angik, da ophørte de samme ved hans Død, og det stod paa, om den, som blev udvalgt i hans Sted, vilde forbinde sig dertil p). Af dette Svar blev Wullenweber

p) Fragment. hist. Christ. 3. Manuscr.

weber hel fortørnet, opregnede de Tjenester, Hansfestæderne havde bevist Riget imod Kong Christian, og besluttede at føre Riget i Fortræd, hvortil han mente paa samme Tid at have bedst Lejlighed, efterdi han udi de 10 Uger, han havde opholdt sig udi Kjøbenhavn, havde mærket, i hvilken slet Tilstand Danmark var formedelst den Splid og Uenighed, som regjerede iblandt Stænderne. Førend han forlob Staden, havde han hemmelig Conference med Ambrosio Bogbinder, Borgemeester i Kjøbenhavn, og Jørgen Mynter, som ellers kaldes Jørgen Rok ^{q)}, Borgemeester i Malmø, hvilke begge, saasom de vare Udlændinge, lovede, at, naar de Lybske komme med deres Flaade, skulde Kjøbenhavn og Malmø staa dem aabne for, og at de siden ville gjøre Opstand for at indtage Riget, fordrive Adelen og Bisperne, og at indføre Luthers Lærdom udi alle Stæder. Wullenweber derimod forsikrede dem om Hansfestædernes Beskyttelse. Ved disse Mænds Venskab vandt Wullenweber ikke lidet, især ved Jørgen Mynters, efterdi han var i stor Agt hos Rigets Raad, vidste alle deres Hemmeligheder, og derforuden var en særdeles listig og forslagen Mand. Medens dette skede, havde Hertug Christian, som opholdt sig udi Holsten, faaet Kundskab om den Uenighed, som var
iblandt

q) Fragment. hist. Christ. 3, Manuscr., hvor han stedse kaldes Jørgen Rok.

iblandt Raadet om Kongevalget, item at **Mogens Gise** og **Erik Banner** besynderligen havde recom- manderet ham, hvorover han skrev dem til, at de videre vilde befordre hans Interesse, lovende dem et mildt og naadigt Regimente, og forsikrede, at han ikke alene vilde confirmere Adelen de Herligheder, som hans sal. Hr. Fader havde givet dem, men endogsaa lægge flere dertil. Han vidnede ellers, at, hvis de heller vilde have hans Broder **Johannes** til Konge, skulde han ingen Hinder gjøre dem derudi, han raade og formanede dem alene, at, som Riget ikke kunde længe være uden Hoved, de betimeligen vilde fride til et Kongevalg.

Saa som den første Herredag til Kjøbenhavn var løben frugtesløs af, forsamlede Stænderne sig paany til Odense udi samme Aar, saavel for at handle om et Kongevalg igjen, som, efterdi Gesand- terne, nemlig **Otto Krumpen**, **Melkior Kantzov** og **Volfgang Utenhoff**, som havde været skik- kede til Nederlandene, vare komne tilbage igjen. De samme havde sluttet et Fordrag til Gent saaledes, at imellem Nederlandene, Danmark, Norge og Forsten- dommene skulde være 30 Aars Stilstand, og at Hol- lænderne imidlertid skulde have fri Fart igjennem Sun- det, naar de betalte Kronens Told og Rettighed; hvis Danmark eller Norge derfor blev anfægtet med Krig, skulde Regentinden komme dem til Hjælp med

6 Orlogsskibe, hvilke paa hendes egen Bekostning skulde underholdes, saalænge som Krigen varede. Dette Forbund sigtede paa Hansestæderne, af hvilke Rigerne intet godt kunde vente sig formedelst de Trubler, de havde ladet falde, saa at det var fornødent at bestyrke sig med Hjelp og Alliance. Saaledes ser man, at Statsconjuncturerne ubi Danmark mærkeligen vare blevne forandrede. For nyligen siden betjente man sig af Hansestædernes Hjelp imod Hollænderne. Nu derimod forenede man sig med Hollænderne af Frygt for Hansestæderne. De sidste lagde Riget Saadant til Last, og bebrejdede de Danske denne Opførsel som en Utaknemmelighed. Men det var ikke Rigets Interesse at lægge sig ud med alle Nationer, for at skaffe Hansestæderne Monopolium i Østersøen. Man havde tilforn forbudt Hollænderne Garten igjennem Sundet, efterdi de assisterede Kong Christian imod Riget, men, da de siden faldt tilføje, og søgte Rigets Venkab igjen, ophørte al Prætext til saadant videre Forbud, saa at Lybekkerne bleve Danmarks Fiender, efterdi Riget mod Natur- og Folket ikke vilde forhindre Nationer at sejle over det store Hav, som bør være aabent for alle.

Paa samme Herredag til Odense blev ogsaa fundet forgodt at skikke til Sverrig Truid Alfstand, Vincentius Lunge og Axel Juul, for at stifte Forbund imellem Danmark og Sverrig, iligemaade
at

at handle med Hertug Christians Legater om Benskab og Forening mellem Riget og Førstendømmene, og blev der Aaret efter gjort et Fordrag til Rendsborg, hvorudi Riget og Førstendømmene lovede hinanden indbyrdes Hjelp, naar nogen af dem blev fiendtlig overfalden, og skulde dette Forbund vare saa længe nogen af Kong Frederiks Blod og Stamme er til og bliver Konge i Danmark, hvoraf man seer, at Hertug Christian lagde Grundvold til sin tilkommende Promotion, og i det ringeste forbandt Stænderne til at antage en af Kong Frederiks Sønner. Dette Fordrag blev forfattet paa Dansk og Tydsk, og findes underskrevet og forseglet af Rigets og Førstendømmenes Raad, item af Hertug Christian for sig og paa sine umyndige Brødres Begne r). Den Legation, som blev skicket til Sverrig, udvirkede ogsaa et Fordrag imellem Rigerne, saaledes, at Sverrig skulde komme Danmark til Hjelp med 800 Mand, naar fornøden gjortes, og Danmark og Norge skulde komme Sverrig til Hjelp med 1000 Mand s). Til dette Forbund fandtes Gustav desvilligere, efterdi de Tydske havde ladet falde samme Trudsel imod Sverrig, som imod Danmark. Og, saasom af deres store Udrustning de nordiske Riger trueedes med Storm,

kunde

r) Unio Rendsb. 1534. pag. 1407.

s) Fœdus int. Dan. & Svec. Holmæ die visitat. virg. 1534.

Kunde man vente, at den ligesaa snart kunde træffe Sverrig som Danmark, thi adskillige svenske Kjøbmandsskibe vare anholdne udi Lybek, Gustav havde ogsaa faaet Kundskab om den Stempling, som de lybske Gesandter havde gjort imod Regjeringen i Sverrig, hvorudover han ikke alene fandt for godt at holde Venkab med Danmark, men lod ogsaa anholde alle lybske Kjøbmænds Skibe og deres Gods udi Sverrig.

Saadanne vare Conjunctionerne udi Norden, og saadanne Anstalter gjorde Danmark for at imodstaae den Storm, som man truedes med, og syntes det, at Riget efter slige Anstalter ingen Uarsag havde at frygte sig for Hansestædernes Anfald; men det havde været bedre at forsyne Riget med et Hoved, der kunde holde Undersaatterne i Enighed, og læge de indvortes Svagheder, hvoraf det plagedes; thi man maa bestyrke sig med fremmede Alliancer saameget som man vil, saa kan et Rige, hvorudi Splid og Uenighed regjerer, ikke ansees anderledes end et svagt og magtesløs Regeme, omgivet med tykke Pandser og Harnisk. Dette mærkede den listige Jørgen Wullenweber, og derfor, endskjøndt han havde ligesaa stor Appetit paa Sverrig, besluttede dog at bruge Hansestædernes Magt imod Danmark, hvis indvortes Skrøbelighed og Fejl han nøje havde udstuderet.

Efterat bemeldte Wullenweber var kommen tilbage fra Danmark til Lybek igjen, fornam han,

at

at Hamborgerne arbejdede paa et Forlig imellem de Lybske og Nederlænderne: dette stod denne martialske Mand ikke an, hvorudover, da et Mode til den Ende var berammet ubi Fasten 1584 til Hamborg, kom Wullenweber tilligemed Marcus Meier indridende ubi Hamborg med Harnisk, udslagne Faner, og mange Ryttere, og det ligesom til en Strid, thi de lode Trompeter og Skalmeyer blæse for sig, saa at Raadet ubi Hamborg bar Fortrydelse derover, helst som der vare tilstede tvende burgundiske Ambassadeurer, nemlig Georgius, Biskoppen af Brixia, og Maximilianus, hvilke kunde ansee saadant Krigs-Indtog som en Bravade for dem. De tvende lybske Borgemesteres Forsæt var at tilintetgjøre den foretagne Handel, medmindre de Burgundiske eller Nederlandiske vilde beqvemme sig til at frastaae Handelen ubi Østersøen, men de mærkede, at de andre hantsæbiske Deputerede vare føjelige og begjærlige efter at træffe et Forlig, hvorudover Meier og Wullenweber bleve saa forbittrede, at de pludseligen forlode Modet, og ilede til Lybek igjen, hvor de lode endel saavel Raadsherrer, som fornemme Borgere, kaste i Fængsel. Hamborgerne tilligemed de tilbagesværende lybske Deputerede fremturede dog ikke desmindre i at bringe et Forlig tilveje, hvilket ogsaa blev sluttet saaledes: at der imellem de Nederlandiske og Hantsæbderne skulde være 4 Aars Stilstand. Imid-

lertid skulde enhver have Frihed at handle og seile, hvor han vilde. Medens de burgündiske Gesandte forhandlede dette udi Hamborg, skikkede de til Danmark Kejsersens Ratification paa det gentiske Fordrag, skreve derhos, at de gjerne havde seet, at Danmark havde skicket Deputerede til Hamborg, for at bivaane den forehavte Handel med Lybek; men i hvor det gif, skulde dog Riget blive indsluttet udi samme Fordrag.

Freden mellem Nederlandene og Lybek var neppe sluttet, førend de tvende urolige Borgemestere Marcus Meier og Jürgen Wullenweber brøde frem med det, som de længe havde gaaet frugtsommelige med, nemlig, at paaføre Danmark Krig efter den Plan, som de havde gjort med Jørgen Mynter og Ambrosius Bogbinder. For at bekomme Prætext til saadan Krig, foregave de, at den blev foretagen for at entledige den fangne Kong Christian af sit Fængsel udi Sønderborg, og at sætte ham paa Troenen igjen, og paa det at den kunde føres med Eftertryk, havde de Bud efter Grev Christopher af Oldenburg, som var den fangne Konges Blodsforvandte t) Samme Grev Christopher var da Canonicus udi Coln, og førte Titel af Greve af Oldenburg, skjøndt han ejede intet udi Grevskabet uden et

Klo.

t) Udi det oftciterede Fragm. Hist. Christ. 3. siges han at være en Sønesøn af Christian den Førstes Broder Gerardo.

Kloster. Han var ellers en velstuderet Herre, og be-
kjendte den evangeliske Tro, som han havde lært af
Luthers og Melanctons Skrifter, var ogsaa vel
øvet udi Krigsfager, thi han havde bivaanet det store
Slag ved Frankenhauseu). Han havde ogsaa væ-
ret udi den tyrkiske Krig, da Solimannus brød ind
i Ungarn. Han lod sig lettelig overtale til at agere
General udi denne Krig, endel efterdi ham blev fore-
holdet, at det var en prisværdig Gjerning, at befrie
en betrængt Konge, som var hans Blodsforvandt,
af et haanligt Fængsel, endel ogsaa, efterdi man er-
kyndigede ham om den hemmelige Correspondence,
Borgemeesterne i Lybek havde udi Danmark, især udi
de vigtigste Stæder Kjøbenhavn og Malmø, hvis
Porte Jürgen Mynter og Ambrosius Bogbinder
havde lovet at aabne, saasnart den lybske Flode an-
kom. De foregave ogsaa, at det skulde være dem
ligesaa let, at sætte Kong Christian paa Tronen
igjen udi Danmark, som var uden Hoved, og plaget
med indvortes Splid og Uenighed, som det tilforn
havde været dem let at gjøre Gustav til Konge i
Sverrig. Endeligen foreholdte de ham, at saadan
hans Gjerning vilde være Keiser Carl og Christian
den Andens Svogre behagelig. Saadan Farve satte
da Lybekkerne paa denne Krig, skjøndt de intet min-
dre ønskede, end at see en Konge paa Tronen igjen,
der

u) Hameln. Hist. Christoph. Comitiss.

der havde været deres hittreste Fiende, og som de nyligen tilforn i Manifestet havde skjeldet for en Tyran. Men, hvor urimelig end denne Motiv var, saa maatte den dog tjene i deres Kram, efterdi de derved forhaabede at bringe udi Harnisk den fangne Konges Tilhængere, og derved formere den Forvirrelse, som Riget tilforn var udi.

Samelmann udi Grev Christophers Historie siger, at Greven blev ved Skrivelse fra Kong Christian den Anden selv ombedet at føre denne Krig, men andre Historier melde intet derom x). Men enten dette Tilbud skede af de Lybske, eller af Christian den Anden, saa betænkte Greven sig ikke at tage derimod, især saasom han var en fattig Potentat, der intet havde at tabe uden den pure Titel, og om Udfaldet var godt, og han kunde nyde den Ære at sætte den fangne Konge paa Tronen igjen, haabede han at faae enten en god Skilling, eller et Stykke Land for Umagen y).

Alt dette blev brevet ved de tvende urolige Borgemeestere alene, thi, da Greve Christopher kom til Lybek, fornam han, at ingen vidste af denne Handel uden Marcus Meier og Jürgen Wullenweber. Ved hans Ankomst gave de allerførst deres Forsæt til Fiende, og derudi strax fandt Bisald af Almuen, som gjerne

x) Hameln. Hist. *Christoph. Comit.*

y) Fragment. Hist. *Christ. 3. Manusc.*

gjærne ønskede en Krig, for at tvinge Riget til at tilstæde dem Handelen alene. Det Anslag, som tilforn var hemmeligen drevet, blev da raadslaget om aabenbare ubi den hele Stads Navn, og blev da besluttet, at Greven skulde hverve Folk paa Stadens Bekostning, og imidlertid holde Sagen hemmelig, indtil han kom tilbage, da skulde ham notificeres, hvad videre var at foretage. Efterat Greven havde hvervet 4000 Landsknægte, og bragt dem til Lybek, skrev han Hertug Christian af Holsten til, begjærende at vide, af hvad Aarsag Kong Christian sad fangen paa Sønderborg, ret ligesom han kunde være fremmed i en Sag, som var hele Europa bekjendt, og som Lybek havde allermest contribueret til. Videre beklagede han i samme Brev, at Kongens Fængsel var skeet imod Haand og Segl og given Lejde, og begjærede, at han maatte sættes i Frihed igjen, hvis ikke, fandt han sig, som den fangne Konges Blodsforvandt, forarsaget til at tage sig hans Sag an. Endeligen foreholdt han Hertugen, hvor ubilligt og uanstændigt det var for ham, at holde sin egen Fætter og Konge ubi et haanligt Fængsel.

Hertugen svarede, at Kongen var arresteret paa de Danskes, Svenskes, og særdeles hans egne Principalers de Lybskes Beskyldninger, hvorudover det stod ikke i hans Magt, at lade ham løs igjen. Derpaa affærdigede Greven en anden Skrivelse, hvorudi han

igjentager det forrige, og blues ikke ved at sige, at denne Sag var Lybek og andre Søstæder meest angaaende, saasom deres Deputerede havde undertegnet den fangne Konges Lejdebrev, da Historien dog viser, at Kong Frederik selv var tvivlsom, om han skulde anholde Kong Christian eller ej, men at de vendiske Stæder allermost dreve paa hans Fængsel. Endeligen slutter han sit Brev z) dermed, at han for den fangne Konges Befrielse vilde opofre Liv og sin Belsærd, som ungefær kunde beløbe sig til det Kloster, han ejede udi Oldenborg, saa at det hele Brev er comique og latterligt fra Begyndelsen til Enden.

Men paa det at Danmark, hvorpaa Krigen fornemmeligen sigtede, ikke saa hastigen skulde forskrækkes over denne Opførsel, stilledes han paa samme Tid et Brev til Rigets Raad, hvorudi han foregav, at Krigen sigtede alene paa Holsten, hvor Kongen sad fangen, og ikke paa Danmark. Udi dette Brev a) taler han end heftigere for den fangne Konge, og afmaler hans Fængsel som et Tyranni imod Guds Lov og den christelige Tro. Saaledes vide Mennesker at betjene sig af Guds Navn til at besmykke deres Interesse;

z) Lit. *Christophori ad Christian.* de dato Lubec. die 22 Maj. 1534. pag. 1412.

a) Lit. *Christoph.* ad Senat. Dan. ibid. die 26 Maj.

esse; thi denne Nidkjerhed grundede sig alene paa den Gage, den fattige Greve ventede sig af Hanses stæderne, for at agere deres General; thi man finder ikke, at han nogen Tid tilforn har ladet sig mærke med ringeste Protestation imod Kongens Fængsel.

Førend disse Breve bleve affærdigede, havde han ladet et Patent udgaae til Almuen udi Holsten, hvorudi han giver sit Forsæt tilkjende, og-begjærer, at de ville give ham fri Passage, saafremt de ikke med Mord og Brand ville besøges. Og efterat dette var skeet, gjorde han tilligemed Marcus Meisr et hastigt Indfald udi Holsten, hvor han bemægtigede sig Eutin, Trittow, Pløen, belejrede Segeberg og satte Landet i Brandstat. Dette Indfald skede ikke saa meget for at indtage Holsten, som for at hindre Holstenerne at undsætte Danmark, hvilket Rige var udvalgt til Krigens Sæde, og hvor man var forvisset om, at de fornemste Stæder skulde blive dem overleverede. Hertug Christian, da han fik Kundskab om dette Angreb, rustede han sig af al Magt til Fyrstendømmenes Forsvar, skrev ogsaa til Danmarks Raad, og begjærede Hjælp af Riget efter det nyligen gjorte Forbund, hvilken Hjælp blev ham ogsaa accorderet. Dette var just, hvad de Lybske tragede efter, hvorudover deres General Grev Christopher, efterat han havde sat Ild paa Segeberg, begav sig ilende til Travminde, hvor han indskibede 4000

Mand med Skyts og Ammunition, og sejlede til Danmark, gelejdet af de tvende omtalte Borgeme-
stere, hvilke vare Directeurer for denne Krig. Ko-
stol og Visuar assisterede de Lybske udi dette Tog;
thi, hvorvel bemeldte Stæder ingen synderlig Lyft
havde til saadan unødigt Fejde, saa havde dog den
gemene Almue, og de 60 Mænd af det nye Raad,
efter Meiers og Wullenwebers Tilskyndelse bragt
dem udi Harnisk.

Den Lybske Flaade blev allerførst seet af An-
dreas Bilde, som havde Møen i Forlehning. Sam-
me Bilde affærdigede strax Skrivelse til Bisp Joa-
chim Rønnow, ladende ham vide, at han var ble-
ven vaer 23 Orlogskibe under Møen, og raadede at
forsyne Kjøbenhavn med Soldater, som laae ind-
quarterede ved Næstved, saasom det var at befrøgte,
at samme Flaade vilde overfalde Riget. Men Saa-
dant kom for silbig, og Kjøbenhavn blev funden blot-
tet for Soldater, eftersom de Dropper, som der til-
forn laae, vare skikkede til Holsten, og man kunde
ikke faae andre samlede, førend Fienden allerede var
kommen ind i Landet.

Saasnart Borgemeisteren udi Malmö, Jürgen
Mynter, fik Kundskab om de Lybskes Indfald udi
Holsten, affærdigede han Bud til Mogens Gyl-
denstjerne, som var Gouverneur paa Malmö Slot,
ladende ham kjærlichen bede, at han ubesværgt vilde

komme

komme paa Raadhuset for at overlægge med Borgemester og Raad om en Sag af Bigtighed. Gyldenstjerne, som intet Dndt formodede, begav sig dithen, men, da han kom paa Raadhuset, blev han efter Jürgen Mynter's Ordre arresteret; Almuen blev derpaa strax bragt udi Harnisk, saa at man anfaldt Slottet og brød det ned i Grund. Nogle danske Herremænd, hvoriblandt var Truid Ulstand, og Claus Podebusk, som intet vidste af denne Handel, da de komme fra Kjøbenhavn til Malmø, bleve de grebne udi deres Herberger, og fangne bortførte; ja alle adelige Børn, som gik i Skole sammesteds, bleve ogsaa arresterede, og udi 9 Uger anholdne. For at besmykke denne Execution, skrev Borgemester og Raad udi Malmø Herr Tyge Krabbe, Danmarks Riges Marssk til, ladende ham vide, at de udi Malmø havde antaget Luthers Lærdom, og, som Rigests Raad havde ladet udgaae en Deces mod deres Religion, og de fornumme, at deres Prædikantere for Religionens Skyld bleve forfulgte udi Kjøbenhavn, havde de formedelst slige Marsfagers Skyld bemægtiget sig samme Slot, som Kong Srederik og Rigests Raad havde ladet bygge imod det Løfte og Privilegier, som Staden vare givne, da den overgav sig udi deres Hænder. Saadanne Motiver betjente Jürgen Mynter sig af, for at bringe Almuen og Raadet i Malmø paa sin Side og at komme

me dem til at troe, at alt dette skede for Religionens Skyld, da det dog alene var for at overlevere Staden til Lybekkerne efter den Forening, som var gjort med Wullenweber.

Mynter lod sig ikke noje med at have stiftet Oprør udi Malmø, og bemægtiget sig samme Stad. Han søgte ogsaa at spille samme Puds med Kjøbenhavns Slot og at forræske Johan Urne, som der udi commanderede. I den Henseende begav han sig hemmeligen til Kjøbenhavn, og skjulte sig med en Hob bevæbnede Folk udi Ambrosius Bogbinders Hus, agtende at bemægtige sig Johan Urnes Person, og at overfalde ham paa Gaden. Men, som Urne gik altid med et stort Følge, kunde Mynter ikke fuldførte sit Forsæt. Saa som dette Anslag nu ikke vilde gelinge, bød han sig selv til Gæst paa Slottet, og mente der at bortsnappe ham, thi det var dem ikkun om hans Person og Slottet at gjøre, eftersom Staden og Almuen i Kjøbenhavn vare udi Ambrosii Bogbinders Interesse. Men han fandt Johan Urne saa stærk, og Slotsportene saa vel bemandede, at han ogsaa denne Gang med ufortøvet Sag maatte gaae tilbage. Zvitfeld mener, at Urne lod ham frit gaae ned af Slottet igjen, for ikke at bryde jus hospitii eller Gjesteretten; men det er rimeligere, at han ikke torde lægge Haand paa denne

denne mægtige Mand, hvis Fængsel han forud kunde see, vilde bringe den hele Stad i Oprør.

Dette skede, førend den lybske Sømagt ankom til Danmark, men, da Floden ankom i Sundet, tog Jürgen Mynter Massen rent af, begav sig til Grev Christophers Skibe, og bivaanede de Lybskes Landgang, som skede ved Skovshoved, hvor han gratulerede Grevens Ankomst, og underrettede ham om Rigets Tilstand b). Efterat Tropperne vare satte i Land, rykte Greven lige mod Roeskild, hvor han af samme Stads Borgere lod sig hylde paa Kong Christians Begne, thi han truede at ødelægge Staden i Grund, hvis de ikke vilde beqvemme sig dertil, og da øvede han strax mere end kongelig Myndighed, i det han gjorde Erkebisp Gustav Trolle til Biskop ubi Roeskilde. Thi de virkelige Konger lode sig alene nøje med at confirmere de Biske, som Capitlerne udvalgte. Førend han forlod Roeskilde, forstyrrede han Hæriskborg og Bistrup, og plyndrede Bispegaarden, hvorpaa han begav sig til Rjøge, hvilken han bemægtigede sig tilligemed Søholm og Stege paa Møen.

Medens Greven var i Roeskilde, opholdt den roeskildske Bisp Joachim Rønnow c) sig ubi Rjøbens

b) Fragment. Hist. Christ. 3. Manuscr.

c) Det er forunderligt, at Jvitsfeld stedse alternerer

benhavn. Samme Bisp, hvorvel han var Kong Frederiks Hus lidet bevaagen, saa dog, efterdi hans Stift blev bortgivet til en anden, havde han liden Aarsag til at glæde sig ved Grev Christophers Ankomst, hvorudover hans egen Interesse drev ham til Urlighed, og at formane Kjøbenhavns Borgere til tappert Modstand, bydende sig til at ville opofre Liv og Blod med dem. Men Borgerfædet, som lidet elskede samme Prælat, og desforuden af Jürgen Mynter og Ambrosio Bogbinder vare allerede forførte, vilde ikke høre ham, men tvertimod truede ham paa Livet. Hvorudover han flygtede hemmeligen af Staden, og var det ikke uden med stor Nød, at han undkom med Livet; thi Borgerne satte saa stærkt efter ham, at, da Slotsherren Johan Urnelod føre en Kiste over Gaden paa Slottet, lode de aabne samme Kiste, saasom de mente, at Rønnow laae skjult derudi. Endel danske Herremænd, som samme Tid laae i Kjøbenhavn, hvoriblandt var Riges Marsk, Tyge Krabbe, toge ogsaa Flugten, af Frygt for at falde i Borgerfædets Hænder. Men Joachim Rønnow kom strax tilbage igjen forsynet med

rer med at kalde denne Bisp nu Jacob, nu Joachim, og Pontanus efterfølger ham i samme Bildfarelse, og giver dette og andet tilkjende, at Pontani Historie er intet uden en blind Oversættelse.

med Grevens Lejde, og lod Kjøbenhavns Borgere vide, at han var ligesindet med dem. Jeg finder ikke, hvad som har drevet ham til denne hastige Forandring, uden hans egen Ustadighed, og at han har holdt det sikkerst at hænge ved det stærkeste Parti. Maaſke at Greven da lovede for Penge og gode Ord at give ham Roeskilde Stift tilbage igjen; thi Historien viser, at han siden solgte ham Bispestolen igjen for 10,000 Mark danske; saa at Erkebisp Trolle maatte lade sig nøje med Odense Bispestol, efterdi han ikke kunde bringe saa mange Penge tilveje, hvoraf man sees, at det var denne gode Greve ikke saa meget at gjøre om at befordre Kong Christians Interesse, som at lægge sig en Skilling tilgode.

Efterat Greven havde bemægtiget sig Kjøge, affærdigede han Bud til Kjøbenhavn, og lod opfordre Staden paa Kong Christians Vegne. Borgere, som allerede vare forførte, fandtes ikke uvillige dertil; men, for at iagttage en Slags Sammelighed, lode som de toge Saadant i Betænkning, sigende, at de kunde ikke overgive Staden, uden de saae, at Kong Christian var først paa fri Fod. Hvorpaa Greven lod dem svare, at dette Tog var alene skeet for Kongens Befrielse, og at de kunde være forsikkrede om, at hans Fængsel ikke skulde vare længe. Og da skikkede Borgerſkabet 8 Mænd til Kjøge for at handle med Greven om Stadens Overgivelse.

givelse, endskjøndt En ved Navn Johannes Cammerarius søgte ved en bevægelig Tale at holde dem derfra d). Der blev en Forening gjort med flige Biltkaar, at Staden skulde beholde sine gamle Friheder og Privilegier, alt det Gods, som laae paa en Miils Vej nær omkring Staden, skulde den gives og indrømmes. Indbyggerne skulde beskiermes udi deres Religion, som var grundet paa Luthers Lærdom. Efterat dette var accorderet, gjorde Greven sit Indtog udi Kjøbenhavn den 16de Juli, og med stor Pragt blev imodtagen efter den Anstalt, som Ambrosius Bogbinder dertil havde gjort. Derpaa blev Slottet strax angrebet, hvor Johan Urne agtede først at forsvare sig til det yderste, men det varede ikke længe, førend han efterfulgte Stadens Exempel. Svitfeld siger, at han dertil blev tvungen af sit eget Folk, men, eftersom Greven strax derpaa forlenede ham med alt Kronens Gods i Gudme Herred udi Fyen, synes det, at denne Dvergivelse ikke aldeles har været saa tvungen, som foregives. Ved Kjøbenhavns Erobring fik Greven tilligemed Rigets Flaade Magaziner og Pakhuse i Hænder, hvorved han blev sat i Stand til at føre Krigen med des større Eftertryk. Ambrosius Bogbinder tilligemed hans Collega Hans Bøse udvirkede da hos Greven, at det gamle Raad i Kjøbenhavn blev affkaffet, og at nye Borgemestere

og

d) Seditio num Dan. Lib. I. Manuser.

og Raadmænd bleve beskikkede i deres Sted, og, som disse to Mænd ikke glemte at recommendere deres Tilhængere, saa erhvervede de sig en absolut Magt og Myndighed udi Staden.

Efterat dette var forrettet, lod Greven beramme et Møde til Ringsted, hvor alle Stænder bleve beordrede at lade sig indfinde. Borgere og Bønder fandtes villige dertil, og der aflagde Troskabs-Ed til Kong Christian den Anden. De fleste derimod af Adelen bleve borte. Hvorudover Greven blev saa fortørnet, at han truede dem med Mord og Brand, udskikkede ogsaa nogle af sine Folk, hvortil slog sig den sjællandske Almue, som udplyndrede Herregaardene, hvorudover Adelen blev saa mobløs, at den letteligen af Biskop Rønnow lod sig overtale til at adlyde Greven e).

Da Raadet udi Jylland fik Tidender om Kjøbenhavns Overgivelse, affærdigede de Skrivelse til Borgemeester og Raad udi Malmø, ej vidende, at den ogsaa var udi Grev Christophers Hænder, og forsikkrede Staden, at den skulde blive uanfægtet ved den evangeliske Lærdom, iligemaade at de fleste af Adelen var tilfunds at udvælge Hertug Christian til Konge. Heraf sees, at bemeldte Hertug endda ingen Forsikring havde faaet om Kronen, og kan man derfor ikke vel fatte det, som Svitsfeld melder om Bisp

Røn-

e) Fragment. hist. *Christ.* 3 Manuscr.

Rønnow, at han i Begyndelsen formanede Kjøbenhavns Borgere at holde deres Trofskabs-Eed, iligemaade at adskillige danske Hoffinder søgte Lejde af Greven at rejse igjennem Landet til deres rette Herre Hertug Christian; thi der var endda intet Skridt gjort til Hertugens Valg, langt mindre var der aflagt nogen Trofskabs-Eed; tvertimod Bisperne og en stor Del af Adelen havde besluttet at antage den yngre Broder Johannes til Konge, hvilket var Ursag, at Almuen og Kjøbfæderne vare misfornøjede med Regjeringen, og at de fandtes saa villige at falde til Grev Christopher, som forsikkrede at beskyrme dem ved den evangeliske Tro, hvorudover dette kan henføres til Skribentens Uagtsomhed. Hr. Oluf Rosenkranz, som var Hertug Johannes Hofmester, og da med den unge Herre opholdt sig udi Nyborg i Fyen, dristede sig da ikke at forblive udi Landet efter Kjøbenhavns Overgivelse, men flygtede udi Banderklæder til Sønderborg, hvor han lod Hertugen give i Forvaring til Ditlev Brockdorf, og selv begav sig tilbage til Nyborg igjen.

Grev Christopher spillede saaledes Mester udi Sjælland, hvor han uden synderlig Møje havde erobret de vigtigste Stæder, og der ladet sig hylde paa Kong Christians Vegne. Efter saadan Fremgang fikke han Bud til Indbyggerne i Skaane, og truede Landet med Mord og Brand, hvis de ikke efter Mal-

møes og Kjøbenhavn's Exempler beqvemmede sig itide til Lydighed. Af saadan Undsigelse blev den skaanske Adels saa forsagt, at den strax begjærede at conferere med Greven, og, da frit Lejde var dem givet, afsærdigede de Tyge Krabbe 1), Solger Gregersen, Axel Ugerup og Knud Bilde til Grev Christopher, til hvilken de paa den hele skaanske Adels Begne afslagde Trofskabs-Ed. Derpaa begav Greven sig til Malmø, hvis Borgere han lod bevæbne og med sig føre videre ind i Landet. Paa en Høj udenfor Lund mødte ham den ganske skaanske Adels med Borgere og Bønder, hvilke svore ham Trofskab paa Kong Christians Begne. Efter saadan forrettet Sag rejste han til Malmø igjen, gelejdet af det sjællandske og skaanske Raad, item af Jørgen Mynter og Malmøes Borgere, som fulgte ham med udslagne Janer. Ved sin Tilbagekomst udi Malmø øvede han kongelige Regalier, gav Staden alle de Byer, som ligge en Mil omkring, ligesom han tilforn havde gjort med Kjøbenhavn, forlenede Bisp Rønnow med Sorø, lod

ogsaa.

f) Autor Seditioinum Danic. Lih. I. Manuscr. berømmer denne Tyge Krabbe paa en særdeles Maade med disse Ord: Quamvis Danus atque natione Jutus erat, erat tamen astutus ut aliquis Teutonicus. i. e. Omendkjendt han var en Tyde, saa var han dog saa spidsfindig som nogen Tydsk.

ogsaa staae rhinske Gylden og smaa Mynt, paa hvis ene Side stod Kong Christians Navn, og paa den anden Side hans eget. Og, som han havde fundet saa stort et Tilløb udi Danmark, lod han tilskrive det norske Raad, formanede dem efter de Danskes Exempel ogsaa at hylde Kong Christian, og lovede dem, at deres Privilegier og Friheder skulde blive dem ubeskkaarne, og at det sidste Uffald fra Kong Christian skulde ikke regnes dem til Dnde; men jeg finder ikke, at de Norske besvarede samme Skrivelse. Holland, Falster og Langeland derimod biede ikke til de bleve anmodede, men Borgereskabet og Almuen oprejste sig, saasnart den lybske Flaade ankom, og sloge sig til Grev Christophers Parti.

Derpaa lode de Lybske et Skrift ved Trykken udgaae, hvorudi de tilkjendegave, af hvad Aarsag de havde paaført Riget og Fyrstendømmene Krig. 1) Efterdi Kong Christian var bleven fængslet imod givet Lejde. 2) At Adelen udi Fyrstendømmene havde altid tragtet efter deres Fordærvelse. 3) At de havde bevist Danmark store Velgjerninger, men derfor vare blevne ilde belønnede. 4) At Tolden udi Holsten er bleven forhøjet. 5) At Kong Frederik havde lovet dem Hjelp imod Hollænderne, men at de havde ingen Hjelp kundet bekomme &c.

Det er sandelig forunderligt, at en Stad som Lybek med en Haandsfuld af Folk turde understaae sig

at anfælde et mægtigt Rige, og langt forunderligere at see en Provinds efter den anden at give sig under et haanligt Nag; men, naar man betragter Rigets Situation paa samme Tider, kan saadan Forandring ophøre. Bønderne, helst udi Sjælland, vare den fangne Konge særdeles bevaagne, og ansaae ham som deres Friheds Beskytter. De fleste Kjøbstæder vare ligesaa siinde, efterdi han stedse havde arbejdet paa deres Opkomst og Handelens Forfæmelse. Bisperne, som Religionens Forandring havde opirret mod Kong Frederik, ansaae Kong Christian som den, der kunde oprette den romerske Religion igjen. Dy hvad Adelen angik, saa vare de vel alle derudi enige, at de havde Afsky for den fangne Konge, men Religionen havde sat Splid iblandt dem, saa at de, som vare Lutheriske, vilde have Hertug Christian, men de Catholiske den umyndige Prinds Johannes til Konge. Disse sidste drog Linie med Bisperne derudi at vilde have en Konge af den romerske Religion, og var dette Parti meest Aarsag til den store Opstand, som skede udi Kjøbstæderne. Udi Sjælland derimod gik det langt anderledes til; der forsamlede Adelen sig, og besluttede, for at hindre videre Uheld, at forsyne Riget udi Tide med et Hoved, og at udvælge Hertug Christian til Konge. De grebe eenstemmigen til denne Resolution, endel fordi Rigets Tilstand det udfordrede, endel ogsaa, efterdi

høist.

høistbemeldte Hertug havde en anseelig Krigsmagt paa Venene, hvorved han ikke alene havde forsvaret Fyrstendømmene, men endogsaa forflyttet Krigen ind til Lybeks Mure, og det paa saadan Maade:

Da Hertug Christian fik Kundskab om de Lybkes Indfald udi Holsten, og at de havde bemægtiget sig Cutin, skikkede han Johan Rangov med nogle Tropper for at indtage Cutin og andre Stæder. Samme tappre Herre tog strax Cutin tilbage, iligemaade Tritton, Segeberg og Ploen, hvilke af Grevens Folk bleve forlabte. Hertugen lod sig ikke nøje med at have rensset Holsten fra Fienderne, men søgte at forflytte Krigen ind udi deres egne Lande; til den Ende rykkede han selv med sin hele Krigshær for Travminde, som han erobrede den 21 Juni, og som Travminde er et Slot, der ligger udi Munden af Traven ikke langt fra Lybek, kunde Saadant ikke andet end jage en yderlig Skræk ind udi Staden. Efterat Hertugen havde erobret Travminde, lod han ogsaa indtage en Skandse kalden Muggeberg, som laae strax derved, og, for at sætte Lybekkerne Kniven i Struben, søgte at gjøre en Bro over Traven. Dette stræbte de Lybke at hindre, og derfor gjorde et Udfald af Staden paa Hertugens Folk, men de fleste bleve nedslæede, og de øvrige faldt udi Hertugens Hænder g). Medens Lybek var udi denne Bæængstelse,

g) *Hammelm. Hist. Christoph. Comit. Comitis.*

stelse, kom Borgermesterne, Marcus Mejer og Jørgen Wullenweber, tilbage. De samme mærkede, udi hvilken Fare Staden vilde staae, om de Holstenske kunde fuldfærdige Broen, og bemestre sig begge Sider af Floden, og derfor søgte af al Magt saadant at forhindre. Men Broen blev fuldfærdiget, og Hertugens Folk bemægtigede sig den 12te October Slutop, som var en Havn, hvor de Lybske laae, og der satte Ild paa en stor Hob saavel store som smaa Fartøjer; saaledes blev Lybek belejret og stod i Fare for at falde i Fiendens Hænder paa samme Tid, som den tragtede at bringe Danmark under Fodder.

Denne Hurtighed og store Fremgang imod Rigets Fiender bragte Hertugen udi saadan Reputation, at den jydske Adel ansaae ham som den eneste, der kunde oprette det faldne Rige igjen. Herr Mogens Gise, samt det verdslige Rigets Raad lod derfor til den 4 Juli forskrive Bisperne, samt den hele Adels, at møde ved Skanderborg, for at raadslaae om Rigets Læve. Da de vare forsamlede, lod det verdslige Raad forestille, at man udi denne Rigets Forvirrelse maatte see sig udi en Hast om et Hoved, og at de ikke vare tjente med en ung Konge, men med En, som havde Alder og Forfarenhed, hvorpaa de fleste gave deres Stemme paa Hertug Christian. Endel af Bisperne begyndte da igjen at chicanere,

saasom de frygtede, at ved Hertug Christians Promotion den lutheriske Tro vilde blive den herskende udi Riget, og deres Herredom forstyrres, hvilket da den gemene Almue mærkede, løbe de til Raadet, og raabte, at de endelig vilde have Hertug Christian til Konge, og lode sig forlyde med, at hvo der understod sig til at hindre hans Valg, den skulde blive deres Fiende. Herudover blev Hertugen eenstemmig udvalgt til Konge, og blev da Tygge Krumpen, Bisp af Børglum, Ivar Munk, Electus til Ribe, Mogens Gise Rigets Hofmester, og Ove Lunge, affærdigede til Holsten for at offerere Hertugen Danmarks Krone, og derhos begjære, at han vilde stadfæste Rigets Stænder deres Privilegier og Friheder.

Da saadant blev rygtet udi Fyen, forsamlede den fynske Adel sig udi Hellestø Kirke ved Odense, og der iligemaade besluttede at antage Christian til Konge, hvorpaa de fikkede Johan Friis af Hesse-lager til Sylland, for at følge med de jydke Deputerede til Holsten. Udi den Instrux, som den fynske Adel gav bemeldte Johan Friis, var blant andet dette h): At han skulde forestille den udvalgte Konge, at saasom Fyen ligger imellem Sjælland og Sylland, kunde Riget, om samme D blev af Fien-

den

h) Lit. Mandat. dat. in templo Hellestoe vigil. St. Canut. Reg. 1534. pag. 1425.

den indtagen, derved geraade i stor Ulejlighed, hvorefter udoover det var nødtigt at forsyne og bestyrke Den med Krigsfolk itide. Johan Friis rejsede med saadan Hast, at han kom til Sylland, førend de jydskke Deputerede vare borte, saa at han begav sig ifølge med dem. Da de samtlige kom til Holsten, skreve de Hertugen tit, som laae for Lybek, at de havde Vren- de til ham fra Rigets Raad. Men, saasom der alle Tider findes Folk, som ved saadan Lejlighed søge at insinuere sig, saa havde en fynsk Herremand ved Navn Just Urne, taget Vejen forud, og erkyn- diget Hertugen om hans Promotion, saa at han vidste Brevets Indhold, førend han fik det. Endeligen anlangede de Deputerede, hvilke gave tilkjende, at han var udvalgt til Konge i Danmark, og begjerede, at han vilde komme Riget til Undsætning. Hertu- gen takkede dem da for deres Belvillighed, forsikrede Alle skriftligen om deres Privilegier, og lod udstæde tvende Exemplarier deraf, et til de jydskke Deputerede, og et andet til Johan Friis.

Derpaa begav den udvalgte Konge sig til Syl- land, hvor han til Horsens af Stænderne blev hyl- det, og gav han da et Brev fra sig, hvorudi han forsikrede Adel og Almue i Sylland om deres Privi- legier og Ejendomme i), og lovede det samme til Ind-

U 2

bygg

i) Lit. Christ. 3. de dato Horsens die Martis post fest. Assumptionis 1534. pag. 1427.

byggerne ubi Fyen, Sjælland, Lolland og Falster, naar samme Der bleve rensede fra Tienderne; og er det her, hvormed den oftciterede Skibneske Krønike ender, hvilken, uanseet Autoris store Bitterhed saavel mod de sidste Konger som andre brave Mænd, dog i visse Maader kan æstimeres, efterdi den er skreven ubi Fridrik den 1stes og Christian den 3dies Tid, og indeholder adskillige Particulariteter, som ikke findes ubi trykte Bøger. Det er troligt, at Autor har ikke dristet sig til at lade den komme for Lyset; thi den blev funden indmuret bag Alteret i Skiby Kirkesmur ubi Sjælland Aar 1650 og det ved en særdeles Hændelse, da En bankede paa Muren, og fornam, at det var tomt indenfor.

Derpaa lod Kong Christian tilkjendegive sin Udvælgelse til Kong Gustav af Sverrig, og begjærede, at han vilde være ham behjælpelig ubi at igjentaage de frasaldne Provincier, hvortil Gustav lod sig finde villig, efterdi Lybekkerne havde opirret Sverrig, lige saavel som Danmark.

Hylbingen skede paa Marken under aaben Himmel, hvor Adelen og Almuen paa Knæ og med oprakte Hænder aflagde Trofskabs-Ed. Men, som Raadet kunde ikke saa hastig komme overens om Haandfæstningens Indrettelse, saa blev fundet forgodt, at man imidlertid skulde lade sig nøje med ovenmeldte kongelige Forsikrings-Brev, og at den udvalgte Kon-

ge lovede, naar Riget var bragt i Rolighed igjen, at confirmere hans Herr Faders Haandfæstning; der blev ogsaa besluttet, at Bisperne og Geistligheden skulde beholde deres Embeder og Indkomster indtil videre; item at Religions-Tvistigheder skulde ophøre, og at de Roman-Catholiske, saavel som de Lutheriske, skulde uforhindret øve deres Guds-Tjeneste k).

Noget efter dette var forrettet udi Jylland, komme der Tidender til Rolding om stor Oprør og Forvirrelse udi Fyen, hvor Borgere og Bønder efter Grev Christophers Tilskyndelse rejste sig op imod Adelen, ihjelsloge adskillige af dem, og satte Ild paa deres Herregaarde. Hvor stor Forvirrelse der da paa samme Tid var, kan sees deraf, at Bønder og Haandværksmænd agerede Generaler; thi en Skræder af Dbenise indtog Dillum-Kloster, og en Bonde, ved Navn Hans Lunde, bemægtigede sig Hagenskov. Endel af Adelen reddede sig med Flugten, og Andre bleve tvungne til at sværge Kong Christian den 2den og Greven. Udi denne elendige Tilstand blev den udvalgte Konge bedet om Hjelp af den betrængte Adels. Kongen lod sig ikke forsømme, men skikkede et Antal Ryttere og Fodfolk, samt nogle af den jydskke Adels, til Fyen; af dette lod dog Borgerne og Bønderne sig ikke forkrække, men ginge de Kongelige imøde,

og

k) Fragment. hist. *Christ.* 3. Manuser. som ender med denne Hyltings-Act.

og leverede dem et Feltslag paa Farssov Bjerg. Men Kongens Folk beholdt Overhaand, og hele Fyen gik derpaa Kong Christian tilhaand, og aflagte Trokabs-Eed til Johan Rangov og Johan Friis paa Kongens Begne. Men Grev Christopher fikkede Fort derefter Kjernen af sin Krigsmagt over til Fyen ved Kjerteminde, hvilke ved nogle Borgeres Forræderi bleve mod Dagbrækningen indladne udi Nyborg, og derpaa bestormede Slottet. Derpaa spredede de sig videre ud, og bemægtigede sig den hele D.

Hamborg med nogle andre vendiske Stæder tog sig da for at arbejde paa et Forlig mellem Riget og Lybek. Kong Christian fandtes ikke uvillig dertil, og affærdigede til Hamborg Doct. Ditlef Reventlau, med Mogens Munk, Johan Friis, og Wulff Utenhoff; men der blev intet ubvirket, saasom Lybek endda ingen Lyst havde til Fred, hvilket man deraf kunde see, at de paa samme Tid continuerede ivrigen med deres Hervinger.

Nu er det Tid at jeg vender mig til Grev Christopher igjen, som jeg forlod allevegne triumpherende paa de danske Der, og udi Skaane. Intet stod tilbage uden Jyllands Erobring, men det var den vanskeligste Knude at løse, endel efterdi Jylland er Landets Styrke, endel ogsaa efterdi samme Province da havde et Hoved og Konge, der foruden den iydste Adel, som fandtes villig at følge hans Stansart,

bart, kunde tilvejebringe gode Krigsfolk fra Førstendommene. Men uanseet disse Vanskelighed, tragtede dog Greven, opmuntret af sin forrige Lykke, at gjøre et Forsøg paa Jylland. Til den Ende, da han kom tilbage fra Malmø, tog han i Tjeneste nogle gamle Fribytere, hvoriblant den fornemteste var Commandeur Clement, som da gemeenligen blev kalden Skipper Clement. Den samme havde tilforn ladet sig bruge tilføes udi Christian den 2dens Tjeneste, tilligemed den bekjendte Claus Kniphoff, som for nogle Aar siden blev rettet udi Hamborg. Denne forvovne Søhane affærdigede han da med tvende Skibe og et Antal Krigsfolk til Nørre-Jylland for at stifte Oprør sammesteds. Han kom først til Aalborg, bemægtigede sig samme Stad, og tvang Peder Lykke, som havde Slottet inde, at overgive det. Derpaa rejsede han hele Bendsysfel igjennem, og tog alle vegne Indbyggerne i Ed paa den fangne Konges Begne. Herudover forsamlede den jydskke Adels sig til Randers, og efterat de havde faaet 300 Ryttere paa Benene, marcherede under Anførsel af Solger Rosenkrantz og Erik Banner lige imod Aalborg. Men Commandeur Clement mødte dem med 6000 Bønder, som han havde samlet af Bendsysfel. Denne store Mængde jog ikke liben Skræk ind udi Adelen, og Mange holdte for, at det var daarligt at vove Feltslag imod saa ulige Magt, men, som dette var

kom-

Kommet saavidt, at man enten maatte aabenbar med Skamme tage Flugten eller holde Stand, besluttede de at forsøge Lykken, stolende paa, at de havde kun med raae og uerfarne Bønder at bestille. En stor Uheld for Adelen var, at de havde nogle bløde Agre at passere, førend de kom til Fienden. Udi disse Agre bleve endel stikkende, Andre fulde omkring med Hestene, hvilket da Bønderne saae, angrebe de dem med saadan Tyrighed, at de omkom de fleste, og nødde de øvrige at redde sig med Flugten.

Commandeur Clement forfulgte sin Sejer, oprejste Bønder allevegne udi Viborg Stift, og halvdelen af Riber Stift, og plyndrede adskillige Herregaarde, hvorpaa han begav sig for Randers, udi Tanke at bemægtige sig samme Stad; men som de, der vare undkomne af Slaget, vare didhen flygtede, og adskillige andre Dropper havde stødt sig til dem, fandt Commandeuren ikke forgodt at angribe Staden, helst saasom han intet Skyt havde med sig, saa at han med sin Bondehær begav sig tilbage til Aalborg igjen. Smidlertid blev arbejdet paa Fred mellem Holsten og Lybek, hvilket saavel Kongen som Staden ønskede, Staden, efterdi den ved mindste Bevægelse udi Holsten frygtede at see sig paany belejret igjen, og Kongen, paa det han kunde trække sin hele Magt fra Førstendømmene, Riget til Beskjermelse. Til denne Fred at mægle, lode sig indfinde Hertug Henrich af
 Mek-

Meklenborg, med landgreviske, hamborgske og lüneborgske Gesandtere, og blev da et Fordrag sluttet saaledes, at der imellem Holsten og Lybek skulde være en bestandig Fred, og den ene skulde herefter ikke tilføje den anden nogen Skade. Lybek skulde ogsaa ikke hjælpe Grev Christopher af Oldenborg uden mod de Danske alene. Denne Fred notificerede Kongen til Sverrig, givende Kong Gustav tilligemed tilkjende, at han nu vilde føre sin beste Magt ind i Danmark, nemlig 2000 Ryttere, og 19 Compagnier Fodfolk, og bad samme Konge, at han vilde forstrække ham med flere Penge, og at staae ham bi udi en Sag, som angik deres fælleds Interesse.

Efterat denne Fred var sluttet, finge begge Parter Frihed at agere med al deres Magt udi Danmark, som da blev Krigens Sæde alene. De Lybske lode strax skikke de beste Folk, de havde i Staden, Grev Christopher tilhjelp. Kongen iligemaade bragte Hjernen af sine Tropper fra Holsten ind udi Jylland, og gav Commando over den hele Krigshær, saavel af Danske som Holstener, til Johan Rangov og Erik Banner. Denne Krigsmagt rykte lige mod Aalborg, hvilken strax blev belejret, og udi første Angreb bestormet den 18 December. En haard Execution skede da udi den erobrede Stad, thi man nedfablede alt, hvad som derinde fandtes, foruden Qvin-der og Børn. 2000 Bønder bleve ihjelslagne, og
de

de øvrige flygtede til Benschysel. Commandeur Clement, da han fornam, at Staden var bestormet, satte han sig paa en Hest, og søgte at undflye, men en Bondekarl, ved Navn Jesper Rimand, fulgte efter ham med saadan Hurtighed, at han fik ham i Hænder, og bragte ham fangen til Aalborg, hvorfra han blev skicket til Eolbing, hvor han sad forvaret indtil 1536 da han omsider blev halshuggen og lagt paa fire Stegle. En Blykrone blev ogsaa til Spot sat paa hans Hoved, efterdi han havde ladet sig hylde af Almuen. Saadant Endeligt fik Commandeur Clement, en af de største Sømænd paa de Tider. Han havde længe staaet i Tjeneste hos Kong Frederik, som øverste Skipper, hvilket maa have svaret til en Commandeurs eller Schouthynachts Post nu omstunder. Men han undløb siden med et af de største Orlogsskibe, antog Tjeneste tilligemed Claus Kniphoff hos den landsflygtige Konge, og forurolegede Søen en lang Tid. Omsider lod han sig bruge til dette Tog paa Jylland, hvilket endtes med saadan Dragoedie. Den Bonde, som greb ham, blev forlehnet med en Gaard udi store Vaarde for sig og sine Børn.

De oprørske Bønder i Jylland, som havde efterfulgt Commandeur Clement, bleve siden tiltaløbe til Landstinget, fordi de uden al Årsag havde brudt den Ed, de nyligen havde aflagt til Kong Christian
udi

ubi Horsens, og bleve de for Landstinget dømte ubi Kongens Naade paa Liv og Gods, dog bleve de tagne til Naade igjen, efterat de havde givet en stærk Revers fra sig, hvorudi de forpligtede sig til en stedse varende Trofskab, og bekjendte, at have forbrudt alt deres Bønder-Gods og Ejendom, saa at det stod til Kongen, om han vilde give dem det tilbage. Fra denne Tid kan man holde for, at Jordegne Bønde Vilkaar er bleven forværret i Sylland, og at Bønderne, som tilforn ejede deres Jorde fri og franke, maatte siden give en Kjendelse deraf til næstliggende Herregaarde, og det til Straf for dette Oprør, og bestyrkes jeg i denne Mening af det, som Arnt Berntsen skriver derom, nemlig, at der for Skipper Clements Fejde var ingen Forskjel paa Adels Gods, og Jordegne Bønders Gods, uden at Jordegne Bønder gave Stud og Leding, det er betalede Skat. Thi eftersom deres Vilkaar er bleven slettere siden Skipper Clements Fejde, synes det rimeligt, at Adelen har taget Lejlighed af deres Oprør, at bringe dem under et vist Slags Herredom, saa at hver Jordegne Bønde, som tilforn var ganske fri, har maattet erkjende den næste Herremand for sit Herskab, og forbundet sig til en aarlig Kjendelse af sin Gaard, som den siden ikke har ejet pleno jure, og have de fleste endnu deres Ejendom paa samme Naade, skjøndt de selv ikke vide hvorfor. Dette kan

kan holdes for en Epocha eller særdeles Tids = Regning ubi den jydffe Bondehistorie, og vil jeg til videre Dplysning her anføre endel af den da givne Resvers, som lyder saaledes:

Vi underskrevne gjøre vitterligt, og kjen des med dette vort aabne menige Herredsbrev, at, efterdi vi os med Liv og Gods forseet og forbrudt have mod den Stormægtigste og Højbaarne Første og Herre, Herr C h r i s t i a n med Guds Naade udvalgt Konge til Danmark, ret Arving til Norge, Hertug ndi Slesvig og Holsten, ic. udi saa Naade, at vi Skipper C l e m e n t, Skipper T h o m e s, og deres Parti udi denne Tid hyldet have imod den Ed, vi med menige Landets Indbyggere Sans Naades Kongelig Højmagtighed udi Sorsens Lovet og tilsvoret have; da efter sliq Lejlighed og formedelst samme vor Utroskab og Sorseelse, og for at igjenløse vort Liv, have vi opladet og afhændet fra os og vore Arvinger til Sans Kongelig Majestæts og Sans Naades Efterkommere Konger i Danmark alt vort Bønder = Gods og Ejendom, og bekjende det samme at være forbrudt Gods, uden hvad Sans Kongelig Højmagtighed os mildeligen benaade vil. Aldermere forpligte vi os ic.

Vel findes, at Tordegne Bønder igjen kjøbte deres Gaarde for Penge, og derved igjen bekomme deres Tordegne Friheder, men hvorvel Historien intet taler derom, saa er det dog troligt, at de derved tabte noget af deres Ejendoms-Herlighed, thi den Forandring, som er skeet med Tordegne Bøndergods i Sjælland, kan ikke henføres til anden Tid. Vel synes det vanskeligt at troe, at en Konge, som nys var kommen til Regjeringen udi et Rige, hvis halve Del var endda i Fiendens Hænder, turde driste sig til at misfor nøje et helt Lands Almue. Men han insinuerede sig derimod desmere hos Adelen ved samme Gjerning, efter hvis Tilskyndelse det er troligt, at han greb til denne Resolution, efterdi man seer, at den Herlighed, som Bønderne tabte, blev lagt til Herregaardene. Andre Fæstebønder bleve straffede paa Penge, og maatte enhver give Penge efter sin Lejlighed og Formue.

Uf Sjællands saa hastige Reduction og Kongens Fremgang, mærkede Grev Christopher, at Danmarks Erobring vilde blive ham vanskeligere end han havde bildet sig ind; hvorudover han arbejdede paa et Forlig, og til den Ende personlig lod sig indfinde hos Kongen udi Colbing for at tale derom. Kongen bød da Greven en Sum Penge til, at han skulde staae fra sit Forsæt, og forlade Riget igjen. Greven derimod paastod, at den fangne Konge skulde erlediges,

og Rigerne deles saaledes, at Kong Christian skulde beholde Sjælland og Førstendommene. Den fangne Konge derimod Norge, Sjælland, Skaane, Fyen og Smaalandene. Men Kong Christian vilde ingenlunde tilstede det, hvorudover dette Mode løb frugtesløs af.

Saa snart Grev Christopher kom tilbage til Sjælland igjen, lod han forskrive en Herredag til Kjøbenhavn, hvor den største Del af den skaanske og sjællandske Adels mødte. Da de vare opkomne til Greven, forestillede han dem sin Pengemangel, og begjærede, at de godvilligen vilde komme ham til hjælp med deres Fruers og Døttres Guldkjæder, Smykker, Klenodier og Sølv, hvoraf han vilde slaae Penge for at fornøje Krigsfolket, og at stille dem tilfreds, at de ikke selv skulde tage sig Ret til. Dertil turde vel Adelen ikke sige nej, hvorudover de lovede ham en stor Sum Penge; men hvad Fruentimmerets Pretiosa angik, da bade de derudi at blive forskaanede, saasom de ingen Magt havde derover, og Qvindelkønnet derforuden blant alle Nationer, hvordan Tjernerne end kunde være, beholde deres Klenodier ubeskkaarne. Dette Afslag forarsagede Fortrydelse blant Borgereskabet og Almuen. Jürgen Mynter og Ambrosius Bogbinder kom strax med det ny Raad, hvoraf alle vare deres Tilhængere, og paa Slottet, og der lode falde store Trusler mod Adelen, som de kaldte

Faldte Tyranner, og tilskreve dem alle de Ulykker, som Riget var geraadet ubi, eftersom de havde stødt Kong Christian den 2den fra Thronen. Ja deres Bitterhed gik saavidt, at de begjærede, at de maatte gribes og straffes, saa at Greven havde stor Nøje med saadant at hindre, og Borgemeesterne ginge vrede og med Trusler ned af Slottet. Dette jog saadan Skræk blant Raadet og Adelen, at de turde ikke gaae ned ubi Staden igjen af Frygt for Dverfald. Greven forsikrede dem vel om, at de i den Fald intet havde at befrygte sig, men de troede ikke paa hans Ord, efterdi de holdte for, at han spillede under Dække med Almuen. Ubi hvilken Tanke de bleve bestyrkede, da Bønder og Borgere allevegne røvede deres Herregaarde, hvormed Greven stedse saae igiennem Fingre. Af dette altsammen sees, at denne Sejde var egentlig en Krig mellem Adelen og Almuen, og at Almuen over det hele Rige var den fangne Konge bevaagen.

Hidtil havde Greve Christoffer spillet Mester ubi Danmark, men nu begyndte hans Sol at dale, og hans Parti dagligen at svækkes, hvortil vare adskillige Aarsager. Riget havde nu faaet en Konge, hvilken ved sin Lykke og Hurtighed havde bragt sine Vaaben i stor Reputation, og som var forsynet med gamle forfarne Tropper, foruden Indbyggerne i Jylland, hvilke, besynderligen Adelen, stode alle for
ham

ham som een Mand. Greven derimod havde vel hele Skaane med alle danske Der udi Hænder, men havde gjort sig saa forhadet hos den hele Adels, at, endskjøndt de af Frygt for Almuen og det fremmede Krigsfolk lode sig bruge i hans Tjeneste, maatte han dog ideligen have Dje paa dem, saasom han vel vidste, at de intet godt Hjerte bar til ham. Derfor uden begyndte ogsaa Kong Gustav af Sverrig at bevæge sig i Favør af den udvalgte Konge, hvilket forarsagede, at den undertrykte Adels, især i Skaane, tog Masken af, og bleve af hemmelige aabenbare Grevens Fiender, saa at man af flige Conjuncturer let kunde fatte, hvad Udgang denne Krig vilde faae.

Det var imod Enden af dette Aar, at Kong Gustav af Sverrig rustede sig imod Grev Christopher, for at tage Skaane tilbage paa den udvalgte Konges Vegne. En rar og mærkelig Ting udi den nordiske Historie, at see en svensk Konge udi Harnisk for at besytte en dansk Konges Throne. Saadan usædvanlig Forening imellem to stridende Riger forarsagede de Lybskes hovmodige Dpørsel, i det de lagde sig ud med alle Potentater, og lode sig saaledes forblinde, og ligesom fortrylle af deres tvende urolige Borgermestere, at de ikke kunde see deres egen Interesse. Foruden denne Aarsag kan man tilskrive Rigerens saa kjærlige Forening Kongerne selv; thi aldrig havde man paa een Tid seet mere dydige Konger

paa

paa de nordiske Throner end Christian den 3die og Gustav den 1ste; thi enhver af dem kan tjene til et Mynster i Dyder og fornuftigt Regimente for alle Potentater. Kongen af Sverrigs Udrustning gjorde i Begyndelsen den skaanske Adels Vilkaar end Stætere end tilforn, saasom Greven troede, at det var efter deres Tilskyndelse Sverrig bragtes i Harnisk. Hvorudover han ved Marcus Mejer og Greven af Hoja holdt Skaane under haard Discipline, og besværede alle Stæder med haarde Besætninger; ja Jørgen Mynter understod sig at lægge Haand paa Torben Bilde, Electus udi Lund, og føre ham fængslet til Greven, hvilken satte ham under haard Fængsel udi Landskrone, og derved forbittede ikke lidet Gejstligheden imod sig.

Bemeldte Greve, da han fornam, at de Svenske vare komne bevæbnede til de skaanske Grændser, lod han forskrive den hele skaanske Adels til Landskrone. Adelen forsamlede sig da 500 Heste stærke under Anførsel af Axel Brade og Christopher Zvitfeld, og vare i Begyndelsen tvivlraadige, om de skulde adlyde Grevens Ordre eller ej; men, da de mærkede, at man havde ondt ifinde med dem, og at Torben Bilde var fængslet, slog de sig til de Svenske, og lovede at gjøre eet med Kong Gustav paa den udvalgte Konges Vegne. Saaledes endtes dette Aar 1534, som af adskillige Hændelser nu var glad, nu bedrø-

vet for Riget, og derudi besynderligen lykkelig, at mod Juli Maanedes Begyndelse blev født til Haderslev for Christian den 3die en Søn kalden Friderik, som siden regjerede udi Danmark under det Navn af Frederik den 2den, og blev en af de nyttigste Konger dette Rige har havt.

Efterfølgende Aar 1535 er ikke mindre mærkværdigt end dette forbigangne. Imod Begyndelsen af Aaret toge de Svenske sig for at belejre Halmstad, hvilken Stad de stormede tvende Gange til, men begge Gange bleve aflagne l). Men, da de lavede sig til den tredie Storm, fikkede Borgerstabet deres Borgmestere ud til dem, for at høre, under hvis Navn de angrebe Staden, og udi hvad Mening de derfor vare komne, og, da dem blev sagt, at det var paa den udvalgte Konges Begne, svarede Borgemeesteren, at han og Stadens Indbyggere vilde holde sig til den, som Danmarks Rigets Raad havde udvalgt, hvorpaa Halmstad blev overgivet m), paa de Conditioner, at den skulde holdes den udvalgte Konge tilhaande, hvilket sees af den Capitulation, som findes

l) *Ægid. Girs hist. Gust. 1. pag. 146.*

m) *Pontanus hist. Christ. 3. henfører Halmstads Belejring til 1535, hvorudi han uden Grund viger fra Svitsfeld, thi Capitulationen, som findes udi Erik Jørgensens Historie, er dateret 1534.*

des i den oftciterede Gustavs I Historie n). Derefter begave sig de Svenske tilligemed de Danske, som havde stødt til dem, videre ind udi Landet, og toge den skaanske Adels allevegne udi Christian den 3dies Ed. Grev Christopher søgte af al Magt at hindre deres Fremgang, og til den Ende fik en anseelig Magt paa Benene. Da blev der holdt et Feltslag ved Helsingborg, hvorudi de forenede Svenske og Danske erholdt en fuldkommen Sejer den 20 Dag efter Jul. Udi dette Slag blev den navnkundige Feltherre Marcus Mejer fangen, tilligemed Michael Blik og Peter von Geldern o), som var Hertugens af Geldern naturlige Søn. Jørgen Mynter, som var med udi Slaget, tog Flugten, og reddede sig i en Baad. Grev Christophers Krigshær bestod vel af et færdig og fjækt Folk, men de Andre vare stærkere paa Rytteri, hvilket da Kong Gustav, som var udi egen Person med udi Slaget, mærkede, søgte han, som en gammel forfaren Feltherre, at føre sig den Fordel til Nytte, og satte med sit eget og det skaanske Rytterie saa stærk an paa det fiendtlige Fodfolk, at han med en Hast spredede det ad, og banede sig Vej til Sejeren. Medens dette Slag stod ved Helsingborg, havde Rigets Marsk, Tyge Krabbe,

Æ 2

Slottet

n) Capitulatio Halmstad. dat. Vigil. Omn. Sanctorum 1534 apud Eric. Georg. part. 2 p. 42.

o) Hist. Gust. 1. ibid. pag. 46.

Slottet inde paa Grev Christophers Vegne, ikke desmindre, da Jørgen Mynter vilde begive sig dithen, lod han skyde af Slottet paa ham. Dette blev af Grevens Folk lagt ham til Last, saasom han paa samme Tid stod ubi Grevens Ed paa den fangne Konges Vegne. Men Marsken undskyldte sig dermed, at det var lybske Tropper, som Jørgen Mynter førte med sig, og at han alene havde aflagt Trofskabs-Ed til Grev Christopher, men ikke til dem. Men det havde været bedre, istedenfor at bruge saadan Subtilitet, at have undskyldt sig paa en anden Maade, nemlig, at han af Greven havde været tvungen til at fægte imod sig eget Fædreneland, og derfor nu ved given Lejlighed søgte at følge den skaanske Adels Exempel. Dog finder man, at Marsken var saasom ubi denne Sag, at han siden lod forespørge sig hos Rigets Raad, om han derudi havde gjort imod sin Pligt, og blev han da erklæret angerløs, og som den der intet havde gjort imod en ærlig Patriots Pligt.

Efter denne Sejer var erholden imod de Lybske, blev Christopher Zvitfeld skicket til Kolding for at tilbringe Kong Christian saadan god Tidende, og tilligemed at begjere nogle Hjelpe-Tropper, saasom man havde ifinde at belejre Malmø. Kongen accorderede dem strax saadant, og lod skikke dem et Regiment under Anførsel af Albert von Belgik, hvorudover man kom istand at belejre baade Malmø og
Lands-

Landskrone, hvilket ogsaa skede, skøndt begge Stæder udholdt Belejringen længer, end man havde troet, hvorom videre siden. Udi denne Tilstand kunde Greve Christopher ikke være uden i stor Bekymring. Et stort Skaar var gjort i hans Reputation, hans Krigshær var slagen, den hele skaanske Adelskræft var frafalden, og han saae sig imellem tvende Konger, hvoraf enhver udi Tapperhed og Krigs-Erfarenhed var hans Mester. Udi denne Bæængstelse begav han sig til Sjællands-fars Landsting, gelejdet af Kjøbenhavns Borgere, og bidhen lod forskrive Adelskræften og Almuen af Sjælland, for at overlægge med dem, hvorledes Krigen kunde fortsættes, og at sætte Landet i Skat. Almuen og Borgerne lode sig godvilligen indfinde, men Adelen ikke uden med Svøben over Hovedet, og især af Frygt for Kjøbenhavns Borgere, hvilke Alle vare den fangne Konge bevaagne, og derfor vare anseete ligesom Grevens Livgarder. Den Forbittrelse, de bare til Adelen, gik indtil Brutalitet, hvorpaa de samme Tid gave en mærkelig Prøve: thi, da Frue Anna Mønsttrup besværgede sig for Greven over de lybske Krigsfolk og Borgerne, og visede hvor stor Uret de havde tilføjet hende og andre af Adelen, bleve Kjøbenhavns Borgere deraf saa ophidsede, at de ihjelstog hende paa Landstinget. En barbarisk Gjerning, helst imod et Fruentimmer og en Dame af den Dyd og Anseelse, der havde været Hofmesterinde hos de

dansk

danffe Dronninger i tre Kongers Tid. Deres Bitterhed stillede ikke ved dette Mord, de agtede ogsaa ligeledes at opofre tvende hendes Jomfruer, hvilket ogsaa havde skeet, hvis ikke nogle af Grevens Folk havde bragt dem i Skjul paa Kirketaarnet p). For denne Gjerning maatte siden nogle af Kjøbenhavns Borgere række Halsen. Jeg finder ellers ikke, hvad videre der blev foretaget paa Landstinget. Det er troligt, at Greven trostesløs er gaaen derfra igjen, eller at Adelen af Frygt har lovet mere, end den agtede at holde.

Den udvalgte Konge havde i Begyndelsen af dette Aar skicket Ove Lunge og Ivar Juul til Kong Gustav, med Begjæring, at han mod Foråret vilde skikke en Flaade udi Østersøen, for at afskjære Kjøbenhavn, Malmø og Landskrone al Tilførsel, efterdi han havde ifinde at belejre disse tre Stæder. De samme havde ogsaa Ordre at begive sig til Norge, for at formaae samme Riges Raad til at forene sig med den jydffe og skaanske Adal. De Norske forsamlede sig derfor ved Vindsætider til Dpslø, og der besluttede at hylde Kong Christian, hvilket den søndenfjeldffe Adal, som der var forsamlet, lod Erkebisp

p) Autor seditionum. Dan. lib. 1. Manuscr. fortæller en meget ublu og barbariff Medfart med denne Dames både Begeme, som andre trykte Historier melde intet om.

bisp Olaf af Trundhjem vide q). Men, som de dette gjorde uden Erkebispens Nærværelse, og paa samme Tid, som han havde forskrevet en Herredag til Trundhjem, bar Erkebispens derover Fortrydelse, saa at han siden affondrede sig fra de Andre.

Seg har tilforn antegnet, at den bekjendte **Marcus Mejer** blev fangen udi Slaget ved Helsingborg. Efter samme Slag rejste sig Tvistighed mellem de Danske og Svenske, hvem den Fange skulde tilhøre. De Svenske formenede sig at have Ret dertil, eftersom den største Del af den forenede Krigshær bestod af Svenske. De Danske derimod foregave, at han var deres Fange, efterdi han var indflygtet udi Klosteret i Helsingborg, og erklærede, at han gav sig fangen til de Danske. Efterat længe derom var tvistet, forenede man sig saaledes derom, at han skulde sættes i Forvaring udi Warbjerg indtil videre r). Midlertid kunde begge Herrer handle om, hvis Fange han skulde være. Dog betingede de Danske sig dette, at, hvis han blev svensk Fange, skulde han forskaaes paa Livet, hvoraf sees, at de Svenske maa have været end mere ophidset imod denne Mand. Da han kom til Warbjerg, blev han holden hel skikkeligen under **Troid Ulstands Baretægt**, hvilken lod ham

under-

q) Literæ Nobil. Norv. de dato Asløe die Jovis ante fest. Pentecost. 1535. pag. 144o.

r) *Ægtd, Girs hist. Gust.* 1. pag. 149.

undertiden ride paa Jagt med sig, og lod i al Ting see en Estime for ham i Henseende til hans Forstand og Erfarenhed ubi Krigssager. Men denne onde og listige Mand belønnede ham ilde for slige Velgjerninger. Da han blev bragt til Barbjerg, var Staden ubi saadan Tilstand: Slottet, hvor Truid Ulstand commanderede, holdt Kongens Parti, og Byen Grevens, hvorudover der var Frygt og Usikkerhed paa begge Sider, og kan man derfor ikke begribe, hvorfor man udvalgte saadan et Sted til en Fange af den Vigtighed. Marcus Mejer, som udforskede Tilstanden, søgte strax at føre sig den til Nytte. Han raadede Truid Ulstand strax at slutte en Tilstand med Byen, hvilket ogsaa skede. Men, medens Stilstanden varede, overlagde han med en Præst og nogle Tydske paa Slottet, hvorledes man skulde praktisere nogle af Byens Soldater ind paa Slottet. Dette skede ogsaa, og henved 80 Mand komme paa Rebstiger ind paa Slottet. Ved deres Ankomst fandt Marcus Mejer sig istand at sætte sit Forsæt iværk, og derfor ufornødentligen anfaldt Besætningen og ihjelslog alle dem, som han kunde overkomme, saa at det var ikke uden med stor Møje, at Truid Ulstand reddede sin egen Person. Dette skede den 9de Marts, og bemægtigede denne farlige Mand sig saaledes Slottet med Truid Ulstands Frue og sex Børn

Børn s), samt en anseelig Hob-Guld og Sølv, som der laae forvaret; Slottet holdt han Grev Christo- pher tilgode, hvilken strax lod det forsyne med Pro- viant og andre fornødne Ting. Truid Ulstand skrev derpaa Greven til, og begjærede, at hans Frue og Børn maatte blive ham igjen tilstillede, men Gre- ven vilde saadant ikke tilstede, med mindre han kun- de udvirke hos Kong Gustav, at Wulf Gylter, som var rømt af samme Konges Tjeneste, maatte faae sin Hustrue og Børn fra Stokholm. Hvilket Kong Gustav bevilgede, hvorpaa Herr Truid Ul- stands Frue kom løs igjen t). Foruden denne For- del erobrede ogsaa Greven paa samme Tid Kallund- borg.

Men, uanseet alt dette, forværredes hans Sa- ger dagligen, og levede han i Frygt at see lige saa- dan Opførsel udi Sjælland som udi Skaane. Den- ne Frygt drev ham til den desperate Resolution, at lægge Haand paa alle de Herremænd, som vare i Kjø- benhavn, og bleve da fængslede Anders Bilde, Jo- han Urne, Christopher Gyldenstjerne, Knud Henriksen, Erik Christophersen, Knud Peder- sen, Thomas Sture, med mange Andre. Han gav ogsaa Ordre til at anholde alle dem, som man kunde træffe paa andre Steder udi Sjælland og i

Smaa

s) *Chytr. Saxon. lib. 14.*

t) *Erie. Georg. hist. Gust. 1. part. 2. pag. 55.*

Smaalandene. Om han ogsaa lagde Haand paa Bisperne, derom taler Historien intet. Man sees dog, at de samme frygtede sig for lige Skjebne; thi Bisp Joachim Kønnow af Roskild tog udi denne Forfølgelse Flugten til Sjælland, og der aflagde Troskabs-Ed til Kong Christian. Mange af de forfulgte Herremænd retirerede sig til Dragsholms Slot, hvorudover Greven lod Slottet belejre ved Johan von der Soja; men de Belejrede gjorde en saadan Modstand, at han med uforrettet Sag maatte gaae tilbage.

Uf disse Conjunctioner, kunde de Lybske mærke, hvad Udgang denne Krig vilde faae under Grev Christophers Anførsel, hvorfore de begyndte at see sig om en anden General, og til den Ende handlede med Hertug Albert af Meklenborg om at føre Krigen for dem udi Danmark, hvortil samme Hertug Albert ikke længe lod sig bede af dem, saasom han af Naturen var genegen til Urolighed. Til denne Forandring blev dem endel den Misfornøjelse, de havde fattet over Grevens Dpførsel, endel ogsaa, eftersom de vilde have en General af større Anseelse og Myn- dighed. Hertugen lod sig tilligemed Jørgen Wul- lenweber indfinde i Kjøbenhavn Marie Besøges- dag, og tog sin Residence paa Bispegaarden, hvor nu Universitetet er. Han bragte ellers ikke flere Folk med sig end et Compagnie Fodfolk og 40 Ryttere, men derimod en hel Hob Jagthunde og Redskab, som
til

til Jagten var nodigt, ligesom han var kommen til Danmark heller for at jage Harer og Hjorte, end for at agere General u). Og vidner Autor til Admiral Skrams Historie, at bemeldte Admiral blandt andre Priser, som han gjorde, fangede en Skude, som var laden med Mynder og Støvere, hvilke Hertug Albert havde forskrevet til sin Divertissement paa Amager x). Borgerne udi Kjøbenhavn glædede sig ved hans Ankomst, ikke saa meget af Misfornøjelse over Greven som af Begjerlighed til Forandring. Greven derimod var ilde fornøjet dermed, saasom han ingen Collega vilde have, langt mindre en Overmand, vel red han ham imøde, og ledsagede ham ind udi Kjøbenhavn, men han vilde ikke indlade ham paa Slottet y), hvorudover, da Wullenweber drev paa, at Krigsfolket skulde antages udi Hertug Alberts Ed, vilde Greven ikke entledige dem af den Ed, de tilforn havde svoret ham. Og da de Lybske lovede at give ham Roskilde Biskops Stift, for dermed at stille ham tilfreds, og bevæge ham til at overdrage Hertugen Commandoen, vilde han ej heller lade sig overtale. Denne Misforstand blev dog omsider hævet, skjøndt Historien ikke melder om paa hvad Maade.

Man

u) *Chytr. Saxon. lib. 14. Rostochio cum gyneces Hafniam venit.*

x) *Hist. Petr. Skram. Manuscr.*

y) *Ægid. Girs hist. Gust. 1. pag. 152.*

Man seer alene, at de begge siden have ført Commando, og at begges Navn udi Plakater ere anførte, saa at det er troligt, at Greven siden har ladet sig nøje med den anden Grad udi Regimentet.

Saa som Grev Christopher da var udi Penge-Trang, og Landet begyndte at blive uvilligt til Skatter at contribuere, skikkede han sin Flaade til Sundet for at presse Told af de fremmede Skibe; og som paa samme Tid ankomme 70 hollandske Skibe, lod han ikke alene fordre Told af de samme, men endog saa udplyndrede Skibene. Denne hans Forhold gav Rigets Marsk Tyge Krabbe strax Kong Christian tilkjende, og begjærede, at han, saasnart muligt, vilde komme over til Sjælland, medens Misforstanden mellem Hertugen og Greven end varede, og for Alting see til, at han kunde blive Søen mægtig. Kongen lod derfor samle alle de Fartøjer, han kunde overkomme udi Kolding, Flensborg og andre Stæder, og dermed om Nattetider satte sin Krigshær iland paa Fyen under Allesø. Da Grevens Folk, som holdte Strandvagt, det mærkede, lode de alle Borgere og Bønder forsamle til Middelfart og Odense, for at hindre de Kongelige at komme videre ind udi Landet. Men Kong Christians Folk toge saavel imod dem, at de maatte begive sig paa Flugten, de Fremmede først og siden Bønderne, hvoraf de første begave sig ind udi Assens, og de sidste toge hver til sit

sit Hjem, og blev Åsens derpaa strax belejret af de Kongelige.

Denne Fremgang søgte de Lybske at forhindre, og derfor skikkede 10 Orlogskibe til Nyborg, med en Hob Krigsfolk, som strax sammesteds bleve satte i Land, og bleve de samme forøgede af andre Tropper, som Hertugen og Greven skikkede fra Sjælland under Anførsel af Grev Johan von der Soja, saa at man seer, at de anspendte alle deres Kræfter paa at conservere Fyen. Den hele fiendtlige Krigshær rykte derpaa imod Odense, hvilken Stad de udplyndrede, og der blev nogentid liggende. Derefter blev raadslaget mellem Anførerne, som vare Grev Johan von der Soja og Grev Nicolaus von Teflenborg, hvorledes de best kunde agere imod Kong Christian, og drive ham ud af Fyen igjen. Dmsider besluttede de imod Dagbrækningen uformodentligen at angribe hans Lejer, og, paa det at saadant kunde skee med des større Succes, gave de Ordre til nogle af deres andre Folk, som laae udi Åsens, at angribe Lejren paa den anden Side, saasnart de saae Krigshæren ankomme. Men en Præst ved Navn Hr. Sans i Svanning, fik Kundskab om dette Anslag, og gav de Kongelige det tilkjende, hvorudover de besluttede strax at sætte Ild paa Lejren og at rykke imod Fienden, som havde posteret sig ved Faaborg. Krigsfolket, som laae i Åsens, da de saae den kongelige Lejr i Flamme,

Flamme, da, som de vidste ikke, hvad det skulde betyde, torde de ikke gaae ud af Staden og efterleve deres Ordre, hvorudover de Kongelige undginge den Fare at blive omringede, og finge alene at bestille med den Krigshær, som fornævnte tvende Grever anførte, hvilken de bleve vaer en halv Mil fra Aassens ved et Bjerg kaldet Ornebjerg. Dette Bjerg havde Fienden indtaget; og der forskandsset sig med Vogne, hvilket da de Kongelige mærkede, rykte de med deres Kanoner under Bjerget og skød paa dem, og det med saadan Succes, at Grev Johan von der Soja fandt sig tvungen til at gaae ud af sin Fordel, og at vove et Feltslag. Den kongelige Feltherre Johan Rangov, da han mærkede Fiendens Forsæt, holdt han sit Folk stille ubi god Orden, og ikke bevægede sig, førend de vare komne ham nær paa et Stenkast, da rykte han dem imod, og lod tilligemed nogle Ryttere angribe dem ubi Flankerne, hvilket skede med saadan Eftertryk, at deres Orden blev afsplittet, og de begyndte at tage Flugten. Da skede et stort Nederlag; en stor Hob blev omkommen, og Mange fangne. Blant de fangne var Anførereren selv, Greven af Soja ²⁾, hvilken af en Holstener, som bar et gammelt Had til ham, blev saaret, og derfor maatte give sig ³⁾, men døde af samme Saar.

Ubi

²⁾ Pontan. hist. Christ. 3. pag. 33.

³⁾ Jacob Uhlef. hist. Dan. Manuscr.

Udi Slaget omkom den anden Anfører Greven af Tellenborg, tilligemed en stor Hob anseelige Mænd, blant hvilke den navnkundige Erkebisp af Upsal Gustav Trolle, og fik saaledes denne nordiske Fredsforstyrrer saadant Endeligt, som han ved sit urolige Levnet havde søgt efter. Han havde været Autor eller Instrument til alle de Ulykker og Uroligheder, som de nordiske Riger havde været plaget med mere end udi 30 Aar. Det eneste, som kan tægges ham til Ros, var, at han stedse fulgte den landflygtige og fangne Kong Christians Skjæbne, dog kan man ikke sige, om det var saa meget af Kjærlighed og Trofskab mod samme Konge, som af Nødvendighed, efterdi han havde gjort sig forhadet udi alle tre Riger. Udi Sverrig havde han ladet sig bruge som et Redskab til det stokholmske Blodbad, og efter Kong Christians Landflygtighed havde han anvendt sin hele Tid paa Rænker, og at stifte Urolighed baade udi Danmark og Norge, saa at alle hans Tdrætter bestode udi hemmelige Correspondencer, som sigtede til Oprør; hvorudover man kan holde ham for den stridbareste, uroligste og farligste Prælat, som de nordiske Riger nogentid har havt. Han blev ført saaret af Slaget ved Ornebjerg til Gottorp og bøde sammesteds.

Ved dette fatale Slag, som skede den 11 Juni, tabte de fremmede Tropper al deres Reputation, og
ginge

ginge deres Sager fra den Tid stedse Krebsgang. De Kongelige savnede derudi ikke over 40 Mænd, da derimod af de Lybske en stor Mængde blev slagen, og henved 1500 Landsknægte, hvoriblandt 100 Herremænd, fangne. Det hele Artilleri med 400 Rustvogne bleve de Kongelige til Bytte. De tvende Anførere Greverne af Soja og Teklenborg bleve bragte til Odense og begravne sammesteds udi St. Knuds Kloster, og den fremmede Besætning, som laae udi Assens, forlod Staden og begav sig tilfjæbs til Kjøbenhavn, saa at Kong Christian ved denne herlige Sejrvinding spillede Mester i Tjen; thi de fyenske Stæder Assens, Svendborg, Odense og Nyborg, overgave sig strax, og blev Christopher Svitfeld sat til Commendant over Nyborgs Slot. Her maa ikke forglemmes at sige til den store Feltherres Johan Rangovs Berømmelse, at han i dette Slag lod see sin sædvanlige Forstand og Tapperhed, hvorved han stedse havde signaliseret sig saavel under Fridrik den Iste som Christian den 3die. Han var sandelig en af de største Generaler udi samme Seculo, og det kan siges om faa, som om denne store Helt, at han conserverede en Konge paa Thronen, og banede Vej for en Anden dertil, hvorudover han ogsaa var udi saadan Reputation, at baade Kejseren og andre Potentater søgte efter at faae ham i deres Tjeneste.

Da

Da dette Nederlag ved Ornebjerg blev spurgt udi Sjælland, lode Hertug Albert og Grev Christopher aabne Breve udgaae til Sjællands Landsting, hvorudi de opmuntrede Indbyggerne i Sjælland at være ved godt Mod, og ikke lade sig nedslaae over den Skade, som var skeet udi Fyen. De havde endda saa meget Krigsfolk tilbage, saa de dermed kunde forsvare Sjælland. De formanede dem til at holde flittig Strandvagt, for at hindre Hertugen af Holsten at fæste Fod paa Landet, og lode dem vide, at de inden kort Tid ventede anseelige Recruter, hvormed de kunde rejse op de faldne Sager igjen. Endeligen bade de dem, at de ikke vilde række Dren til Hertugen af Holstens Løfter, men blive bestandige udi det Forsæt, som de engang havde taget at befrie den fangne Konge, og at sætte ham paa Thronen igjen c. b). Men Ingen lod sig af denne Skrivelse bevæge til at gjøre Hertugen og Greven videre Undsætning; thi Adelen var misfornøjet tilforn, og Almuen havde efter det fyenske Slag tabt Modet, saa at Alle begyndte at vende deres Djen til den udvalgte Konge, hvilken de hver Time ventede at see med sin sejerrige Krigsmagt paa Sjælland. Det var ogsaa høiftemeldte

- b) Lit. *Albert. & Christoph. ad Convent. Siælland.*
 dat. in Castro Hafn. die 19 Junii 1535. pag.
 1447.

meldte Konges Forsæt at begive sig hidhen, og belejre Kjøbenhavn. Han opholdt sig alene noget efter 14 svenske Krigsskibe, som vare ham lovede, hvormed han vilde conjungere sine egne Skibe. Samme Flaade arriverede og strax derpaa, tilligemed en anden, som Preussen fikkede til Undsætning. Begge disse Flaader beegnede ved Bornholm 26 lybske Skibe, med hvilke de geraabede i Trefning, men de bleve ved Natten og en paakommende Storm skilte ad. Udi dette Slag blev det lybske Admiralskib Michael c) saaledes af Canoner igjennemboret, at, hvis det ikke i Tide var kommen i Havn, havde det gaaet tilgrunde. Medens den lybske Flaade flæber det beskadigede Admiralskib til Sundet, faaer den danske Admiral Peder Skram skriftlig Ordre af Kongen at sejle med sin Flaade til Fyen, eller Jylland. Paa denne Vej var Admiralen saa lykkelig, at han erobrede 10 lybske Drlogsskibe d), hvilke vare de samme, hvorpaa de havde transporteret deres Krigsfolk til Fyen. Hvorpaa Admiralen løb ind udi Beltet, og indtog Trane-fjær og Corsør. Siden sejlede han omkring Smaalandene, Lolland, Falster og Møen, brandskattede Almuen, og tvang dem til at forsørge Flaaden med Levnetsmiddel, og efter saa vel forrettet Sag kom med

Flaa

c) *Ægid. Girs Hist. Gust. 1. pag. 153.*

d) *Ægid. Girs Hist. Gust. 1. siger 9 Drlogsskibe og 12 Kjøbmænds-Skibe.*

Glaaden for Kjøbenhavn, hvilken Kongen havde sat sig for at belejre tillands og vands.

Høistbemeldte Konge, da han efter Slaget ved Brnebjerg havde ladet sig hylde udi Odense, og betalt Krigsfolket deres Besoldning, lod han sin Krigsmagt transportere over til Sjælland. Han selv fulgte derefter, og slog sin Lejr ved Rjøge, hvor han blev, indtil han fik Kundskab om, at hans Flaade var kommen for Kjøbenhavn. Da han derom var erkjendiget, brød han op med Lejren, og rykte lige mod Hovedstaden, hvilken han St. Jacobi Aften lod berende, og slog sin Lejr ved Særsløv paa samme Sted, hvor Kong Frederik havde lejret sig tilforn. Saaledes begyndte Kjøbenhavns Belejring, som formedelst dens Langvarighed og haardnaktede Modstand er en af de navnkundigste udi samme Seculo. Staden var da bedre befæstet, og med alle fornødne Ting forsynet, end udi forrige Belejring. De Lybske havde der Kjernen af deres Magt, tilligemed Anførerne Hertugen af Meklenborg, og Grev Christopher af Oldenborg; Borgerne stode alle som een Mand dembi, endel af Kjærlighed til den fangne Konge, endel af Desperation, saasom de formedelst deres voldsomme Opførsel ingen Naade forventede sig af Sejerherren. Udi Staden var indbragt en stor Hob Dvæg med andre Levnetsmidler fra alle omliggende Landsbyer. Man havde ogsaa lagt et stort Skib

Faldet prydske Holken udenfor Havnen, for at forsvare den samme, og vidner Svitsfeld, at Braget deraf var endda at see i hans Tid. Udi saadan Tilstand var denne Hovedstad, da den blev belejret, hvorfor man kunde ikke vente andet end derved at faae en haard Nød at knække, helst saasom Besætningen og Borgerflabet blev ideligen opmuntret ved Løfter om Undsætning. Men jo større Vanskeligheden var, jo mere anspændte Kong Christian sine Kræfter paa dens Erobring. Saasom derfor paa den ene Side var Fortvivlelse og paa den anden Side Nødvendighed til at vinde og at holde ud til det Yderste, saa kunde denne Belejring ikke andet end forarsage store Ulykker.

Saasnart Staden var belejret, begyndte de Belejrede at gjøre Udfald, hvorudi een ved Navn Sti Stissen besynderligen signaliserede sig; men, da de mærkede, at de havde mere Skade end Fordel af slige Udfald, holdte de siden inde dermed, for at spare paa Folket. Medens Belejringen varede, belede Kongen sin Krigshær ad, blev selv med den ene Del liggende for Kjøbenhavn, og skikkede den anden Del over til Skaane for at belejre Malmø og Landskrona. Andre af hans Folk bleve skikkede til at angribe Nykjøbing i Falster, Næstholm, Callundborg og Helsingør, hvilke alle bleve belejrede paa engang. Truid

Ustand, som Marcus Mejer, saaledes som sagt
er,

er, havde besnæret i Warbjerg, begjærede to Compagnier Fodfolk, og nogle Ryttere af de Folk, som havde belagt Malmø, hvormed han agtede at hevne sig over Marcus Mejer igjen. Efterat han havde faaet saadan Hjelp, rykte han mod Warbjerg, og angreb den med saadan Kraft, at Marcus Mejer, seende sig ingen lang Modstand at kunne gjøre, lovede at overgive Slottet, hvis han maatte forskaaes paa Livet. Dette blev ham lovet, hvorpaa strax Slottet blev overgivet, og søgte Anføreren af al Magt at make det saa, at Capitulationen blev ham holden. Han blev saaledes ført fri og løs igjennem Halland og Skaane til Sjælland, men, da han var kommen til Hvidør, og det samme rygtedes i den danske Lejer, begav Melchior Rangov sig med nogle andre didhen. Der talede han ham haardt til for medelst hans Forhold mod Riget, besynderligen for den sidste Gjerning udi Warbjerg, hvor han med List havde overrumplet Slottet, endstjøndt Truid Ulsstand handlede saa vel imod ham, og tracterede ham heller som en Gæst end som en Fange. Efter saadan Tiltale tilspurgte Rangov de nærværende Officiers, om Marcus Mejer var den Mand, som man burde benaade paa Livet, efterdi han ikke havde holdet Tro og Love mod Herr Truid, da svarede Alle eenstemmigen, at, efterdi Marcus Mejer havde ikke handlet som en ærlig Krigsmand, burde der

ingen

ingen Raade være for ham. Derpaa blev han sluttet udi Jern, og sad udi saadan Tilstand nogle Dage. Endeligen blev han pinligen forhørt, og underkrev han da med egen Haand en vidtløftig Betjendelse, som indeholder alle hans egne og de Lybkes Anslag imod Riget. Hvorpaa hans gamle Fiende Truid Ulstand fik Ordre at tage ham til sig, og lade ham rette, hvilket ogsaa skede; thi han blev bragt til Helsingør, og der tilligemed hans Broder Gerhard Mejer lagt paa fire Stejle. Saadant Endeligt fik denne nænkundige Mand, der fra ringe og fattig Herkomst var stegen op til de største Gres-Charger, og bleven Borgemeester udi Lybek, hvilken Stad han havde regjeret med en uomskrænket Myndighed, og saaledes ved List og Persvasioner forblindet den, at den imod sin egen Interesse og over sine Kræfter indviklede sig udi Krig mod adskillige Potentater paa engang, saa at man ikke kan andet sige, end at hans Død var en Straf, som han havde fortjent formedelst den meget Blods Udgydelse, han havde forarsaget, endskjøndt jeg understaaer mig ikke at forsvare de Danskes Forhold mod ham; thi at han betjenede sig af Truid Ulstands Lettroenhed for at forraske Barbjergs Slot, er noget, som gemeentligen lægges Tanager til Berømmelse; thi endskjøndt han var en fangen Mand, var han endda en lybsk Anfører, og ingen Trofskabs-Ed havde aflagt til

til Kong Christian, hvorudover den gode Truid
 Ulstand var mere at laste, der lod saadan en far-
 lig og dristig Mand gaae løs, end Marcus Mejer,
 der betjenede sig deraf, sit Fæderneland til Fordeel,
 og, endskjøndt man vilde tilstaae, at denne Gjer-
 ning fortjenede Døden, saa havde han dog ved Slot-
 tets sidste Dvergivelse udtrykkelig betinget sig Livet,
 og ved saadan Capitulation bevæbnet sig mod de for-
 rige Beskyldninger. Dette finder jeg intet at være
 omtalt udi hans Proces, hvorudaf man seer, at man
 ikke har dristet sig til at agere methodice mod ham.
 Det meste, som lægges ham til Beskyldning, var,
 at han havde handlet med Kongen af Engeland, Hen-
 rik den 8de, at de Lybske skulde overdrage samme
 Konge Danmark, med de Vilkaar, at han skulde er-
 statte dem de Bekostninger, de havde gjort paa denne
 Krig, og saaledes strax bekomme Kjøbenhavn, Malmø
 og Barbjerg. Kongen af Engeland havde ogsaa skik-
 ket Gesandtere til Marcus Mejer for at handle der-
 om, item andre til Embden for at negociere med de
 Lybske e). Men de kom for silde, efterat Mejer
 allerede var rettet. Dette Anslag maa Marcus
 Mejer

- o) De svenske Historier sige, at Tractaten var alt
 sluttet, og at de Lybske havde allerede bekom-
 met 20000 Rdlr. paa Haanden, med Forsik-
 ring om de øvrige, naar Landet blev overleve-
 ret; men vore Historier tale intet derom.

Mejer blant andre Ting have aabenbaret i den Beskjendelse, han gjorde ubi det pinlige Forhør, og sees heraf, hvor daarlige Anslag Regjeringen i Lybek paa samme Tid har havt, og at, om Marcus Mejer havde fortjent at lægges paa Stejle, havde Ingen større Ret til saadan Execution end Lybek selv, som han saa yderligen forlede.

Ubi Lejren for Kjøbenhavn lod Kong Christian et Skrift i Juni udgaae, for at igjendrive de Argumenter, Lybekkerne ubi et Manifest havde publiceret for at besmykke denne Krig mod Danmark. Derudi vises, at deres Beskyldninger saavel mod Kong Frederik, som mod det danske Raad efter hans Død, ere ilde grundede, og at intet har drevet de Lybke til denne Krig uden deres egen Ambition og Gjerrighed, efterdi de vilde handle paa Østersøen alone, og herfra udelukke andre Nationer, især Hollænderne, ubi hvilken ubillige Begjæring Riget ikke havde kunnet føje dem.

Paa samme Tid tog Kong Christian en særdeles Resolution, nemlig i egen høje Person at rejse til Sverrig for at besøge Kong Gustav. Ingen af Rigets Raad vidste noget deraf, førend han allerede var rejsefærdig. Men, da saadant blev kundbart, formanede Raadet ham højligen at indeholde saadan Rejse, hvorved han kunde sætte baade sig selv og Riget i Fare; thi, endskjøndt der paa de Tider var

god Forstaaelse mellem ham og Kongen af Sverrig, saa havde dog Erfarenhed lært, at det er bedre, at Potentater foredrage deres Anliggende ved Gesandtere, end ved at begive sig selv udi en Andens Rige. Men Kongen for at lade see, hvor stor Tillid han havde til Gustav, vilde denne Gang ikke adlyde deres Raad, hvorudover Rejsen gik for sig. Hans Vrende udi Sverrig var først at takke Gustav for den Hjælp, han havde gjort ham i denne Krig; dernæst at lade ham vide Kejsserens Anslag at hjælpe den fangne Konges Svigersøn Pfalzgrev Srederik til alle tre nordiske Riger ^{h)}, og ved saadan Promotion at gjøre sig Mester over Nord- og Østersøen, hvorom han havde faaet Kundskab fra gode Venner i Lybskland. Han blev meget kjærligen imodtagen, og bleve da adskillige Ting mellem begge Konger besluttede til fælles Forsvar, saaledes, at, istedenfor efter sidste Forbund den Ene skulde komme den Anden til Hjælp med 800 Mand, skulde de nu gjøre det med deres hele Magt, om Fornødenhed det udfordrede, og skulde begge Rigers Raad med det første komme sammen for at overlægge med hinanden, hvad som kunde være dem samtlige nyttigt. Ydermere blev af Kong Christian bevilget Kong Gustav alt hans Arvegods igjen udi Halland, som siden Christian den Andens Tid var lagt under Kronen; item, at

svenste

^{h)} *Ægid. Girs Hist. Gust. 1. pag. 155.*

svenske Undersaattere skulde igjen bekomme det Gods i Danmark, som de vare berettigede til. Kong Gustav lovede samme Tid at laane Kong Christian en stor Sum Penge, og betingede sig derfor til Pant Barbjerg udi Halland, og Wigen i Norge, hvilket sidste var selsomt, efterdi han endda ikke var antagen til Konge i samme Rige. Der siges, at Kong Gustav da gav Kong Christian det Raad, at han efter sit Exempel skulde klippe Bingerne paa Wisperne, hvilket ogsaa skee. Nogle sige, at Kong Gustav da betjenede sig af denne herlige Lejlighed, og begjeredes noget af sin Gæst, som den sidste vægrede sig for at accordere ham, og at han derfor af Frygt, at ham noget Dødt skulde vederfares, skyndede sig at rejse fra Stokholm. Sa der siges, at den svenske Dronning Catharina sagde til ham om Morgenen, førend han tog Afsked med hende: Broder! du maa takke Gud, at du har havt en god Stjerne paa Simmelen, thi det er ikke længe siden at man havde noget andet isinde mod dig. Dette nægte endel svenske Skribentere ikke, men lægge endogsaa dette dertil, at Dronning Catharina derover maatte høre ilde hos Kong Gustav, og blev saa haardt traacteret, at hun døde kort derefter g). Blant de saa Skribentere, som ville gjøre dette aldeles til en Digt, er Erik Jørgensen udi Gustav den 1stes Hi-

g) Puf. Hist. Svec.

Historie. Den samme h) censurerer Zvitfeld for medelst denne Historie, og søger at gjøre den til intet; thi, siger han, hvis Kong Gustav havde haft noget Ondt isinde, havde han ikke saa venligen imodtaget Kong Christian, ej heller accommoderet og plejet ham saa vel, og ledsaget ham indtil Grændserne; ej heller havde der blevet sluttet og svoret saadant Venstreb imellem dem. Ja Kong Christian havde ingenlunde bekommet den Undsætning af Penge, som han siden fik. Men disse og deslige Argumenter ere ikke stærke nok til at tilintetgjøre en Historie, som af saa mange baade danske, tydske og svenske Skribentere er anført, thi Erfarenhed viser, at, naar en stor Herre vil forraske en Anden, stiller han sig allervænligst an; tilmed nægter ikke Zvitfeld, at jo Gustav tog venligen imod sin Svoger, og at der i Begyndelsen var stor Fortrolighed imellem dem; men siger alene, at der siden ved Lejlighed rejsede sig nogen Misforstand. At Kong Gustav siden fyldestgjorde den lovede Penge-Forstrækning, kan ej heller tjene til noget Bevis; thi, hvis han det ej havde gjort, havde han aabenbare bestyrket det Rygte, som da gik. Tilmed blev disse Penge ikke laante uden tilstrækkelig Underpant af Aggershus og Bahus, og viser Historien, at Potentater til ingen heller laane

Penge

h) *Eric. Georg. Hist. Gust. 1 part. 2. pag. 67.*

Item *Ægid. Girs Hist. Gust. 1. pag. 156.*

Penge end til deres Venner, naar man vil sætte dem Grænse-Fæstninger til Pant. Dog understaaer jeg mig ikke herudi at beskylde Kong Gustav, men vil gjerne lade den Historie passere for uvis. Vist nok er det, at disse tvende Konger vare aldrig saa gode Venner siden den Tid som tilforn. Og bør derfor dette tjene til Exempel for alle Potentater, besynderligen dem, som ere hinandens Naboer, at de heller selv vil blive hjemme, og lade deres Vrender forrette ved Gesandtere; thi her var en Sammenkomst af de dydigste Potentater i Europa paa de Tider, og dog havde saadant Udfald. Det er dog ikke troligt, at en saa christelig og brav Herre, som Gustav, har havt ifinde at forgribe sig paa Kong Christians Person, som Nogle mene; det er rimeligt, at han efter de svenske Historiers Sigelse har villet betinget sig nogen Fordel, og at han ved dets Vægring er bleven fortrydelig, og at maaskee Nogle have raadet ham at kjøre, medens han havde Svøben, hvilket kan være kommen Kong Christian for Dren, saa at han dersover har ileet med Hjemreisen.

Midlertid bleve Belejringerne for Kjøbenhavn og Malmø fortsatte med al Iver, og søgte man at indspærre dem saaledes baade tillands og vands, at ingen Tilførsel kunde skee. Lybekkerne, saasom de mærkede, at, hvis de belejrede Stæder ingen Undsætning finge, vilde de ufejlsbarligen falde udi Kongens

gens Hænder, hvorudover de udrustede 15 Skibe, som skulde forsyne Kjøbenhavn med Folk og Levnetsmidler. De store Skibe bleve liggende under Dragsø, medens de smaa søgte at bringe Undsætningen ind udi Staden. Den danske Admiral, Peder Skram i), havde da den Ulykke, da han saadant vilde forhindre, at han blev skudt igjennem Benet med en Musquet, og da Johan Preen, som tog Commando an i hans Sted, vilde den anden Dag forsøge det samme, geraadede hans Skib paa Grund. Dette gav Lejlighed til de lybske Skibe at snige sig ind med Undsætningen k), og at sætte Kjøbenhavn istand at holde Besættningen end længe ud. Kong Christian, som selv var nærværende, og saae denne Uheld, beklagede sig derover, og sagde, at, hvis Peder Skram havde været selv tilstede, denne Ulykke skulde ikke være værderefaren. Michael Brockenhuus blev derfor beskikket til Interims-Admiral, indtil Peder Skram blev igjen restitueret; saa at det synes, at Johan Preen derover maa være kommen i Unnaade, skjøndt han stedse havde været agtet for en tro og duelig Mand.

Ny-

i) Vita Pet. Skram Manuscr.

k) Her haver Pontanus ilde udcopieret Svitsfeld, og lat, at Peder Skram kunde ikke hindre Tilførselen, men tillægger den Være Johan Preen, som han af Bildfarelse kalder Johan Been.

Nyligen førend dette skede, overgav Landekrone sig, som var belejret af Solger Ustand og Mogens Gyldenstjerne. Dens Erobring skede St. Dionysii-Dag. Og var det en angennem Tidende for Kongen, eftersom den havde en beqvem Havn, hvor Flaaden kunde ligge i Sikkerhed. De største Stykker, som vare paa Flaaden, bleve siden førte til Helsingborg, og betjenede Johan Rangov sig af dem for at beskyde Krogens Slot, som nu kaldes Kronborg, indtil det maatte overgive sig. Paa Slottet commanderede paa Grevens Begne en ved Navn Henrik Branhoff, hvilken efter nogen Modstand maatte overgive det til Admiralen Peder Skram, der af Flaaden beskjed Fæstningen. Til en Grindring derom blev Havnen, hvor Admiralen laae, længe derefter kalden Skrams Havn, hvilket Autor til Skrams Historier vidner at have hørt af Frederik den Andens egen Mund, da han var i Tjeneste hos Dronning Sophia 1). Saa at intet nu stod tilbage uden Kjøbenhavn og Malmø, og dermed endtes det Aar 1535.

Nu træder jeg til det Iyffelige og for Kongen prisværdige Aar, udi hvilket Fred blev gjort med Lybek, og det hele Rige bragt til Lydighed igjen, saa at Malmø og omfæder Kjøbenhavn efter en haardnak-

fed

1) Vit. & res gest. Pet. Skram Manuscr. (hos Sviefeld heber han Brandthun.

Ved Belejring og store ubstandne Elendigheder maatte have Tilflugt til Kongens Raade og overgive sig; og det hele Rige, efterat det længe havde været traad under Jodder af Fremmede, og ligesom sønderrevet af Factioner, blev omsider bragt udi Nolighed igjen, og forenet under eet Hoved. Sygdommen var sandelig saa stor, at den ikke kunde hæves, uden ved den allerhaardeste Cur, og det kjøbenhavnske Borgerskabs Raseri kunde ikke læges, uden efter adskillige ubstandne Ulykker, som Hunger, Sygdom, Mord, og Død. Da begyndte den rasende Almue omsider at komme til sig igjen, og at see, hvor forblindet den havde været i at handle imod sin egen Interesse og Rigets Belfærd, ved at forfølge og myrde sine egne Landmænd og Rigets Adel i Faveur af Fremmede. Ja de begyndte da at mærke, at de ingen større Fiender havde havt end deres egen Stads Dyrigheder, og at de tvende Borgemeistere, Ambrosius Bogbinder og Jørgen Mynter, hvilke de havde anseet som deres Religions og Friheds Beskyttere, vare intet mindre end Patrioter; men at, ligesom de af Fødsel vare Udlændinge og Fremmede, saa havde de ogsaa fremmede Hjerter: saa at den Opførelse, de brugte, og de Tragoedier, som de spillede, kan tjene til en Erindring, hvor farligt det er at betjene sig af fremmed Dyrighed og Embedsmænd.

Udi Begyndelsen af dette Aar 1536 blev Kongen og Riget igjen truet med en ny Storm, som syntes end farligere end de forrige; thi Kejseren, saasom han mærkede, at der var intet Haab for den fangne Konge at komme paa Thronen igjen, skikkede tvende Gesandtere, nemlig Johan, Greve af Montfort, og Wilhelm, Herre af Kenneberg, samt Gotskalk Eriksen, til Churførsten af Sachsen og Landgreven af Hessen for at give dem tilkjende, at han havde besluttet at hjælpe Pfalckgreve Frederik til Danmark's Rige, hvorpaa samme Pfalckgreve havde retmæssige Prætensioner, eftersom han havde til Ægte Christian den Andens Datter. De sagde ogsaa, at Hertug Christian af Holsten mod al Ret og Billighed havde trængt sig ind udi Riget, og var Aarsag til den Krig, som var begyndt med Hanseslæderne. De formenede, at, om han kunde vise nogen Ret til Riget, da burde han lade hans Sag komme til Forhør, og lade uvillige Dommere kjende derudi. De bade derfor paa Kejserens Begne, at Churførsten og Land-Greven ingen Hjælp vilde gjøre Hertug Christian, og at, hvis de allerede havde skicket ham Undsætning, de da vilde kalde den tilbage. Men de svarede dertil, at Hans Kejserlig Majestæt var ikke vel underrettet om Sagen, og at, eftersom Danmark var et Valgrige, kunde Pfalckgreven ingen Ret tilegne sig, uden saavidt hans Gemahlinde Prin-

cessens Dorotheæ Medgift angik, hvilken de haabede den udvalgte Konge skulde betale hende, og vilde de selv være hende behjælpelig dertil. De gave derforuden tilkjende, at den udvalgte Konge ingen Lejlighed havde givet til Krigen, men Lybekkerne, hvilke først havde gjort Indfald i Holsten og siden udi Riket, og det efter tvende oprørske Borgemestres Tilskyndelse. Derpaa forestillede de, hvorledes Christian den Anden havde mistet sin Ret til Kronen, og hvorledes den af Stænderne var given til hans Farbroder Kong Frederik den Første. Endeligen forsikrede de, at den udvalgte Konge skulde være en Ven af det keiserlige Hus, og at Riket allerede havde givet Prøver derpaa, ved at tillade Hollænderne fri Fart igjennem Sundet, hvilken Tilladelse alene havde bevæbnet de Lybske eller Hansestæderne imod Danmark. — Men dette kunde dog ikke bevæge Kejseren til at staae fra sit Forsæt, hvilket skal sees af efterfølgende Historie, saa at Pfalzgrev Sriderik blev en ny Acteur i denne Tragoedie, hvorvel den Kulle, han spillede, syntes farligere end den virkeligen blev, thi den bestod mestendeels udi Tilberedelser og Trudsel.

Medens Kjøbenhavns Belejring varede, bleve adskillige Skandskrifter og Viser af Borgere udi Kjøbstæderne gjorte mod den danske Adels, hvorudi de afsmalede dem som troløse Mænd, saavel imod den fangne Konge, som imod Grev Christopher, hvil-

Ten de havde aflagt Trofskabs-Ed paa Christian den
 Andens Begne. Dette lod Adelen besvare ved et
 vidtløftigt Forsvarsskrift paa Tydsk, hvis Oversæt-
 telse findes hos Cancellier Svitsfeld. Derudi vise de,
 hvor ilde de ere blevne medhandlede af Grevens Folk
 mod de Forsikringer, som vare dem givne, og at
 saadan Forfølgelse havde berettiget dem til at opfige
 den Trofskab, som de med Svøben over Hovedet og
 med Tvang havde aflagt m). Hvoraf man seer, at
 denne Krig var egentlig mellem Adelen og Almuen,
 og at Forbittrelsen hos de sidste var saa stor, at,
 da de mærkede, at Sværdet ikke mere vilde hjelpe, greb
 de til Pennen, og søgte derved at sværte deres Mod-
 standere. Det var ellers at ønske, at Svitsfeld have
 de anført saavel Almuens Beskyldninger som Ade-
 lens Forsvar, paa det at Læseren desbedre havde kun-
 det dømme i Sagen; men det er troligt, at Beskyld-
 ningerne have været saa plumpe, at han ikke har
 villet indføre dem.

Hidindtil havde Grev Christopher ageret ubi-
 den fangne Konges Navn, og var Saadant alene,
 hvorved han kunde besmykke denne uretfærdige Krig
 og fåae Tilhæng af Borgere og Bønder, hvilke, saa-
 som Kong Christian den Anden havde været dem
 stedse

m) Apolog. Nobil. Dan. dat. in Castris apud
 Haf. die Martis post. fest. visitat. 1536. pag.
 1460. seqv.

stedse bevaagen, let kunde bringes i Harnisk ved at forestille dem, at højstbemeldte Konge var stødt fra Tronen, og styrtet udi et haanligt Fængsel, alene efterdi han havde beskyttet dem mod Adelen, og saasom han ved deslige Motiver havde bragt den hele Almue i Gevær, saa havde han stedse fundet nødigt at holde dem i samme Tanker, især da ham blev tilføjet en Collega udi Regimentet, nemlig Hertug Albert af Meklenborg; men, da han omsider mærkede, at Rigets Bønder og Borgere vare for svage til at imodstaae Kongen og hans Allierede med den hele Adels, og han tilligemed saae sin Rival, Hertugen af Meklenborg, ikke at være en Mand af den Bigtighed, som han havde indbildt sig, tog han omsider Masken af, og gav tilkjende, at den danske Krone kunde passe sig saavel til hans Hoved som til en andens. Thi midt udi Kjøbenhavns Belejring afhændigede han en tro Mand til Nederlandene, som der skulde spørge sig for, om Kejseren vilde forsmaae hans ringe Svogerskab, og accordere ham Christian den Andens anden Datter Christina, som da var den mailandske Hertugs Francisci Sforzæ Enke, iligemaade at begjære, at Kejseren vilde komme ham til Hjælp, og ophæve Kjøbenhavns Belejring, for hvilken Tjeneste han lovede ikke alene at tillade Hollænderne fri Fart igjennem Sundet, men endogsaa ville være de kejserslige Undersaatter stedse

til Tjeneste, hvorved han opofrede de Lybſkes Interesse, ſkjøndt han ſtod udi deres Tjeneste, og førte Krigen med deres Folk og Penge. Men Maria, Regentinden udi Nederlandene, lod ham ſvare, at denne Krigsmagt, ſom man tillavede, var beſtattet til Pfalzgrev Fridrik, og det efter Keiſerens Billie og Befaling.

Af dette Svar og de Anſtalte, ſom bleve gjorte i Faveur af bemeldte Pfalzgreve, mærkede man, at Grev Chriſtopher ingen Potentat vilde blive denne Gang, og at det Rige, ſom han havde i Imagination, vilde forvandles til et Kloſter i Oldenborg igjen, hvorudover Borgerne udi Malmö affærdigede ydmyge Skriveller til Pfalzgreven, begjærende, at han vilde komme dem til Hjælp og forløſe ſin fangne Svigerfader. Ja det er troligt, at, endſkjøndt ſamme Pfalzgreve var catholik, de dog gjerne havde antaget ham til Konge, ſaaſom det var dem alene anliggende at faae en Herre, ſom Adelen ikke ſkjøttede om. Deres Skrivelle opmuntrede Pfalzgreven med beſtore Sver at drive paa ſine Sager, og at bringe en Flaade tilveje, hvorudi Regentinden var ham behjælpelig. Men ſaaſom adskillige fornemme Herrer udi Nederlandene vare imod dette Tog, magede de det ſaa, at det længe blev forhalet, og Pfalzgreven kunde ſaa haſtigen ikke bringe Floden tilveje, thi nu fattedes Skibe og Folk, nu Proviant og Penge.

Da den udvalgte Konge fik Kundskab om disse Anslag, at Pfalzgrevnen allerede havde faaet en anseelig Magt paa Benene, item at Regentinden havde ved Skrivelse forfikkret Kjøbenhavns Indbyggere om hastig Undsætning, arbejdede han paa, hvorledes han kunde afvende denne overhængende Fare. Til den Ende begav han sig selv til Holsten, og der beskikkede Meinard von Sam med 10 Compagnier Ryttere at falde ind udi Keiserens Lande, for derved at gjøre Diverſion. De samme bemægtigede sig strax en Stad kaldet Dam, udi Ostfriesland nær ved Grønningen, hvilken de lode befæstige, og deraf ofte gjorde Udfald i Landet. De Grønninger, findende sig deraf over besværgede, begjærede Hjælp af Keiseren. Regentinden af Nederlandene accorderede dem strax Saaband, og skikkede nogle Tropper bidhen under Anførsel af Georg Schenk, Friherre af Lautenberg, hvilket, da Kong Christian mærkede, forsøgede han Meinard von Sams Tropper med 3000 friske Mænd. Herudover blev Krigens Sæde udi Ostfriesland, og Pfalzgrev Frederik, istedenfor at undsætte Kjøbenhavn, og at bemægtige sig Danmark, maatte opholde sig med at belejre Dam, som de Kongelige havde indtaget. Vel var Schenk i Begyndelsen saa lykkelig, at han slog de 3000 Mand kongelige Tropper ved Westervold; men det vilde ikke lykkes med Belejringen for Dam, endskjøndt Pfalzgrevnen selv var

var nærværende, og samme Belejring varede saa længe, at, da Staden endelig blev erobret, fik man strax Tidender fra Danmark om Kjøbenhavns og Malmøes Overgivelse. Saaledes gjorde Kong Christian ved denne fornuftige Diversion Fiendens Anslag til intet, og Pfalzgreven maatte opsætte sit Tog til belejliger Tid.

Efterat Kongen havde gjort disse Anstalter mod Pfalzgreven, som lykkedes ham saa vel, kom han tilbage i Lejren for Kjøbenhavn igjen. Udi Staden levede da alle Mand udi Forhaabning om hastig Undsætning fra Nederlandene, saa at, naar de saae fremmede Skibe passere, indbildte de sig strax, at det var den Flode, som skulde transportere den pfalzgreviske Krigsmagt. Hvorudover Kongen, for at betage dem det Haab, lod lægge nogle af sine Orlogskibe udi Sundet, hvilke arresterede alle de fremmede Kjøbmandsskibe, som kom, indtil deres Tal beløb sig til 200. Med dem handlede Kongen, at de skulde lade ligesom de vare Fiender, og holde en Spilfægtning med hans Flode, hvilket ogsaa skede, og Kjøbenhavns Borgere løbe Mand af Hus op paa Boldene for at ansee Slaget, men da de omsider mærkede, at man skjød i Luften saavel af den ene som af den anden Side paa Skibene, bleve de skamfulde og mistroelige, og lukte Portene til igjen, som de nyligen af Glæde og Tillid havde aabnet. Ved

dette

dette Krigspuds havde Kongen et dobbelt Sigte, først at betage de belejrede alt Haab om Forløsning, dernæst at lokke nogle af deres Krigsskibe ud, som han havde alt gjort Anstalt til at besnære.

Saaledes bragtes de belejrede Stæder meer og meer i Knibe, og alt Haab blev dem betaget om Forløsning, saa at, hvor stor Haardnackenhed og Desperation der end var, saa kunde dog Kongen være forsikkert om at see dem tilligemed det hele Rige i en Hast tvungne, og, paa det at Krigen ved Kjøbenhavns og Malmøes Overgivelse ganske kunde faae Ende, og der intet skulde staae tilbage, lod Kongen paa samme Tid ogsaa belejre Kallundborg tilligemed Krogen, som man fra forrige Aar havde holdet indsluttet. Krogen blev Henrik Branhoff tvungen til at overgive Tirsdagen efter Hellig-tre-Konger udi samme Aar. Kallundborg faldt ogsaa i Kongens Hænder, saa at intet stod tilbage uden Kjøbenhavn og Malmø, og det Nordenfjeldske udi Norge, hvor Conjunctionerne vare meget stemme, formedelst de Bevægelser, Erkebisp Oluf af Tronhjem gjorde sammesteds. Dette var af saadan Beskaffenhed: bemeldte Erkebisp, saasom han var en høimodig Mand, saa havde han anseet det som en Haanhed, at de Søndenfjeldske havde skredet til den udvalgte Konges Hyl- ding, uden at oppebie den Herredag, hvilken han havde ladet beramme. Kongen søgte at stille ham

til

tilfreds, og lod stikke til ham Herr Vincenz Lunge, Hovedsmand paa Bergenhus, og Andre, som skulde formane ham at forene sig med de Søndensjeldske, paa det at Foreningen imellem Rigerne kunde staa fast. Men denne hidfige Prælat, foruden den Begjærighed, han havde til Hævn, var bleven bestyrket udi Koldsindighed mod den udvalgte Konge af et Gesandtskab, som nyligen tilforn var ham bleven tilstiftet af Regentinden af Nederlandene, som formandede ham at forblive i den Trost, som han og de Norske engang havde svoret den fangne Konge udi Srederik den Førstes Tid, lovende, at Pfalzgreve Srederik, som havde samme Konges Datter tilægte, skulde hastig komme ham til Hielp. Hvorudover, da de danske Gesandter siden komme, lod Erkebispem dem fæste i Fængsel. Ja hans Driftighed gik saa vidt, at han lod Vincentium Lunge, som han havde et gammelt Had til, omkomme. En uhorlig Gjerning, endskjøndt det havde været en fremmed og fiendtlig Konges Gesandt. Aarsagen til det Had, som han bar til samme Herre, var først, at Vincentius Lunge engang havde forekastet ham, at han ikke var af god Adet, efterdi at hans Fader allerførst var bleven nobiliteret af Kong Christian den Første. For det andet fortrød ham, at samme Herre af nogle øde Kirker, som Kong Srederik havde foræret ham, havde ladet bygge den prægtige Gaard udi Bergen, kaldet Lunge.

Lunggaarden. Og hjalp endeligen ikke lidet dertil, at han tilligemed de Søndensjeldske havde forekommet Erkebisper med Christian den Tredies Hylbing. Dette Mord, saasom det blev bedrevet af en geistlig Mand mod en kongelig Gesandt, og en af de anseeligste og dueligste Ministre paa de Tiber, fortjener omstændeligen at tales om, helst som det gav Anledning til adskillige Sørgespil, hvilke stulte Norges Rige ved alle sine Herligheder. Det skeede paa saadan Maade: En Aften som Erkebisper var bestjænkert, og bryste sig deraf, at han havde lagt Haand paa de kongelige Gesandter, raadede en af hans Tjenere, ved Navn Christopher Trundsen, ham, ikke at lade hans gamle Uven Vincenz Lunge komme sig af Hænder, iligemaade at betjene sig af denne Lejlighed, medens disse anseelige Gesandter sad fangne, at bestyrke sin Myndighed ubi Norge. Af denne Tale blev Erkebisper opmuntret, og beføl samme Christopher Trundsen strax at omkomme Vincenz Lunge. Trundsen, som gjerne lod sig bruge til slike Forretninger, gik derpaa ligesom i Procession med Trommer og Piber til Fangehuset, hvilket han lod besætte med Krigsfolk, og lod Vincenz Lunge vide, at han skulde døe. Den fangne Herre forlangte da en Præst, hvilken blev ham skicket, men han havde neppe begyndt at berebe sig til Døden, førend Trundsen med sit Selskab brød ind og ynkeligen

ligen omkom ham, som han sad ved Bordet og bedækkede sig med Bordklædet. — Saadant Endeligt fik denne ypperlige Herre den 3die Januar 1536. Han var en prægtig, veltalende og forstandig Mand, som Kongerne havde brugt i mange vigtige Forretninger. Han var ogsaa lærd, og var promoveret til Doctor Juris udenlands. Af denne skjønne Bygning udi Bergen sees endnu Levninger, som føre Navn af Lunggaarden. Der siges, at Erkebispnen, da han havde udsovet sin Rus, fortrod paa, hvad som han havde besluttet, og om Natten skikkede Contraordre til Trundsen; men at denne barbariske Mand svarede, at han vilde rette sig efter den første Ordre.

Efter denne Gjerning var ikke Tid for Erkebispnen og hans Anhang at betænke sig længere. Han lod derfor udsikke et Antal Ryttere, for at tvinge adskillige af de norske Indbyggere til at hylde sig udi Pfalzgrevens Navn. Adskillige, blandt hvilke Bisp Magnus af Hammer, gik ham tilhaande, men de fleste satte sig imod ham, og beslyttede Landet for den udvalgte Konge, saa at man deraf kan see, at dette Grafald kan ikke tilskrives Norges Indbyggere, men Erkebispnen alene, hvilken blev drevet dertil saavel af Hovngjerrighed, som af keiserlige Caresser og Løfter, thi der findes udi Cancellers Zvitfelds Samlinger

linger Breve saavel fra Kejseren n) som Pfalzgrev-
ven o) til samme Erkebisp, hvorudi hans Hovmod
meget flatteres, og giver Kejseren ham stedse Titel af
Eders Naade.

Saaledes vare da Coniuncturerne udi Norge.
Udi Danmark derimod begyndte alting mere og mere
at jevne sig, saa at Krigen dette Aar fik en Ende;
og gjorde de Lybske selv en Begyndelse dertil; thi, da
de mærkede, at der ingen Undsætning kom fra Kejsere-
ren og Pfalzgreven, og at de ikke kunde holde ud at
føre denne Krig paa deres Bekostning alene, begyndte
de at tænke paa Fred, og betjente sig af Churfyrsten
af Sachsens og andre tyske Fyrsters Underhandling,
for at tilvejebringe et Forlig imellem dem og den ud-
valgte Konge. Et Møde blev derfor berammet til
Hamborg, hvor imellem de stridende Parter blev slut-
tet en Fred saaledes: at de Lybske ingen videre Hin-
der skulde gjøre Kong Christian, og de derimod
skulde nyde deres gamle Privilegier udi Handelen.
Hertug Albert og Grev Christopher skulde med de-
res Krigsfolk og Gods tilstædes frit at bortfare, om
de Lybske kunde formaae dem til at overgive Kjøben-
havn og Malmø. Den Forlehnings, som Lybek havde
paa

n) Lit. Carol. 5. ad Archiep. Barcelon. die 10
April 1535. pag. 1472.

o) Lit. Comit. Palat. ad eund. Heidelberg.
die 26 August 1535. ibid.

paa Bornholm, skulde forlænges paa 50 Aar, og der skulde foretages videre Handel om den fangne Konges Forløsning p). Saaledes fik Kongen den største Last af Halsen, kjendt man kunde sige, at de Lybste trængte mere til Fred; thi Krigen havde udtømt dem for Penge, Splid og Uenighed tog Overhaand i Staden, og Kejseren anholdt ideligen om den gamle Magistrats Restitution, som Marcus Meier og Wullenweber havde affat. Wullenweber blev da paamindet om at staae frivilligen fra sit Borgemeesterskab, og, paa det at Saadant kunde skee med nogen Gre, forlenebde man ham med det Amt Bergerdorp q). Men, da han noget derefter skulde gjøre en Rejse igjennem Behrden, blev han af Hertugen af Lüneborg arresteret. Ved denne Lejlighed begyndte hans Fiender, især Raadet til Lybek, at føre Beskyldninger mod ham, og begjærede, at han maatte straffes som en skadelig Mand, der havde indviklet Staden ubi en fordærvelig Krig med Danmark, stiftet Oprør og affat det gamle Raad, plyndret Kirker og Kloostere, ja truet Staden med Ulykke, da han rejste bort; hvorudover han blev straffet paa Livet, og hans Legeme hugget i fire Parter. Udi

saa-

p) Transactio cum Civit. Hanseat. Hamb. die 14 Febr. 1536. pag. 1437.

q) Chytr. Saxon. lib. 14.

saadan Ulykke bleve de tvende urolige Borgemeesters styrkede formedelst deres Hovmod og Urolighed r).

Men, som denne Fred blev sluttet uden Gustavs Videnskab, blev høistbemeldte Konge derover saa fortrydelig, at han strax lod tilbagekalde sin Flaade fra Kjøbenhavns Beleiring, begjerede sine forstrakte Penge igjen, eller Vigen og Bahus udi Pant for samme Penge. Man kan sandeligen ikke sige, at denne Fortrydelse var uden Aarsag; thi Gustav havde trosligen assisteret udi denne Krig, der var ogsaa gjort en Forening imellem begge Konger, at den ene skulde ikke slutte Fred uden den andens Minde. Men Kong Christian mente, at det var nok, at han generaliter havde indsluttet alle sine Allierede udi Freden. Conjunctionerne tillode ogsaa ikke lang Forhaling, thi Hovedstæderne vare endda udi Fiendens Hænder, man truedes ideligen med Storm fra Tydskland, og Norge var i fuld Bevægelse, saa at det var mere af Fornødenhed end af Koldsendighed, at denne Forsømmelse skede, hvilket han ogsaa strax ved sine Gesandtere Solger Ulstand og Axel Brade s) lod Gustav forestille, og undskyldte Alting paa det Bedste. Saaledes blev denne Trætte imellem Kongerne nogensledes bilagt, og bekom Lybek ved Christian den Tredies

r) Chytr. Saxon. lib. 14.

s) Pontan. Hist. Christ. 3. kalder ham Axel Ug-rup, hvilket maa være forseet.

dies Forben omfider ogsaa sin gamle fri Handel paa Sverrig igjen.

Men, som det varede længe, førend samme blev erhholdet, søgte de at sværte Gustavs Reputa- tion allevegne, saavel hos Kejseren, som hos de tyd- ske Tyrster, og saasom de derved intet kunde udrette, opmuntrede de nogle tydske Kjøbmænd, som boede i Stokholm, enten at omkomme Kongen med Forgift eller at lægge Krudt under hans Stol i Kirken, for at lade ham springe i Luften. Hvorpa, naar de fornam, at Staden var bragt udi Forfækkelse, skulde de nedsable de fleste af Indbyggerne, nedrive det kongelige Slot, og lægge Staden under Lybek. Men dette farlige Anslag blev aabenbaret, og de Skyldige bleve tilbørligen straffede. Saaledes fortælles denne Historie af Erik Jørgensen og Egidio Girs t), som have skrevet Gustav den Førstes Bedrifter. Pontanus u) haver ogsaa indført den udi Christian den Tredies Historie. Men, som andre gode Skribentere intet tale derom, og Anslaget i sig selv synes altfor dumdriftigt, kan jeg ikke love for Historiens Rigtighed.

Da Indbyggerne udi Malmø mærkede, at de ingen Undsætning fik, og at de forgjeves ventede

paa

t) *Eric. Georg. de reb gestis Gust. I. Ægid. Girs Hist. Gust. I. pag. 159.*

u) *Pont. Hist. Christ. 3.*

paa den Flaade og Krigsmagt, som Pfalzgrevnen havde lovet dem, iligemaade, at Lybek havde gjort Fred med Kongen, at Landskrone havde givet sig, og at den yderste Ulykke stod dem for Dine, begyndte Jørgen Mynter, som regjerede Alting med en uomsænkhet Myndighed, at tænke paa sin egen og Stadsens Frelse. Han skikkede derfor en holstenf Herremand, som var fangen i Malmø, ud til den kongelige Lejr, tilkjendegivende, at han var villig til at overgive Malmø, og derefter at begive sig til Kjøbenhavn, for ogsaa der at udvirke det samme, dersom Kongen vilde tage ham til Raade, og forskaae ham paa Liv og Gods. Han kom ogsaa selv efter given sikker Lejde hemmeligen til Kongen, for hvilket han tilstod sin Forseelse, og bad om Raade, og, efterat han derom var bleven forsikkert, begav sig ind udi Malmø igjen, og overtalede Borgerne at give sig. Borgerne stode da haardt paa Religionen og deres gamle Privilegier og Friheder, begjerede ogsaa, at intet Castel maatte anlægges udi Staden, udi hvilket sidste Raadet var dem imod. Dog blev dem derom ogsaa given Forsikkring, hvorpaa Staden blev overgivet, og Kongen gjorde der sit Indtog strax efter Palme-Søndag den 11 April. Efterat han saaledes havde indtaget Staden, lod han der indqvartere en anseelig Hob Krigsfolk, for at hindre Oprør, og at holde Borgerne i Enighed. Derover studsede Borgerne,

gerne, og indstændigen bade Kongen, at han vilde forskaae dem med saadan Milice, og, som Kongen ikke vilde føje dem derudi, tilstedede Magistraten selv, at der maatte anlægges en Fæstning, med de Bilkaar, at Staden maatte befries for de mange Krigsfolk. Kongen gav derpaa Malmøes Stad og Borgerfkaab en Revers, hvorudi Staden forsikkes om sine Privilegier x).

Efterat dette var forettet, begav Kongen sig til Lejren for Kjøbenhavn igjen, og lod anlægge en Skandse paa Amager for at hindre Tilførsel fra samme lille D. Hvorudover, da al Communication blev affkaaren med Amager, begyndte Hunger at tage saadan Overhaand, at de Belejrede maatte æde Heste, Hunde, Katte, Krager, og Brød som var baget af Mass. Og vidner en Autor, som har skrevet strax efter Stadens Overgivelse, at en Kjøbenhavns Bager solgte hemmeligen til Hertug Albert en Skjeppe Meel for 100 Mark y). Derpaa oprejste sig et Oprør mellem Borgerne og Krigsfolket, hvorudi over 200 Borgere bleve ihjelslagne. Hvor stor Hunger og Glendighed der da regjerede, kan sees deraf, at Nogle faldt døde ned som de gif paa Gaderne. Andre laae af Hunger saa afmægtige, at de kunde ikke rejse

x) Recess. *Christ.* 3. dat. Helsingor. die 6 Apr. 1536. Manuscr.

y) Sedit. Dan. Lib. Manuscr.

rejse sig, og spæde Børn fandtes paa deres Modres Bryste begge døde. Det forfækkeligste Syn var paa Helliggejstes Kirke-Gaard, hvor en Kvinde saaes død med to levende Børn paa Armene, som suede Blod af Moderens Bryste, og døde strax efter Moderen. Udi saadan Bæængstelse finge de ingen anden Trøst, naar de beklagede sig for Borgemester og Raad, end at de maatte give sig tilfreds, thi de havde endda ikke ædt deres egne Børn som i Jerusalem. Udi denne elendige Tilstand faldt Hertug Alberts Gemahlinde i Barselseng udi Kjøbenhavn, og bragte en Søn til Verden, som blev kalden Ludvig, og var Kongen da saa naadig, at han fikkede saavel Hertugen som Greven adskillige Forfriskninger af Levnetsmidler for deres egne Personer z).

Endeligen, efterat Staden havde været belejret et helt Aar, fikkede Hertug Albert og Grev Christopher Deputerede til Lejren, for at bede om Kongens Naade, og da Kongen tog det i Betænkning, i Henseende til den store Haardnakkethed, de havde ladet see, intercederede Hertug Wilhelm af Lüneborg, som nyligen var kommen til Lejren, for dem, saa at Kongens Brede blev endeligen stillet, og dem Naade tilfagt. Freds-Condit onerne bleve derfor opsatte, og Staden blev overgivet den 29de Juli. Udi

Freds

z) Hamelm. Hist. Christoph. Comitiss

Freds-Conditionerne a) var indført, at Hertug Albert og Grev Christopher skulde paa Knæ bede Kongen om Naade. Dette blev strax efter Overgivelsen fuldbyrdiget. Thi begge disse smaa Potentater komme til den kongelige Lejr med hvide Kjeppe i Haanden, gjorde et Knæfald for Kongen, og bade, at han for Guds Skyld vilde tilgive dem deres Forfeelse. Da de sadde paa Knæ, talede Kongen med Læmsældighed til Hertugen, sigende, at han var forført af den Anden, Greven derimod beegnede han med haarde Ord, sigende, at han uden Marsag havde først faldet ind udi Holsten, siden stiftet Oprør i Riget, og der handlet saaledes, som han skulde svare engang for Gud. Ikke desmindre, endskjøndt han, nemlig Kongen, nu havde Lejlighed at hevne sig, vilde han dog ikke straffe ham efter hans forskyldte Gjerninger, men mere ansee sit eget Navn og Rygte, samt Slægt og Byrd, end Greven havde anseet sit. Derpaa bad han dem staae op igjen, og lod dem ved nogle Krigsfolk ledsage til Stadens Porte. Dernæst fremtraadde Stadens Deputerede, hvilke svore

Kon-

a) Articuli pacis dat. in castris die 29 Julii 1536. pag. 1480. Item Kiøbenhavns Indbyggeres Revers i Manuskript hvilken begynder saaledes: Vi Ambrosius Bogbinder, Niels Lønbinder, Borgemestere, saa man deraf seer, af hvad Slags Surdej Kiøbenhavns Magistrat da var.

Kongen Trofast og Lydighed, og ved et aabent Brev bekomme Naade, og deres Privilegiers Confirmation b).

Saaledes endtes denne indbyrdes Krig, som nær i Grund havde ødelagt Riget, og Christian den Tredie blev rolig Besidder af den danske Throne. De, som havde stiftet disse Uroligheder, bleve enten bestjæmmede, eller finge et fløt Endeligt. Hertugen og Greven maatte med grædende Taare paa Knæ bede om Forladelse, og med Haanbed rejse tilbage. Marcus Mejer blev lagt paa Stejle og Hjul, som før er sagt. Borgemeister Ambrosius Bogbinder fik vel Pardon af Kongen, men kort efter Stadens Overgivelse blev han beskyldt af en Dame, at han uden Aarsag havde ladet rette hendes Husbond. Ambrosius stillede sig vel an, som han kunde tilintetsgjøre saadan Beskyldning; men, da han blev stævnet at møde for Retten, tog han Forgift til sig, saa at han om Morgenen fandtes død og opblæst. Jørgen Mynter havde dog den Lykke, at døe paa sin Sotteseng, og Ingen søgte at gjøre ham Fortred efter Krigen, efterdi han havde overtalt både Malmø og Kjøbenhavn til at overgive sig. Han insinuerede sig derforuden hos Kongen ved at aabenbare adskillige af Wispernes Klænker, og formedelst disse Aarsager

U a 2

ikke

b). Lit. Reg. dat. in castris die St. Olai Mart.

1536. pag. 1483.

ikke alene fik Pardon, men ogsaa blev sat udi sit Borgemeester-Embede igjen c), Bisperne til stor Fortrydelse, hvilket blandt andet sees af det oftciterede lille Skrift, som strax efter Krigen er skrevet af en Biske-Client d), hvilken hæftigen ivrer sig imod samme Mand, og spaaer, at han aldrig vil komme vel fra Verden. Jeg har tilforn meldet, at han stiftede et Stipendium til mange Fattiges Underholdning udi Malmø, saaledes, at hver Staaer og Husarm skulde nyde et Brød eller en Penge om Dagen. Om han derved forsonede sine store Synder, derom kan jeg ikke dømme. Endeligen finge Bisperne, de fornemste Stiftere af dette Oprør, ogsaa deres Løn, thi deres Regimenter blev strax derpaa forstyrret, og de selv bleve skilte ved deres Stifter, og maatte leve i privat Stand. Til denne store Execution, som er fast det Mærkværdigste, som er skeet under Christian den Tredies Regjering, vil jeg mig nu strax begive.

Man sees af Kong Frederiks Historie, hvor meget høistbemeldte Herre var den evangeliske Tro bevaagen, og hvor meget han arbejdede paa dens Gorfremmelse udi Rigerne. Men Alt, hvad han i sin Tid kunde udrette, var, at forhverve de Evan-

ge:

c) Chytr. Sax. lib. 14.

d) Seditio. Dan. Manusc. O! Georgi. novissime quomodo socii tui perierunt? An putas se impune elapsurum.

gelikke en Religions fri Dvælle, eftersom Conjunctionerne da vare saa delicate, at han ikke kunde bryde overtvert, uden at underkaste sin egen høje Person Fare, eller opvække en indvortes borgerlig Krig, hvis Udgang var uvis, først i Henseende til, at begge Religioner da ballancerede imod hinanden udi Styrke, og det var venteligt, at den landflygtige Konge, som lurede paa deslige Conjunctioner, da havde erklæret sig Hoved og Beskætter af Bisperne, og alle de Danske, som vare Catholske. Kong Frederiks Myndighed var ogsaa endda ikke saa stor, at han kunde foretage Ting af deslige Vigtighed. Han havde derfor uden forbundet sig udi sin Håndfæstning, at haandhæve Bisperne, og blev den Artikel ham forekastet saa ofte, som han gjorde ringeste Bevægelse derimod. Men ved Christian den Tredies Ankomst til Regjeringen ophørede de fleste af disse Vanskeligheder. De Lutherkes Tal var blevet formeret, saa at der var ingen Ballance meer imellem de tvende Religioner. Christian den Anden sad udi stærk Forvaring, og den udvalgte Konge var paa en meer anseelig Maade kommen til Regjeringen end hans Herr Fader, i det han ved sine sejrrige Vaaben havde banet sig Vej til Thronen, ja revet Riget af Fremmedes Hænder, og bestyrket Nationens Ære, saa at han i Henseende til deslige store Meriter havde erhvervet sig mere Myndighed, end nogen dansk Konge, og saae sig

udi

udi Stand at foretage store Ting, ja uden Fare at kunde gaae ligefrem, hvor hans Fader maatte desilere, og gaae Fod for Fod.

Saasnart derfor, som han havde gjort sit triumpherende Indtog udi Kjøbenhavn, holdt han Consejl med nogle af de verdslige Rigets Raad, om at affætte Bisperne, og at annamme deres Gods under Kronen. Derudi fandt han Bifald, saa at de lovede ikke alene at assistere ham udi saadant Forsæt, men ogsaa gave For skrivelse fra sig af saadant Indhold:

Vi efterskrivne Magnus Gise, Danmarks Riges Hofmester, Tyge Krabbe, Dannemarks Riges Marsk oc. oc. Gjøre Alle vitterligt, at, efterdi Højbaarne Første og Serre, Kong Christian har alvorligen overvejet, at Riget kan ikke regjeres, uden ved et verdsligt Regimente, saa haver han fundet forgodt, herefter ikke mere at tilstede, at Erkebisper og andre Bisper skal bemænge sig udi Rigets verdslige Sager. Og, saasom vi med Hans Kongelig Majestæt derudi ere enige, saa love og forsikre vi med dette vort aabte Brev, at vi aldrig efter denne Dage ville tillade nogen Bisp skal komme til verdsligt eller gejstligt Regimente
udi

udi Dannemark, uden det skeer ved et almindeligt Concilium i Christendommen. Og, om saadant ved et Concilium bliver bestikket, skal det dog ikke skee, uden ved Kongens, Raadets, Adelens og Indbyggernes Samtykke *te* 2c. e).

Saa snart Kongen havde faaet denne Forsikring af Raadet, greb han til den store Resolution, at lade alle Bisperne paa eengang arresterre, og gav Befaling, at saadan Execution skulde skee paa een Dag, paa det, at de ikke skulde faae Lejlighed til at lægge Hovederne sammen, og søge at gjøre Hinder derudi. Dette blev med største Hurtighed efterlevet. **Torben Bilde** Archielectus til Lund og **Joachim Rønno** blev arresterrede ved **Melchior Rangov** i Kjøbenhavn. **Torben Bilde** havde samme Dag været **Joachim Rønno**s Gæst, og blev tagen om Aftenen af hans Herberg, og bragt til **Bordingborgs Slot**. **Joachim Rønno** skjulede sig ovenpaa en Bjelke paa **Bispegaarden**, hvor nu Universitetet er, saa at man fandt ham ikke, førend Dagen derefter. Han blev først sat paa **Kjøbenhavns Slot**, og siden derfra bragt fra et til et andet Sted, efterdi han var den farligste og trodsigste af alle Bisper. **Knud Gyldenstjerne** af **Ddense** blev anholden af **Claus Daa**,

e) Declaratio Senatus die Saturni post. fest. Laurentii 1536 pag. 1486.

Da, ret som han var paa Vejen til Kirken. De andre Bisper udi Sylland bleve ogsaa alle fangne, hver ved dertil forordnede Personer. Bisp Ove Bilde af Aarhus blev ikke arresteret samme Dag, men noget derefter, og havde de kongelige Executores Befaling at handle mest lempeligen med samme Mand, formedelst hans tro Tjeneste.

Mange toge sig da den Frihed, at afmale med fortæste Farve denne Kongens Gjerning, og at bebrejde de Lutherse her at handle imod deres egen Religions Hovedlærdomme, og det som de stedsse med saa stor Iver tilforn havde prædiket, nemlig, at i Religionsager al Vold bør fordømmes, og at Troen bør forplantes med Sagtmodighed og grundig Lærdom, ikke med Vaand og Fængsel. Men man kan dertil svare, at, hvis Kongen havde fængslet Bisperne for at tvinge dem til at forandre deres Religion, havde denne Gjerning været højligen lastværdig, og at Kongen herudi havde gaaet lige imod den evangeliske Troes Principia; men her handles ikke om at tvinge Samvittigheder, og ved Fængsel at bringe Bisperne til at antage Luthers Lærdom, thi Udgangen viser, at Ingen af dem blev anfægtet. Her handles alene om, at desarmere disse store gejstlige Kjemper, der hidindtil ved Vold og List havde hindret Evangelii Fremvert, og der havde styrtet Riget udi yderste Fordærvelse for at beskytte deres Højhed:

Her

Her handles om at curere Staten, og at bestyrke Kronen ved at reducere de Geistliges Gods og overflødige Rigdom, som hidindtil havde været Materie til Oprør og Rebellioner. Vil man sige, at Kongen havde kundet erholde sit Sigte uden at gribe til saadan Execution, og at fængsle saa mange anseelige Mænd, hvoraf nogle havde endogsaa gjort sig meriterede af det kongelige Hus; da svares igjen dertil, at det var den eneste sikre Cur, som udi denne Tilstand kunde bruges; thi, hvis Kongen havde gaaet ordentlig tilværks, viset Bisperne Raadets Resolution, og formanet dem godvilligen at staae fra deres Højhed og Rigdom, havde han uden tvivl faaet en haard Nød at knække; thi det største Bud blant den romerske Geistlighed var, at forsvare deres Herligheder og Indkomster, og vare de agtede de rette aandelige Stridsmænd og Martyrer, der satte Livet til for deres Nenter.

Efterat Bisperne saaledes, som sagt er, vare fængslede, lod Kongen oprejse et højt Theatrum under aaben Himmel i Staden, hvor han satte sig ned og lod med høj Kost for Udel og Almue oplæse paa Dansk Bispernes Rænker mod sig, mod Riget, og Religionen, og varede denne Læsning til Klokkeren 3 om Eftermiddagen ^H. Der blev da blant andet foreskillet, hvilken Opførsel de havde brugt siden Kong

Sre

^H Chytr. Sax. lib. 15.

Frederiks Død, og de af ingen anden Aarsag vilde have Hertug Johannes til Konge, end at de selv kunde regjere, ligesom dem lystede. Dette til Bevis bleve Breve fremlagde, som maatte ogsaa læses. Derpaa bleve opregnede haarde Forordninger, som ubi Thronens Vacance af dem vare udgivne, og sigtede til deres Forsølgelse, som bekjendte den evangeliske Tro, hvorved vare foraarsagede de mange Ulykker, som Riget i saa lang Tid havde været plaget med. Blant alle Bisper blev besynderligen den rosstilske Joachim Rønnow angiven, og blev blant andre Beskyldninger mod ham fremført denne, at han havde skicket sit Portrait til Maria Regentinden af Nederlandene, og begjæret hende til Hgte, saaledes, at han skulde nedlægge sit Biske-Embedet først, og bemægtige sig den danske Throne g). For medelst dette og andet havde Kongen ladet dem arresteres. Derpaa blev Almuen tilspurgt, om de vilde, at Bisperne skulde komme til deres forrige Frihed og Bærdighed igjen, eller Andre i deres Sted med lige Myndighed, da raabte Almuen overlydt, at de vilde blive

g) Chytr. Sax. lib. 15. hvor dette ansæres, dog synes det ikke rimeligt, at Joachim Rønnow, hvor stor Ambition han end havde, turde tænke paa saa høje Ting, og, som Zwijsfeld, der ellers ikke spæter denne Prælat, intet derom melder, kan man have Aarsag at tvivle derom.

blive ved det hellige Evangelium, og ikke have saadanne Bisper mere, og at Stifternes Gods skulde lægges under Kronen, til dens Bestyrkelse. Derpaa skede det geistlige Godes Reduction. Af hvilken Bigtighed det samme var, kan sees alene af det roskildske Stiftes Gods; thi Biskoppen af Sjælland tilhorede Roskilde Bispegaard, Bistrup, Dragsholm, Leckinge, Gjordslov, Solthe, Thureby, Svendsstrup, Borreby, Hjortholm, Fribsgaard, Farum, Ramlose, Bendslov, Padeborn, Hørby, Tølløse, Sjelsø, Farverholm, Ellinge i Mørlose Herred, Ellinge i Dds Herred, Birkinge, Broade, Havelse, Duebrodre i Roskild, Husumme, Slagslund, Sallerup, Ermelund paa Møen, Stenstrup, Emdrup, Avenso, Nygaard i Dds Herred, Ralsvig paa Nygen, det Grevskab Stryg ic.

Efterat Bisperne havde siddet en tidlang, lod Kongen dem sige, at, om de vilde forskrive dem ingen Urolighed herefter at stifte udi Riget, men leve i deres Huse, og ikke tragte efter at komme i deres forrige Stand igjen, da vilde han sætte dem paa Frifod, og tillade dem at nyde deres Arvegods. Disse Bilskaar modtog Alle, undtagen Biskop Rønnow, hvorudover han maatte ogsaa al sin Tid leve udi Fængsel. De Andre derimod kom paa Frifod igjen, beholdte deres Arvegods, og derforuden bleve forsørgede enhver af dem med et seculariseret Kloster deres Livstid.

tid. Dog finder jeg ikke, at nogen af dem forandrede Religionen, ej heller, at Kongen anfægtede nogen derfor. Tvertimod, han lod see Kjærlighed og Estime for dem, som det meriterede, og, da Bisp Ove Bilde døde 1555, fulgte han selv hans Lig; saa at man klarligen sees, at denne Execution skede ikke for, at tvinge Nogen til Trufald, men for at slippe Bingerne paa Gejstligheden, og at gjøre Bisperne af mange smaa Potentater til Undersaatter igjen.

Saaledes, da al Hinder var røddet afvejen, og Kongen havde faaet fri Hænder til at agere, greb han Reformationens Værk an med Ider, og til den Ende lod indkalde udi Riget den bekjendte Doctor Johan Bugenhagen, Pastor h) til Bittenberg, hvilken blev committeret til at sætte Kjøbenhavns Universitet paa Fod igjen; item at reformere Kirker og Skoler over det hele Rige efter den aushorgske Bekjendelse. Denne navnkundige Mand, hvis Navn er bleven saa stort i hele Danmark, var født til Bollin udi Pommern, hvor han studerede Theologien med saasaaadan Flid, at han blev holden for en af de lærdeste Mænd paa de Læder. Han var i Begyndelsen en Hader af Luthers Lærdom, og havde særdeles Mishag udi det Skrift, Luther havde ladet udgaae under Titel af det babyloniske Fængsel. Men han blev

h) Chytr. Sax. lib. 15. Switselb kalder ham Superincendent.

blev siden en stor Førføegter af samme Tro, og, som der gik et stort Rygte om hans Lærdom, samt Sagtmodighed og skikkelige Levnet, lod Kong Christian ham forskrive til Danmark, for der at gaae sig tilhaande udi det store Reformationens-Værk, som han havde fore. Bugenhagius lod sig og villigen indfinde udi Riget, hvor han haode den Ære at krone Kongen og Dronning Dorothea udi Kjøbenhavn den 12te August 1537. Og arbejbede han paa Reformationens Stiftelse med saadan Iver og Fremgang, at hans Navn er bleven stort og helligt, saavel udi den danske Kirke som paa Universitetet.

Han forfattede da udi samme Aar paa Latin den bekjendte Kirke-Ordinans, saavel for Riget, som for Førstendømmene i), og indviede paa engang den 26de August 7 Superintendentter, som udi Bispe-sted skulde forestaae Kirken. Disse Superintendenter vare: Mag. Franciscus Wormordus, som udi lang Tid havde været Lector Theologiae udi Malmø; Doct. Petrus Palladius, som oversatte Kirke-Ordinangen paa Dansk. Mag. Georg Sædollinus, Mag. Matthias Skade, Mag. Jacob

i) Chytr. Sax. lib. 15. hvilken derom taler saaledes: Jeg vil ønske, at denne Ordinans var flere bekjendt, at man deraf kunde see, hvilken Kirke-Sagers Administration Luther havde mest Behag udi.

cob Skonning, Herr Jens Thomsen, og Johannes Wandalus. Imidlertid bleve Munkene forviseede af deres Kloostere, som ikke vilde efterleve Kirke-Ordinansen. Adskillige af dem forbleve udi Riget, og forandrede Religionen, men Mange begave sig til Tydskland og Nederlandene. Collegium Canonicorum lod dog Kongen blive ved Magt, og det formedelst Luthers Forban, hvilken med Doct. Pomerano havde begjeret, at Stifterne og Collegial-Kirker, hvor Canonici og Vicarier vare, ej maatte forstyrres, paa det, at studerende Personer dermed kunde forsynes. Saaledes bleve Collegia Canonicorum staaende, endel for den Aarsag, endel ogsaa for der at dømmes i Egteskabs-Sager, og at kongelige Cancellie- og Kammer-Betjenter kunde formedelst deres tro Tjeneste aflægges med Canonicater. Hans Majestæt lod ogsaa forsørge Kirker, Skoler, Hospitaller og Præster med tilbørlig Underholdning, og lod udi de syv Bispers Sted bestikke syv Stifts-Lehnsmænd eller Befallingsmænd, hvilke skulde have Omsorg for Kirkers, Skolers, Hospitalers og Præsters Indkomster over det hele Rige. Og nøde de ikke alene hvad de tilforn havde haft udi Bispernes Tid, men bleve ogsaa bedre forsørgede, saa at Kongen og Kronen succederede ikke videre end udi det Gods, og de Indkomster, Bisperne havde haft, hvoraf ogsaa en stor Del blev anvendt til Reformationens Frem-

fremmelse. Og seer man saaledes, at af de syv gamle Bisper udspirede syv Superintendenter, der skulde have Indseende med Gejstligheden og Kirkesager, og syv Stifts-Befalingsmænd, der skulde have Omsorg for Indkomsterne.

Saaledes blev den evangeliske Tro ved Love stadfæstet af Christian den Tredie, som herudi lod see ikke mindre Iver end Gudsfrøgt, end Fornuft og Betænkksomhed, saa det gik til ligesom udi Keiser Constantini Magni Tider, hvilken først havde tilstedt begge Religioner, den christne og den hedenske; men, da samme Keiser fornam, at den christne Tro havde taget Overhaand, og at de Christne vare flere end Hedningerne, beføl han de hedenske Kirker at tilslukkes, og den christne Tro ene at læres; hvilket ogsaa her skede; thi, da Kong Christian mærkede, at den evangeliske Tro var bleven langt stærkere i Riget end den romerske, lod han paa eengang anholde alle Bisperne, lagde det geistlige Gods under Kronen, og forvise de Munkene af deres Kloster. Udi Norge derimod blev Reformationens Fremgang noget hindret af Erkebisp Oluf Lunge, som var Hoved for de Norske, og havde stiftet stort Oprør udi samme Rige, som tilforn er omtalet. Men, da han mærkede, at Kongens Sager ginge saa lykkelig for sig, og det vilde blive vanskeligt for ham at holde Stand baade imod Kongen og den største Del af

af Norge, som holdt Kongens Parti, skrev han Kong Christian dette Aar 1537 et Brev til af det Indhold, at, hvis han maatte tilgives al den Forseelse, han havde begaaet, saavel i Henseende til det Ufsald, han havde gjort, som det Mord, der var begangen mod den kongelige Gesandt Vincenz Lunge, vilde han hylde Kongen; men han fik derpaa intet Svar, endel fordi hans Misgjerninger vare for store, endel ogsaa efterdi Kongen havde besluttet at gjøre lige saadan Forandring udi Norge, som udi Danmark. Da Erkebispfen saadant mærkede, tillavede han fire Skibe, hvormed han flygtede til Holland, efterat han havde besat Stenvigsholm med Krigsfolk. Kong Christian lod strax derpaa affærdige 14 Dr. logsffibe under Anførsel af Truid Ulstand og Christopher Svitsfeld. Disse ankom lykkeligen til Norge, hvor dem strax blev overleveret Stenvigsholm, og alle Nordenfielbske ginge Kongen tilhaande. Herr Truid Ulstand førte Bisperne af Stavanger og Hammer fangne til Dannemark, og Christopher Svitsfeld fik Befaling at reformere Landet efter den samme Maade som udi Danmark, og finder jeg ikke, at saadant forarsagede den mindste Urolighed, saa at det er troligt, at den romerske Religion allerede tilforn maa have staaet paa svage Fødder i Norge.

Blant andre Forandringer, som Reformationen i Norge gav Lejlighed til, var denne, at Ham-
 merk

mers Bispestol blev lagt under Opslo k), saa at der siden den Tid har kun været een Bisp og eet Stift under det Navn af Opslo, og siden Christianiæ Stift. Den sidste Bisp af Hammer var Nogens Lauritzen, som blev fangen af Herr Truid Ulstand, og den første Bisp over begge Stifter var Hans Ref. - Det er troligt, at Hammer Stad ved denne Forandring er Tid efter anden kommen i Decadence, saa at nuomstunder det blotte Navn er alene tilbage. Om samme Stad, saasom den var Anno 1300 udi sin Velstand, er mig communiceret en Beskrivelse, som Anno 1553 blev funden udi Hammers Taarn, hvoraf sees, at den har været af stor Vigtighed, og at den foruden Bispernes Residens har haft Borgemeistere og Raad, samt Klostere og Kirker, nemlig Domkirken, Korskirken og St. Jørgens Kirke, og finder jeg, at de fornemste Gader have været Grønnegade og Biskopstræde. Bemeldte rare skrevne Bog vidner ogsaa, at der Anno 1300 udi Hammer fandtes 1800 vederhæftige Borgere. Stadens Vaaben var en Urhane med udslagne Ringer l). Dette har jeg holdet fornødent at antegne, efterdi mange, endogsaa Norges egne Indbyggere, ikke vide, at der har været saadan Stad til.

Hvad

k) Descrip. urbis Hamm. Manuscr.

l) Descriptio urbis Hammer. Manuscr.

Hvad Rigets verdslige Sager angaaer, da blev, strax efter Kongens Indtog udi Kjøbenhavn, holden en stor Herredag, hvor henved 400 Adelsmænd lode sig indfinde, og hvis Navne findes alle udi den Reces, som da blev given. Kongen forpligtede sig da ved Ed at holde alle Indbyggerne ved deres gamle Love, Friheder og Privilegier. [Den mærkværdigste Artikel udi samme Reces er, at Norge stedse skulde blive under Danmarks Krone, eftersom Norges Riges Stænder havde forbundet dem baade i Christian den Førstes og Kong Frederiks Tid at blive under een Konge med Danmark, saa at den, som bliver udvalgt til Konge i Danmark, skal iligemaade være Konge udi Norge. Hvorfore de holstenske Hertuger, siger Svitfeld, med ingen Billighed mere skrive dem Arvinger til Norge, efterdi samme Rige blev gjort til et Valgrige. Men jeg bekjender, at jeg aldeles ikke forstaaer denne berømmelige Mands Ord, ej heller den Consequence, som udi Recessen blev gjort af de norske Stænders Forpligtelse; thi, om et Rige forpligter sig til at have en tilfælles Konge med et andet Rige, underkaster det sig derfor ikke det andet Rige. Derforuden om de holsten-slesvigke Hertuger tilforn medrette førte den Titel af Arvinger til Norge, kunde et Conclusum af den danske Adel ikke stille dem ved saadan Ret. Thi dertil udfordres en-

ten Besiddernes Samtykke, eller en Gjerning, hvorved de overbevises at have forbrudt deres Herlighed.

Paa samme Herredag lod Kong Christian ogsaa forkynde en Amnestie, saa at alle de, som havde forgrebet sig imod ham i denne Krig, skulde blive upaatalte, og deres Forseelser blive forglemte. Der bleve da ogsaa adskillige Forordninger gjorte Riget og Handelen til Bedste, hvilken siden ere blevne indrykkede i den Reces, som blev gjort til Golding.

Man fandt ogsaa for godt paa samme Herredag at lade anholde hos Kejserens Søster, Frue Maria, Regentinden ubi Nederlandene, om Fred imellem Riget og Nederlandene. Og blev der siden til den Ende bevilget et Mode til Hamborg, hvor de danske Gesandtere paastode 20 Aars Stilstand efter det gentiske Fordrag, men de kunde ikke erholde den meer end paa 3 Aar. Og, som paa samme Tid ubi Kjøbenhavn vare adskillige svenske Gesandtere saavel for at bivaane den kongelige Kroning, som at slutte et Fordrag mellem Rigerne, blev der gjort et Forbund, bestaaende af 26 Artikler, hvorudi Kongerne love hinanden indbyrdes Hjelp, i Fald noget af Rigerne skulde fiendtligent overfaldes. Og forbandt begge Konger sig især ikke at føre Krig med de Lybske, eller at slutte Alliance med de samme uden med alle Rigers Samtykke m). Kort efter den store Herredag

B b 2

var

m) Transactio inter Danos & Svecos pag. 1491.

var endet, blev Axel Brahe n) skicket til Sverrig, for at handle om de Penge og Subsidier, som Gustav havde forstrakt Kong Christian med udi den lybske Krig, og for hvilke Penge Bigen og Warbjerg vare givne til Underpant. Kong Gustav bevilgede da, at den laante Summa maatte udi 4 Aar blive staaende uden Rente, endskjondt Axel Brahe tilbød sig paa sin høje Principals Vegne at betale Renterne. Der blev iligemaade Gustav tilkjendegivet, at, hvis han havde Lyst til at træde i Forbund med de evangeliske Fyrster i Tydskland, vilde Kong Christian hjælpe ham dertil. Gustav lod derfor Kongen betakke og erklærede sig villig til saadant Forbund, som sigtede til at haandthæve Fred og Enighed, og begjærede, at Kong Christian vilde lade ham vide, paa hvad Vilkaar han indlob sig udi Forbund med de protestantiske Fyrster, paa det at han kunde rette sig derefter. Axel Brahe fremførte da ogsaa nogle Besværinger imod den usædvanlige Told, som de Danske maatte betale udi Sverrig, iligemaade at de Svenske vægrede sig ved at betale den Told udi Batus, som de der plejede at aflægge. Hvortil Kong Gustav svarede venligen, og lovede, at han Saadant nøjere vilde efterforske. Udi samme Aar, siger Svitfeld, flygtede den bekjendte upsalske Erkebisp

Jo

n) Saaledes heber han hos Svitfeld, men Cythæus og Pontanus kalder ham Axel Ugrus.

Johannes Magnus tilligemed sin Broder Olao Magno fra Sverrig, efterdi de ikke vilde underskrive Reformationen, som Kongen havde indført. Men Autor kommer ikke ihu, at han har tilforn henført hans Undvigelse til 1527, hvilket sidste er rettest, og kommer overeens med Gustav den Førstes svenske Historie. Det kan og ikke være, at han undvigede tilligemed hans Broder Olao, efterdi samme Claus succederede ham i Stiftet. Pontanus o), som har udcopieret alle Svitsfelds Bildfarelser, følger ham ogsaa herudi. Det er ellers den samme Johannes Magnus eller Gothus, som har skrevet den svenske Historie udi 24 Bøger, hvilken formedelst sin Partiskhed og Urigtighed dog er i ingen Æstime. Han har iligemaade skrevet en Tractat om Erkebisperne af Upsal, som gaaer indtil 1544, udi hvilket Aar han døde. Hans Broder Claus Magnus, som var siden med paa det bekjendte tridentinske Concilio, har skrevet en Tractat om de nordiske Folks Sæder, Sædvaner og Krige.

Dermed endtes dette Aar 1537, hvilket tilligemed det foregaaende fortjener at staae med gyldene Tal udi de danske Krøniker, saasom de vare ikke mindre lykkelige for Riget end prisværdige for Kong Christian, ved hvis sejerrige Vaaben Riget blev befriet fra fremmed Nag, og kom til sin forrige Ære

og

o) Pont. Hist. Christ. 3.

og Velstand igjen. Bispernes Myndighed, som svækkede Landet, og var en stedsevarende Lønder til Uroligheds Gld, blev dæmpet. Den evangeliske Lærdom blev ved Love stiftet, og det forfaldne Kjøbenhavns Universitet blev saaledes igjen fornyet, at denne Konge ikke med Uret holdes for dets rette Stifter. Nu stod tilbage at conservere disse Ting, som saa lykkeligen vare erhvervede, og saa viseligen stiftede. Dertil behøvedes at bestyrke sig med fremmede Potentaters Alliance; thi der vare endda adskillige Ting, hvormed Riget trueedes, og som man behøvede at have vagtsomt Øje paa. De affatte Bisper og deres Anhang ønskede intet heller end Forandring i Regjeringen, især Joachim Rønnow, som hebrejdede de andre Bisper udi sit Fængsel, at de intet vovede for Kirken og Religionen; Keiseren blev ved at opvække Riget Giender, og Pfalzgreve Frederik gav tilkiende ved sine nye Præparatorier, at han end een gang vilde gjøre et Forsøg paa Riget. Dette alt sammen stod denne fornuftige Konge for Øinene, hvorefter han søgte at styrke sig med fremmed Forbund.

Jeg har tilforn viist, at han forbigangne Aar sluttede en defensiv Alliance med Sverrig, og formandede Kong Gustav at træde med ham i Forbund med de evangeliske Forster i Tyssland. Udi dette Aar 1538 gjorde han selv tilligemed Dronning Dorothea og et Følge af 500 Heste en Rejse til Bruns-

vig,

vig, hvor han sluttede et Forbund med de protestantiske Førster af saadant Indhold, at de skulde udsætte hinanden, naar Fornødenhed det udfordrede, med et vist Antal af Krigsfolk, og at de samtlige skulde være endrægtige i at forsvare den evangeliske Tro p). Dette Forbund skulde vare i 9 Aar, og findes det underskrevet af Kong Christian, Churførst Johan Friderich af Sachsen, Ernest Hertug af Brunsvig-Lüneborg, Philippus, Landgreve af Hessen, Albertus, Greve af Mansfeldt, samt af Borgemeester og Raad til Brunsvig og Hamborg. Af Tractaten gjortes tvende Gjenparter, hvoraf Kongen fik den ene, og Førsterne den anden. Efterat dette var forrettet, tog Kongen Afsked fra Brunsvig og begav sig til Hamborg, hvor han med Pragt blev modtagen af Borgemeester og Raad, og solennitert hylidet af Staden, ligesom hans højlovlige Forfædre. Ellers tildrog sig intet Merkværdigt dette Aar udi Danmark. I Sverrig derimod rejste sig et Oprør, som gemenligen kaldes Takkesejden, af en Rebeller ved Navn Niels Takke, og det ved saadan Lejlighed: Da Kong Gustav foregaaende Aar havde skicket en Laugmand med et Antal Ryttere og Fodfolk til Smaalandene, for at hindre Rov og Mord, samt andre Laster, som der gik isvang, og

Kon-

p) Fœdus de dato Brunsv. die Martis post Dominicam Judic. 1538. pag. 1500.

Kongens Ordre blev oplæst for Almuen, gik de fleste til Bekjendelse, og lovede en stor Sum Penge til Afsoning. Men En iblandt de Skyldige ved Navn Niels Takke, for at undgaae Straffen, rottede sig sammen med en Anden ved Navn Jon Andersen og Andre, og udplyndrede Landet allevegne. Kongens Folk satte haardt efter ham, hvorudover han flygtede til Blegind i Danmark, og der holdt sig hemmeligen en lang Tid ubi Skove og Moradser, og undertiden gjorde Rejser til Lybek, og der med adskillige Kongens Fiender spandt paa et Oprør at stifte i Sverrig, hvilket ogsaa skede; thi ubi det Aar 1542 kom det saavidt, at bemeldte Takke havde over 3000 Bønder paa Benene, hvorudover Kong Christian efter det Forbund, som var gjort imellem Rigerne stilledes Kong Gustav 1000 Mand til Undsætning under Anførsel af Erik Banner og Holger Rosenkrands. Dette Oprør var desfarligere, efterdi adskillige Misfornøjede af Stand og Vilkaar understøttede samme Niels Takke. Mellem ham og de Kongelige foresaldt ibeligen Træfninger, men omsider, da han blev stærkt efterfat og maatte med sine Folk retirere sig til en Lund, blev han ihjelskudt, og saaledes tog denne Takkefejde Ende. Der siges, at hos nogle af disse Rebelleere bleve fundne Breve fra Pfalzgrev Sriderk, som bestyrkede dem ubi dette Oprør og lovede dem Undsætning, saa at

man

man deraf feer, at bemeldte Pfalckgreve og Churførste ogsaa havde Tanker paa Sverrig, og at det var Rigerne tilføelles Interesse, at dette Oprør itide blev dæmpet.

Efterfølgende Aar 1539 lod Pfalckgreven sig mærke, som han for Alvor vilde forfølge sine Præ-
tensioner og angribe Danmark. Han hvervede til den Ende 36 Compagnier Soldater, hvilke agtede sig over Elven for at gjøre Indfald udi Holsten. Men de bleve forhindrede af Hamburgerne, som med bevæbnede Skibe laae paa Elven for at forbyde dem Passen. Dette kunde ikke bevæge Pfalckgreven til at staae fra sit Forsæt, thi, saasom han ogsaa havde en Flaade i Beredskab, agtede han at anfalde Riber Stad udi Jylland. Men, saasom han havde ikke Sømænd nok til at besætte sin Flaade med, og der derforuden var Mangel baade paa Penge og Proviant, blev dette Tog til intet. Af dette blev Kong Christian bevæget til at lade bestyrke saavel Ribe som Rendsberg og Krempe med tilstrækkelige Besætninger, iligemaade at beslitte sig paa at holde det Venstskab vedlige, som var imellem Danmark og Sverrig, og at bilægge de Tvistigheder, som efter Krigen rejste sig imellem Rigerne.

Seg har tilforn talet om de Besværinger, som de Danske udi det Aar 1537 førte mod Sverrig. Udi dette Aar besværede Kong Gustav sig igjen over
Dan-

Danmark, foregivende, at han af den danske og hollandske Adels lidende Taknemmelighed havde fundet for den Vigtighed, han havde gjort dem udi Krigen, i det de havde lokket hans Krigsfolk til at forlade hans Tjeneste. Tilgemaade, da hans Folk havde deserteret af den svenske Flaade udi Sundet, havde Melchior Rangov, istedenfor at bringe samme Folk tilbage, som han havde lovet og var forbunden til, søgt at befordre videre Desertion; hvorudover den svenske Flaade maatte blive liggende af Mangel paa Folk. Videre besværede man sig over, at den Proviant, som de Danske havde lovet at forsyne samme Flaade med, blev borte. Endeligen oprippede han da ogsaa igjen den gamle Tvistighed om Marcus Meier, hvilken de Danske havde gjort til deres Krigsfange, skjøndt de Svenske mente sig at have Ret dertil (c. q). Disse Besværinger lod Kong Christian besvare ved sine Gesandtere, som bleve skikkede til Calmar, sigende til Undskyldning, at der udi Krigstider skede meget, som man ikke kunde hindre, thi hans egen Flaade led ogsaa ofte Mangel paa Levnetsmiddel. Han tilstod sig med Taknemmelighed at erkjende de Beliggenheder, som Kong Gustav havde bevist ham og Riget, og lovede derfor at gjøre Bederlag, naar Lejlighed kunde gives. De danske Gesandtere havde derforuden Ordre at tilkjendegive, at deres høje Prin-

cipal

cipal vilde skikke nogle gode Mænd til Bromsebro, som var et Grændsested imellem Rigerne, for der videre at overveje de svenske Klagemaal, paa det at Fred og Enighed maatte blive imellem Rigerne r). — Om det Oprør, som dette Aar skede i Island, og hvad som derpaa fulgte, vil jeg her intet tale, men gjemme det til et andet Sted, hvor der tales om Reformationens Indførsel udi Island, for at have den hele Historie udi en Række.

Udi Begyndelsen af efterfølgende Aar lod Landgrev Philip af Hessen i en Skrivelse erindre Kong Christian, at han, for at betage Pfalzgrevens al Lejlighed til at anfægte Riget, skulde stille ham tilfreds ved at lade ham bekomme hans Gemalindes Brudeskat. Han erbød sig udi samme Skrivelse tiligemed Churførsten af Saren, at arbejde paa et Forlig mellem Kejseren og Kongen. Kongen svarede ham derpaa, at han havde sine Gesandtere til Gent, fra hvilke han ventede Underretning om, hvad Haab der kunde være til Fred, takkede ellers Landgreven for hans gode Villie, og bad, at denne Sag maatte være ham recommanderet. De kongelige Gesandte, som da vare til Gent, vare Godske Rangov, Peder Svave og Caspar Sur, hvilke begjærede af Kejseren, som der udi egen høje Person var tilstede, at,

r) Respon. Danor. ad Gravam. Svec. p. 1507. seq.

at, naar den treaarige Stilsstand var tilende, der da enten maatte sluttes en bestandig Fred, eller en lang Stilsstand paa ny; men de kunde ikke erholde uden et Aars Stilsstand. Paa samme Tid blev besluttet, at Kejseren og Kongen skulde stikke deres Gesandte til Coln, hvor de pfalzgrevelige Gesandtere ogsaa skulde møde for at handle videre om Forlig. Men siden blev der besluttet, at Samlingen skulde skee til Regensborg. Der lode sig paa Kongens Vegne indfinde Anders Bilde, Erik Krabbe, Peder Svave og Caspar Sur. Disse tilbode Pfalzgreven ikke alene hans Gemalindes Brudekat, saaledes som brugeligt var blandt Forster ubi det romerske Rige, men endogsaa at ville forhøje den, hvis Pfalzgreven vilde staae fra videre Præentioner paa Riget. Men derom rejste sig adskillige Vanskeligheder, saavel som om Stilsstandens Forlængelse med Kejseren, og gav den ene Part Skylden paa den anden, at man ikke kunde komme til endeligt Forlig. Det er ellers for vidtløftigt og kjedsommeligt at gaae ind ubi alle disse vidtløftige Negotiationer, hvorfor jeg ogsaa vil forskaae Læseren derfor. Man seer alene heraf, at Kejseren og Pfalzgreven begyndte mere og mere at tvivle om deres store Forsæts Fuldbyrkelse, saasom de saae Kong Christian saavel befæstet paa sin Trone, at det vilde blive dem vanskeligt at forsøge noget videre mod ham.

Den Handel med Sverrig, som endda ikke var afgjort, blev dette Aar igjen foretagen. Kongen afsærdigede da til Sverrig Axel Brade, Solger Ulsland, Knud Gyldenstjerne, Birger Trolle, og sin Secretair Caspar Brochmand, for at handle om de Penge, som Riget var endda Kong Gustav skyldig. Og blev endeligen besluttet, at den Capital, som tilbage stod, og beløb sig til 25000 Daler med 5997 Dalers Rente skulde betales efterfølgende Aar udi Ryløse. De svenske Fuldmægtige forebragte da ellers adskillige Besværinger, sigende, at Kong Gustav havde udi Krigens Tid, ved det, at han ideligen maatte være udi Gevær, sat over 800000 Daler til, hvilken Sum de mente, at Danmark burde erstatte dem igjen. De paastode iligemaade, at Gulland, som en gammel Provinds af Sverrig, burde gives tilbage. Item, at svenske Undersaatter maatte bekomme deres Gods igjen, som dem tilhørte udi Danmark. De danske Gesandtere svarede dertil, at det var dem uvitterligt, hvad Bekostninger de Svenske havde gjort paa denne Krig; men, om Kong Gustav end havde gjort slige Bekostninger, saa maatte han derimod betænke, at Krigen havde været tilfælles for begge Riger, saasom de Lybske vare ikke mindre Sverrigs end Danmarks Fiender. Og, hvad Gulland angik, da vægrede Kong Christian sig ikke for at underkaste sig upartiske Dommeres Kjendelse.

De

De Svenske foresloge da et dobbelt Parti for at bestyrke Fred og Vennskab mellem Rigerne, saaledes, at den ældste Prinds s) af Danmark skulde ægte en svensk Princesse, og Kongen af Danmark skulde negociere et Ægteskab imellem den svenske Prinds og en preussisk Princesse. Ellers tildrog sig en mærkelig Ting dette Aar 1540 i Sverrig, som har forarsaget en ny Periode i den svenske Historie, thi Sverrig blev da af et Valgrige forandret til et Arverige, og Gustav tilligemed hans Efterkommere bleve paa en offentlig Rigsdag erklærede Arveherre til Sverrigs Krone. Til denne mærkelige Forandring fandtes alle Stænder villige, i Henseende til Gustavs store Meriter, og aflagde de alle paa hans blotte Sværd den Ed, som findes anført i hans Historie t). I det øvrige skede intet andet mærkværdigt dette Aar, uden at den anden kongelige danske Prinds, Prinds Magnus, blev bragt til Verden, item, at Upsals Universitet blev funderet af Gustav; thi endskjønt sam-

me

s) Det er forunderligt, at Svitfeld her kalder de danske Prindsen Delphiner, og Pontanus, som presse følger samme Skribent, endogsaa udi alle hans Fejl, skriver ligeledes, saa at, om den første havde kaldet dem Prindsen af Wales eller Asturien, havde den sidste og givet dem den Titel.

t) Eric. Georg. Hist. Gust. I. part. 2. pag. 121. Item Ægid. Girs pag. 174.

me Universitet var meget ældre, saa blev det dog da saaledes omstøbt, at høistbemeldte Konge med Billighed kunde føre Titel af dets Stifter, ligesom Christian den Tredie udi samme Henseende kunde kaldes det kjøbenhavnske Universitets Stifter.

Endeligen bleve efterfølgende Aar 1541 Irtingerne mellem Danmark og Sverrig hævede ved det bromsebroiske Fordrag, og det paa saadan Maade: man havde efter adskillige Forhandlinger, som vare drevne ved kongelige Fuldmægtige paa begge Sider, endeligen fundet forgodt, at Kongerne udi egne høje Personer selv skulde møde ved Bromsebro, et Grændsested mellem Rigerne. Efterat Alting til saadan Ankomst var anstaltet og beskicket, hvor stærkt Følge hver Konge skulde have med sig, mødte de til bestemt Sted den 15 Septbr. Kong Gustav kom tilvands med en Hob Jagte, som vare overtrukne med rødt Klæde, men Kong Christian begav sig didhen tillands. Dette var den anden personlige Sammenkomst mellem disse to store Konger. Og maa man desmere forundre sig over denne sidste, efterdi den forrige, som skede udi Stockholm, havde ingen god Virkning havt. Saasom nu Kong Christian tilforn havde ladet see den Fortrolighed mod Kong Gustav, at han besøgte ham udi hans egen Hovedstad, saa vilde den sidste nu igjen lade see, at han ogsaa havde Tillid til Kong Christian, og at gjøre ham

ham en Visite udi Danmark igjen, dog var Forskjellen denne, at Kong Gustav denne Gang fik fire danske Herrer til Gidsel u) for sig, efterdi Samlingsstedet var paa dansk Grund, da derimod Kong Christian uden given Forsikkring havde aflagt en Visite ind udi Kjernen af Sverrig. Derforuden havde Gustav ogsaa til videre Sikkerhed en Høb Krigsfolk ikke langt derfra. Ved denne Sammenkomst hendte sig en artig Historie, som anføres af Erik Jørgensen. En meklenborgsk Herremand, ved Navn Caspar Tønning, vilde udi begge Kongers Nærværelse distingvere sig ved en Cavalcade; men, da han ret vilde lade see sin Konst og tumle sin Hest, slog Hesten ham af, saa at han blev til en Græsrytter x), og gav det samme Anledning til stor Latter.

Efterat begge Konger havde talet sammen, begyndte man at handle om alle Stridigheders Hævelse, og et oprigtigt Venkabs Stiftelse mellem Rigerne, og blev da sluttet det bekjendte bromsebroiske Fordrag, ved hvis Kraft der skulde være 50 Aars Forbund mellem Danmark og Sverrig. Det ene Rige, naar fornøden gjordes, skulde komme det andet til Hjælp
med

u) Gidslerne vare Andreas Bilde, Erik Erikson, Knud Rud, Lauge Brahe. Teste AEGid. Girs Hist. Gust. I. pag. 181.

x) Eric. Georg. Hist. Gust. I. part. 2. p. 153.

med et vist Antal Folk, og blev især dette indført, at ingen af Kongerne maatte træde i Handel med den fangne Kong Christian eller nogen anden Potentat uden med den andens Billie og Samtykke 2c. y). Saaledes, naar man undtager nogle smaa Irringer, var der stedse Fred og Venskab imellem Rigerne udi disse tvende Kongers Tid, og det gamle indgroede Hab, som udi alle forrige Kongers Tid havde forarsaget store Tragoedier, da ganske ophørt. Aarsagen dertil kan tilskrives først Regenterne selv, efterdi begge Konger vare saaledes dannede, at de kan citeres til Mønster for alle Regenter; thi begge vare moderate, ærlige, fredsommelige Herrer og store Statsmænd. Den anden Aarsag kan tilskrives Tidernes Tilstand, saavel inden Riget som udenfor, thi begge havde støbt deres Riger om i anden Form, og stiftet store Ting, over hvis Conservation de maatte ideligen være aarvaagne. Begge havde ogsaa tilfælles Fiender, nemlig den fangne Konge, Pfalsgreve Fridrik, og Keiser Carl, hvorfore de ogsaa begge søgte tilfælles Allierede; thi foruden de protestantiske Tyrster udi Tyskland, søgte de ogsaa Francisci den Førstes Kongens af Frankrigs Ven- skab, saasom samme Konge var en svoren Fiende af Keiser Carl. Gustav, for at berede sig Vej til vi-

dere

y) Transactio Bromsebr. pag. 1517. seq.

dere Forbindelse med Franciscus den Første, fikkede sin Secretair først til Frankrig, hvilken skulde gjøre Begyndelse med Commerciem, saaledes, at de Svenske herefter fra første Haand skulde hente franske Vare, besynderligen Salt og Vin, som Hollænderne tilforn bragte dem fra Frankrig. Derpaa blev sluttet en Commerce-Tractat, og saasom Kongen af Frankrig havde ladet sig erkjendige om de nordiske Folks Tapperhed, tog han med Glæde imod saadant Benskabs Tilbydelse. Hvorpaa Gustav fikkede et anseeligt Gesandtskab til Frankrige, nemlig Steen Erikssøn, Cancellier Conrad Peutinger, og Magister Jürgen Norman, hvilke sluttede en defensiv Alliance med Kong Franciscus den Første. Franciscus derimod fikkede sin Gesandt Richer til Sverrig med Ridderordenen af St. Michael til Kong Gustav.

Kong Christian, som ogsaa, før at bestyrke sig imod den mægtige Keiser Carl og det burgundiske Hus, fandt for raabeligt at træde i Forbund med Franciscus den Første, affærdigede den 12 Septbr. ubi dette Aar til Frankrig Esker Bilde, Peder Svab eller Svave, og Erik Krabbe, hvilke paa Kong Christians Vegne sluttede et Forbund med Frankrige saaledes, at Danmark ubi Nødsfald skulde assistere Frankrig med 6 Skibe og 1000 Fodfolk. Frankrige derimod skulde komme Danmark til Hjælp med 12 Skibe

Skibe og 2000 Soldater z). Den vigtigste Artikel var, at Kongen lovede at tillukke Sundet for alle Kongens af Frankrigs Fiender a). Tractaten blev siden ratificeret af begge Herrer, og skikkede Kongen af Frankrig siden til Danmark først sin Gesandt Richer, og siden Carolum Danzæum; saa at der paa samme Tid blev et stærkt Venſkab imellem Danmark, Sverrig og Frankrig, hvilke alle havde en tilfælles Fiende udi Kejser Carl, thi Frankrig havde ham til Nabo, og de to nordiske Konger bleve ideligen truede nu med Kong Christian den Anden, nu med samme Konges Svigersøn Pfalzgrev Sriderik, til hvilken der menes den fangne Konge havde transporteret sin Ret til de 3 nordiske Riger.

Medens Kong Christian gjorde flige Anstalter for at bestyrke sig imod det burgundiske Hus, blev han dog ved at arbejde paa Stilstandens Forlængelse med Kejseren. Men, som han Saadant ikke kunde erholde, lod han i dette Aar anholde nogle hollandske Skibe udi Sundet, ikke for at beholde samme Skibe, men for at bringe Kejseren til fredelige Tanker. Da dette rygtedes i Holland, lod Regentinden Maria ogsaa anholde alle danske Skibe hos sig. Saasom derudover Alting saae ud til Vidtløftighed,

Et 2

føgte

z) Fœdus cum Francisco I. de dato Fontisbellæqv. die 29 Novembr. 1541. pag. 1521.

a) Leonard. Collect. Tractat. Tom. II.

føgte Hamburgerne at underhandle et Forlig imellem Kongen og Keiseren, og blev ved deres Middelt et Møde berammet til Münster den 1ste Maj. Men de Keiserlige fandt ikke det Sted belejligt, og siden foreslog Campen i den Provinds Overysfel, hvor de danske Fuldmægtige ogsaa bekvemmede sig til at møde. De Kongelige forlangte da, at Fred eller Stilstand maatte sluttes, ikke aleneste med Holland, men endogsaa med alle Keiserens Lande; thi, som Holland og Nederlandene vare de Provindsler, som Danmark mest kunde tvinge ved Handelen, saa vilde Riget ikke indgaae nogen særdeles Fred, hvorved den Fordel blev betaget, og Keiseren kunde gives fri Hænder til at agere. De forlangte dernæst, at den Pension, som ved det gentiske Fordrag var accorderet til Riget af Nederlandene, maatte betales, og endeligen, at de arresterede Skibe maatte løsgives. Derimod lovede de paa Rigets Vegne at betale den Brudekat, som de danske Princesser Christian den Andens Døttre prætenderede, og derudi at fornøje saavel Pfalzgrevnen, der havde den ene Princesse, som Hertugen af Lothringen, der efter den majlandste Forstes Afgang havde ægtet den anden. De burgundiske Gesandtere svarede dertil, at de ingen Fuldmagt havde til at accordere noget Saadant, maatte derfor have nogen Tid, indtil de kunde faae Regentindens Tanker derom at vide. Endeligen erklærede

Frue

Fru Maria sig saaledes, at det stod vel i hendes Magt at slutte en Stilsstand paa Nederlandenes Begne, men ikke for de andre Kejsers Lande, og hvad Pensionen angik, da sagde hun, at de Kongelige havde forbrudt den formedelst det Indfald, de for nogle Aar siden havde gjort udi de kejserlige Lande ved Gronningen og Dam. Men, som de danske Fuldmægtige ingentunde vilde indgaae nogen særdeles Stilsstand med Nederlandene, eftersom Riget derved frasagde sig al den Fordel, det havde mod Kejseren i Krigstid, og de burgundiske Gesandtere bleve ved deres forrige Paastrand, skiltes de med uforrettet Sag fra hinanden, hvorvel de hamborgske Deputerede gjorde adskillige Forslag for at holde dem tilbage.

Efterat dette Møde igjen saaledes frugtesløs var afløbet, begyndte Fiendtlighederne at gaae for sig imellem Riget og Nederlandene igjen. Og bleve da Hamborgerne, som Lemmer af Holsten, ej heller sparede, thi Regentinden lod anholde alle hamborgske Skibe og Vare i Holland, og udgav et Patent, hvorved Alle gaves Frihed til at tage og opbringe danske Skibe. Blandt andre Danske blev da fangen under Seeland Stige Bagge, hvilken blev rettet i Holland, efterdi han blev holden for en fransk Spion; han havde kastet alle sine Breve udi Søen, da han blev tagen. Den zeelandiske Krønike, efter Pontani

Beretning b), siger, at han led saadan Straf, efterdi han ingen Commis havde, og derfor blev agtet som en Sørover. Claus Svitsfeld havde ogsaa den Ulykke at falde i deres Hænder, thi, da han efter Ordre var udi Norge, for at føre noget Kirkesølv, som var brugt til Superstition, fra Norge til Danmark, blev han tagen udi en Kirke af de nederlandske Udliggere, og ført til Enkhuisen udi Holland, hvor han blev sidende et helt Aar, men omsider kom løs igjen ved saadan Lejlighed: Hans Broder Poul Svitsfeld gik udi Søen med et Fartøj for at hevne sig over Fienden, og endeligen havde den Lykke at opbringe et Skib, hvorpaa var Henrici Theodori, Borgemeesterens af Amsterdam hans Søn, hvilken han lod fængsligen forvare indtil han blev ombyttet med hans Broder Claus Svitsfeld. Paa samme Tid var ogsaa Sverrig udi fuld Bevægelse, formedelst den saa kaldte Taktekrig, hvorom tilforn er talet. Og var samme Oprør desfarligere, efterdi Niels Takte var understøttet af Pfalzgreven, og en Hob fordrevne svenske Misfornøjede, som opholdte sig i Tyskland, blandt hvilke var Bisp Magnus af Skara, Srederik Kentemester, Oluf Brems, Hans Bogbinder og en Nordmand ved Navn Gauthé, hvilke vare Pfalzgreven anhängige og stak Hovederne sammen for at stifte Oprør i Rigerne.

For

b) Pont. Hist. Christ. 3.

Formedelst disse og andre Fiendtligheder var Kong Christian desvilligere til at assistere Kongen af Frankrige imod Kejseren, thi, da Franciscus den Første udi efterfølgende Aar paaførte Kejseren Krig, og Kong Christian af ham blev ansøgt om Hjelpetropper, efter det nyligen gjorte Forbund, skikkede Kongen ham til Hjelp 500 Ryttere. Ved samme Tider skikkede Kongen ogsaa Hjelpetropper til Sverrig imod ovenmeldte Niels Talle, hvilken blev Aaret derefter ihjelskudt, og siden lagt paa Stejle c), saa at ved hans Død Oprøret blev stillet, og, saasom man havde hos nogle af Niels Tallers Tilhængere, som bleve fangne udi Norge, fundet Breve fra Pfalzgrev Srederiks Benner, som styrkede dette Oprør, lod Kong Christian tilskikke Kong Gustav samme Breve, befol ogsaa sin Flaade at sejle omkring de norske Kyster for at beskytte Havnene. Blandt de Breve, som fandtes hos de Fangne, og som bleve skikkede til Sverrig, var et fra Kejseren selv til de Svenske, og især til Smaalandene, hvor Tallersfejden egentligen rejste sig. Udi dette Brev giver han tilkjende, at han skikker dem sin Gehejmeraad Nicolaus Perenot, Herre af Granvella, som skal berette dem

c) *Eric. Georg. Hist. Gustav. I* sætter 1543, Svitsfeld derimod henfører hans Død til det Aar 1542.

dem mundtligen adskillige Sager d). Et andet Brev var skrevet af bemeldte Nicolao Perenot e), hvorudi han beretter, at Hans kejserslige Majestæt har fornummet, at Sverrig udi nogle Aar af dets uretmæssige Regent er bleven ilde medhandlet, og at Indbyggerne have grebet til Gevær for at beskytte deres Frihed, hvorudover han var beordret enten mundtlig eller ved Skrivelse at lade dem Kejsers Danke og Forsæt vide. Videre skriver han, at saasom det de Sveriske ikke maa være ubekjendt, at Churførst og Pfalzgrev Fridrik har ægtet Christian den Andens Datter Dorothea, og han derover paa sin Gemalindes Begne har retfærdige Præ-
tensioner paa de nordiske Riger, saa formanede Hans kejserslige Majestæt dem at antage samme Pfalzgreve til deres Herre og Konge. Derpaa afmaaler han Pfalzgrevens store Dyder, og forsikker dem om Kejsers Bistand.

Omendskjendt dette Oprør blev stillet ved Niels Takkels f) Død, saa dog aflod Pfalzgreven ikke at practisere mod Rigerne, men skikkede siden tvende
Mænd,

d) *Literæ Caroli 5. ad Svecos.* Barcellon. die 23 Octbr. 1542. p. 1530.

e) *Lit. Perenoti ad Rebelles.* Nurenberg. die 5 Martii 1543. Herudi har Pontanus ilde udcopieret Svitfeld paa adskillige Steder.

f) Udi *Gustav. I.* Hist. hedder han Niels Dacke.

Mænd, nemlig Caspar Seckendorff og Mag. Ambrosius Slienrood til Grev Christopher af Oldenburg, til Hertug Albert af Mecklenborg, samt til Bremen, Dantzig og Lybek ic. for at opmuntre dem til at føre Krig paa Rigerne, og at forsikre dem om Kejsers Undsætning. Men de fleste, besynderligen Hansestæderne, undskyldte dem dermed, at de havde sluttet Fred med Danmark, og indgaaet Stilstand med Sverrig, og, at de derfor ikke kunde paaføre samme Riger Krig, helst saasom de derved vilde miste deres Privilegier ubi Handelen. Biskoppen af Bremen gjorde ogsaa samme Undskyldning. Men Hertug Albert af Mecklenborg tilbød strax sin Tjeneste. Pfaltzgreven affærdigede derhos en Skrivelse til Almuen ubi Sverrig, hvorudi han styrkede dem i deres Forsæt, at sætte sig imod Gustavs Haardhed og Tyranni, og at beskytte deres gamle Privilegier og Friheder, formanede dem ogsaa at antage sig til Konge, saasom han paa sin Gemalindes Begne havde Ret til de 3 nordiske Riger, og forsikrede om, at Kejseren derudi vilde staae ham bi, og holde, hvad han har lovet de Misfornøjede ved Nicolaum Perrenot. Med dette Brev blev Johan Bogbinder skicket til Sverrig. Men da han kom didhen, var Niels Talle alt omkommen, og Gustav havde bestyrket sig saaledes med fremmede Tropper, at ingen torde bevæge sig mere imod ham. Der siges, at

Johan Bogbinder blev greben med Brevene og siden rettet, og at Pfalzgrevnen havde lovet at nobilitere Niels Takke. Saaledes bemøiede Pfalzgrevnen og hans Anhang sig ideligen forgjeves paa Regjeringens Forandring udi Norden, og var det ikke lidet Stød for dem dette Aar, at den ældste kongelige Prinds Frederik blev af Stænderne erklæret for sin Faders Successor i Riget; thi han blev den 12te August hyltet paa Lybers Høj udi Skaane, efterat han tilforn i samme Aar var hyltet paa alle Landsting, og blev Prætendenten end mere affkaaren Forhaabning til Successionen i Sverrig, efterdi Gustav havde, som sagt er, udvirket udi det Aar 1540, at Sverrig skulde være et Arverige, hvilket blev confirmeret 1543 g) den 13 Januari paa Rigsdagen til Westeraas, og blev da Kong Gustavs ældste Søn Erik, en Prinds af II Aar h), erklæret sin Faders Successor, og videre blev besluttet, at Kronen efter ham, fra Linie til Linie, skulde falde paa mandlige Arvinger i). Ellers tildrog sig intet andet mærkværdigt dette Aar, uden at den bekjendte Doctor Johannes

Ma

g) Den svenske Historie sætter det Aar 1544, men Switsfeld og Pontanus siger 1543.

h) AÆgid. Girs Hist. G. 20,

i) Switsfeld taler om denne store Act, ligesom den allerførst blev gjort 1543, og saaledes con-

fun-

Machabæus blev forskreven fra Wittenberg for at være Theologus i Kjøbenhavn.

Endskjøndt Kejsers og Pfalzgrevens Anslag saa ofte vare mislingede, og Successionen i Rigerne var saaledes indrettet, som sagt er, continuerede dog Fiendtlighederne, og lod Kong Christian udi efterfølgende Aar 1543 publicere et Manifest, hvorudi han gav tilkiende, hvor ofte han har søgt Fred hos Kejseren, og tilbudet sig at lade Sagen komme for upartiske Dommere, men altid forsvievs; opregner derpaa alt, hvad som er passeret udi denne Stridighed, og hvorledes han udi 8 Aar har været forarsaget, at gjøre store Krigsbekostninger, som han kan udregne til 8 Tønder Guld. Hvorfore han er forarsaget at lade arrestere alle nederlandske Skibe udi Sundet til Repræsalier for tilføjede Skade. Han lod ogsaa strax derpaa anholde alle nederlandske Skibe i Sundet, og skikkede en Flaade i Søen af 40 Skibe, hvorpaa vare 10000 Mand. Samme Flaade var
ans

funderer Acten med dens Fornæelse. Han siger ogsaa da, at Sverrig, som fra Arilds Tid havde været et Valgrige, blev gjort til et Arverige, da dog intet Tegn findes i den svenske Historie til Valgrige; tværtimod det svenske Jus Regium eller Kongebalkens 3 Capitel siger om Kongens Søn er til, er han nærmest.

anført af Hr. Magnus Gyldenstjerne k), hvilken efter Zvitfelds Sigelse havde Ordre til at igjennemstikke Digerne ubi Holland, og det efter Christopher Trundsens Project, som var Vice-Admiral ubi Flaaden. Men man kan have Aarsag til at tvivle, om det var Kong Christians Befaling, efterdi han var en af de christeligste Potentater paa de Tider, og Saadant kommer aldeles ikke overeens med de andre hans Gjerninger. Man kan heller troe, at saadan Resolution blev tagen i Sæn. Zvitfeld mener ellers, at, endskjondt dette Foretagende havde haft Fremgang, man dog intet synderligt havde fundet udrette dermed, hvilket jeg vil lade staae ved sit Værd. Men denne Flaade forrettede intet af Vigtighed, eftersom den af Storm blev drevet til de norske Kyster, saa at Hollænderne denne Gang bleve befriede fra en stor overhængende Fare, og de Danske iligemaade fra den Eftertale, at have forsøgt saadan Gjerning, hvilken ingen Birat havde blevet ubi denne Konges Historie.

Medens dette skede, kom der Skrivelse fra Henrik den Ottende, Kongen af Engelland, hvorudi han begjærer at vide, hvad Kong Christians Sigte var med denne mægtige Flaades Udrustning, om Saadant skede Kongen af Frankrig til Bedste, med

hvil-

k) Pontanus af Wilsfarelse kalder ham Magnus Gise.

hvilken han var i Krig, eller ej. Kong Christian svarede dertil ubi en Skrivelse, dateret til Kiel, og viste, hvorledes han havde været beegnet af Kejseren, af hvilken han saa ofte havde begjæret Fred, men forgæves. At Regentinden af Nederlandene havde forkyndet ham offentlig Fejde, opbragt hans Skibe, og ladet lægge paa Stejle og Hjul nogle af hans Officerer; saa det var alene for at hæmme saadan Gevalt, at denne Flaade var udrustet, og var det saa langt fra, at Kongen havde noget Fiendtligt isinde imod England, at han heller af yderste Magt vilde arbejde paa at stifte et Forlig mellem samme Rige og Frankrig, og haabede han i Henseende til det Venskab, han holdt med Franciscus den Første, at bringe samme Konge til fredelige Tanker.

Omtrent ved samme Tid bleve bilagte de Lvi-
stigheder, som længe havde været med de pommerse
Hertuger, angaaende det Gods, som paa Rygen
stedse havde hørt til Roskilde Domkirke; thi fra den
Tid Kong Erik af Pommeren havde afhændiget den
D Rygen til de pommerse Hertuger, havde Dan-
mark intet andet tilbage end det blotte Biskopdom
paa samme D, hvilket laae under Roskilde Stift;
og blev da saaledes afgjort til Kiel, at den roeskilde
Bisp l) eller hvilken anden, som Inspection over
Kirkerne paa Rygen blev betroet, skulde nyde de Ind-
kom-

l) *Transactio Kiel. in Act. publ. Lundorp. T. 2.*

Konster, som Roeskilde Stift Stedse havde været berettiget til, dog skal Hertugerne forbeholdes den Højhed og Jurisdiction, som Stedse har fulgt dem. Tilgemaade blev besluttet, at Hertugerne af Pommern skulde have Ret til at kalde en Superintendent, og Bispen af Roeskilde Ret til at confirmere saadant Kald, hvoraf man seer, hvorvidt den D Rygen endda dependerede af Riget.

Endeligen blev efterfølgende Aar 1544 den langvarige Trætte med Kejseren bilagt, og Riget efter saa megen ubstanden Ulejlighed bragt til fuldkommen Rolighed igjen; thi Kongen, saasom han mærkede, at nogle af hans Allierede havde gjort Fred med Kejseren, og at Kongen af Frankrig af Desperation havde sluttet Forbund med den tyrkiske Sultan, besluttede han at forlige sig med Carl den Femte, og til den Ende affærdigede Gesandtere til den spisiske Rigsdag, for at handle om Fred. De kongelige Gesandtere vare Johan Rantzov, Anders Bilde, Peder Svab og Caspar Sur, hvilke traadde i Conference med de kejserske Fuldmægtige, som var Nicolaus Perenot af Granvella, Præsæs udi det kejserske gehejme Conseil, Johannes Navius, Vicecanceller, Carl Bysfot og Vigilus von Switken. Mellem dem blev paa de høje Principalers Begne sluttet det navnkundige spisiske Fordrag, kaldet den nederlandske Arve-Transaction, som saa ofte

er citeret udi Historien indtil vore Tider. Derudi blev blandt andet besluttet, at der skulde være en evig Fred mellem Kejseren og Kongen, samt deres Riger og Lande, at Kongen skulde staae fra alle de Forbund, som kunde sigte imod Kejseren og hans Lande, Kongen skulde ikke assistere Kejseren og Kejseren ei heller Kongens Fiender. Det gentiske Fordrag skulde staae ved Magt. Christian den Andens Døttre skal bekomme den Brudeskætte ud af Riget, som dem tilkommer paa fædrene og mødrene Side. Den fangne Konge skal blive bedre tracteret end tilforn, og nyde Frihed at fiske og jage, samt anden Lidsfordriv, dog under Bægt og Opsyn ic. m). Hertil lægge Nogle, at Kong Christian frastod den Ret, de danske Konger havde høvt i Krigstider, at anholde fremmede Skibe, og ikke at tage mere end een Rosensabel af hvert Skib, som passerer Sundet, men jeg finder intet derom udi Tractaten, og kan det derfor passere for en Digt.

Efterat denne langvarige Tvistighed saaledes var bilagt, aftakkede Kongen det Krigsfolk, som han for medelst Krigen stedse havde holdet paa Benene. Disse Folk bleve en Tidlang liggende ved Grændserne, før end de forlode Riget, hvorudover man gjorde sig adskillige Betænkninger, og mente Nogle, at man sig-

tede

m) Transactio Spirens. 3. die Junii 1544. vid.

Leibnitz Mantiss. Codic. Diplom. p. 233.

tede paa de Ditmarsker, efterdi de samme havde gjort Forbund med Pfalzgrev Sriderik og Hertugen af Lothringen, begge den fangne Konges Svigersønner; men den Mistanke forsvandt strax, eftersom Kongen kort derefter sluttede et Fordrag med Ditmarskerne, saaledes, at de skulde staae fra det Forbund, som de havde sluttet med ovenmeldte Herrer. Rigerne kom derfor udi fuldkommen ønskelig Fred, og Kongen betjente sig af denne lykkelige Tilstand til at forbedre alle Ting udi Rigerne, og at bestyrke de mange store Ting, som han havde stiftet baade i Religionen og Staten; og, saasom Hans Majestæt havde fornummet, at endskjøndt de fleste Gejstlige havde antaget Reformationen, saa dog vare mange af dem endda hemmelige Papister, lod han kort efter Freden anordne en offentlig Disputation, hvilken varede 8 Dage, i Kjøbenhavn, om de fornemste Troens-Artikler. Diddhen bleve forskrevne alle Lunde Canonici, samt Gejstlige fra andre Capituler udi Riget, blandt hvilke de Fornemste vare Petrus Severus, Petrus Jareus, Mag. Johan Thursen, Bernard Arvedsen, Abbedderne af Herrisvad og Esserum, og Mag. Erasmus Sartorius af Sorø Kloster. Disse, efterat Religions-Artiklerne længe havde været tvistede om, underskrevne omfider den antagne Religions-Form, og bleve derpaa promoverede til Doctores i Theologien Nicolaus Cragius, Olaus Chry-

Chrysofomus, og Johannes Syningius, hvilke offentligen havde forsvaret den evangeliske Tro udi denne Forsamling.

Udi dette Aar bøde ellers to anseelige Mænd, udi Riget. Den ene var Magnus Gise, Danmarks Riges Hofmester. Samme Magnus havde blant Adelen været En af de største Befordrere af den evangeliske Religion, hvorpaa han lod see store Prøver udi det Interregno efter Kong Frederik, da han misfornøjet forlod den store Rigsdag, som ssigtede til samme Religions Undertrykkelse, og siden tog Mag. Hans Tausen udi Protection imod Biskop Rønnow. Han holdes for en af de mægtigste og rigeste Proprietarier, som nogen Tid har været enten i Danmark eller Tydskland, og havde Kongen især Aarsag at græmme sig over hans Død, efterdi han stedsse med en særdeles Iver havde været det da regjerende kongelige Hus tilgedan.

Den anden navnkundige Mand var Joachim Rønnow, fordum Bisp udi Roskild. Om ham er tilforn vidtløftigen handlet, hvorfor jeg det her igjen ikke vil repetere. Han bliver anseet hos de Roman-Catholiske som en hellig Mand, og en Martyr af den romerske Kirke; hvorvel hans hele Levnet viser, at Højheds og Indkomsternes Forlis stod ham mere for Hovedet, end Religionens Svækkelse udi Riget; thi at Religionen var ikke Hoved-Hjulet, som drev denne

Mands Gjerninger, kan sees blant andet deraf, at han af Somfru Birgitte Gise lod sig drive til at see igjennem Fingre med Mag. Hans Tausen og de Lutheriske. Sa man kan derfor sige, at han heller var en Martyr af Roskilde Stifts Indkomster, end af den romerske Tro. Han døde paa Kjøbenhavns Slot, hvorhen han havde været bragt fra Gulland; og siges der, at han nyligen for sin Død havde ladet sig mærke med at ville efterfølge de andre Bisper Exempler i at underskrive den af Regjeringen forfattede Revers. Den fornemste Uarsag til hans haarde og langvarige Fængsel var, at han sagde, da de andre Bisper bleve løsgivne, de burde skamme sig, at de ikke kunde befrie ham af Fængsel, da dog han selv ene, om han havde været paa Trifod, vilde befrie dem Alle. Det er ellers mærkeligt, at han døde som en Fange paa Kjøbenhavns Slot, hvorpaa han strax efter Kong Frederiks Død havde formæret Præ-
tensioner, foregivende, at Clottet hørte Bisperne af Roskilde til n), hvoraf sees denne Mands store Forfængelighed.

Endskjøndt Kongen nu havde gjort Fred med Kejseren, og han derudover ingen stor Fare kunde vente sig af den fangne Konges Svigersønner Churførsten af Pfalz, og Hertugen af Lothringen, dog, saasom de Samme endda ikke havde frastaaet deres

Præ-

n) Manuscr. Skibyens.

Prætensioner, ej heller vare indsluttede udi det spiriske Fordrag, levede han dog siden ikke uden Frygt, og derfor havde vagtsomt Dje paa alle Ting; for samme Aarsags Skyld, da et Antal Krigsfolk efterfølgende Aar samlede sig ved Elben, og man kunde have Aarsag at tænke, at det var phalsgrevelige Hvervinger, lod Kongen ogsaa ved Bramsted forsamle en Hob Folk af Danske og Holstener. Men denne Frygt forsvandt strax; thi da man mærkede, at disse fremmede Tropper tilhørte Hertug Henrik af Bruns-
vig, og at han dermed agtede at belejre Wolffenbüttel, fik de kongelige Krigsfolk Afsked igjen, og Enhver rejste hjem til sit. Ellers var dette Aar mærk-
værdigt formedelst den kongelige Prinds Johannes Fødsel. Dette er den samme Prinds, som udi Historien kaldes Johannes Junior; eller den Yngre, og som udi den fiesvig-holstenske Deling bekom Als, Arrø, Pløn, Arensbøf, Rhejnfeld, ja, som stiftede det sønderborgske Hus, og er bleven Stamfader for Hertugerne af Synderborg, Norborg, Glücks-
borg og Pløn. Han blev bragt til Verden paa Col-
ding Slot den 25de Marts.

Efterfølgende Aar 1546 tog Kong Christian sig for at erequere den Artikel i det spiriske Fordrag angaaende den fangne Konge, at han skulde have bedre Underholdning og mindre Fængsel. Men førend

dette Stede, blev et Fordrag gjort imellem begge Konger, bestaaende af efterfølgende Artikler.

1. Renoncerede den fangne Konge paa al den Ret, som han og hans Arvinger havde til de tvende Riger Danmark og Norge.

2. Afstod han ogsaa al saavel Arve- som Lehnrettighed, han havde til Førstendømmene; iligemaade det Privilegium, som han havde erhvervet af Kejseren, at det Hertugdømme Holsten skulde tages til Lehn af ham og hans Arvinger.

3. Afsagde han sig iligemaade sine Prætensioner paa Sverrig.

4. Vil han lade sig nøje med det Amt Kallundborg og den Ø Samsø til sin Underholdning.

5. Lover han intet enten hemmeligen eller aabnbare at handle mod Kongerne af Danmark og Sverrig.

6. At han ikke uden Kongens Villie og Bidskab vil rejse fra Kallundborg, men der stedse forblive.

7. Om der Noget vil tale med ham, skal det skee i Lehnsmandens Dverværelse.

8. At det skal staae ham frit for at jage og fiske der i Landet.

9. Efter hans Død skal Slottet og Lehnet igjen følge Kronen.

10. Er han begjerende, at hans Døttre af de tre Riger og Forstendommene maa gives saadan Brudekat, som hans Søster Elisabeth Margreve Joachims til Brandenburg hans Gemahlinde blev given, og Enhver af dem derforuden maa bekomme et Klenodie paa 10000 Gylden, og dermed skulde de intevidere have at fordre.

11. Vil han mage det saa, at de dermed lade dem nøje. Dette blev underskrevet og forseglet af den fangne Konge, af Christian den Tredie, samt af hans Brødre Johan og Adolph. Hvormed endtes denne Successions-Trætte, og Kongen havde derfor ingen Anfægtning mere, men levede sin øvrige Tid udi Rolighed, skøndt ikke uden Bekymring, i Henseende til den evangeliske Tro, som truedes adskillige Gange med Ruin udi Tydskland, især udi det Aar 1547, da Hovederne for de Protestantiske, nemlig Hertug Johan Fridrik af Saxen, og Landgreven af Hessen, af Kejseren bleve fangne udi det fatale Slag ved Muhlberg. Førend dette Slag stod, anmodede bemeldte Førster Kong Christian om Hjælp efter det Forbund, som var gjort imellem dem; hvorudover Kongen ogsaa skikkede Hans Bernikow til Tydskland med 40000 Gylden, men beføl ham derhos at skikke sig efter Tiden, saaledes, at, om Førsterne victoriserede, skulde han levere dem Pengene, men hvis ikke, skulde han føre dem tilbage, hvilket

og Fejde. Dette gav Anledning til adskillige Raisonnementens, og Kongen maatte derover høre ilde, endel, efterdi han efter Forbundet ingen Assistance gjorde sine Troes-Forvante, da Faren var saa stor, endel ogsaa, efterdi han ved saadan Opførsel syntes alene at holde med den Stærkeste. Jeg søger ikke at sætte Farve paa Fejl, vil derfor ej heller ganske undskylde denne Kongens Gjærning. Dette er dog vist, at det spiriske Fordrag med Keiseren er yngre end det Forbund med de protestantiske Forster, og at Kongen ved samme Fordrag havde forpligtet sig, hverken directe eller indirecte at assistere Keiserens Fiender, hvorefter udover Kongen denne Gang var udi en meget vanskelig Situation. Dog kan man sige, at det havde været bedre at gaae rent tilværks ved at nægte de protesterende Forster Undsætning, og beraabe sig paa det spiriske Fordrag. I det øvrige havde Riget været alt for mange Uroligheder underkastet, til at det paany skulde indvikle sig udi Krig med Keiseren igjen; thi offentligen at assistere Keiserens Fiender, tjenede til intet andet end at trække sig samme mægtige Potentat paa Halsen igjen, og tilligemed at bringe alle Prætendenterne paany udi Gævær. Dette havde Kongen for Djene, og derfor ikke alene holdt Pengene tilbage, men lod endogsaa arrestere en dansk Ritmester ved Navn Jørgen Urne, der her havde antaget Folk udi de protestantiske Forsters Tjeneste.

Denne

Denne Jørgen Urne var en særdeles duelig Krigsmand, hvorudover Churførst Johan Fridrik, i hvis Tjeneste han stod, sagde: hvis Jørgen Urne havde været med udi Slaget, havde det gaaet anderledes til. Udi dette Aar blev født til Solding den 20 Juni en kongelig Princesse, kalden Dorothea, og var det foregaaende Vinter saadan Kulde, at man kunde gaae over begge Belter, itent over Havet fra Giesør til Rostok.

Efterfølgende Aar 1547 blev den ældste kongelige Prinds Fridrik skicket med otte Skibe til Norge for at hylbes sammesteds, hvilket og skede. Hyldingen skede til Dpslo. Udi samme Aar blev holden en Herredag til Solding, hvor de vendiske Stæders Gesandtere lode sig indfinde for at begjere Confirmation paa deres gamle Privilegier, hvilken og blev dem given, med Reservation af de kongelige Regalier, Told og Herligheder. Men dette skede ikke uden foregaaende Tvistigheder, saasom nogle af det danske Raad foregave, at sige Privilegier, eftersom de gives Folk i Henseende til Meriter, ophøre de af sig selv formedelst Mishandling. Nu var det noksom bekjendt, hvor ofte de vendiske Stæder havde øvet Fiendtlighed imod Riget, hvorudover man havde Aarsag at nægte dem de Privilegier, som de ved saadan Dpførsel havde forbrudt. Dog blev deres Stemmer de fleste, som holdte for, at Privilegierne skulde confirmeres, især,
 efter.

eftersom Kongen udi seneste Kjøbenhavns Besæjring havde forfikkret de Lybske derom.

Paa samme Herredag bleve foretagne Slesvigſke Sager, og forhandlet, at Kongens Brødre Johannes og Adolph, som selv paa Rigsdagen vare tilstede, skulde af Kongen af Danmark og hans Evescesorer tage det Hertugdøm Slesvig med den D Femern til Lehn. Dette til Forstaaelse er at mærke, at Kongen udi det Aar 1544 havde delet Førstendommene mellem sig og sine Brødre saaledes, at Johannes havde bekommet Haderslef, Tøndern, Rendsborg, Friesland, Femern, de Klostere Bordisholm, Lügum, og Dörning. Adolph fik Gottorf, Hütten, Wettensø, Morkirk, Stapelholm, Ejdersted, Husum, Apenrade, Kiel, Neumünster, Oldenborg, Trittov, Eismar og Neustad. Kongen fik paa sin Part Flensborg, Als, Arrø, Sundevit, Segeberg, Oldesto, Rhejnfeld, Arensbøck, Pløn, Stejnberg, Tseho, Grempe og Wilstermarſk, samt Hejligenhaven. Den fjerde Broder bekom intet, saasom han var traaden udi geistlig Orden. Dette er den anden holsten-slesvigſke Deling mellem de kongelige Børn, hvilket har givet Anledning til end større Tragoedier end den forrige, som skede under Kong Hans. Dog kan man ikke beskylde Kong Christian den Tredie at have syndet mere imod Stats-Maximer og den sunde Politique end Andre; thi alle førstelige Børn tilegnes

de sig endda Successions-Ret, indtil, man af adskillige Ulykker omsider lærede at afskaffe slige skadelige Delinger, og at indføre Ius Primogenituræ eller Første-Fødselsret. Vel tog Kongen den Præcaution, for at hindre Uenighed, at Hertugdømmene og dets Parter ikke skulde skilles ad, og blive independente Stater fra hinanden, at indføre den saakaldte Communion saavel som Union udi bemeldte Førstendomme; men saasom de samme vare forfattede udi alt for simple Terminis, efter de Tidens Maade, have Parterne deraf ofte taget Anledning at dreje Ordene, Enhver efter sin Interesse.

Efterat Delingen saaledes, som sagt er, var gjort, blev udi dette Aar handlet paa Rigsdagen til Goding om Lehnets Annammelse, saavidt Slesvig angik; men der rejste sig da saa mange Tvistigheder om Lehnets Natur og Maade, at man skiltes der ad med uforrettet Sag. Hvad Holsten derimod anbelanger, da plejede tilforn Hertugen at tage Lehnet af de lybske Bisper paa Keiserens Begne. Men Kong Christian erhvervede et Privilegium af sin Svoger Keiser Carl, at Holsten herefter skulde tages til Lehn af ham og hans Efterkommere. Derimod satte sig af yderste Magt Kong Frederik den Første, som da var Hertug udi Holsten, saasom han ingentunde vilde tilstøde, at Holsten skulde blive et Lehn af Riget. Sagen blev derfor længe omtvistet i den keiser

ferlige Kammer-Ret, indtil Christian den Anden ved det bordeshoimiske Fordrag frastod dette Privilegium, som er viset udi Høistbemeldte Konges Historie, hvilken Frastaaelse blev siden confirmeret udi den Revers, som han gav for sit Fængsels Formildelse, hvorvel jeg ikke kan see, hvad som kunde bevæge Kong Christian den Tredie at drive paa den Post; thi det som synes at være ham og hans Herr Fader til Præjudice, medens de vare Hertuger af Holsten alene, var dem til Fordel som Konger, helst denne Konge, til hvilken Christian den Anden afstod al sin Ret til Riget, og consequenter det Regale, som han for sig og sine Efterkommere havde erhvervet af Kejseren, at conferere det holsteniske Lehn. Fra Kong Frederiks Ankomst til Regjeringen indtil denne Tid havde ideligen været Misforstand mellem Kejseren og Kongerne, hvorudover han ingen af dem har villet forlehne med Holsten. Men, da Tvistigheden ved det spiriske Fordrag blev hævet, forlehnedes han Kong Christian saavel som hans tvende Brødre Hertug Hans og Adolf med Hertugdømmet udi det Aar 1548 til Bryssel, Dog blev i Lehnsbrevet den Artikel indført, at denne Forlehning skede Bispernes af Lybek deres Ret ikke til nogen Præjudice.

Det var ikke alene herudi, at Kejseren lod see sin Billighed mod Kongen, men han gav ogsaa ved andre Ting tilkjende, at ville conservere hans Ven-

skab;

Tab; thi han begyndte at blive mere og mere feld, indig imod Pfaltzgreve Sriderik, saa at man end ikke hørte ham mere tale om den Brudeskaf, som ved det spiriske Fordrag var betinget, hvilket da Kongen mærkede, afbrød han den Handel, og igjentog det Tilbud, han havde gjort Pfaltz og Lothringen om 200000 Daler at betale til Kiel, Hamborg, eller Bremen, helst saasom de Samme vilde spende Buen for højt, og lode sig mærke med, at dem udi England var budet to Millioner Gylden for deres Præntioners Afstaaelse paa Rigerne, og menede Kongen da, at, eftersom de affloge saa billige Tilbud, og Kejseren ikke meer understøttede dem i deres Paaastand, kunde han gøre dem saadan Regning, at de havde forbrudt den paaastandne Brudeskaf formedelst de Fiendtligheder, de havde øvet, og den Bekostning, de havde bragt Riget udi.

Udi Begyndelsen af dette Aar blev den kongelige Princesse Anna forlovet udi Golding med den sariske Hertug Augusto, hvilken siden, efter sin Broders Mauritijs Død, blev Churførst af Saren. Deres Vilager blev celebreret til Torgau den 12 December, hvor hendes Fru Moder Dorothea selv var tilstede, tilligemed mange af den danske Adel. Det er herved mærkeligt, at Førsten af Anhalt, som tilligemed var Provst i Magdeborg, gjorde deres Brudevielse, hvilken findes blant samme Førstes Skrif-

ter o), og var udi den hele Højtid intet prægtigere end at see saadan anseelig Mand forrette Ceremonien. Gustav den Førstes Historie melder, at Kong Christian udi dette Aar begyndte at føre de tre Kroner udi sit Vaaben, og at saadant Vaaben allerførst blev seet malet paa Princesse Annæ Bogu, og siden sat udi de kongelige Sigiller. Ursagen til de tre Kroners Indførsel i det danske Vaaben var efter bemeldte Histories Sigelse denne: Efterat Evertige af Stænderne var gjort til et Arverige, syntes Kong Christian saadan Act at være for haard, efterdi derved borttoges al videre Haab om Rigerens Forbindelse, hvorudover, paa det han ikke skulde synes ganske at renoncere paa saadant Haab, fandt han forgodt, at bruge saadant Vaaben, til en Erindring om den evige Forbindelse, som engang var gjort imellem Rigerne p). Men det samme gave siden Anledning til store Tvistigheder, som sees af efterfølgende Historie.

Efterat den fangne Kong Christian havde, som sagt er, ved en Revers afftaet sine Præensioner paa Rigerne, tog man sig for at fuldbyrde det, som ham var lovet, nemlig, at formilde hans Fængsel, og blev han da den 17 Febr. 1549 ført fra Sønderborg til Callundborg, for der at leve sin øvrige Tid, og
at

o) *Pont. vit. Christ. 3.* hvor denne Particularitet findes.

p) *Eric. Georg. hist. Gust. 1. part. 2. pag. 275.*

at nyde bedre Underholdning. Kongen selv tilligemed Hertug Hans tog imod ham i Åsens, og der mundtligent forsikrede, at hvad, som lovet var, skulde holdes, hvorfor den fangne Herre takkede. Han blev gelejdet til Callundborg af Anders Bilde, Claus Bilde, Børre Trolle, og Christopher Svitsfeld. Siden bleve ham paa Callundborg Slot tilforordnede 8 eller 9 Herremænd til Dpvartere. Der holdtes for ham et førsteligt Bord, og blev ham tilladt at rejse paa Jagt. Ved saadan Exercice hendte sig engang, at han blev horte, saa at hans Dpvartere med stor Bekymring ledte efter ham. Omfider kom han dog tilsyné igjen, og skjemtede dermed, sigende, at han havde forstuffed sig for at gjøre dem bange, hvilket ogsaa er troligt, thi det er ikke rimeligt, at en Herre af den Alder, og der havde udstaaet saa mange Besværligheder, havde Lyst at forsøge Verden paany igjen. Efter den Tid kom han ikke mere paa Jagt, Alder og Tunghed tillod ham ej heller at bruge saadan Exercice oftere, saa at han stedse forblev paa Callundborg Slot indtil 1559, da han døde udi sin Alders 78 Aar, efterat han havde siddet fangen paa Sønderborg paa 17de Aar, og i Callundborg 10 Aar. Der siges, at, da han hørte Christian den Tredies Død, faldt han i Graad, og sagde: Tu bliver min Tid ikke lang. Hvorudi han ogsaa spaaede ret, thi han fulgte ham strax efter.

Udi den Tid han sad paa Callundborg Slot, vidner Svanningius, at han havde adskillige Anstød af Melancholie; som var en Arvesyge hos ham. Og som han mod Enden af sit Liv brugte italienske Vine mere end han plejede, gif saadan Melancholie undertiden til Galenskab q). Man seer ellers, at Ingen udi hans Fængsel har havt mere Omhyggelighed for ham end Knud Gyldenstjerne; hvilket giver tilkjende, at samme Mand har baaret Fortrydelse derover, at han var Uarsag til hans Fængsel r).

Jeg har tilforn fortalt, at udi den flæsvig-holsteniske Deeling den yngste Broder Hertug Frederik blev forbligaaen, efterdi han var traaden udi geistlig Orden. Det var derfor fornødent at hjælpe ham til noget anseeligt geistligt Beneficium, at han ikke skulde besværges sig over at være gjort arveløs af sine Brødre. Han blev da i dette Aar promoveret til at være Coadjutor udi det Stift Slesvig, og derudover stod fra sin Ret paa sin Fædrene-Arv udi Hertugdømmene, betingende sig alene 9000 Mark lybsk aarligen, indtil han kunde blive forsynet med noget bedre. Han blev efter Doct. Tilemanni Dod virkelig Biskop i Slesvig, efter Valentinum Tettelium Biskop til Hildesheim, og endeligen Coadjutor til Bremen. Han tog den 16 Decembris udi samme Aar det flæsvigiske

Stift

q) *Svaning. Christi. 2. lib. 3. Cap. 4.*

r) *Svaning. ibid.*

Stift til Lehn af Kong Christian udi Ussens, dog, saasom Tvistighederne om det flesvigiske Lehn endda varede, blev udi denne Lehns-Akt indført, at de andre Brodres Akt derved skulde være uforkrænket.

Ved samme Tid blev udi Drefund ikke langt fra Malmö fangen en Fisk af en uhyrlig Størrelse; og en særdeles Skabning, thi den havde et Hoved som et Menneſke, og paa Isen en Krone som en Munke-Krone. Dens Klæder af Skjæl vare dannede som en Munke-Kåabe, saa at man skulde tænke, at Munkene, som siden Reformationen ikke funde deres Regning meer at være paa Landet, havde søgt Borgerſkab udi Havet blant de ſkaanſke Sild. Det underligſte er, at vore Skribenter ingen Reflection gjøre over denne Fisk, da de dog plejede at formere sig Spaadomme og Forvarſter af det, som er langt mindre. Kongen lod begrave Fiſken udi Kjøbenhavn, og ſiktede dens Afrisning til Kejſer Carl i Spanien s). Hvoraf ſees, med hvilken Flid Kongen ſogte at holde Kejſerens Venſkab vedlige, ſaasom han var den eneste Potentat, han ellers havde Aarsag at frygte sig for, hvorudover ogſaa, da Højſtbemeldte Kejſer udi det Aar 1550 sluttede Forbund med Skotterne, blev Kong Christian indsluttet udi ſamme Forbund. Om der ellers var nogen Oprigtighed udi ſamme Venſkab, ſkal jeg ikke kunde ſige. Det ſynes vel, at Kongen

havde

s) Junius in Batavia.

havde Marsag til at bære Groll imod Kejseren forme-
 delst den Forsølgelse mod de protestantiske Førster i
 Tydskland, og at han ikke uden med Græmmelse hav-
 de kundet see Hovederne for den evangeliske Religion,
 nemlig Churførst Johan Frederik, og Landgreven
 af Hessen, at holdes udi et haardt og haanligt Fæng-
 sel; men, som Udgangen af dette store Sørge-
 spil var saadan, at Hertug Mauritius, hvis Broder Au-
 gustus fik til Ægte den danske Princesse, blev der-
 over Churførste udi Saxen, og samme Mauritius
 var ikke mindre god Protestant end den fangne Chur-
 først, saa havde Kong Christian derudover ingen
 Marsag til at lade see Koldsindighed mod Kejseren;
 man seer ellers, at det var denne Konges fornemste
 Mærke, at holde Fred med alle Potentater, paa
 det han kunde have desbedre Lejlighed til at bøde paa
 de Ting, som fattedes i hans egne Riger. Fra dette
 Forsæt kunde ingen rykke ham, hvorudover han var
 elsket af alle Konger og Førster, og seer man, at
 endogsaa den moscovittiske Storførste havde saadan
 Fortrolighed til ham, at han i dette Aar 1550 for-
 langebe fra Danmark adskillige Kunstnere og Haand-
 værksmænd, item nogle Bogtrykkere, eftersom han
 vilde have et Bogtrykkerie i sit Land, hvorom en ved
 Navn Hans Bogbinder i Kjøbenhavn havde gjort
 ham Forslag. Men der fandtes ikke Mange, der vil-
 de begive sig dithen. Kongen fikkede da bemeldte
 Stor-

Storfyrste et Slag-Uhrværk, som var meget konstigert udarbejdet. Men han fikkede det tilbage, anseende det enten som Trolddom, eller en Machine, hvorudi noget Levende var indsluttet. Samme Aar er ellers navnkundigt formedelst den hellige Skrifts Oversættelse paa Dansk, efter Luthers tydske Version. Efterat Hans Majestæt havde ved de kjøbenhavnske Professorer ladet den samme fuldfærdige, lod han den strax paa sin egen Bekostning trykke, og er det den Version, som kaldes Christian den Tredies Bibel, og kan holdes for den første danske Bibel; thi, endstjøndt Hans Mikkelson, fordum Borgemeester i Malmø, efter Christian den Andens Befaling havde oversat det nye Testamente, og Mag. Christen Pedersen, Canonicus i Lund, havde oversat baade Psalteren og det nye Testament, ja Adskillige udi Klosterne havde gjort det samme ved det gamle Testamente og Propheterne, saa vare dog alle disse Oversættelser enten ubekjendte eller ufuldkomne, og ikke saa vel exprimerede den hebraiske Text, som denne Christian den Tredies Bibel,

Det synes ogsaa, at denne dydige Konge har havt isinde at ophæve Borne-Rettigheden, men at han derudi har fundet saa stor Modstand, saa at han alene har maattet lade sig nøje med at befrie geistlige Folks Børn fra saadan Trældoms-Stand. Der

om findes et aabent Brev, dateret udi dette Aar, saaledes lydende:

Vi Christian med Guds Naade ic. Gjøre alle vitterligt, epterdi Sognepræster og Sognedegne offer all Sjællands Sticht haffve ladet berette for os, hvorledis at then Sedvane og Slick, som er herudi Sjællands Sticht, at hvor Bynder-Sønner ere fødde paa noget Gods, the delis af vore Lehnsmand og andre, som Godsset tilhør, thill Staffn igjen, og at Præstesønner og Degnesønner end udi illegemaade af vore Sogeder og Lehnsmand delis til Staffn; da haffve vi af synderlig Gunst og Naade undt og thilladet, og med dette vort aabne Brev under og thillader, at alle Præstesønner og Degnesønner, som Echtesfødde er, eller herefter fødde vorder paa Præstestaffn eller Degnestaffn, maa og skulle være herefter saa fri som the vore Undersaatter som i vore Kjøbstæder fødde ere, og ej delis til Staffn udi nogen Naade; thi forbiude vi ic. 1).

Heraf sees denne Konges hellige Intention i at anordne Alt, hvad som kunde befordre Religion, Frihed og Velstand i Riget, og er det troligt, at han
gjerne

1) Brevet er dateret Kiøbenh. St. Bartholomæi Dag 1550, og siges Originalen at være paa Tølløse Præstegaard, hvoraf dette er en Copie.

gjerne havde ophævet den hele Bornebret, hvis Hænderne havde ikke været ham bundne. Det samme kan ogsaa siges om Christian den Fjerde, der forgjæves forsøgte det samme, hvorudover dette store Værk blev reserveret til den højpriselige Kong Frederik den Fjerde.

Jeg har hidindtil intet talet om Reformationen udi Island, skjøndt adskillige Ulejligheder i de forbigangne Aar ere forefaldne, som fortjene at antegnes. Men jeg har villet gjemme al Ting til Aar 1551, da Urolighederne bleve stillede, for at have den hele Historie udi een Række. Jeg har viist, at Reformationen udi Danmark og Norge blev indført uden Blodsudgydelse, ja uden nogen Tumult. Udi Island derimod, hvor Kjærlighed til den gamle Tro var proportioneret efter Folkets Uvidenhed, gik det ikke saa fredsommeligen til, thi Indbyggerne kunde ikke faae den nye Forandring saa hastig udi Hovedet, og Biskopperne havde mere Influence paa Almuen. Udi det Aar 1539 sloge de Kongens Lehnsmænd ihjel til Skalholt, og blev Bisp Augmund beskyldt at være Stifter til dette Mord. Den Samme, da han mærkede, sig derfor at være mistænkt, forlod han sit Embede, og holdt sig som en privat Person. Men han undgik derover ikke Straffen, thi Aaret derefter blev Christopher Svitsfeld, Lehnsmænd udi Trons hjem, beordret af Kongen, at fare til Island med

2 Drøgtfibe og nogle Krigsfolk, for at føre bemeldte Bisp fængsligen til Danmark, og at tage Landet udi Ed, desligest der at bestikke en ny Bisp, som den reformerte Religion skulde prædike og forfremme, Kirker og Skoler anrette, hvilket og ske, og blev saaledes Landet taget udi Kongens Ed under Norges Krone. Hans Majestæt lod paa samme Tid bestikke til Bisp udi Skalholt en Islænder ved Navn Linersen, som tilforn havde studeret til Wittenberg, og føre Bisp Augustund til Danmark. Den nye Bisp Linersen, saasnart han var kommen til denne Bærdighed, forplantede han Religionen af al Magt, og var den første, som paa islandsk Maal oversatte Salomons Ordsprog og Jesus Sprach. Dette varede indtil det Aar 1547, da Jon Arnesen, Bisp af Holum, stiftede et nyt Dyrer i Landet. Den samme, endskjøndt han ved Kongens Lehnsmænd var besfalet at holde sig efter den nye Reformation, vilde han dog ikke beqvemme sig dertil, men forfulgte saaledes Bisp Linersen, at han maatte forlade Landet, og begive sig til Danmark, hvor han for Kongen udi Colding besværgede sig højligen over Jon Arnesens Dyrer. Kongen beføl derfor Jon Arnesen at komme til Danmark for at svare til disse Beskyldninger, og skikkede ham frit Lejde; men han havde ingen Dren dertil, foragtede Kongens Ordre, gjorde Opstand i Landet med 3000 Mand, og lod fængsle Bi-

Bispen af Skalholt, da han kom til Island igjen. Han dristede sig iligemaade til at affætte Laugmanden, og at gjøre sin Søn til Laugmand ubi hans Sted, havde ogsaa isinde at føre de Engelske ind ubi Landet sig til Beskyttelse. Kongen lod derfor fra Coltding Breve udstæde til Island, hvorudi han erklærede Biskop Arnesen fredløs, forbydende alle saavel Verdslige som Geistlige at være ham følgagtige. Og endeligen ubi det Aar 1551 skikkede Axel Juul, Christopher Trundsen og Otte Stissen med 2 Orlogskibe til Island. Disse havde 500 Soldater med sig, og Ordre at føre Bisp Arnesen med hans Sønner fangne til Kjøbenhavn, item at erledige Bisp Linersen, og, hvis de ikke kunde faae ham løs, da at sætte en anden evangelisk Bisp ubi hans Sted. Derpaa skulde de forsøge først med det Gode, og, om det ikke kunde hjælpe, da med Magt at bringe Islænderne til Lydighed igjen u). Hans Majestæt affærdigede derforuden Skrivelse til en anseelig rig Bonde der i Landet ved Navn David Gudmundsen, gemenligen kalden Dabel-Bonden, item til andre fornemme Islændere, takkende dem for deres hidindtil beviste Trofskab, begjærende, at de ydermere vilde være hans Tilforordnede lydige og følgagtige, hvilket med al Naade skulde blive belønnet.

Imid-

u) Mandat. Reg. de dato Flensb. die Jovis post Dominic. Quasimodog. 1551.

Smidlertid, førend Skibene ankomme, bragtes Islænderne udi fuld Harnisk, og havde deelt sig udi tvende Parter; det ene Parti, som bestod af ivrige Papister, fulgte Bisp Arnesen, og det andet, som bestod af lutheriske Islændere, slog sig til Dabel-Bonden, som var Bisp Linersens Svoger. Bisp Arnesen, da han havde faaet 500 Mand paa Benene, søgte at overrumple sin Modstander. Dabel-Bonden derimod, som havde kun 300 Mænd, holdt sig defensiv, og søgte med Lempe at besarmere Bispens Folk, hvilket ogsaa lykkedes; thi, da han ved en grundig Tale forestillede dem deres uretfærdige Forretagende, og viste dem Følgerne deraf, lod den oprørke Almue sig deraf bevæge, og forlod Bispen, hvilken Dabel-Bonden derpaa fangede tilligemed 2 af hans Sønner, og førte dem fangne til Skalholt indtil videre Ordre, dog, saasom han frygtede, at Bisp Arnesens 3die Søn skulde stræbe med Magt at erledige de Fangne, overlagde han med Christen Skriver, Kongens Foged, som laae der om Vinteren for at samle Kongens Fisk, hvad man derved skulde gjøre, og fandt man omsider for raadeligt, at lade Bispen med begge hans Sønner halsbugge, hvilket og skede, skjøndt det samme kostede Kongens Foged Livet, efterdi han kort derefter blev ihjelslagen af Bispens 3die Søn, hvilken under Venstabs Skin lod ham gjæstbyde og omkomme.

Endes

Endeligen ankom ved Pindsetider Axel Juul, Christopher Trundsen og Otte Stissen did til Landet, hvilke bestilte Oluf Hjaltesen udi Jon Arnesens Sted, og han med Præster, Laugmænd, Laugretsmænd og den hele Almue udi Holum hylde de og svore Kong Christian og hans Søn Hertug Frederik, og udstædte deres Hyldingsbrev, hvor de til evig Tid forpligtede dem til at være under Danmarks Krone x). Saaledes antog Island Reformationen tilligemed Danmark og Norge.

Dette Aar var ellers mærkværdigt formedelst adskillige anseelige Mænds Død i Danmark. Blandt dem vare de fornemste: Franciscus Vormordus, hvilken efter de gamle Bishops Afsættelse blev den første Superintendent i Lund; han var af Fødsel en Hollænder, og roses ikke mindre af sin Gudsfrøgt end sin Lærdom; Tilemannus Susenus, Superintendent udi Slesvig; Petrus Laurentius, Lector udi Lund, hvilken var blandt de første, som tilligemed Franciscus Vormordus prædikede den evangeliske Lærdom her i Riget. Petrus Scavenius y), hvilken var brugt udi mange vigtige kongelige Forretninger. Han var habil, lærd, og veltalende,

x) Homag. de dato Oddur Ding die 15 Junii 1551.

y) Pontan. vit. Christ. 3. kalder ham Scavenius, hvilket er en Bildfarelse.

lende, og derfor udi saadan Anseelse hos Kongen, at han gav ham Gjordslov Slot arveligen. Til disse kan ogsaa regnes Martinus Bucerus, hvilken Kong Christian næst Lutherus skattede meest af alle Lærde, og derfor lod ham forskrive til Kjøbenhavn for der at lære den hellige Skrift. Men, saasom han af Kong Edvard udi Engeland var sat udi en bestige Post, kunde han ikke komme til Danmark.

Udi Francisci Vormordi Sted blev Aaret derefter beskikket Nicolaus Palladius, den bekjendte Petri Palladii Broder, saa at han var den anden Superintendent udi Lünd. Og, saasom Rigerne da vare velsignede med Fred, fik Kongen Lejlighed at ordinere adskillige Ting, saavel til Kirkens som Statens Nytte, besynderligen udi Island, hvor Poul Hvitfeld indførte Reformationen udi alle Skoler og Kirker, og lagde en Trivialskole til begge Hovedkirkerne, saa at den evangeliske Tro blev den ene herskende Tro udi alle Kongens Riger og Lande, og havde disse Riger og Lande den Lykke fremfor alle andre, at ved Anledning af Reformationen ingen nye og selsom Lærdom rejste sig derudi.

Saasom Reformationens Stiftelse havde kostet Kongen saa stor Flid og Møje, laae ham intet mere paa Hjeriet, end at Lærdommen uforsalfket maatte continuere. Og gaves derpaa et særdeles Exempel udi det Aar 1552. Den bekjendte Andreas Osiander havde

havde forplantet en ny Lærdom om Helliggjørelsen, og ved samme Lærdom forført Margrev Albert af Brandenburg. Samme Margrev skikkede udi samme Aar Gesandtere til Danmark, og ved dem lod Kongen skikke Osiandri Skrifter. Hans Majestæt lod dem strax examinere ved Superintendenten udi Sjælland Doct. Petrum Palladium, og de kjøbenhavnske Theologer, hvilke funde derudi falsk Lærdom, og derfor strax forfattede et Refutationskrift derimod. Denne deres Refutation lod Kongen overlevere til de brandenborgske Gesandtere, med Begjæring, at bringe den til deres Herre. Lod ogsaa strax derpaa tilbageskalde tvende unge Personer af hans Forvandre fra det brandenborgske Hof, hvor de vare hentskikkede, for at øves i Konster og Videnskaber 2). Saadanne Præcautioner brugte denne Konge, for at hindre, at ingen falsk Lærdom skulde indsnige sig, hvorfor ogsaa Riget ingen synderlig Anfægning havde af Kjettere i hans Tid. Udi Fyen alene bleve 1553 tvende Præster Christopher Mikkelsen og Lars Selgesen beskylde for Bederdøbernes Lærdom, som de i deres Ungdom havde lært paa udenlandske Rejser, og siden begyndte at udstrøe i deres Prædikener, hvilket da Superintendenten i Fyen Georg Sadolin mærkede, advarede han dem ofte derom. Men de agtede ikke hans Formaning, tvertimod de beskylde ham for

at

2) Stephan. Hist. Christ. 3. pag. 45.

at indføre romerske Ceremonier udi Kirken igjen. Dette forarsagede, at Sadolin gav Sagen an for Kongen. Hvorudover de bleve stævnedes til Rjøbenhavn for at svare for sig. Men der lod Lars Selgesen see saadan Formastelse, at han lod sin vorne Søn ved Navn Johannes offentligt omvende ved St. Annæ Bro. Imidlertid bleve Bisperne sammenkaldne, og disse tvende Præsters Bildfarelser bleve udi Kongens Nærværelse examinerede. Og, som de ikke vilde staae fra deres Meninger, bleve de førte fangne til Skaane, og siden derfra bragte til Sorø, hvor de omsider døde efter et langvarigt Fængsel a).

Dog vare Fyrstendømmene, saasom de grændse til Tydskland, ikke aldeles fri fra Kjettere. Thi endogsaa udi Frederik den Førstes Tid lod der sig indfinde En ved Navn Melchior Hoffmann. Samme Hoffmann kom 1527 fra Magdeborg til Holsten, og blev af Kong Frederik kalden til at være Sognepræst udi Kiel, hvilket Kald han forestod fast i to Aar, og tænkte Kongen i ham at have en tro Forplanter af den evangeliske Lærdom. Da de Geistlige udi Sagen fik Tidender om hans Promotion, erindrede de strax den danske Geistlighed om hans Bildfarelser. Lutherus selv udi et Brev til Wilhelm Prævest, Pastor udi Kiel, gav tilkjende sin Mening om

a) Stephan. Hist. Christ. 3. pag. 57.

om ham med disse Ord b): Jeg beder, at I tage Eder vare for Melchior den Skinder, og udvirke hos Øvrigheden, at han ikke bliver tilladt at prædike, endstjøndt han fremviser Kongens Brev. Han viltes meget vred fræ os, efterdi vi ville ikke approbere hans Drømme. Han er ikke beqvem til Lære-Embedet, ej heller er han kalden dertil. Dette maa I sige Alle i mit Navn, at de maa have Afsty for ham, og nøde ham til at tie. Af dette Brev sees, at han tilforn har været en Feldbereder, hvilket han selv ikke nægter udi sit Skrift imod Umbstorff, hvorudi han kalder sig einen armen Layen-Peltzer oder Körtgener. Han bemødede sig mest med at forklare de vanskeligste Stykker af Johannes Abensbaring, og sjelden rørte om de Ting udi Theologien, som vare mest fornødne. Da man endeligen mærkede, hvad han førte i sit Skjold, fik han adskillige Modstandere udi Slesvig og Holsten, hvilke udi Skrifter gjendrevne hans Meninger, men derpaa fik haarde og plumpe Svar. Den Forargelse, som saadanne Stridigheder foraarsagede, stræbte Kongen at forekomme, og til den Ende udi det Aar 1529 stævne Hoffsman og nogle af hans Modstandere til en Samtale til Flensborg. Udi denne Samtale lod sig

som

b) Epist. M. Lutheri ad Wilh. Prævest. apud Moller.

som Directeur indfunde Christian den Tredie, Kongens ældste Søn; Hoffmans Forsægttere vare Johan von Kampen og Jacob Segge fra Dansig, hvilke begge udi denne Samtale bleve omvendte, og forlode deres Bildfarelser. Hans fornemste Modstander var Hermannus Tastiuss, Pastor til Husum, som først alene førte Talen. Den bekjendte Carolstadius begav sig efter Hoffmans Begjæring til Holsten, at han ved sin Myndighed kunde indjage de Gejstlige nogen Frygt, men han torde ikke komme til Flensborg. Udi bemeldte Samtale blev intet handlet uden om Tvistigheder angaaende den hellige Nadvere, thi Hoffman vovede sig ikke at skride til andre Artikler. Efterat Samtalen var endet ved en kraftig Oration, som Bugenhagius holdt imod Hoffmans Lærdom, blev Hoffman forvist Landet, og begav sig til Strasborg. Saa at den Urolighed, som han forarsagede, var ikke af videre Følge, og det formedelst Kongens særdeles Narvaagenhed, hvilken holdt sit store Reformations-Værk forgjæves, hvis han ikke hindrede andre nye Secters Opkomst udi sine Riger.

Hvad verbøslige Sager angik, da havde Kongen den Fornøjelse dette Aar, at see sin Svigersøn Hertug August af Saxe, at ophøjes til churfyrstelig Værdighed ved hans Broders Churfyrst Mauritiis Død. Derom fik Hertug Augustus Tidende, da han

Han tilligemed sin Gemalinde Anna var i Danmark; hvorudover han strax forføjede sig til Tydskland, og der som næste Arving fik churfyrstelig Titel og Bærdighed.

Der blev ellers paa samme Tid holden en Rigsdag udi Kjøbenhavn, hvor blandt andre lode sig indfinde Ambrosius Meier, Borgemeester af Lybek, og Bartholomæus Tegnappel, hvilke udi Hans festædernes Navn besværgede dem over Lehnsmanden i Bergen, som den, der søgte at betage dem deres gamle Privilegier og Friheder. De klagede iligemaade over det nyligen anlagde Toldsted i Skaane. De Samme bekomme til Svær, at Hans Majestæt skulde tilskrive Lehnsmanden i Bergen, for at høre, hvor vidt deres Klagemaal var grundet. I det øvrige, hvad deres Privilegier angik, da skulde samme holdes dem ubeskaarne. Men hvad deres Sædvaner anbelangte, som de beraabte sig paa, da, saasom de selv kunde optage saa mange som dem lystede, maatte Hans Majestæt eftersee, hvilke Sædvaner hans Undersaatter kunde være tjenlige eller skadelige og rette sig derefter. Historien siger, at der udi dette Aar faldt Ild ned mangesteds i Riget; item, at der grasserede Pest, hvilken tog saadan Overhaand i Kjøbenhavn, at academiske Exercitier ophørte fra Laurentii

rentii Føst til Fasten c). Men da Plagen ophørte, kom alting i sin forrige Drift igjen, og blev da promoveret til Professor i Theologien den bekjendte Nicolaus Hemmingius, hvorom ofte skal tales udi Srederik den Andens Historie.

Efterfølgende Aar 1554 passerede intet Mærkværdigt, uden at der var en Sammenkomst ved Grændserne imellem Danske og Svenske, for at bilægge nogle Tvistighedbr; men samme Møde blev opsat til næstkommende Aar, og det formedelst den store Krigs-Udrustning, som gjordes udenlands, og, efterdi Nordsoen blev foruroliget af franske og skotske Fribyttere, hvorudover Kongen for at beskytte sine Rigers Kyster, maatte skikke en Flaade i Søen under Anførsel af Magnus Gyldenstjerne, hvilken den 13de Juni løb udi Søen, og sejlede langs ved Kysterne for at hindre Overlast. For den ældste kongelige Prinds Srederik befikkede Hans Majestæt dette Aar til Hofmester Lileyt Sardenberg, iligemaade 10 eller 12 Herremænd, som skulle opvarte ham.

Den Fred, som Gud havde velsignet Rigerne med, og den Reputation, som Kong Christian havde erhvervet sig formedelst sit fornuftige og milde Regimente, foraarsagede, at adskillige fremmede Betrængte toge deres Tilflugt til Danmark, og komme
hid

o) Pontan. Hist. Christ. 3. Om denne Pest taler dog Svitfeld ikke.

hid ind i Riget efterfølgende Aar 1555 henved 200 Personer, saavel Engelske som Nederlændere, hvilke formedelst Dronning Maricæ haarde Regiment flygtede fra England. Blandt dem vare de Fornemste en polsk Adelsmand ved Navn Johannes a Lasco, samt Carolus Utenhovius og Martinus Micronius d). Disse begave sig strax til Colding, hvor Kongen da opholdt sig, og der søgte at insinuere sig hos de tvende Hofprædikantere Paulum Noviomagum og Henricum Buscoducensem, forhaabende ved deres Forbøn at erhverve sig Kongens Beskyttelse, og Sikkerhed at sætte sig ned i Landet. Men Paulus Noviomagus istedenfor at patrocinere for dem, igjennemheglede dem i en Prædiken, hvorved Kongen var tilstede, og afmalede dem som Kjettere og farlige Mænd, efterdi de vare Calvinister. Om de Samme søgte at forplante den calviniske Lærdom i Riget, derom melder Historien intet, den vidner alene, at de indlode sig i Disput med de danske Prædikanter, sær med Henrico Buscoducense. Hvorom Altinger, saa begyndte Kongen at fatte onde Tanker om dem, og bød dem strax at forlade Riget. Saaledes taler derom Stephanius e). Da Kongen fornam, blandt de landflygtige Engelske, som udi Hobetal vare komne til Danmark, en stor Del at være ind-

tagen

d) Pontan. Hist. Christ. 3.

e) Stephan. Hist. Dan. Lib. 2. pag. 84.

tagen af Calvini Kærdom om Kadveren, lod han en Forordning udgaae, at Ingen under Livsstraf og Gudses Fortabelse maatte bjerge eller huse dem her i Riget. Saaom nu dette skede om Vinteren, afmaaler Utenhovius dette Forbud med forteste Farver udi et Skrift, som han siden lod udgaae, hvorudi han anfører Alt hvad som var forhandlet og dispute- ret med de kongelige Prædikantere og Professorer. Dog maa han selv tilstaae dette, at Kongen gav dem Skibe til at transportere dem til Tyskland; han gav ogsaa enhver af dem 100 Rdlr. til Rejsepenge, og derforuden betalte for deres Herberge. Derforuden tillod han, at Johannes a Lascos begge Søn- ner tilligemed deres Informator maatte blive Vinte- ren over enten i Kjøbenhavn eller Kolding. Naar man derfor dette altsammen overvejer, kan man se, at Joh. Lætius f) haver outreret sin Critique over den kongelige Forordning, naar han siger, at den var ligesaa haard, som den kunde have været udgi- ven af Paven selv; thi eet er at forfølge dem, som er af en anden Religion, et andet at forbyde dem sine Lande for at haandthæve Fred og Rolighed, helst udi saadanne flibrige Tider, da Riget havde nyligen væ- ret i saadan forvirret Tilstand formedelst Uenighed udi Religionen g). Det er ogsaa troligt, at disse gode

Calvis

f) Læti Comp. Hist. Univ.

g) Vide Masii Dania Orthod.

Calvinister havde selv formedelst deres Disputeregeist givet Anledning til denne strænge Forordning, thi man seer, at de danske Theologi have være meget opvildede mod dem, og at derfor Forordningen sigtede alene til at handthæve Rigets Fred. Og, hvis endeligen denne Gjerning ikke kan undskyldes, saa ligger Skylden ikke saa meget paa Kongen, som paa de danske Theologer, hvilke synes at have afmalet disse Landflygtige som Bederbøbere, thi den Forordning, som 1553 var udgiven mod Anabaptister, blev imod dem fornyet h). Disse Folk kaldede sig ellers Pillegrimernes Menighed.

Paa samme Tid tildrog sig en særdeles Hændelse mellem nogle polske og danske Gesandtere. Hertug Johan Albert af Mecklenborg holdt den 25de Februar Bilager med den preussiske Hertug Alberts Datter Anna, som var Christian den Tredies Søsterdatter; samme Bilager blev holdt til Bismar, hvorhen Kongen skikkede Otto Krumpen og Solger Rosenbrands for at bivaare Ceremonien. Saa som nu Sigismundus Augustus, Kongen af Polen, havde ogsaa sine Gesandtere sammesteds, hændte det sig, at een af de polske Gesandtere tog Fordandsen fra Otto Krumpen. Dette gik samme Herre saavel som hans Collega saaledes til Hjertet, at de for-

løde

h) Pontan. vit. Christ. 3.

løbe Galen, og rejsede bort, foregivende, at deres høje Principal derved var bleven forhaanet, efterdi han ikke alene var Brudens Morbroder, men endogsaa efterdi Danmark var et gammelt Rige, da Polen endda ikkun var et Førstendom. Men Hertugen af Preussen i) undskyldte sig dermed, at han i anden Henseende ikke havde tilladt den polske Gesandt Fortrin, end efterdi Kongen af Polen var hans Lehnsherre. Med hvilken Erklæring de danske Gesandtere maa have ladet sig tilfredsstille, efterdi der intet mere tales om denne Sag.

Jeg har forhen antegnet, at de hansestædiffe Gesandtere ubi det Aar 1553 k) fremkomme med adskillige Besværinger, og at dem derpaa blev lovet Svar. Dette blev dem paa Herredagen til Kjøbenhavn svaret, at Kongen og Rigets Raad ingen efterrettelig Kundskab havde om de Privilegier, som de beraabte sig paa. Hvorudover det var billigt, at de ubi Lybet fremvise de flige Privilegier in Originali, og overgave Vidneser deraf til de kongelige Gesandtere.

i) Svitfeld siger, at Hertugen af Mecklenborg gjorde saadan Undskyldning, hvilket ikke kan være, efterdi ikke han, men den preussiske Hertug var Vasal af Polen.

k) Svitfeld sætter af Wilbfarelse 1554, hvorudi Pontanus og følger ham, kjendt begge tilforn have sat 1553.

tere. Hvoraf man seer, at denne Konge havde isinde at indskrænke den hansestædiffe Handel i Faveur af sine egne Undersaatter, og at han derudi fulgte Christian den Andens Fodspor. Men, man siger, naar to gjør eet, er det derfor ikke eet; thi det samme, som af vore Historieskriver lastes hos Christian den Anden, lægges Christian den Tredie til Ros, og det med Billighed; thi intet kunde være haanligere, end at Riger, der havde saadan fordelagtig Situation, saa mange Producter, item Materialier til Skibs-Bygning, og hvis Indbyggere vare saa beqvemme til Sø-Mandskab, skulde leve under Hansestædernes Vinger. Derom, saavel som om de Tvistigheder, samme Aar vare med Hamborgerne om det saakaldte Jure restsingendi, skal tales omstændeligen paa et andet Sted. Hvis denne fortræffelige Konge havde levet noget længere, er ingen Tvivl paa, at han jo havde sat iværk det, som han havde isinde med Handelen. Men, som han levede ifkun kort derefter, og hans Successor blev indviklet udi langvarige og besværlige Krige, kom det endda i lang Tid til ingen Fuldkommenhed 1). Dog kan disse Rigers Handel nogenledes siges at have havt sin Begyndelse i denne Konges Tid, da tilforn Indbyggerne i disse Riger aldeles ikke vidste, hvad det var at føre umiddelbar Handel, men vare ikke andet end Høf-

S f 2. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700.

1) Vid. Hist. Christ. 4.

fere for Nederlænderne og Hansestederne, der hentes de Rigernes Producter, og bragte fremmede Vare derfor. Kongen blev opmuntret af adskillige andre Nationers Exempler, at tænke paa saadan skadelig Handels Affkæffelse; thi Sverrig havde sluttet en Commerce-Tractat for nogle Aar siden med Frankrig, saaledes, at de Svenske skulde fra første Haand tage de franske Vare, som Nederlænderne tilforn bragte dem til, og seer man, at de Engelse udi dette Aar foretoge store Ting for deres Handels Forfremmelse, thi de lode da med tre Skibe forsøge at finde en Vej norden omkring Norge og Rusland til China. To af disse Skibe bleve indfrosne og forgik, men det tredje kom til den moskovitiske Havn St. Archangel, hvor de stiftede Handel paa Rusland, og, som Anden siden fulgte deres Exempel ved at tage samme nordlige Vej, blev Sejladsen efter den Tid meget formindsket igjennem Drefund, og Kronen led stor Skade udi sin Totbrettighed.

Jeg tilstaaer gjerne, at mange af de Ting, som jeg udi disse sidste Aaringer anfører, ikke meget kan interessere Læseren; ja, at de ere af den Natur, at de af Historien kunde udelades, hvis samme Tidet havde været frugtbar paa andre store Hændelser. Men hvad andet kan foresalde under en Konge, der med saadan Omhyggelighed stræber efter at conservere Fred med alle andre Potentater, og at haandthæve

Rolighed udi sit Rige, thi Krige og Rebellioner ere de Ting, som gjøre Historier både vidtløftige og ubehagelige at læse. **Gid** alle Historier vare ligesaa magre som denne højpriselige Konges sidste Regjerings - Aar; thi just denne Magerhed er en Prøve paa denne Konges fornuftige Regimente, saasom han efter ubstanden Møje søgte kun i de sidste Aar at holde den store Bygning vedlige, som han med al Verdens Forundring havde opreist. Hans Fredsommelighed gik saavidt, at da den Stad Reval m) frivilligen underkastede sig hans Herredom, han da vegrede sig ved at imodtage saadant Tilbud, sigende: at Gud havde givet ham Lande og Stæder nok at regjere over, ja lagt større Byrde paa ham, end han vel kunde bære. Ord, som bør skrives med gyldne Bogstaver, og indpræntes udi alle Potentaters Hjerter. Og, saasom denne retsindige Konge elskede saa meget Fred, saa kronede ogsaa Gud Rigerne dermed indtil hans Dødsdag. Han saae sig ogsaa nyligen for sin Død Kilt ved tvende Herrer, som meget havde foruroliget hans

m) Aarsagen til dette Tilbud var denne: Den moskovitiske Storførste Ivan Basiloviz havde gjort et Infald udi Lifland og der huseret saa kræfteligen, at Reval derudover søgte at overgive sig til Kongen, men Kongen istedenfor at antage dette store Tilbud, (thi det er troligt, at hele Lifland havde fulgt efter) laanebe Densherren 20000 Rd. til Krigens Fortsættelse.

hans Regimente. Den ene var Churførst Fridrik af Pfalz, og den anden Keiser Carl, hvilken sidste havde forurologiget Europa udi sin hele Regjeringstid, og havde de nordiske Riger ligesaa liden Marsag at græmme sig over hans Uffked fra Verden, som andre europæiske Lande. Nyligen før han sagde sig af med Regjeringen, formerede han Prætension paa det Hertugdøm Slesvig, og lod ved den sibiriske Kammerfiscal anmode samme Hertugdøm om at betale Contingent, ligesom andre tydske Provincier; men Kongen visede, at det var en dansk Province, som laae udenfor den tydske Grund, og at de slesvigiske Hertuger dermed stedsse havde været forlehnede af Danmarks Rige. Denne Disput blev bilagt udi Fridrik den Andens Tid, da bemeldte Hertugdøm blev erkjendt at være en dansk Province, som Keiseren ingen Jurisdiction havde over.

En fornemme Herremand falbt paa samme Tid udi Kongens Unaade. Den samme var den bekjendte Peder Ore, Herre til Gisselsfeld og Danmarks Riges Raad. Marsagen til hans Fald siges at være nogle mistænkelige Breve, som han havde skrevet til Kong Henrik af Frankrige, hvorvel Andre foregive andre Marsager dertil. Vist nok er det, at han udi det Aar 1558 blev citeret til Herredagen i Nyborg at svare for sig; men som han ikke dristede sig dertil, undvigeede han Riget, og begav sig til Holland; hans

Siens

Tiender betjenede sig af hans Gravværelse til at bestynde ham for adskillige andre Ting; blant andet foregav en Herremand, ved Navn Peder Due, at han havde kastet ham i Fængsel, og tvunget ham til at give en Sum Penge for at komme løs igjen. Men, som han selv ikke lod sig indfinde paa Herredagen for at svare for sig, blev der ingen Dom fældet over ham, saasom denne sagtmødige Konge ikke vilde dømme ham, førend han havde svarét for sig n). Srederik den Anden forfulgte siden denne Sag med stor Zver, og nægtebe ham længe Fred, endskjøndt adskillige Potentater intercederede for ham. Dog kom han omsider ikke alene tilbage, men blev ogsaa Rigets Hofmester, som skal vises i Kong Srederiks Historie.

Endeligen behagede det Gud at kalde denne kostbare Herre til sig udi det Aar 1559. Han havde længe været plaget med den gyldene Uare, som ofte havde truet ham med Døden, skjøndt han een og anden Gang, da Anseelse til Livet var slettest, dog kom sig igjen o). Men det samme lagde ham dog omsider i Graven. Der han fornam sit Time-Glas at være udrundet, lod han til sig kalde begge sine Canslere, Johan Friis, og Andreas Barby, og formanede dem til Trofskab med sin Søn Prinds Fri-

n) *Stephanus Hist. Christ.* 3. pag. 103.

o) *Joh. Thom. Orat. in Obit. Christ.* 3.

Sriderk. Han lod derpaa alle nærværende Hof-
finder og Herremænd komme ind til sig, rakte enhver
af dem Haanden og tog Afsted med dem. Paa de
kongelige Børns Hoveder lagde han Haanden, og
gav dem sin Belsignelse. Siden annammede han
den hellige Nadvere af sin Hofprædikant Magister
Poul Noviomago, og med en særdeles gudelig An-
dagt, som svarede til hans Levnet, endeligen paa
Coldinghuses Slot opgav sin Aand paa Nyaars-Dag
1559. Hvad, som særdeles herved er at mærke, er
dette, at hans Dødsdag blev ham af et Syn forud-
sagt, thi den Højsalige Herre sagde til alle Omkring-
staaende, at, da han var ubi sin første Andagt, fik
han Advarsel, at han paa Nyaars-Dag skulde faae
Bedring i sin Svaghed. Hans Medicus Cornelius
Samsfort søgte at henseere saadant til en Drøm;
men Kongen forsikrede, at det var vederfaret ham
ganske vaagende, hvilket og Udgangen bekræftede p).
Hans christelige Endeligt har blant Andre beskrevet
den store Reformator Phillipus Melancton un-
der det Navn af Petro Palladio, som han selv
vidner q).

Alle

p) *Joh. Thom. Oratio in Obitu, Christ. 3. vid Ja-
cob Ulef. hist. Dan. Manuscr. som og vidner
det samme, og hermed ender sin korte danske
Historie.*

q) *Epistola ad David. Chytræum.*

Alle Historieffrivere ere derudi eenstemmige, hans hele Levnet udviser ogsaa det samme, at han var en af de dybigste Konger, der nogentid har siddet paa Thronen. Udi Ungdommen var han noget sløgtig, saa at hans Herr Fader ikke altid var fornojet med ham. Et Exempel paa hans muntre Sind er det Puds, som han engang spillede med en Franciscaner-Munk, da han udi det Aar 1521 udi sin Alders 18 Aar r) var paa Rigsdagen til Worms. Samme Munk prædikede da udi Keiserens og adskillige Forsters Nærværelse meget haardt imod de saakaldte Njæstere, og havde derhos flige latterlige Gebærder, at Tilhørerne tabte al deres Andagt. Da han efter Prædiken faldt paa Knæ for at gjøre sin Bøn, og den Strikke, som han havde om Livet, gik ned igjennem en Skramme af Prædikestolen, slog Prindsen, som stod lige derunder, en Knude om Strikken, saa at, da Munken skulde staae op igjen, maatte han kalde Folk om Hjelp. Munken indgav derover en haard Klage til Keiseren; men, saasom Pudsset var spillet af en forstelig Person, blev det derved. Keiseren sagde alene til Prindsen, at han maaskee med Tiden vel vilde blive en Munkehader. Derforuden blev dette kastet hos den unge Herre, at han giftede sig imod sin Faders Villie, og betjenede de danske Bisper sig udi

r) Hammelm. Chron. Oldenb.

ubi Thronens Vacance deraf at gaae ham forbi, og at give Kronen til hans yngre Brødre.

Men, da han kom lidet mere til Alder, mærkede man intet uden lutter Dyder, hvilke han stedse øvede ubi den Grad, at han derved har distingveret sig blant alle Potentater. Hvad Gudsfrøgt angaaer, da vidner Historien, at han dagligen paa Kne giorde sine Bønner til Gud. Hans Mildhed var saa stor, at han i den Henseende var mere anseet som en Fader end en Konge. Men hvor lemfældig han end var, sparede han dog ikke Guds-Bespottere, Mordere og Horkarle. Hans Ord og Løfter vare urygge- lige, og berømmede Keiser Carl saavelsom hans Successor Ferdinandus I ham derfor offentligen paa Rigsdagen til Frankfurt. Men den Dyd, som mest er at berømme hos ham, saasom den er rarest hos Potentater, var Fredsommelighed, og liden Attraa efter Højhed; thi, endskjøndt han var Kong Frederiks ældste Søn, lod han offentligen tilkjendegive Rigets Stænder strax efter sin Faders Død, at, hvis de fandt forgodt at gaae ham forbi, og at antage til Konge en af hans yngre Brødre, vilde han dermed være fornøjet. Og, da mod Enden af hans Regjering den Stad Reval underkastede sig frivilligen hans Herredom, gav han tilkjende, at han vilde være fornøjet med de Lande, som Gud havde tilforn givet ham. Man seer ogsaa af Historien, at han

han ideligen arbejdede paa at bilægge Tvistigheder. Af disse Qualiteter skulde man tænke, at denne Herre var heller skabt til at være en god og opbyggelig Borger end en Konge. Men med al den Fromhed, Fredsommelighed og Sagtmodighed kan han citeres blant de store Helte, som dette Rige har havt; thi han rev Riget med sine sejerrige Vaaben af fremmede Hænder, og gjorde alle sine mange og mægtige Fiender til Skamme, saa at han i den Henseende alene har erhvervet sig lige saa stort Navn, som Waldemar den Tredie, hvilken kan kaldes Rigets Fundator. Men denne Konge lagde dette dertil, at han ogsaa helede Rigets indvortes Saar, stiftede Religionen tilligemed Universitetet; saa at han kan føre Navn af Statens, Religionens og Lærdømmens Stifter i Danmark, thi han bragte Alting af et Chaos, og en yderlig Forvirrelse ubi en herlig og zirlig Orden. Han var ogsaa ikke mindre Justits-Mand og Dommer, hvilket sees af hans herlige Love, og vidner Historien, at, saalænge hans Helbred tillod ham, rejste han fra en Province til en Anden, for at høre Almuens Klagemaal, havende altid med sig fire eller fem af Rigets-Raad. Han var ogsaa en stor Elsker af Tarverlighed, hvorudi han foregik alle med eget Exempel. Og kunde han især ikke lide de saakaldte Pludder-Hosen ned over Skoene, og hvori vare hængt 80 Alen Løj, saa at hart ad ti Mennesker kunde

de have nok af en eneste. Sa, han var saa vred paa samme overdaadige Dragt, at han lod skicere flige Pludder-Hoser istykker paa nogle Herremænds Legemer, og plejede han at kalde denne Dragt von Sus von Hoff. Om hans Legems-Skikkelse findes ellers intet antegnet, man seer alene, at han har været af stor Styrke og Behændighed, thi Autor til Peder Skrams Historie, naar han taler om samme Mandes Styrke, vidner, at Ingen ubi Caroussel rendte ham af Hesten uden Christian den Tredie. s). Kort at sige, hvis Danmark kan vise, at det har havt en større, saa kan det neppe vise, at det nogentid har havt en bedre Konge, thi hans Regjering bør være et Mynster for alle Konger og Førster, og hans Levnet en Bog, som ikke alene Regentere, men alle Mennesker bør ideligen læse. Men som intet dødeligt Menneske er uden Plet, saa have Mange lagt denne Konge til Last; nemlig: 1) at han mod sit Raads Formaning gjorde en Rejse til Stockholm; 2) at han lovede Kong Gustav, ingen særdeles Fred at slutte, og 3) at han lod de engelske Slingtige Landet forvise. Men, hvad det Første angaaer, da lastes det alene, efterdi Mistanke og Simulation regnes for en Dyd hos Regentere, og belangen den særdeles Fred, som han mod Løfte sluttede, da tillode Tidernes Conjuncturer ikke længe at chicanere over Freden, han lod

s) Hist. Peter Skram. Manuser.

derforuden Kong Gustav indrykke udi samme Fred, og strax derpaa stillede ham tilfreds. Endeltgen hvad de engelske Landflygtige angaaer, da har jeg udi Historien viset, at Kongen alene af Frygt for at see Rigets Fred forstyrret befol dem at rejse bort igjen, dog saaledes, at han gav dem Skibe, Rejssepenge, og betalte for deres Herberger. Saa at Buceri Arvinger i det Buceri Skrift, som er dediceret til denne Konge, berømmer ham for hans Gavnildhed imod disse og andre betrængte Folk 1).

Denne prisværdige Konge døde udi sin Alders 56 Aar 2), efterat han havde regjeret udi 24 Aar. Hans Legeme blev først nedsat udi Odense i St. Knuds Kirke. Men Frederik den Anden lod det føre til Roskilde, hvor hans Kiste og Epitaphium sees endnu udi Kongernes Begravelse. Hans Dronning var Dorothea, Hertug Magni af Saxe-Lauenborgs anden Dotter, hvilken døde til Sønderborg 1571, hvor hun blev begravet, men siden forflyttet til Roskild. Ved hende avlede han 1) Frederik, som succederede ham i Riget; 2) Anna, som fik Churførst Augustus af Saxe; 3) Magnus, til

hvil-

1) Pontan. Christ. 13.

2) Pontanus siger, at han havde fyldt sine 56 Aar, hvilket ikke kan være, efterdi han blev født 1503, og døde i Begyndelsen af det Aar 1559.

hvilken Kongen gav Nfel og Vig, item det Stift Eurland, som han havde tilkjøbt sig Aar 1558. Om hans Skjebne skal tales omstændeligen i efterfølgende Historie; 4) Dorothea, som siden fik Hertug Wilhelm af Lüneborg; 5) Johannes, kalden gemeensligen den Yngre, hvilken stiftede det sønderborgske Hus, og er Stamfader for Hertugerne af Sønderborg, Norborg, Glücksborg og Pløn.

Hans Symbolum var:

Mein Trost zu Gott allein,

Const andern kein;

Ach Gott! schaff deinen Willen x).

Blant de mange Ting, som Christian den Tredie stiftede, var intet, som han glædede sig mere over, end det kjøbenhavnske Universitets Foundation. Samme Universitet var efter Kong Hanses Død bragt udi saadan forvirret Tilstand, saavel formedelst indvortes Urolighed, som Religionens Forandring, at det i lang Tid ingen Dyrighed har havt. Men, da denne højpriselige Konge havde gjort Ende paa de farlige Krige, og sat Rigerne udi en ønskelig Rolighed igjen, lod han kalde de adspredede Profesores tilbage. Og blev da Christianus Morsianus beskikket til Academiets Rector, og efter ham Palladius og Bugenhagius, og raadførte han sig for-

nem:

x) Test. Hammelm. Chron. Oldenb. Item Joh. Thomæ Orat. de Christ. 3.

nemmelig med den Sidste udi Universitetets Indret-
telse, samt med Luther selv, Melanchthon, og det
wittembergske Universitet. Aar 1539 forordnede han,
at der udi Kjøbenhavn skulde offentlig læres alle
-bøglige Konster, besynderligen Theologie, paa det at
den evangeligste Tro kunde forplantes overalt.

Han lagde ogsaa visse Indkomster til Akade-
miet af Bispe-Tiender, Knardrups Kloster, af sjæl-
landske og skaanske Kirker, af Husejere og Dresunds
Sold, hvilke Indkomster beløb sig til 1400 rhinske
Gylben aarligen. Til de gamle Professore lagde
han ny udi alle Videnskaber, og gav dem visse Sti-
pendia og Privilegier. Han forordnede ogsaa, at
istedenfor de roskildske Biskopper de kongelige Canslere
herefter skulde være Universitetets-Patroner, og var
Johan Sreiss af Hesselager efter denne ny Funda-
tion Academiets første Patron, og beskikkede han Pa-
tronen til Medhjælper en anden lærd Hofmand, samt
tre Mænd af det roskildske Capitul. For desmere at
lade see, hvor stor Æstime han havde for Universite-
tet, lod han Rector og Professorerne vide, at om
fornødent gjordes, vilde han enten selv eller hans
Søn-Prinds Frederik være deres Rector. Udi det
Aar 1555 lagde han endda mere Gods til Profes-
sorerne af Arø og Tørlunds Bøndergaard, og Aaret
derefter tillagde han dem 144 Skjepper Korn aarli-
gen, og andet, som kan sees vidtløftigen udi hen-
saa-

saakaldte Fundatione & Ordinatione Universali Scholæ Hafniensis af dato Rigsdagen til Odense den 10 Juni 1539. Om Bibelens Oversættelse er tilføjet talet, samt om den bekjendte Kirke-Ordinans, hvilken siden, Aar 1542, blev formeret med de 26 Articulis Ripensibus. Blant andet, som han forærede Universitetet, var ogsaa et kunstigt Uhrværk, som visede Himmelens Løb, og var forarbejdet af den berømmelige Kunstner og Astronomo Johan Dyven. Det samme Uhrværk blev først skicket til Storførsten af Moscovien 1550, men Moscoviterne, som holdte saadant for Hæxeri, skillede det tilbage, hvorudover det blev givet til Universitetet. Om Kirkesager er vidtløftigen talet i Historien. Hvad Lov og Ret angaaer, da gav han Aar 1547 til Kjøbenhavn den bekjendte Reces, og 1551 en anden til Dronningborg, og derudi lod indføre, hvad som var forglemt i den første. Aar 1558 kom for Lyset den store Reces til Eolbing, som befatter de forrige under sig, og hvis første Artikel er: at Kongen skal elske Gud og hjælpe hver Mand til Ret. Ved den Reces blev Kong Waldemar den Andens Lov, skjøndt ikke affkaffet, dog temmeligen sat tilside. Forstændommene fik af denne Konge og hans Brødre deres egne Rette, som endnu mestendels ere i Brug; thi foruden Forstændommenes Kirke-Ordinans lod han til Husum 1557 opsætte den saakaldne Spadelands-Ret, hvilken brug-

ges i det Slesvigſke og i alle Marſk-Landene, og Na-
ret derefter fik ogſaa Femern ſin egen Ret.

Hvad Mynten anbelanger, da, ſaaſom han i
alle Ting var en god Konge, ſaa var hans Mynt og-
ſaa ſærdeles god. Det er at mærke herved, at Kon-
gerne af Danmark, hvor meget alvorligen de end ha-
ve arbejdet paa at gjøre Mynten god, ſaa have de
dog intet dermed kundet udrette, af den Aarſag, at
de fleſte Stæder ubi Rigerne havde Ret at ſlaae Mynt,
og Biſperne undertiden ligesom kjæppedes med Stæ-
derne, hvo der kunde ſlaae de værſte Penge, hvor-
fore ogſaa ubi denne Konges første Regjerings-
Aar Mynten temmeligen vaklede. Men, da den romer-
ſke Tro blev udbrøddet af Riget, og Biſperne bleve af-
ſatte, fik Hans Majestæt Lejlighed til at ſætte ſit go-
de Forſæt iværk. Provincierne, ſom endda nogentid
beholdte Mynte-Rettighed, vovede ſig ikke mere at
ſlaae ſaa ſlette Penge ſom tilforn, og under hans
Søn Fridrik den Anden lode de endeligen ganſke af at
mynte, ſaa at Christian den Tredie er den ſidſte
Konge, paa hvis Penge man finder Biſpers og Stæ-
ders Navne; og kan fra denne Konges Tid regnes
ligesom en ny Periode ubi Mynte-Historien, thi da
bleve Pengene ſlagne efter Orden, ligesom nu om-
ſtunder, nemlig Dalere, ſom gjorde 48 Skilling, og
Mark, hvoraf tre gjorde ſaadan en Daler, item
Skillingen, hvoraf 16 gjorde en Mark; thi for Chri-

Christian den Tredies Tid var ingen Stykker slagne under det Navn af Mark og Skilling, men al dansk Mynt blev beregnet til Mark og Skilling af de saakaldne smaa Penninge, hvilke Penninge udi Bægt og Størrelse lidet overginge de nu brugelige lybste Skillinge. Det er ellers besynderligen at mærke i den danske Mynte-Historie, at denne Konge var den første af alle danske Konger, der lod sætte Tal til sit Navn, for at vise, hvilken Christian han var udi Ordenen, da de andre Konger lod sig alene tegne Ericus, Christophorus, Christianus &c., saa at man af Navnene paa deres Mynt ikke har kundet see, hvilke Konger udi Ordenen de vare. Der mærkes ogsaa ved denne Konge, at han var den første, der lod sætte de Wenders og Gothers Konge paa Mynten, item de tre Kroner, som hans Herr Fader havde udeladt.

Hvad ellers mærkværdigt udi denne Konges Regjerings-Tid skede, som tilforn ikke er antegnet, var, at Norge tabte sit Raad, og blev anseet som en Province af Danmark. Derom taler Svitsfeld udi Sverderik den Førstes Historie: For dette Uffalds Skyld, og for et og andet, som skede udi Grevens Sejde, er paa den Herredag til Kjøbenhavn 1536 noget haardt og strængt raadslaget over de Norske, at de fremdeles ikke skulde have deres eget Raad, men regjeres som en Province

vince under Dannemark, thi ligesom Privilegier og Friheder vindes ved tro Tjeneste, saa tabes de ogsaa, naar man gjør noget derimod. Men paa et andet Sted y) siger bemeldte Autor, at det skede paa et andet Fundament, nemlig, efterdi de Norske havde ofte forpligtet dem til at blive under een Herre og Konge med Danmark til evig Tid; og er det sidste rimeligere, thi det var selsomt, at Stænderne udi Danmark, der havde forarsaget det kongelige Hus langt større Urolighed end de Norske, skulde domme de sidste i Straf for Utroskab; thi det kostede Kong Christian blodige Slag og haardnakkede Besæjringer, førend han kunde bringe Danmark til Lydighed, da derimod Norge bekvemmede sig til at antage Kongen med blotte Ord, og ligesom med et Bink. Og var det ikke uden Erkebispens af Trondhjem med hans Anhang, der gjorde Kong Christian Riget disputerlig, thi den største Del af Riget, besynderligen det hele Søndensfjeldske, holdt bestandigen med samme Konge. Saa derfor, om Dommen er fældet paa det første Fundament, følger deraf, at Norge mistede sine Privilegier, efterdi det overgav sig med det Gode, men Stænderne i Danmark beholdte allederes, efterdi de lode sig ved Sværb og Hunger bekvemme dertil. Hvorom Alting er, saa er dog dette skeet, og Norge haver stedse efter den Tid været re-

y) Hist. Christ. 5.

gjeret af danske Adelsmænd, indtil Souveraineteten, da begge Rigerne igjen ere blevne tracterede paa en lige Fod som tvende forenede Riger under souveraine Konger.

Hvad andet Mærkværdigt, som ellers tilbrog sig i denne Konges Tid, var, at Landskrone Slot blev anlagt 1549 og at Haderslebs Slot blev anlagt af hans Broder Johan den Ældre. Tilgemaade at der bleve Sølvminer fundne ved Dpslo i Norge, uidentviol i det Aar 1539, efterdi ubi samme Aar findes et Privilegium dateret Ddense til Participanterne. Dog vare der ingen pure Sølvvaarer, men alene Kobber blandet med Sølv, hvilket kan sees af den Forordning, som udgik Aaret derefter, hvorledes der skulde forholdes med Kobber, som var blandet med Sølv. Men det Bærk, som da foretoges, faldt igjen og blev forladt, saa at der ere ikkun nogle Levninger deraf imellem Aggershuses Slot og Dpslo.

Blant berømmelige Mænd, som florerede ubi Christian den Tredies Tid, var General Johan Ranzov, een af de største Helte ubi samme Seculo, der havde commanderet de kongelige Armeer, baade ubi Sriderik den Førstes og Christian den Tredies Tider, og siden maatte føre Krigen ubi Ditmarsken under Sriderik den Anden, saa at saa Generaler forciene større Navn i Historien. Melchior Rantzov, hvilken var Kongens Marsskalk og Krigsraad,

og den samme som fangede de tvende Bisper Torben Bilde og Joachim Rønnow. Kongen græmmede sig saa meget over hans Død, at han græd og sagde: at der var falden en Edelsten af hans Krone. Petrus Svave eller Svab, en lærd og veltalende Mand, der blev brugt af Kongen udi Legationer og vigtige Forretninger. Han var Hertug Johannis den Uldres Informator, og blev siden Kongens Raad, og forærede Kong Christian ham Gjordsløf Slot arveligen. Hans tvende Canslere Johan Friis af Hesselager, og Andreas Barby, hvilken sidste var hans tydske Cansler. Om de mange store geistlige Mænd, som han betjenede sig af til at forplante Religionen, er talet udi Historien.

Det er ellers ved Christian den Tredies Død, at den berømmelige Cansler Switfeld ender sin store danske Krønike, som Pontanus haver oversat, og de fleste andre Skribentere udcopieret. Samme Skrift er et af de kostbareste, som man haver udi noget Land, efterdi det er en Samling af Archiv-Documenter, hvilke Autor, som Rigets Cansler, haver haft Lejlighed til at udcopierte af det kongelige Archiv, og indføre i sin Historie. Det var at ønske, at man havde lige saadan Samling til de sidste Kongers Historier, vor hos fattes baade Journaler og Documenter, saa at man har stor Møje derudi at bringe noget tilveje uden Hjelp af gode fremmede Historier, hvilke

hvilke dog ikke kan forsyne os med noget, som er tilstrækkeligt. Han har derforuden efterladt os *Friedrik den Andens Historie* udi Manuskripto, hvoraf det meste menes at være indført udi samme Konges Krønike, publiceret af Præsident Resen. Af den Oversættelse, som Pontanus har gjort over *Svitfelds Historie*, er alene den første Tome trykt. Den anden, som gaaer indtil *Christian den Fjerde*, er endnu Manuskript. Og seer jeg af Pontani egenhændige Skrivelse, at han ogsaa har havt isinde at skrive *Christian den Fjertes Historie* 2).

- 2) Lit. *Pontani ad Cancellarium Friis* dat. Amstelod. 1631. Manuscript autogr. Ordene ere disse: Alter tomus septem reges domus Oldenb. continebit. Af dette Brev sees ellers, at Cansler Friis har villet have adskilligt forandret udi Pontani Historie.

